R. UNIVERSITÀ DI ROMA
B
A 8
BIBLIOTECA ALESSANDRINA
Pmg
B. a. 8.

KR. 1. 18.

KAROLI CALVI
ET SVCCESSORVM
aliquot Franciæ regum
CAPITVLA

IN DIVERSIS SYNODIS AC placitis generalibus edita.

IACOBVS SIRMONDVS Societ. IESV Preſbyter in vnum collegit, Notiſque illuſtrauit.

ALESSANDRINA

PARISIIS,
Apud SEBASTIANVM CRAMOISY, viâ Iacobæâ, ſub Ciconijs.

M. DC. XXIII.

Cum Priuilegio, & Approbatione.

LVDOVICO XIII. REGI CHRISTIANISSIMO.

TENVE quidem, & mole ſua exiguum, Rex optime, ſed regium tamen, tibíque niſi gratiam culpa noſtra deterat, non aſpernandum Maieſtati tuæ munus offero, Regis inter Francorum olim reges non obſcuri breuem legum, publicarúmque actionum pene omnium Commentarium. Nec me latet, ſummorum princi-

pum, tui ſimilium, raró ad libros legendos vel audiendos inflecti curam ſolere: quam in eo potius totam defigunt, vt literarum monimentis ipſi digna gerant, quàm vt ab alijs ſcripta, & memoriæ prodita cognoſcant. Sed ſi quando à publicis negotijs, quod ad hæc ſtudia deriuent, aliquid eſt otij, quam in partem libentiùs conferant, quàm vt antegreſſorum principum, ac præcipuè maiorum ſuorum res geſtas commemorent; in quas dum intuentur, continuò vel vinci à ſe illos gaudeant, ſi deteriores viderint, vel æmulari & aſſequi cupiant, ſi potiores? Erunt ergo fortaſſe in his Caroli Calui Capitulis, vnde & tu te pro ſapientia tua

conſilia petas: & qui ſanctioribus conſilijs tuis adſident, in rem tuam cauta rerum æſtimatione transferant quod probarint. At nobis turbulentiſſimi temporis procellas, quibus ætas illa iactata eſt, animo reputantibus Deo gratias agere fas erit, quòd meliore, id eſt tuo ſæculo nati ſumus, Principémque nacti, qui hanc imperij ſui felicitatem regijs omnibus virtutibus, ſed pietate in primis & religione ſua auguſtiorem faciat. Cur enim hanc ego laudum tuarum partem præ cęteris non ſuſpiciam, quam præ cæteris adamaſti, qua Chriſtianiſſimi nomen quod geris retineri vna maximè, ornarique poſſe iudicaſti, cuius fructum etiam illi per te

capiunt qui detrectant? Quos quidem à rectæ fidei religioniſque legibus auerſos, ſingulari iudicij & benignitatis tuæ temperamento, ita ferre te oſtendis, vt non ames; itá non amare, vt ſolum in his errorem oderis, ac perfidiam. Inueniſti denique, in quo & hoſtibus ipſis arma tua prodeſſent: cùm eos, qui vel victoriæ tuæ metu exterriti, vel factionis, quæ ſubditos in principem armaret, pertæſi, ad ſaniora conſilia redierunt, non ſolùm beneuolentia complexus es, ſed beneficijs inſuper, honoribuſq; cumulaſti. Det vtinam votis, meritíſque tuis pietas diuina, vt ſalutare ſibi exemplum ſequantur omnes: vt quos ad rebellandum violatæ religionis

error abduxerat, religioni tandem eiurata rebellione reſtituas. Hoc enim auſpicijs tuis, Rex Chriſtianiſſime, ſpondere ſibi audet Gallia, vt quæ Caroli Calui, poſterorúmque eius æuo barbaram in ſinu ſuo gentem fecit Chriſtianam, ſuam ipſa vniuerſam, profligatis quibus carere ſolebat monſtris, te potiſſimum imperante, iterum videat omni ex parte Catholicam.

Deuotus S. M^ti T.

IACOBVS SIRMONDVS.

CAPITVLA REGVM FRANCI PRO LEGE TENENDA IVDICAVERVNT.

In placito apud Cariſiacum anno DCCCLXXIII.

LECTORI.

KAROLI *Calui, & ſequentium aliquot Franciæ regum Capitula, publico iam olim à Petro Pithœo poſt Karoli Magni, & Ludouici Capitulorum editionem promiſſa, tibi nunc tandem,* LECTOR, *impar fortaſſe, ſed non inuitus alieni nominis hæres exſoluo. Nec Capitula modò ſunt iſta, quæ damus, ſed aliquid amplius Capitulis. Hoc enim inter Pithœana & noſtra intereſt, quòd in Anſegiſi Abbatis, & Benedicti Leuitæ collectionibus, quas Pithœus edidit, nudæ regum ac meræ ſunt leges, quæ Capitula vocabant, nullo fere ordine digeſtæ, nulláque temporum vel locorum nota diſtinctæ: in his noſtris Synodi & Conuentus ipſi regales, in quibus conſtituta fuerunt Capitula, exhibentur,*

& quo quique anno ac loco, quas ad res, & per quos coacti, celebratique ſint, expreſſum eſt. Quod genus omnia, quæ Karoli noſtri æuo acta fuiſſe conſtat, ſi conſequi nobis, aut hæc ipſa quæ nacti ſumus integra & abſoluta reddere licuiſſet, lucem profectò, quam illuſtrandæ illorum temporum hiſtoriæ non modicam adferunt, maximam præberent. Erunt, vt ſpero, quos conatus hic noſter excitet, vt plura conquirant, & ſuppeditent. Nos hæc interim ex diuerſis collecta locis, ſed è quinis potiſſimum, ſi tua hoc ſcire intereſt, antiquis codicibus excerpſimus. Nam cùm primi duo, quorum alter in Tiliana, alter in Thuanæa nunc eſt bibliotheca, vltra Titulum XVI. *non procederent; quæ ſequebantur partim ex Bellouacenſis, partim ex Laudunenſis Eccleſiæ libris, partim etiam ex Metenſi noſtro corrogata ſuppleuimus. Coronationes autem regum, quas Capitulis ſubiecimus; vnicum è S. Lau-*

rentij monaſterio Leodienſe nobis exemplar ſubminiſtrauit. De meo ſanè, præter Titulorum numeros & nomina, quibus longiores manuſcriptorum titulos commodioris, vt rebar, vſus gratia prænotaui, nihil adiectum. In quo ipſo non fefelliſſe me iudicium credam, LECTOR, *ſi probaris: & de Notis, quas amici extorſerunt, non inconſultò ceſſiſſe; ſi non reieceris. Vale.*

DE KAROLI CALVI REGIS Capitulis Teſtimonium

Karoli ipſius regis in conuentu apud Cariſiacum anno DCCCLXXVII. *Tit.* 43.

CAPITVLA, quæ auus & pater noſter pro ſtatu & munimine ſanctæ Dei Eccleſiæ ac miniſtrorum eius, & pro pace ac iuſtitia populi, & quiete regni conſtituerunt: & quæ nos cum fratribus noſtris regibus, & noſtris ac eorum fidelibus communiter conſtituimus: ſed & quę nos conſilio & conſenſu Epiſcoporum, & cęterorum Dei & noſtrorum fidelium, pro ſupraſcriptis cauſis in diuerſis placitis noſtris conſeruanda ſtatuimus, permanere inconuulſa decernimus. ſimiliter & à filio noſtro inconuulſa conſeruari volumus & mandamus.

INDEX OMNIVM QVÆ in hoc volumine continentur.

K*Aroli Calui regis Capitula.* pag. 3
Ludouici II. Karoli F. regis Capitula. 447
Karlomanni regis Ludouici II. F. Capitula. 459
Karoli Simplicis regis Capitula. 472
Coronationes Karoli Calui, & Ludouici eius F. regum: Judith item filiæ, & Hermintrudis coniugis Karoli eiuſdem. 485
NOTÆ *cum Analectis ad ſingula ſupraſcripta.*

INDEX NVMERORVM ET nominum Tituli cuiuſque.

KAROLI CALVI *Capitulorum Tituli* XLIII.

I.	*Conuentus in villa Colonia.*	*pag.* 3
II.	*Synodi ad Teudonis villam.*	11
III.	*Concilij in Verno palatio.*	23
IV.	*Synodi Beluacenſis.*	35
V.	*Apud Toloſam ciuitatem.*	38
VI.	*In villa Sparnaco.*	45
VII.	*Conuentus apud Marſnam I.*	63
VIII.	*Conuentus apud Marſnam II.*	70
IX.	*Synodi Sueſſionenſis.*	78
X.	*Synodi apud Vermeriam.*	92
XI.	*Apud Valentianas.*	99
XII.	*Apud Siluacum.*	102
XIII.	*Apud Attiniacum.*	114
XIV.	*Apud Leudicam.*	118
XV.	*Apud Bonoilum.*	123
XVI.	*Ad Francos & Aquitanos miſſa.*	126
XVII.	*Ad eoſdem miſſa de Baſiu.*	136
XVIII.	*Ad eoſdem per Adalardum abbatem.*	138
XIX.	*Ad eoſdem per Hincmarum, & alios.*	141
XX.	*Synodi apud Cariſiacum.*	143
XXI.	*Apud S. Quintinum.*	159
XXII.	*Sacramenta apud Cariſiacum.*	165
XXIII.	*Epiſtola Epiſcoporum ad Ludouicum R.*	167
XXIV.	*Synodi Metenſis de indulgentia Lud.*	207
XXV.	*Synodi Tullenſis apud Saponarias.*	221
XXVI.	*In baſilica S. Caſtoris ad Confluentes.*	228
XXVII.	*Poſt reditum à Confluentibus.*	242

XXVIII. *Edictum in Cariſiaco.* 253
XXIX. *Synodi Piſtenſis.* 257
XXX. *Q. Lotharius ad oſculum receptus eſt.* 279
XXXI. *Edictum Piſtenſe.* 296
XXXII. *Apud Tuſiacum.* 342
XXXIII. *Apud S. Arnulfum.* 356
XXXIV. *Apud Piſtas.* 358
XXXV. *Quando Karolus Metis coronatus eſt.* 371
XXXVI. *Pactio Aquiſgranenſis.* 379
XXXVII. *Diuiſio regni Lotharij.* 381
XXXVIII. *Apud Gundulfi villam.* 386
XXXIX. *Apud Cariſiacum.* 388
XL. *Reclamatio Epiſcopi Barcinonenſis.* 400
XLI. *Synodi Pontigonenſis.* 407
XLII. *Exactio Nortmannis conſtituta.* 421
XLIII. *Karoli Imp. apud Cariſiacum.* 424

LVDOVICI BALBI III.

I. *Quando Compendij coronatus eſt.* 447
II. *Synodi Tricaſſinæ.* 449
III. *Conuentus Furonenſis.* 453

KARLOMANNI II.

I. *In broilo Compendij.* 459
II. *Apud Vernis palatium.* 460

KAROLI SIMPLICIS II.

I. *Tungrenſis Epiſcopatus controuerſia.* 472
II *Pactum Karoli & Heinrici.* 480

CORONATIONES.

I. *Karoli Calui in regno Lotharij.* 485
II. *Ludouici II. apud Compendium.* 492
III. *Judith Karoli F. reginæ Anglorum.* 498
IV. *Hermintrudis Karoli coniugis reginæ.* 504

Facultas R. P. Prouincialis Societatis IESV *in Prouincia Franciæ.*

IGnatius Armandus Prouincialis Societatis IESV in Prouincia Franciæ, iuxta priuilegium eidem Societati à Chriſtianiſſimis Regibus Henrico III. 10 Maij 1583. Henrico IV. 20. Decembris 1606. & Ludouico XIII. nunc regnante 24. Februarij 1611 conceſſum, quo bibliopolis omnibus prohibetur, nè libros ab eiuſdem Societatis hominibus compoſitos abſque illorum permiſſione imprimant, permitto Sebaſtiano Cramoiſy bibliopolæ Pariſienſi Iurato, vt *Karoli Calui & ſucceſſorum aliquot Franciæ Regum Capitula, &c.* quæ Iacobus Sirmondus Societ IESV Presbyter in vnum collegit, Notiſque illuſtrauit, ad decem proximos annos imprimere ac liberè diuendere poſſit. Datum Pariſijs 7. Martij 1613.

IGNATIVS ARMANDVS.

Summa Regis Chriſtianiſſimi Priuilegij.

CAutum eſt authoritate Regis, ne quis in Regno Franciæ alijſue locis eius ditioni ſubiectis, *Karoli Calui & ſucceſſorum aliquot Franciæ Regum Capitula, in diuerſis Synodis ac placitis generalibus edita, quæ Iacobus Sirmondus Societ.* IESV *Presbyter in vnum collegit, notiſq; illuſtrauit*, abſque Sebaſtiani Cramoiſy Bibliopolæ Pariſienſis Iurati permiſſu intra decennium imprimat aut diuendat, publicationis exemplarium, ſi ſecus fecerit, multa indicta, prout amplius in ipſo diplomate continetur. Lutetiæ Pariſ. 22. Octobris 1621.

Sic ſignatum

LAMY.

Hæc prima editio Capitulorum Karoli Calui perfecta fuit 15. Martij 1623.

KAROLI

IACOBI

SIRMONDI

SOC. IESV PRESB.

NOTÆ

AD CAROLI CALVI REGIS CAPITVLA.

I.

Conuentus in villa Colonia.

IN VILLA COLONIA] Titulo VI. apud Sparnacum, & Tit. XV. apud Bonoilum. Ex præfatione Synodi Meldenſis liquet actum fuiſſe hunc conuentum, cùm Rex Karolus à Redonis ciuitate reuerteretur. Quare villam Coloniam veriſimile eſt illam dici, quæ in eo itinere ſita eſt non procul à mœnibus Cenomannorum. de qua & Aueſgandi Epiſcopi literæ pro monaſterio S. Vincentij: *In villa quæ dicitur Colonia terram quam tenuit Hildebertus, cum ſilua quæ vocatur Broilus,* &c. v. *Couleines.* Pag. 3.

Ead. CONSENSV VVARINI] Præcipuæ dignationis eſt quòd ſolus inter proceres nominatur. Comes Auernorum olim fuerat, cùm aduerſus Lupum Vaſconem conflixit, vt Ludouici Pij vita teſtatur. Idem etiam Dux à Nithardo libro IV. & in Caroli Calui diplomate Marchio nuncupatur: ob varias ſcilicet adminiſtrationes quas diuerſis locis geſſit. Cùm multa autem à Vvarino præclarè geſta memorentur, tum illud certè præ cæteris glorioſum, quòd victoriæ Fontaneticæ laudem illi adſcribit Chronicum bibliothecæ Memmianæ: *Anno* DCCCXLI. *Hlotharius Imp. cum Karolo & Ludouico fratribus certamen apud Fontanetum init, & per VVarinum Prouinciæ Ducem ſuperatus fugam capeſſit, Francorum ſtrage innumera peracta.*

Ead. SANCTA ECCLESIA] Tota hæc præfatio Caroli regis nomine concepta eſt. Itaque titulus eſſe poterat, *Adlocutio*, vel *adnuntiatio Karoli regis.*

P. 4 PATERNI REGNI DIVISIO] Quo pacto inſtituta fuerit hæc diuiſio, Nithardus docet lib IV. Sed quænam cuique fratrum pars regni obtigerit, neque Nithardi liber eo loco mutilus, neque veterum quiſquam ſatis explicat. ceteris tamen accuratiùs Ado Viennenſis in Chronico. Ceſſit autem Ludouico ad orientem Germania omnis Tranſrhenana, cum paucis aliquot cis Rhenum vrbibus & pagis propter vini copiam. Carolo ad occidentem Gallia, non vniuerſa, ſed quicquid eius ab Oceano hinc ad Moſam & Scaldim, inde ad Rhodanum & Ararim porrigitur. Lotharius Imp. reliquas Galliæ pro-

uincias, quæ inter Moſam, Scaldim, & Rhenum, quæque inter Rhodanum, Ararim, & Alpes ſitæ ſunt, cum Italiæ regno ſortitus eſt. Ita ex vno triplex Francorum regnum factum eſt. omnes enim Francorum reges appellabantur.

DE HONORE] Capitula hæc omnia in Synodum poſtea Meldenſem tranſlata ſunt: in qua nunc etiam leguntur, ſed corrupto in Holoniam villæ vocabulo. Coloniam enim, non Holoniam, ſcribendum probant non modò Capitulariorum iſtorum exemplaria omnia, ſed ipſius quoque Synodi Meldenſis vetus codex Metenſis, quo vſi ſumus. P. 7.

II.

Synodi ad Theodonis villam.

IN LOCO Q. D. IVDICIVM] Tit. XV. apud Bonoilum, & Tit. XXIII. c. VIII. Ioannes Abbas Gorzienſis de tranſlatione S. Glodeſindis: *Sub ipſo fere articulo temporis, faber quidam Imperatorius de villa* IVDICIO *Mettis aduenit.* Priſci nominis veſtigia retinet. Vulgo enim IVDTZ vocant haud procul à Theodonis villa. P. 11.

DROGO METTENSIS EPISC.] Tit. III. c. XI. quo loco de Drogone plura. Nunc ſatis ſit adnotaſſe, quòd Synodo huic, (quam Synodus Meldenſis ob trium in ea regnorum conuentum generalem vocat) præſidere Drogonem reges voluerunt, habitum ab illis honorem videri vel Vicario, vt pòſt dicetur, ſedis Apoſto- Ead.

licæ, vel patruo, Caroli olim magni ex concubina, non re, ſed nomine Regina, filio.

P. 13. HIS ITA PRÆMISSIS] Ex his etiam Capitulis pleraque in Synodum Meldenſem recepta, nec tamen omnia. Quædam enim, vt patres ipſi præfantur, ab illis conſulto reciſa ſunt, quædam pro rei neceſſitate interpoſita.

III.

Concilij in Verno palatio.

P. 23. IN VERNO PALATIO] Tit. xv. & in præfatione Synodi Meldenſis. Numeratur & inter palatia regia Vernum Tit. XLIII. c. XXXII. Synodus ſub Pippino rege anno DCCLV. *Pippinus rex Francorum vniuerſos pene Galliarum Epiſcopos aggregari fecit ad Concilium Verno palatio publico.* Sic enim codices quidam legunt, alij *Vernis.* Vita S. Eucherij Epiſcopi Aurelianenſis: *Vernum fiſcum publicæ ditionis illico aduolauit.* Fors etiam & apud Aimoinum lib. v. c. XXXVI. vbi de Ludouico II. rege ſermo eſt: *& iter agens per Cariſiacum & Compendium vſque Aruernum, quatenus ad ſepulturam patris ſui apud Monaſterium S. Dionyſij perueniret,* non *Aruernum*, ſed *ad Vernum* legendum eſt.

Ead. EBROINVS PICTAVORVM EPISC.] Summus Capellanus Karoli regis. Quod adnotatum fuerat in ora codicis Laudunenſis, vt intelligeremus, opinor, principem hîc locum eo nomine datum Ebroino. Nec alia certè potior ſit

ratio, cur Epiſcopus Archiepiſcopo præponatur. Archicapellanus apex olim fuit & caput omnium dignitatum palatinarum, vt oſtendunt quæ ex Adalardi commentario ſcribit Hincmarus epiſtola III. & diploma Ludouici Pij de Eccleſia Hammaburgenſi : *Cui & primum praeſſe, atque ſolemniter conſecrari per manus Drogonis, Metenſis, & ſummæ ſanctæ palatinæ dignitatis Præſulis, Anſcharium fecimus Archiepiſcopum.* Quibus verbis Archicapellanum deſignauit. At in epiſtola Eccleſiæ Senonenſis ad Hilduinum pro electione Hieremiæ Archiepiſcopi, aliter ex officio ac munere deſcribitur. Nam quia is Eccleſiaſtica & ſacrà omnia negotia vel expediebat ipſe, vel cum rege tractabat, epiſtolam his verbis inſcribunt: *Eximio domino & verè ſanctiſſimo Hilduino ſacris negotijs à Deo prælato, Senonicæ vrbis abiecta Eccleſia.* Caroli porrò Calui Archicapellanum fuiſſe Ebroinum, Carolus ipſe auctor eſt in præcepto, quod Glannenſi Monaſteriò conceſſit de villa Bidiſciacò : *Venerabilis vir Ebroinus Epiſcopus, ſacrique palatij noſtri Archicapellanus, adiens culminis noſtri ſerenitatem, deprecatus eſt,* &c.

REMORVM ECCLESIAM] Exauctorato apud Theodonis villam Ebone anno DCCCXXXV. ſine Archiepiſcopo decem annis fuit Remorum metropolis, donec in Synodo Beluacenſi, de qua Tit. ſequenti, ordinatus eſt Hincmarus, vt Hincmarus ipſe narrat in poſteriori volumine aduerſus Gotheſcalcum c. XXXVI. & Flodoardus lib. III. Hiſtoriæ Remenſis c. I. P. 30.

AGIVM PRESBYTERVM PAL. V.] Ionæ Ead.

Epiſcopi propinquum, cui in Aurelianenſi cathedra ſucceſſit anno DCCCXLIII. Ex hoc autem loco apparet non ſatis probatam Carolo regi ordinationem Agij fuiſſe. ratam tamen poſtea Synodi rogatu habuiſſe hinc patet, quòd Agij Epiſcopi deinceps crebra paſſim eſt mentio.

P.31. DE PRÆLATIONE DROGONIS] Sedis Apoſtolicæ vices intelligit, quas Sergius II. Papa Drogoni hoc anno delegarat. Sergij literas ex codice Metenſi alio loco, ſi Deus volet, proferemus. In his ſcribit ſe ad humilitatis ſuæ vicem, (ſic enim loquitur) cunctis prouincijs trans Alpes conſtitutis Drogonem Archiepiſcopum Metenſem, glorioſi quondam Karoli Imp. filium, ſanctitate, doctrinaque conſpicuum præfeciſſe. Ceterùm Drogo, refragantibus Galliæ, Germaniæque Epiſcopis, conceſſa auctoritate vſus non eſt. Hincmarus epiſtola VI.c.XXX. *Drogo Metenſium Epiſcopus, faſtu regiæ proſapiæ ſubuectus, prælationem in Ciſalpinis regionibus tempore Hlotharij Imp. apud Sergium Papam obtinuit. Sed quod affectu ambijt, effectu non habuit: & quod efficaciæ vſu, non conſentientibus quibus intererat, obtinere non potuit, patientiſſimè, vt eum decuit, tolerauit, ne ſcandalum fratribus conſacerdotibus generans ſchiſma in Eccleſiam introduceret.*

IV.

Synodi Beluacenſis.

P.35. APVD BELVACVM] Tit. XV. De huius Synodi capitulis, quæ ſequuntur, Hinc-

marus in epiſtola nondum edita ad Carolum regem: *Hæc namque, cum alijs quæ ibidem continentur, anno Incarnationis Dominicæ* DCCCXLV. *menſe Aprili, anno* VI. *regni veſtri, in Belgiuaco ciuitate, cum maxima conteſtatione cunctis diebus vitæ veſtræ vos ſeruaturos promiſiſtis Epiſcopis qui præſentes aderant, & in manus eorundem Epiſcoporum ad petitionem eorum dediſtis.* Quibus deinde octo hæc Capitula ſubijcit, quæ eadem in Synodo quoque Meldenſi pro parte recitantur cap. XVII. at in fine Synodi, poſt caput LXXX. eadem rurſus collectorum, vt patet, errore integra repetuntur.

HORVM EPISCOPORVM] Vvenilo Senonenſis erat Epiſcopus, Erchanradus Pariſiacenſis, Immo Nouiomagenſis, Rothadus Sueſſionenſis, Simeon Laudunenſis, Lupus Catalaunenſis, Ragenarius Ambianenſis, Helias Carnotenſis, Erpoinus Siluanectenſis, Agius Aurelianenſis, Hincmarus Remenſis. Qui omnes Synodo etiam Pariſienſi anno inſequenti adfuerunt, & priuilegio Monaſterij Corbeienſis, quod cum Ratberti Abbatis operibus editum eſt, ſubſcripſerunt. P. 36.

V.

Apud Toloſam ciuitatem.

APVD TOLOSAM] In tabulario Eccleſiæ Narbonenſis extare dicitur Caroli regis diploma de eiuſdē Eccleſiæ priuilegijs cum hac ſubſcriptione: *Data* XII. *Kalēdas Julij, Indictione* P. 38.

VI.*anno* IV.*regni praſtantiſſimi regis Caroli. Actum in cœnobio S. Saturnini martyris iuxta Toloſam.* quæ ipſa eſt epocha Tituli huius, & anni DCCCXLIII. Quare Toloſæ, hoc eſt in Septimania, ſeu Gothia tum fuiſſe dubium non eſt.

P. 40. FRISCHINGAM] Tit. XXIII. c. XII. *friskingas.* Hincmarus in capitulis quæ Archidiaconibus ſuis dedit anno DCCCLXXVII. *Quando parrochias circuitis, nolite graues eſſe preſbyteris petentes friskingas.* Idem ad Laudunenſes de ordinatione Hedenulfi Epiſcopi: *exigendo denarios, vel caballos, aut verres, ſeu friskingas.* Friskingæ dicebantur non porcelli, ab his enim diſtinguntur lib. IV. cap. LXXIII. ſed porcellis maiores, nondum tamen iuſti incrementi, quod alij iam docuerunt. Ergo vt hoc loco friskingæ aliæ ſex, aliæ quatuor denarijs æſtimantur: ſic in Alamannicis S. Galli chartis N. LXVII. friskinga tremiſſalis dicta eſt, quæ tremiſſem valeret: quia pro ætatis & incrementi modo varij erant pretij. Freſcengiæ vocantur in diplomate Ludouici VII. regis pro S. Dionyſio: *Porcos, ſeu freſcengias, anſeres, gallinas,* &c.

VI.

In villa Sparnaco.

P. 45. IN SPARNACO VILLA] Sita eſt ad Matronam fluuium, Remenſis Eccleſiæ antiquiſſima poſſeſſio à S. Remigij vſque temporibus, vt docet Flodoardus lib. I. c. XIV. In Chro-

nico item Frodoardi anno DCCCCLXIV. de Odelrico Epiſcopo Remenſi: *Heribertus Comes villam Sparnacum ei reddidit, & amicitiam præfati Epiſcopi impetrauit.* Meminit & vini quod apud Sparnacum naſcitur Pardulus Laudunenſis in epiſtola ad Hincmarum.

EDIDERANT IN SYNODIS] Meldenſi & Pariſiacenſi. Quæ enim ſequuntur XIX. capitula, omnia quidem in Synodo Meldenſi, ſub ijs numeris, qui ſingulis capitibus præfixi ſunt, continentur: ſed quæ in Meldenſi conſtituta fuerant, in Pariſiacenſi demum, vt præfatio declarat, abſoluta & edita ſunt anno DCCCXLVI. Ceterum qui inter Epiſcopos hîc nominantur, Guntboldus Archiepiſcopus fuit Rotomagenſis, Vrſmarus Turonenſis, Amalo Lugdunenſis, qui Amulo, vel Amulus eſt alijs. Ead.

IN BENEFIC. IVRE, AVT IN ALODE] Alodis eſt propria cuiuſque poſſeſſio, vnde proprietas appellatur. Tit. IX. c. II. *in alodem ſunt data*, quod mox ait, *in proprietatem data ſunt.* & Tit. XXXII. c. III. *proprietas illorum in noſtrum indominicatum recipiatur*, quod c. V. dicit, *ipſi alodes.* Ioannes Papa VIII. Ludouico regi epiſt. CXXIX. *ipſas proprietates, quas vos alodes dicitis.* Propterea opponũtur hoc loco alodis & beneficium, quia quod beneficiario iure habetur beneficiarij proprium non eſt. Non omnis olim proprietas alodis nomine comprehenſa: ſed illa ſpeciatim, quæ ſucceſſionis iure obueniebat, & hereditas appellabatur. Quo ſenſu, & in legibus antiquis, vt rectè Hier. Bignonius v. c. obſeruat, alodis pro hereditate ſumitur; & apud Marculfum P. 49.

lib. II. c. VII. à comparato, id eſt à conquiſita proprietate ſecernitur. Verum etſi principio ita res habuit, inualuit tamen, vt alodis tandem proprietas omnis diceretur, ſiue à parentibus hereditario iure accepta eſſet, ſiue emptione, aut donatione, vel alio conquiſitu comparata. Atque ita paſſim in his capitulis, vt Tit. XXVII. c. IV. *Alodes illorum, quos de hereditate, & de tali conquiſitu, qui de donatione noſtra non venit, habuerunt, & quos ſenior noſter domnus Imperator eis dedit.*

P. 50. PRECARIÆ.] Tit. X. c. II. & Tit. XXIII. c. VII. item *præſtariæ* Tit. IX. c. XI. Qui rem Eccleſiæ ad vſumfructum ſub annuo cenſu impetrabant, ijs per precariam & præſtariam dari ſolebat. Præſtariam dabat Eccleſiæ rector, qui rem in præſtitum concedebat, & quibus legibus eam concederet exponebat: precariam petitor, qui rem precario accipiebat, qua cenſum, & alias conditiones impoſitas expleturum ſe profitebatur. Vtriúſque extant formulæ apud Marculfum. Precariæ autem exemplum ex tabulario S. Vitoni Virdunenſis ad calcem Notarum inter Analecta proponemus.

P. 53. HOSPITALI A SCOTTORVM.] Tit. XXIII. c. X. *Hoſpitalia peregrinorum, ſicut ſunt Scottorum,* id eſt Hibernorum. vt in Synodo Cabilonenſi ſub Karolo Magno c. XLII. *Scotti, qui ſe dicunt Epiſcopos.* apud Proſperum libro contra Caſſianum, *ordinato Scottis Epiſcopo,* & paſſim. Claudianus de laudibus Stiliconis II. *totam cùm Scottus Hibernam mouit.* Scotti iam olim peregrinationibus dediti. Vvalafridus Strabo lib. II.

vitæ S. Galli c. XLVI. de natione Scottorum, *quibus conſuetudo peregrinandi iam pene in naturam conuerſa eſt*. Proinde hoſpitales, & peregrinis beneuoli.

INQVIT SYMMACHVS] Verba ſunt non Symmachi Papę, ſed Synodi Aruernicæ can. IV. *Qui reiculam Eccleſiæ petunt à regibus, & horrendæ cupiditatis impulſu egentium ſubſtantiam rapiunt*, &c. Sic ſuprà Tit. III. c. V. Innocentio Papæ tribuitur, quod eſt Gelaſij in epiſtola ad Epiſcopos Lucaniæ c. XXII. & Tit. II. c. IV. pallium à Samuele propheta ſciſſum dicitur, cùm ſciderit Ahias Silonites III. Regum XI. & II. Paralip. X. Sunt & alia huius generis ac notæ non pauca. P. 54

VII.

Conuentus apud Marſnam I.

IN LOCO Q. D. MARSNA] De hoc conuentu Lupus Abbas Ferrarienſis epiſtola L. & LI. tum præcipuè in LIX. ad Marcuuadum Abbatem Prumienſem: *Non ignoratis credo reges noſtros apud Traiectum hebdomade ſecunda Quadrageſima celebraturos colloquium*. Hîc menſe Februario celebraſſe dicuntur, quod eodem ſpectat, cùm anno DCCCXLVII Quadrageſimæ initium fuerit die XVI. Februarij. Marſnæ ſiue, vt Regino vocat anno DCCCLXIX, & ſequenti, Marſanæ ad Traiectum in diœceſi Leodienſi, multis locis meminit Petrus Abbas S. Remigij. meminit & Gallicus ſcriptor apud Conradum Vrſpergenſem de Giſilberto duce agens his verbis: P. 63.

Recepit itaque Traiectum, Iupilam, Harſtalium, Marſnam, Littam, Capræ montem, quæ à defunctis derelicta vacabant.

P.65. RAPTVM FACERE] Id cautum opinor propter Giſalbertum alterum Karoli regis vaſſallum, qui ſuperiore anno Lotharij Imp. filiam rapuerat, abductamque in Aquitaniam coniugem duxerat. Vnde grauis & acerba Lotharij aduerſus Carolum, quem rei conſcium ſuſpicabatur, orta diſſenſio, de qua Annales Pithœani anno DCCCXLVI, & ſequentibus.

Ead. AD DVCEM BRITTONVM] Nomenoium. Dux hic Britannorum ſub Ludouico Pio. Quo mortuo, dum inter fratres regni procerum fit diſcidium, Nomenoius Karolo adhæſit anno DCCCXLI. Nithardus lib. II. *Ad Nomenoium ducem Brittannorum mittit, ſcire cupiens ſi ſua ſe ditioni reddere vellet. Qui adquieſcens conſilijs plurimorum Karolo munera mittit, ac ſacramento fidem deinceps ſeruandam illi firmauit.* Biennio pòſt defecit, & regnum affectare in Britannia auſus eſt. Chronicum Vindocinenſe anno DCCCXLIII. *Ciuitas Namnetica à Nortmannis capitur vice prima, prodente eam Lamberto perfido Comite, qui à fidelitate Francorũ regum ad Nomenoium Brittonem ſe contulerat. qui etiam ipſius conſilio in Brittannia regnum vſurpare auſus eſt.* Rex ergo exinde à ſuis dictus Nomenoius. ſed Franci Ducem tantùm appellabant. quo modo & Synodus apud Saponarias in epiſtola ad quatuor Epiſcopos Britanniæ: *De qua reuerentia ſalubriter à vobis, & à gente veſtra Metropolitano impendenda, tempore Nomenoij ducis* (ſic enim legendum eſt)

& reuerentiſſimi Papæ Leonis, & ſucceſſoris eius Benedicti ſcripta docuerunt. Priorem gentis ſuæ appellarat Synodus Turonenſis apud Lupum Abbatem. epiſtola xciv. *Nomenoio Priori gentis Britannicæ.*

COMMVNEM NEPOTEM] Pippinum, Pippini olim regis trium regum fratris, Aquitaniæ regis ſuperſtite Ludouico patre mortui filium. de quo Tit. ix.c.v. Regnabat is hoc tempore in Aquitania. Sed patrui, quòd Aquitaniam Karolo in partem obtigiſſe cenſerent, Pippinum regis nomine non dignabantur, & pro Aquitaniæ regno Comitatibus aliquot contentum nunc eſſe iubent. P.66.

QVAM LANTVVERI DICVNT] Vox hæc in vſu etiamnum Alamannis, qua regionis fines ſignificant. Siue hinc igitur originem arceſſas, quòd in fines incurratur, ſiue aliud etymum fingas, dubium non eſt, publicum & communem belli motum deſignari. P. 69.

VIII.

Conuentus apud Marſnam II.

SVBSCR. MANIBVS PROPRIIS] Ex hac inſcriptione nomen inditum his capitulis videtur, vt Chirographum regum dicerentur. Ita enim appellat Carolus rex in proclamatione aduerſus VVenilonem c.iv. & Epiſcopi in epiſtola ad Ludouicum Tit. xxiii.c.viii. atque ita appellare ſolet Hincmarus. vt de diuortio Hlotharij c. xxiii. ad v. INT. *Capitula ſunt*, inquit, *legalia* P.70.

Imperatorum & regum, quid ſuſtinere debeat qui poſt bannum latronem receperit: & in CHIROGRAPHO REGVM *noſtrorum hinc expreſsè decernitur.* & de vxore Boſonis*: Reſtat vt rex in cuius regno degit, ſecundum conſcriptionem* CHIROGRAPHI REGVM *noſtrorum, eam ad viri ſui præſentiam adduci faciat.* & in fine opuſculi eiuſdem: *Quoniam quidem ſupra* CHIROGRAPHI REGVM *noſtrorum memoriam feci, quæ de his ibidem conſtituta ſunt, hîc ſubnectere procurari.* Subnectit autem duo Tituli huius capitula, IV. & V.

IX.

Synodi Sueſſionenſis.

P. 78. ISTA CAPITVLA] Plerique codices inſcriptione iſta carent. In Laudunenſi verò hæc non à Karolo, ſed coram Karolo rege conſtituta dicuntur. Excerpta enim ſunt ex geſtis Synodalibus Concilij Sueſſionenſis, cuius breuem ſummam continent, ex qua de ſingulis, quæ in eo Concilio acta ſunt, quid decretum fuerit intelligimus. Quod alioqui penitus ignoraremus, cùm ex actis Synodi, præter ea quæ ad primum caput, hoc eſt ad clericos ab Ebone Remenſi poſt abdicationem ordinatos pertinent, nihil ſuperſit.

P. 79. CANONICE DEPOSITVS] Depoſitus fuerat Ebo tanquam auctor & incentor conſpirationis aduerſus Ludouicum Aug. in Synodo apud Theodonis villam anno, vt dictum eſt, DCCCXXXV. Rem multis narrat Flodoardus lib.

11.c.xx. Synodi verò ipſius ſeriem, cum ſubſcriptionibus Epiſcoporum XLIII. qui Ebonem damnarunt, recitat Hincmarus c.XXXVI. poſterioris operis aduerſus Gotheſcalcum. Mortuo deinde Ludouico, ſedem à Lothario iterum obtinuit per Edictum, quod apud Flodoardum eodem loco extat cum ſubſcriptione & aſſenſu Epiſcoporum XX. atque in Remenſi Eccleſia clericos aliquot ordinauit. Quos Hincmarus ſedem illam adeptus pro clericis habendos non cenſuit, vt pote vitio creatos ab eo qui legitimè reſtitutus non eſſet. Qua de re illi cùm apud Synodum Sueſſionenſem expoſtulaſſent, Synodus ſecundum Hincmarum pronuntiauit.

HERIMANNVS] De quo iterum Tit. x. c.I. apud Lupum Abbatem epiſt. XXCIV. & XCIX. *Herimannus Epiſcopus Niuernenſium*. Huius ſunt in armarijs Eccleſiæ Niuernenſis tabulæ, quibus canonicos in ea numero LX. conſtituit, eorumque ſtipendijs partim ex facultatibus Eccleſiæ, partim ex propriis, ſtatas aliquot villas delegat. Habent & Karoli regis diploma, quo tabulas Herimanni iam antè in conuentu Epiſcoporum Pariſiis anno DCCCXLIX. menſe Nouembri approbatas, regia etiam auctoritate cõfirmauit apud Vermeriam IX. Kalend. Iunij, Indictione XII. triennio videlicet ante Synodum in qua verſamur. P. 80.

DE BVRCHARDO] Diaconus hic erat è regno Lotharij, Vvenilonis Senonum Archiepiſcopi conſanguineus, vt ex anonymo eius æui ſcriptore didicimus, qui ſub reuelationum legati Eccleſiarum nomine multa ſui temporis P. 81.

memorabilia perſequitur. Narrat ergo Burchardum à Karolo rege accitum, & Carnutenſium Eccleſiæ, Deo irato, ac publica de eo fama reclamante impoſitum, atque à Vvenilone hoc anno DCCCLIII. quarto, id eſt Iunio, menſe conſecratum. Numeratur idem inter Miſſos dominicos Tit. XII.

Ead. LVGDVNENSIVM PARDVLVS] Hoc eſt Laudunenſium, vt Tit. x. c. 1. Vetus enim & verum eius vrbis nomen Lugdunum, vel cum adiunćto Lugdunum clauatum. Quo modo in Synodis ſæpe ſubſcribunt Epiſcopi Laudunenſes. neque aliter in nummis Lauduni cuſis, vt in hoc videre eſt, cuius in antica parte KARLVS GRATIA DEI REX, in poſtica LVGDVNI CLAVATI.

P. 82. CAVSAM ABSENTIÆ SVÆ] Alioqui ad frequentandas Synodos minimè ſegnis erat Aldricus, cùm multis interfuiſſe cõſtet, vt Vormatienſi, in qua reſtitutus eſt in imperium Ludouicus anno DCCCXXXV. & ſequenti anno Aquiſgranenſi, vnde legatus cum Erchinrado Pariſienſi ad Pippinum Aquitaniæ regem miſſus eſt. Pariſiacenſi quoque anno DCCCXLVI, & triennio poſt Turonicæ.

P. 83. PIPPINVS A SVIS] De anno quo Pippinus hîc iunior in patrui poteſtatem venit, atque in Monaſterum Sueſſionenſe detruſus eſt, ſcriptores non conſentiunt. Annales Pithœani, & Regino adſcribunt anno DCCCLI. Sigebertus anno ſequenti, cui fauet Chronicum Memmianum quod ipſum etiam menſem notat: *Anno,* inquit, DCCCLII. *Lambertus comes à Ganzberto*

Cenomannenſium

Cenomannenſiū Comite Kalendis Maij occiditur. Eodem anno menſe Septembri Karolus nepotem ſuum Pippinum adquiſiuit. Lamberti porrò cædem in eundem quoque annum conijcit aliud Chronicum Engoliſmenſe Tilianum.

DVO MONACHI] Horum opera elapſum è Monaſterio Pippinum auctor idem eſt Regino. Nunc igitur hoc nomine à Synodo plectuntur. At Pippinum è fuga tandem retractum, caſtroque Siluanectenſi ad cuſtodiam denuo incluſum Regino idem narrat. cetera Hincmaro debemus, qui Pippinum in illa ſua fuga ſeſe paganis, id eſt Nortmannis ſociaſſe, atque illegitimas & inceſtas nuptias iniiſſe docet in Conſilio, quod Karolo regi ſuggerendum de pœnitentia Pippino irrogāda poſtea ſcripſit, cùm is de anteactis dolere, ac monachi habitum repetere velle diceretur. Reginonis locus in tota hac hiſtoria deprauatus eſt, non ſolum quòd *Inſula Nectis*, pro *in Siluanectis* legitur: ſed quod inſectis perperam Ludouici & Lotharij nominibus, quæ de Pippino iuniore ſcripta ab auctore fuerant, ad Pippinum patrem detorta ſunt. Sincerior codex S. Arnulfi, qui omnibus his næuis caret. Ead.

RAGANFRIDVM DIACONVM] Sacri palatij notarium. Qui falſa regio nomine præcepta ſeu diplomata condebat, eum veriſimile eſt è notariorum numero fuiſſe qui in palatio ſub Archicancellario merebant. Quare hunc illum eſſe Raganfridum conijcio, cuius nomen in quibuſdam Caroli Calui diplomatibus legitur, vt in confirmatione priuilegiorum Monaſterij S. P.84.

Dionyſij: *Ragenfridus notarius ad vicem Ludouici Abbatis recognoui. Compendio* XII. *Kalendas Februarias anno* IV. *regnante Karolo Indictione* VII. *quod eſt anno* DCCCXLIV.

P. 85. SEPTIMA ACTIONE] Secuti ſumus exemplar Eccleſiæ Belliouacenſis, cum quo Pithœanus item codex & Tilianus, ac Laudunenſis conſentiunt. Metenſis verò noſter huius capitis loco, & præcedentis de Raganfrido, quæ hîc penitus omittit, ſex alia ſubiungit capitula, atque in his deſinit, quorum primum eſt, *Vt in ciuitatibus & monaſterijs*, & cetera, quæ videre eſt in Synodo Sueſſionenſi Tomo III. Conciliorum. ab illa enim editione Metenſis MS. hac in parte non diſcrepat. At qui codices alios cõcinnarunt, propterea ſex iſtis capitulis abſtinuerunt, quia in duodecim alijs quæ ſequuntur, eadem comprehendi videbant.

Ead. QVÆ SEQVVNTVR CAPITVLA] Quidam codices in quibus hæc ſeorſim ſepoſita leguntur, inſcriptionem habent: CAPITVLA KAROLI REGIS IVNIORIS FACTA IN MONASTERIO S. MEDARDI. Sunt autem memorialia capitula Miſſis dominicis in diuerſos regni pagos & prouincias ituris tradita, ex quorum præſcripto mandata exequerentur. De mittendis ergo legatis Sueſſione Synodi rogatu ſtatutum fuerat, & capitula quæ illis commendarentur conſtituta: ſed Miſſi Nouembri poſtea menſe deſignati, & pagi apud Siluacum diſtributi Tit. XII.

P. 86. INBREVIENT] In breues ſeu pittacia referant & deſcribant, vt Tit. VI. Tit. XXVII. Tit.

XXXI. Hincmarus aduerſus nepotem.c.I. *habebas inbreuiatos, quot infantes ſine baptiſmate, & quot homines ſine communione inde obierint.* Nithardus lib. IV. *mitterentque per vniuerſum imperium, & inbreuiaretur.* Breues dicebant, quos vulgus rotulos & inuentaria vocat. Lupus epiſt. XXC. *Breues etiam, quos de facultate Monaſterij veſtri mittere debuiſtis.* Karolus M. in Capitulis anni DCCCXIII. *De rebus quæ Hildegardæ reginæ traditæ fuerunt, volumus vt fiant deſcriptæ breues, & ipſæ breues ad nos fiant adductæ.* Inde Inbreuiator, in Documēto de examinatione Vvilleberti Epiſcopi Catalaunenſis: *Inbreuiator, ſiue deſcriptor ſtipendiorum regalium.*

CASTITIIS] Malè hic duo libri *caſdicijs*, alij omnes *caſticiis* aut *caſtitijs*, vt Tit. XXIII. c. XIV. *Aedificent villas veſtras moderatis caſtitijs.* Quibus ex verbis caſtitia intelligimus ad ſtructuras & ædificia pertinere. Quod ipſum ex Ludouici Pij conſtitutione intelligere eſt lib. V. cap. CXLVIII. vbi cum Monaſteriorum clauſtris comparat caſtitia Eccleſiarum, id eſt ædificia quæ ad Eccleſias pertinent, & illis cohærent. Sic igitur villarum caſtitia interpretamur, quæ in villis inædificata ſunt. Vetus charta S. Germani Pariſienſis: *Manſum dominicatum cum caſa, & alijs caſtitijs.* quæ caſalia dicuntur in alia vetere charta S. Benigni: *Mãſum indominicatum cum caſalibus ſuper extructis.* atque alia paſſim huiuſmodi. P. 89.

NOSTRAM HARMISCARAM] Tit. XX. c. IX. *talem harmſcaram ſicut nobis viſum fuerit ſuſtinere.* T. XXXIV. c. IX. *dignam harmſcaram à no-* P. 91.

bis diſpoſitam. Tit. XLIII. c. VIII. *Inſuper noſtram harmiſcaram, ſecundum modum culpæ, & vt nobis placuerit ſuſtineat*, & alijs locis. in quibus omnibus harmiſcara, aut harmſcara, interdum etiam harſcara legitur, harniſcara, quod alij ſcribunt, nuſquam. Ex hoc autem capitulo, & alijs quæ deſcripſimus, liquet harmiſcaram grauiorem multam fuiſſe, quæ à principe pro arbitrio, extra ordinem imponi ſoleret.

X.

Synodi apud Vermeriam.

P. 92. APVD VERMERIAM PAL.] Tit. XVI. c. X. In Capitulis Karoli Magni anno VIII. Imperij: *De operibus palatij ad Vermeriam.* In diplomate Caroli iunioris pro Eccleſia Remenſi apud Flodoardum lib. III. c. IV. *Actum Vermeriæ palatio regio.* Sita eſt ad Iſaram fluuium. Aimoinus lib. IV. c. LVII. de Karolo Martello: *ægrotare cœpit in villa Vermeria ſuper fluuium Iſaram.* Hodie Verberia, non procul Compendio. Concilij apud Vermeriam, cui Pippinus interfuit, meminit Gratianus XXIX. q. II, c. IV. cuius canones XXI. extant in codice noſtro Metenſi.

P. 96. CHVONRADO NOBILISS.] Idem qui primo loco inter proceres numeratur Tit. XXVI. & à Vvalafrido Strabo *Nobilitatis apex* dicitur in carmine ad Chonradum Comitem. Quo fit vt de Conrado conijcere liceat Iudith reginæ fratre: de qua qui ſcribunt, Vvelfonis, nobiliſſi-

mi Comitis filiam tradunt fuiſſe.

ABBA FVLRADVS] Tit.XXIII.C.VII. *Fulradum abbatem Monaſterij S.Dionyſij,& ſummum Capellanum regis Pippini.* Eodem etiam Capellani munere functus eſt apud Karlomannum regem, vt Karlomanni ipſius de S.Dionyſij mercato diploma teſtatur. Sed Fulradi & legationum, quas ad Zachariam, Paulum, & Stephanum Pontifices ſumma cum laude geſſit, clarior eſt memoria, quàm vt illuſtrari debeat. Hoc non perinde omnibus notum, præter hunc alterum eiuſdem nominis abbatem Fulradum fuiſſe, Karoli Martelli ex Hieronymo filio nepotem, quod ex his Theodulfi Aurelianenſis verſibus didicimus : P 97.

Condere cœpit opus huius venerabilis aulæ
Abbas Fulradus nobilitate cluens.
Namq; huic Hieronymus, Carolus pater extitit illi,
Qui propria ſpecimen gentis ad alta tulit.
Bella gerens, pacemque tuens, qui culmina regni
Ad prolem miſit auxiliante Deo.

De S.Quintini æde ſermo eſt, quam à Fulrado hoc abbate ſtructam ait anno DCCCXIV. Karolo ergo magno ſuperſtes fuit. Sed vt ad noſtrum redeamus, in Karoli eiuſdem magni regis diplomate, quod Fulrado abbati conceſſit, commemoratur inter cetera Monaſterij bona, *In pago Alſacinſe cella S. Alexandri, vbi ipſe corpore quieſcit.* Hoc nempe eſt Lebrahæ Monaſterium in Alſatia.

ABBAS HLVDOVVICVS] Magni & hic nominis Abbas, Karoli Calui propinquus. Sic enim appellat in diplomate quodam pro Mona- Ead.

ſterio S. Dionyſij: *Vir venerabilis ac propinquus noſter Ludouicus abbas Monaſterij Apoſtolorum principis, excellentiſſimorumque Chriſti martyrum Dionyſij, Ruſtici, & Eleutherij.* Supra Tit. III. inter eos relatus eſt, qui Vernenſi Concilio præſidebant, & Tit. XII. inter Miſſos dominicos numeratur, & quidem ante Yrminfridum Epiſcopum. Fuit præterea Caroli eiuſdem regis Cancellarius, *epiſtolare in palatio gerens officium*, vt loquitur Lupus Ferrarienſis, cuius ſunt aliquot ad Ludouicum abbatem epiſtolæ, quæ ſummam illius auctoritatem declarant. Scribit ad eundem Hincmarus Remenſis, & abbatem ſuum vocat, apud Flodoardum lib. III. c. XXIV.

XI.

Apud Valentianas.

P. 99. AD VALENTIANAS] Tit. XII. in præfatione, & Tit. XXIX. c. II. & IV. quibus in locis huiuſce apud Valentianas cum Lothario Imp. colloquij fit mentio. Einhardus abbas ad Auguſtam: *Poſtquam de Aquis exiui, tantis corporis incommodis affectus ſum, vt de Traiecto vix decimo die peruenire poſſem ad Valentianas.* Valētianæ ad Scaldim fluuium notæ ſunt, ad quas Synodum etiam Karolus M. habuiſſe dicitur anno DCCLXXI. vt eſt in Annalibus Pithœanis. Erant illæ tum quidem in ditione Lotharij, quippe trans Scaldim poſitæ: at poſtea in diuiſione regni Lotharij iunioris Carolo ceſſerunt cum reliquo pago Cameracenſi.

XII.

Apud Siluacum.

IN SILVATICO] Ita hoc loco libri pleri-que. At ijdem Tit. XIII. & Tit. XV. vbi rurſum huius loci, atque horum Capitulorum fit mentio, non Siluaticum, ſed Siluacum vocant, quo modo hîc etiam codex Laudunenſis & Bellouacenſis. Siue igitur vtrumque loco nomen fuit, ſiue in Siluatico corruptum eſt, conſtat hallucinari eos, qui cum Siluanecto confundunt. Procul namque aberat Siluacus villa regia in pago Laudunenſi, vt Hincmarus Laudunenſis docet in epiſtola ad Remenſem: *Relegi ſcripta quæ mihi deſtinaſtis, inſtante anniuerſario mei traditionis perpetratæ mea in parrochia in loco qui dicitur Siluacus.* & Tit. XLIII. c. XXXII. *Siluacus cum toto Laudunenſi.* Meminit Lupus Abbas epiſtola LV. & LVII. & Aimoinus multis locis. P.102.

PARABOLAVERVNT SIMVL] Tit. XXI. c. III. *Quia iſte meus cariſſimus nepos cum dilectiſſimo fratre meo Hludouuico parabolauit.* & Tit. XXIII. c. IV. *quicquid cogitauit, parabolauit, & fecit.* Parabolare ergo dicebant quod nos parlare, id eſt loqui. P. 104.

CENSVM DE MANSO] Eccleſiæ cuiuſque. Manſus dicebatur fundus, hoc eſt certus agri modus cum ſtructura plerumque ad manſionem. Hincmarus epiſtol. VII. c. XXXIV. *Quidam* P.105.

res comparant, & in illis ſtructuras faciunt, & in eiſdem manſis feminas recipiunt, quæ domus curam gerant. Italis Maſſa, vt apud Caſſiodorum, & Gregorium magnum ſæpe, atque in Formulis antiquis Eccleſiæ Romanæ: *Colonis & familiæ maſſarum, ſiue fundorum.* Regum autem edictis ſancitum fuerat, vnicuique Eccleſiæ vnum manſum integrum abſque vllo ſeruitio adtribui, lib. I. cap. XCI. Vnde Hincmarus idem in Capitulis, quæ anno DCCCLII. preſbyteris dedit, referri ad ſe inter cetera iubet: *Si habent manſum habentem bunnuaria* XII. Frotarius Epiſcopus Leucorum Drogoni Metenſi: *Quædam veſtri iuris baſilicæ in prouidentia noſtra conſiſtunt, quæ nec manſorum ſubiectione fulciuntur, nec ſacerdotum præſentia cuſtodiuntur.* Quare de hoc manſo cenſum, aut aliud quoduis ſeruitium exigi nefas fuit. ea immunitas manſi dicebatur, vt Tit. XXXIV. cap. IX. *Seniores immunitatem de manſo ad Eccleſiam dato conſeruent.* Nunc ergo qui hanc infringant coerceri à Miſſis iubentur, & Tit. XXXI. c. II. & Tit. XXXII. c. XI. Ludouici Pij exemplo, qui idem ſtatuit lib. V. cap. XLV.

Ead. DE COLLECTIS QVAS HERIZVPH] Tit. XXIX cap. IV. Collecta hoc loco non quælibet populi congregatio, ſed cum nefariè ad reſiſtendum, aut ad vim faciendam colligitur. Tit. XXXI. c. XVIII. *Qui Comiti collecta manu reſiſtere præſumpſerit* DC. *ſolidos culpabilis iudicetur.* quod caput ex ijs ſumptum eſt quæ Karolus M. anno III. Imperij Legi Salicæ adiecit. Quod *collecta manu* hîc dicitur, alibi *cum collecta* ſimpliciter, vt lib. III. c. LXIV.

SONVM INDE AVDIERIT] Rumorem. P.106.
In Euindicatione mancipiorum S.Remigij, quæ Hincmari iuſſu facta: *Reſidentes in placito publico audierunt ſonum de his mancipijs, quòd ſerui & ancillæ meritò eſſe deberent.*

LEVDEM NON SOLVAT] Tit. XXXIX. c. II. Ead.
Et ſi talis malefactor in illa perſecutione occiſus fuerit, qui eum occiderit leudem inde non ſoluat. Hinc apparet leudem dictam fuiſſe compoſitionem, quæ homicidij cauſa fiebat, id eſt vveregildum. Karolus M. Imper. anno VIII. *De ſeruis verò, ſi quis alterius ſeruum abſque indicio, & ſine culpa pendiderit, & ibi mortuus fuerit, vveregildus eius domino ſoluatur: & ſi de ipſa morte euaſerit, ipſe ipſam leudem recipiat, & liber permaneat.* Idem alibi. *Nemini liceat ſeruum ſuum propter damnum à ſe dimittere: ſed iuxta qualitatem culpæ dominus eius pro ipſo ſeruo reſpondeat, aut componat quicquid ille fecit vſque ad ſemiplenam leudem liberi hominis. Quicquid ſuper hoc fuerit, irregauditio eſſe videtur.*

FAIDAM PORTARE] Tit. XXXIX. c. II. & Ead.
Karlomanni Tit. II. c. III. X. XI. Faida eſt grauis & aperta inimicitia ob cædem fere aliquam ſuſcepta. vnde & vindictam mortis interpretantur. Synodus apud Compendium ſub Pippino rege c. XVIII. *Si qui propter faidam fugiunt in aliam patriam, & dimittunt vxores ſuas, nec illi viri, nec illæ feminæ accipiant alterum coniugium.* Hinc illa in Capitulis, *de faidis coercendis*, & *de faidis pacandis* lib. IV. c. XXVII. & LV. & in noſtris Tit. XXXIV. c. X. *vt faida pacificetur.* A faida faidoſus, qui faidam patitur. Einhardus Rabano abbati: *pro*

eo quod faidoſus ſit, & cum inimicis ſuis, & his qui vitæ ſuæ inſidiantur, hoc iter agere non audeat.

P.167. LATRO FORBANNITVS] In forbannum miſſus & proſcriptus. Tit. xxxix. c. 1. & iii. quem Meziban vocabant. In Capitulis Karoli M. anno ix. *De Meziban, id eſt latrone forbannito, vt vnuſquiſque Comes alio mandet, vt nullus eum recipere audeat.*

P.110. MARASCALCOS AD FODRVM] Maraſcalcus præfectum ſeu curatorem equorum ſonat. Lex Alamannorum Tit. lxxix. paſtoribus & artificibus mariſcalcos adgregat l. iv. *Si mariſcalcus, qui ſuper* xii. *caballos eſt, occiditur*, xl. *ſolidis cōponatur.* Ita hoc loco maraſcalcos equiſones dicere videtur, & fodrum pabulum equorum. Karolus M. in Capitulis anni dccciii. *Vt nullus audeat in nocte negotiari, excepto viuanda & fodro, quod iter agentibus neceſſaria ſunt.* Fodrum ad caballos Hincmarus in Capitulis ſuis anni dccclxxvii. *Neque ducatis ſuperfluè homines, per quos illos grauetis in cibo & potu, & fodro ad caballos.* At fodrum, ſiue foderum, interdum eſt annona militaris. Auctor vitæ Ludouici Pij: *Inhibuit à plebeijs vlterius annonas militares, quas vulgò foderum vocant, dari.* Et à fodro fodrarij, qui fodrum exigunt. Hincmarus idem Karolo regi anno dccclix. *Mittite homines, ſecundum conſuetudinem prædeceſſorum veſtrorum, qui in longius pergant propter fodrarios, & curam de pace accipiant.* Apud nos fodrarij hodie dicuntur metatores manſionum, & hoc munere in equeſtribus turmis qui funguntur, maraſcalci hoſpitiorum nuncupantur.

SCACH VOCANT] Lingua Teutonica. nam & hodie Germani latrocinium ſcach vocant. Otto Imp. lib. II. Legum Longobardicarum Tit. LV. L. XXXVII. *De furto aut ſchacho, ſi vltra ſex ſolidos fuerit, ſimiliter vt per pugnam veritas inueniatur, præcipimus.* Inde ſchacorum ludus, ludus latrunculorum. P. III.

TESCEIAM] Sic veteres libri hoc loco. at Tit. XXXIX. c. III. vbi vox eadem ſæpius repetitur, teſteia perpetuo ſcribitur. *De illis qui infames vel clamodici ſunt de teſteijs, vel latrocinijs, & rapacitatibus, & aſſalturis.* Origo vocis obſcura eſt, ſed nota ex his capitulis ſignificatio. Ead.

MISSIS DOMINICIS] Quos ſupra legatos à latere vocauit. Tit. III. c. II. *Quæſumus vt ſcelerum patratores, & Apoſtolicæ diſciplinæ contemptores, miſſis à latere veſtro probatæ fidei legatis abſque reſpectu perſonarum coerceantur.* Miſſi ergo dominici dicebantur, quos Princeps extra ordinem in diuerſas regni partes ad iuſtitias faciendas (ſic enim loquebantur) cum ampliſſima poteſtate dirigebat. Cuiuſmodi legationum exempla paſſim extant: ſed duo maximè illuſtria memorantur. vnius ſub Karolo magno Imp. cuius meminit Flodoardus lib. II. c. XVIII. alterius ſub Ludouico Pio, quæ in Capitularibus lib. II. c. XXV. deſcribitur. Ead.

CENTENARII] Iudices minores, qui per centenas ius dicebant ſub Comite. Comes enim iudex erat totius pagi. pagus verò Comitis, id eſt Comitatus, diuidebatur in vicarias, centenas, decanias, in quibus iudices erant vicarij, centenarij, decani. Decretio Childeberti regis c. IX. Ead.

Si quis centenarium, aut quemlibet iudicem. & c.xi. *cau,ator centenarium cum centena requirat.* Tit. ii. Karlomanni c. ix. *Comes præcipiat ſuo Vicecomiti, ſuiſque centenarijs.* In Capitulis Aquenſibus Karoli M. anno x. Imperij. *Vt ante vicarium & centenarium de proprietate aut libertate iudicium non terminetur, aut acquiratur: niſi ſemper in præſentia Miſſorum Imperialium, aut in præſentia Comitum.*

P.112. PAGI PER MISSATICOS] Miſſaticos & miſſatica dicebant regiones tractuſque prouinciarum, per quos Miſſorum dominicorum legatio & poteſtas porrigebatur. Tit. xi. c. ii. *Si de vno regno in aliud, aut de vno miſſatico in aliud fugerint.* Tit. xx. c. ii. *Epiſcopi in ſuis parrochijs, & Miſſi in illorum miſſaticis, comiteſque in eorum comitatibus.* & in præfatione Tituli huiuſce ad Miſſos per regnum conſtitutos: *vt ſicut in miſſaticis coniuncti & deputati eſtis, ſimul conueniatis.* & alijs locis ſæpiſſime. Hi miſſatici quãquam alias maiores minoreſue pro arbitrio principum inſtitui ſolebant; ſemper tamen ampliſſimi erant, & plures pagos, comitatuſque continebant: quod ex breui ſubdito videre eſt, in quo miſſatici duodecim pagos continent ſupra octoginta. In hac ergo legatione Carolus regnum ſuũ vniuerſum, excepta Aquitania, quæ tunc ſeorſim regebatur, & Britannia quæ rebellarat, in duodecim regiones ſeu miſſaticos diſtribuit, atque in his duodecim Miſſorum dominicorum collegia cõſtituit: quorum ſingula, vt mos erat, Epiſcopum aliquem, aut ſimul etiã Abbatem, & Comitem vnum, pluresue deſignatos habuere.

REMTIANO] Pago Remenſi. Pagorum hîc nomina pro illius ſæculi vſu mirum in modum deprauata leguntur, vt Adertiſo pro Atrebatenſi, Rotmenſe pro Rodomenſi, ſiue Rotomagenſi, Bagiſino pro Baiocenſi, Liſuino pro Lexouienſi, Carrentino pro Carnotenſi, Alciodriſo pro Autiſiodorenſi. Sed horum tamen, quæ pagos denotant, in quibus capita ſunt ciuitatum & diæceſeon, facilis eſt coniectura: difficilior in ceteris, quæ minores pagos ſignificant, quorum multi in vnaquaque diæceſi. Obſcuriora enim ſunt pleraque, quòd iſta pagorum diſtinctio poſt primam & ſecundam regum noſtrorum ſtirpem obſeruari deſierit, ac nomen quoque ipſum pagi deinceps, præterquam in vernacula lingua, vix vſurpatum ſit. Quare non aliunde fere explicari queant, quàm ex illorum temporum ſcriptoribus & monimentis. Longum eſſet ſingula perſequi. vt viam curioſis aperiamus, in paucis quibuſdam experiemur. Ead.

VONZISO] Pro Vongiſo, ſeu Vongenſi, vt eſt apud Flodoardum lib. II. c. XVIII. Alcuinus in vita S. Vedaſti Epiſcopi: *Venerunt in quendam pagum, qui incolarum illius conſuetudine Vungiſe pagus dicitur, prope Reguliacā villam, quæ ſita eſt ſuper florigeras Axonæ fluminis ripas.* Quo ex loco docemur pagum Vongenſem ad Axonam fuiſſe. in eo nimirum tractu, qua Remis Treuiros eſt iter: quod iter deſcribens vetus Itinerarium Vungum vicũ in eo locat lapide à Durocortoro XXII. *Vongum municipium* à Flodoardo dicitur. in præcepto Ludouici Pij pro Eccleſia Remenſi *Caſtrum Vongenſe.* Nomen hodie retinet in Ead.

illo tractu quem dixi, vbi olim pagus Vongenſis.

Ead. FOLCOINVS] Epiſcopus Taruanenſis, qui Corbeienſi priuilegio cum ceteris ſubſcripſit in Synodo Pariſiacenſi anno DCCCXLVI. reliqui Epiſcopi iam noti ſunt omnes ex Synodo apud Vermeriam Tit. x. præter Dodonem Andegauenſem, qui Sueſſionenſi hoc anno interfuerat, & Burchardum Carnotenſem, de quo dictum eſt Tit. IX.

P 113. TELLAV] Series ipſa inter Caletenſem agrum, qui pars eſt pagi Rotomagenſis, & Vitnau, id eſt Vimacenſem, in eadem maris ora poſitum fuiſſe hunc pagum oſtendit. quod verum eſt, confirmaturque ex tabulis antiquis, quę docent Ludouicum Pium Monaſterio S. Medardi apud Sueſſiones conceſſiſſe *Arcasin pago Tellao, & Nidum Corbini in eodem pago.* Tellaus ergo pagus, vbi caſtrum Arcarum, is erat qui nomen poſtea fecit comitatui Talogij, cuius nempe caſtrique in eo conditi meminit Vvillelmus Gemmeticenſis Lib. VII. c. VII. & Ordericus Vitalis lib. VI. Alij Talouium appellarunt. Tellau, vt hoc loco, ſcriptum eſt in diplomate Caroli Calui pro S. Dionyſio: *Et ſolitum cenſum de venna, quæ eſt ſuper fluuium Loch in pago Tellau piſcatorum cum manſo vno. In eodem pago villam quæ dicitur Leritneuuallis, & manſos ſupra mare ſitos, qui nuncupantur mares, cum integritate.*

Ead. OTLINGA SAXONIA] Habitaſſe aliquando Saxones in ea ora Galliæ, quæ oſtijs Sequanæ alluitur, argumento eſt nomen littoris

Saxonici,quod in Notitia vtriuſque Imperij legitur ſub diſpoſitione Ducis Armoricani & Neruicani. Propius etiam locum indicat Gregorius Turonenſis,cùm Saxones Baiocaſſinos nominat lib.v.Hiſtoriæ c.xxvii.

MADRECISO] Madriacenſi. In legatione Karoli magni,cuius partem nobis exhibuit codex Metenſis: *In Pariſiaco, Melciano, Meledunenſi, Prouinenſi, Stampenſi, Carnotenſi, Pinciacenſi,* FARDVLFVS *&* STEPHANVS. *In Cenomannico, Oxmenſi, Liſuino, Baiocaſſino, Conſtantino, Abrincatino, Ebrecino, & Madricenſi, & de illa parte Sequanæ Rodomenſi,* MAGENARDVS *Epiſcopus, &* MADELGAVDVS. Aliter vt patet, quàm in iſta, Miſſis dominicis diſtributi fuerant pagi. Madriacenſis tamen in vtraque cum Ebroicenſi vt vicinus coniungitur. Situm enim in hoc pago fuiſſe Monaſterium S.Leufredi,quod ab ipſo Ebroicorum capite Mediolano paucis millibus abeſt, docet Karoli ſimplicis diploma apud Aimoinum lib. v.c.xlii. & S. Leufredi vita c. x. Madriacenſis prçterèa pagi meminit alterum diploma S.Dionyſij,cuius partem edidimus in Notis ad Goffridum Abbatem lib.ii.epiſt.xvi. Ead.

MORVISO] Moruienſi. Fuit autem pagus Moruienſis,vt hic locus indicat,Pruuinenſi cõfinis.Quod Karoli Calui pro S. Dionyſio literæ confirmant: *villam Nouigentum ſupra Sequanam in pago Moruienſi ſitam.* Idem in aliis: *villam Madriniacum nomine in Moruienſi comitatu ſitam*, atque in eodem pago Buxidum quoque, & Altam ripam nominat. quæ omnia in Ead.

illo tractu ſita ſunt. Quin & Roſontumvillam in eodem pago rex idem commemorat in diplomate pro Monaſterio Cellenſi, quod legitur in Antiquitatibus Tricaſſinis, niſi quod Morinenſi perperam ibi excuſum eſt pro Moruienſi. Aliud ergo eſt pagus Moruienſis hoc loco, aliud Moruenni pagus, qui nomen hodie retinet in diæceſi Auguſtodunenſi, quanquam & hic quoque Moruenſis pagus dicitur in literis Herimanni Epiſcopi Niuernenſis.

P. 114. HATVARIIS] Crebra fit huius pagi mentio in tabulis Beſuenſis cænobii, quod ipſum fuiſſe memorant in pago Attoariorum. Chronicum etiam S. Benigni Hugonis meminit Comitis Attoariorum. Finitimus erat pagus, Comitatuſque Attoarienſis pago Cabillonenſi, & Tornedriſo, ſiue Tornodorenſi, inter vtrumque interiectus. Diuerſæ autem ab his fuerunt Attoariæ tum Belgicæ, tum Germanicæ, quæ nominantur in diuiſione regni Lotharii Tit. XXXVII. & in præcepto Ludouici Pii de diuiſione regni inter filios, atque ab his pagus Attoarienſis in Chronico Laureshamenſi. Ceterum in eadem Karoli M. legatione longè amplioribus terminis hic Miſſaticus definitus eſt. Sic enim deſcribitur: *In primis de Aurelianenſe ciuitate ad Segonnam quomodo rectum eſt. deinde ad Trecas cum Tricaſſino toto. Inde ad Lingonas, de Lingonis ad Biſſancion villam partis Burgundiæ. Inde vero ad Auguſtidunum, poſtea ad Ligerem vſque ad Aurelianis ſunt Miſſi* MAGNVS *Archiepiſcopus, &* GODEFRIDVS.

XIII.

Apud Attiniacum.

APVD ATTINIACVM] Attiniaco palatio Tit. XXIII. & Tit. XLIII. inter palatia regia numeratur c. XXXI. In parrochia, hoc eſt in Epiſcopatu Remenſi fuiſſe Hincmarus teſtatur in epiſtola ad nepotem quam recitat Flodoardus lib. III. Nec verò longiore opera eget Attiniacus, cùm de nomine nunc etiam notus ſit ad Axonam fluuium, multis olim Synodis, & placitis regum illuſtris. Ead.

DE MARITIMA CVSTODIA] Einhardus epiſtola XXII. *Homines noſtri ſecundum ordinationem & iuſſionem domni Imperatoris ad cuſtodiam maritimam fuerunt.* Lib. IV. Capitul. V. *Comites qui ad cuſtodiendam maritimam deputati ſunt.* P. 115.

ADFLICTIONEM AQVITANICAM] Vnde hæc nata ſit docent Annales Pithœani DCCCLIII. & DCCCLIV. Narrant enim poſt Gozberti Comitis interitum, quem Carolus rex iuſſit occidi, inſtigatum ab illius propinquis per legatos fuiſſe Ludouicum Germaniæ regem, vt Aquitaniam inuaderet: miſſumque à patre Ludouicum filium, vt periculum faceret. Sed cum à ceteris nõ ſuſciperetur, re infecta redijſſe. Hinc igitur liquet, tum cur Ludouicus huic colloquio, & ſequenti cum fratribus non interfuerit: tum cur ex Aquitania nonnulli à factioſis pulſi excederent. Ead.

P. 117. SACRAMENTVM FIDELITATIS] Non abſimile ſacramentum quod à Karoli magni Miſſis exigebatur. cuius hæc formula in eodem codice noſtro Metenſi. *Promitto ego, quòd ab iſto die in antea fidelis ſum domno Karolo piiſſimo Imperatori, filio Pippini regis & Berthanæ reginæ, pura mente, abſque fraude & malo ingenio, de mea parte ad ſuam partem, & ad honorem regni ſui, ſicut per drictum debet eſſe homo domino ſuo. Sic me adiuuet Deus, & iſta Sanctorum patrocinia, quæ in hoc loco ſunt. quia diebus vitæ meæ per meam voluntatem, in quantum mihi Deus intellectum dederit, ſic adtendam & conſentiam.*

Ead. SECVNDVM MEVM SAVIRVM] In ſacramento Ludouici & Karoli fratrum Romana, id eſt vernacula, lingua concepto apud Nithardum lib. III. *In quant Deus ſauir & podir me donat.* quod eſt in Adnũtiatione Lotharij Tit. XXI. *quantum Deus mihi ſcire & poſſe donauerit.* & in formula iuramenti ab Hincmaro exacti: *quantumcumque plus & melius ſciero & potuero.* & in ſacramento regis Tit. XXII. *quantum mihi Deus intellectum & poſſibilitatem donauerit.*

Ead. IN MALLO REMIS] Mallus & mallum, publicus conuentus maiorum cauſarum iudiciorumque cauſa. Miſſorum autem erat idoneis per miſſaticos ſuos locis malla celebrare, atque in his tum cetera exequi, tum fidelitatis ſacramentum regis nomine exigere. Hoc igitur eſt exemplum malli Remis coacti, cum breui vaſſorum, qui fidelitatem in eo mallo iurarunt. inter quos qui Decani nuncupantur, minores, vt paulo ante dictum, iudices erant, qui per deca-

nias ius dicebant. Hincmarus epiſt. IV. c. XV. *Comites & Vicarij, vel etiam Decani plurima placita conſtituant.*

XIV.

Apud Leudicam.

APVD LEVDICAM] Leodium. Tit. XV. in Leodico. quo modo &. in vita Karoli M. anno DCCLXIX. *Celebrauit Paſcha in Leodico vico publico.* Vicus tunc erat, nunc ciuitas ampla & nobilis. Liugas vocat Tit. XXXVII. in diuiſione regni Lotharij. Legiam alij, vt Ioannes Papa X. in epiſtola ad Carolum regem. P. 118.

PERTVRBATIONEM QVAM FILIVS] Ludouicus iunior. Aquitanicam incurſionem ſignificat, de qua iam dictum Tit. XIII. Hæc nimirum cauſa, cur abſit ab hoc item congreſſu Ludouicus pater, & cur ſeſe aduerſus illum Karolus & Lotharius nouo fœdere ac firmitate coniungant, de qua in Adnuntiatione Karoli Tit. XXI. c. I. & III. P. 120.

XV.

Apud Bonoilum.

APVD BONOILVM] Vicum agri Pariſienſis. Bonogilus Lupo Abbati epiſt. XVIII. *Ad generale placitum occurrendum, quod in prædio quodam Pariſiorum, cui Bonogilo nomen eſt,* P. 123.

incipiet Kalendis Iulij celebrari. Hincmarus in præfatione poſterioris refutationis Gotheſcalci: *Sermonem Flori, quem mutuante Heriboldo Autiſiodorenſium Epiſcopo in Synodali conuentu apud Bonoilum exſcripſimus.* Sed Lupus de alio quodam ſuperiore conuentu loqui videtur; Hincmarus de hoc ipſo. Eſt & in agro Meldenſi vltra Matronam eiuſdem nominis vicus alter, qui villa Bonogilus appellatur in vita Ludouici.

Ead. DOMNI APOSTOLICI] Benedicti III. Papæ. Dubium non eſt, quin Benedictum intelligat: ſed quam eius increpationem dicat incertum. De hac autem ſedis Apoſtolicæ commonitione iterum Tit. XXIII. c. VIII.

P.115. BARONIBVS VESTRIS] Regni primoribus, Hincmaro interprete, qui quos regni primores dixerat, quorum conſilio & opera poſt mortem Pippini patris Karlomannus & Karolus reges leuati ſunt, eoſdem paulo poſt barones vocat epiſt. I. c. VI. *Nam ſi illi boni barones poſt mortem Pippini, cum duobus fratribus ſic ſano conſilio egerunt, vt pax inter fratres reges, & inter regni primores ac populum eſſet.* Diutiſſimè apud nos vſus perſeuerauit, vt barones vniuersè dicerentur optimates. In actis viſitationis Simonis Archiepiſcopi Bituricenſis anni M. CCXCV. *Delatum fuit corpus*, Philippi regis defuncti in Aragonia, *proceſſionaliter ad maiorem Eccleſiam, & receptum in ea à D. Archiepiſcopo, & Epiſcopo Carnotenſe, præſente nono rege, qui corpus prædictum geſtabat inter brachia, vnà cum multis baronibus.* & poſt alia, vbi de Miſſa, quæ ab eodem Archiepiſcopo poſtridie pro defuncto celebrata eſt,

præſente nouo rege, Epiſcopo Carnotenſe, & Othone Comite Burgundiæ, & pluribus alijs baronibus & perſonis.

XVI.

Ad Francos & Aquitanos.

QVI AB EO DESCIVERANT] Et Ludouici partibus poſt Aquitanicos motus occultè ſtudebant. Qui ſequuntur Tituli quatuor eiuſdem ſunt argumenti, pertinentque ad diuerſas legationes, quibus Karolus rex iſtos ſibi conciliare, atque ad fidem & officium reuocare conatus eſt. Res autem, vt ſequentia pòſt docebunt, excito è Germania Ludouico in apertum tandem bellum erupit. P. 126.

AVVNCVLVS RHODVLFVS] Iudith Auguſtæ Karoli matris frater. Duo eius fratres in hiſtoria noſtra celebrantur, Conradus & Rodulfus, apud Theganum c. XXXVI. & Nithardum lib. I. De Conrado ſuperius Tit. X. De Rodulfo Hincmarus in epiſtola Karolo regi ſcripta anno DCCCLIX. *Auunculum veſtrum Rodulfum, qui Deum timet, & malum odit, & vos, ac regnum veſtrum carum habet.* Idem Nicolao Papæ, *Rodulfus quoque eiuſdem filij veſtri domni noſtri regis auunculus.* apud Flodoardum lib. III. c. XIII. Vixit ad annum vſque DCCCLXVI. illo viuere deſijt, vt auctor eſt Ado in Chronicis: *Anno DCCCXLVI regnante Karolo Ludouici filio, duo filij illius moriuntur, Hlotharius Abbas, & Karolus rex Aquitanorum. auunculus quoque eius Rhodulfus conſi-* P. 127.

liarius, primaſque palatij hominem exit.

P.130. CONSILIVM ACAPTARE] Hoc eodem Titulo c. XIII. *quod acaptare potuerit, pacificè habeat.* pro eo quod eſt petere, captare, acquirere. Vnde ſuum Italis *acattare*, & *achepter* noſtris.

Ead. COMMISCVLATVS EST] Hincmarus in epiſtola eadem ad Karolum regem: *Per plurimorum ora vulgatur, vos dicere, quoniam de iſtis rapinis, atque depradationibus nihil vos debeatis miſculare, vnuſquiſque ſua defendat vt poteſt.*

P.134. ACCOGNITET] Notum faciat, & promulget. Tit. XXVIII. in fine. *Hanc noſtram conſtitutionem, & in palatio noſtro, & in ciuitatibus, & in mallis atque placitis, ſeu mercatis, relegi, adcognitari, & obſeruari mandamus.* Hincmarus epiſtola eadem: *Exemplar dominationi veſtræ tranſmitto, vt iubeatis venire fideles veſtros, dicentes, quia eis adcognitare vultis.* Inde adcognitatio Tit. XXX. cognitamentum & cognitatio alijs locis.

P.135. ILLI SIMVLAT] Illi videtur, *il luy ſemble.* Hincmarus Laudunenſis ad Remenſem: *vt ille poſſit res de ſua Eccleſia ordinare, & illi liceat, ſicut ei ſimulauerit, diſponere.*

Ead MARRITIONEM FACIAT] Marritio detrimentum, aut iactura rei. In chartis Monaſterij S. Galli, charta LXI. Karlomanno rege: *Sin autem, ipſæ res ſine vlla marritione ad ipſum Monaſterium reuertantur.* Item in proximo anno II. Karoli regis: *Et poſt noſtrum diſceſſum, ipſæ res pro animabus noſtris ad ipſum Monaſterium ſine vlla marritione reuertantur.* quod in alijs dici ſolet, *cum omni integritate*, vel, *ſine vlla diminutione.* Marritionem etiam hoc loco interpretari poſſu-

mus moleſtiam aut mœrorem, qualis ex damno ſequi ſolet. Quo ſenſu & maiores noſtri eam vocem ſæpè vſurpabant, & nos vulgò marritum nunc quoque dicimus illum qui de re quapiam doleat.

XVII.

Miſſa de Baſiu.

DE BASIV] Apud Salas Baſiu datum proditur diploma Karoli Calui pro Monaſterio S. Luciani apud Bellouacos, anno regni eius XXX. Eſt & Baſiu ſiluæ mentio in Chronico Mõtis Dei de geſtis Nortmannorum, quo loco Karlomanni regis mortẽ deſcribit anno DCCCXXCIV. *Karlomannus venandi cauſa in Baſiu ſilua veniens, dum aprum vellet percuttere, quidam ex ſuis, Bertoldus nomine, caſu regem vulnerauit*. Nominatur etiam in Ottonis III. præcepto pro Eccleſia Cameracenſi villa Baſius ad Sambram fluuium: ſed de hac non agi, manifeſtum eſt. P.136.

IN VILLA NIELFA] Quæ poſteris Nealfa. hæc verò notior eſt, vel ex nominis veſtigio. Neaufla enim nunc dicitur in pago Vilcaſſino parrochiæ Rotomagenſis. Hincmarus contra Gotheſcalcum in epiſtola ad regem: *Ante triennium nobis in villa Rotomagenſis Epiſcopij, quæ Nielfa dicitur, quãdo in excubijs contra Nortmannorum infeſtationem degebamus*. Deſign..t autem hunc ipſum annum DCCCLVI. quia tertio pòſt anno ſcribebat, vt initio præfatus eſt. P.137.

XVIII.

Per Adalardum Abbatem.

P.138. ISTVM MISSATICVM] Alio nunc ſenſu miſſaticum dicit legationem ipſam, & mandata Miſſi ſeu legati. vt Tit. xxvi. c. 1. Sic in viſione Bernoldi, quam recitat Flodoardus lib. III. c. xviii. *Vides quomodo me adiuuit tuus miſſaticus?* id eſt legatio, &, vt Hincmarus in epiſtola quadam ad Ludouicum Balbum loquitur, ambaſciatum.

Ead. ADALARDVM ABBATEM] Adalardo Abbati ſcribit Hincmarus apud Flodoardum lib. III. c. xxiv. ſed cuius loci Abbas fuerit non exprimitur. Nec facile eſt pronuntiare: tametſi Monaſterio S. Martini Turonenſis, & S. Vedaſti Atrebatenſis præfuiſſe hoc tempore nominis huius Abbates ex varijs diplomatibus obſeruatum eſt.

XX.

Synodi Cariſiacæ.

P.143. ILLI EPISCOPO, MISSIS ILLIS] Sic concipi ſolebāt epiſtolæ generales, aut chartæ quæuis aliæ, quæ ad diuerſos eodem exemplo in diuerſa loca dirigebantur. Singulis poſtea exemplis quæ fiebant, adſcribebatur proprium

nomen Epiſcopi & Miſſorum, ad quos mittebantur. Itaque in codice noſtro Metenſi, atque in altero, quem nobiſcum Heribertus Roſvveydus noſter communicauit, pro generali hac inſcriptione altera his verbis expreſſa eſt: KAROLVS *gratia Dei rex* HVNFRIDO *venerabili Epiſcopo*, INGISCALCO *&* BERENGARIO *Comitibus, & miniſterialibus ac fidelibus Miſſis noſtris in Domino ſalutem.* Hunfridus hic Epiſcopus erat Morinenſis, ſiue Taruanenſis, Folcoini nuper defuncti ſucceſſor. Ingiſcalcus verò & Berengarius Comites ijdem ipſi, qui Folcoini collegæ inter Miſſos dominicos adlecti Tit. XII. Quare in miſſaticum illud directum fuerat exemplar, vnde codices ipſi deſcripti ſunt.

APVD CARISIACVM] Tit. XXII. *apud Cariſiacum palatium.* & Tit. XLIII. ſub finem: inter regia palatia excipitur Cariſiacus cum foreſtibus. Hinc illa in diplomatibus, *Actum Cariſiaco palatio regio.* Fredegarius Chronico extremo *Cariſiacum villam palatij ſuper Iſaram fluuium* locat. vt dubitari minimè debeat, quin ea ſit, quam hodie Creſſiacum ad Iſaram vocant, vt ab alijs eiuſdem nominis diſtinguatur. Synodi apud Cariſiacum plurimæ fuerunt. Ad hanc noſtram anni, vt reor, DCCCLVII. referendum, quod narrat Flodoardus lib. III. c. XXIV. Hincmarum cum Synodo Epiſcoporum apud Cariſiacum habita ſcripſiſſe Hilduino Caroli regis Archicapellano de Iſaac Epiſcopi electione in Eccleſia Lingonica, poſt mortem ſcilicet Teutboldi. Ead.

FRATRIS NOSTRI AC NEPOTVM] p. 147.

Ludouici, & filiorum Lotharij. Deceſſerat enim anno DCCCLV Lotharius Imp. regno prius inter filios tres ita diſtributo, vt Ludouico Italiam cum imperio reliquerit, Lothario iuniori eam Galliæ partem, quæ ab illo (non quod alijs placet à patre) Lotharij exinde regnum, & Lotharingia eſt appellata. Carolo natu minimo Prouinciam. Nepotes igitur hoc loco, Ludouicus II. Imperator, Lotharius & Carolus reges.

P.156. SECVNDVM LEGEM EAM ILLI] Non eſt dubium, quin ita legendum ſit, vt editum eſt à Pithœo in Capitularibus lib. III. c. LXV. *Secundum legem & euuam.* Nam & hoc prorſus modo Capitulum idem recitatur in legibus Longobardicis lib. I. Tit. XIV. L. IX. & in Additione II. lib. V. capit. XXXIV. vox eadem vſurpatur, quæ legem quoque priſca Germanicarum gentium lingua ſignificabat. Sed antiquarij obſcuritate vocis perculſi locum hunc multis modis deprauarunt. Plerique tamen codices ſinceræ lectionis veſtigia retinent, leguntque aut *ſecundum legem ſuam illi*, aut *ſecundum legem & coram illo*, aut *ſecundum legem & eam illi.*

P.158. IN BASTONICO] Arctiſſima cuſtodia. Iterum Tit. XXVII. ex lib. VI. cap. XCVI.

XXI.

Apud S. Quintinum.

P. 159. APVD S. QVINTINVM] In Monaſterio S. Quintini, quod eiuſdem nominis op-

pido vicinum eſt,in agro Veromanduorum. vbi etiam placitum Karolus idem rex habuit anno DCCCLXXIV. de quo Aimoinus lib. V. c. XXXI. *Carolus in Purificatione B. Mariæ cum ſuis conſiliarijs placitum in Monaſterio S. Quintini tenuit.* In Adnuntiationum porro iſtarum collocatione, quia in codice Bellouacenſi confuſæ erant & diſiectæ, ſecuti ſumus Metenſem. ſed in eo falſa erat inſcriptio. Sic enim inſcribebat, quaſi hæc acta fuiſſent non apud S. Quintinum, ſed apud Valentianas: errore vt ſuſpicor inde nato, quòd Lotharij patris & Caroli aliæ fuerunt Adnuntiationes apud Valentianas Tit. XI. De hac verò Lotharij nepotis cum Carolo patruo pactione ac fœdere Annales Pithœani DCCCLVIII.

FIRMITAS FACTA] Mutuæ coniunctionis confirmatio, apud Leudicam, Tit. XIV. P. 160.

CVM HLVDOVVICO PARAB.] Apud Confluentes. Annales ijdem: *Anno* DCCCLVII. *Rex Hludouuicus menſe Februario colloquium habuit in Confluente Caſtello cum Lothario nepote ſuo.* Ead.

TALE RECEPTVM INVENIT] Receptum appellat viam & rationem rei conficiendæ. qua ratione vſurpari à noſtris vulgò ſolet, cùm bonum conſilium bonam receptam dicunt, tranſlatione à medicorum pharmacis petita. P. 161.

SYNODVM EPISCOPORVM] Apud Cariſiacum Tit. XX. P. 162.

CVM OMNI BARNATV.] Summa cum fide & obſeruantia, quæ barones, & regis vaſſallos in primis decet. Hinc enim bernatus, id eſt P. 164.

baronatus, pro fidelis animi obſequio: quod bernagium, quaſi baronagium inferior, ætas poſtea dixit.

XXII.

Sacramenta apud Cariſiacum.

P.165. ANNO DCCCLVIII.] Quo ſcilicet anno Ludouicus Karoli regnum inuaſit, ante cuius aduentum, cùm ſuſpectos non immeritò ſuos Karolus haberet, id egiſſe videtur, vt iteratis inuicem ſacramentis illorum animos placaret, ſibique obſtringeret. Hincmarus Karolo regi: *Et hæc ſequentia apud Cariſiacum anno* DCCCLVIII. *vos ſeruaturos Epiſcopis, & ceteris fidelibus veſtris manu propria veſtrâ firmaſtis. Quantum ſciero, & rationabiliter potuero*, &c. & poſt cetera quæ ſequuntur: *Sed & alia*, inquit, *ex hoc firmaſtis, quæ hîc non poſui. Et poſt hæc omnia, & alia quæ ſæpè fidelibus veſtris, etiam in Cariſiaco, quando veniam petentes ab Epiſcopis qui adfuerunt, manus impoſitionem accepiſtis, quin & in villa Breona promiſiſtis: nunc tantam*, &c. Quibus ex verbis multa in illo conuentu acta fuiſſe intelligimus, quæ hoc loco non commemorantur.

P.166. HINCMARVS ARCHIEP.] Quæ ſubijciuntur nomina ſunt partim Epiſcoporum, partim Comitum, ex eorum nempè numero, qui ſacramenta in hoc placito renouarunt. Hæc in vno tantùm Eccleſiæ Laudunenſis codice legebantur. Qui ergo poſteriore loco nominatur Hincmarus, Hincmari Remenſis Archiepiſco-

pi nepos fuit, Epiſcopus Laudunenſis, Parduli ſucceſſor.

XXIII.

Epiſtola ad Ludouicum regem.

IN MENSE NOVEMBRIO] Ludouicus, vt eſt in Annalibus Pithœanis, Auguſto menſe in Galliam cum exercitu ex Germania venit. Cui ad Breonam Karolus occurrens, maxima ex parte derelictus à ſuis pridie Idus Nouembris, vt Hincmarus in epiſtola v. notat, gradum referre coactus eſt. Tumultum Breonenſem Hincmarus idem vocat contra Gotheſcalcum. Tertiò pôſt menſe redintegratis copiis ad Ludouicum rediјt, qui penè iam ab omnibus deſtitutus de pago Laudunenſi exceſſit, atque in patriam reuerſus eſt. Quo verò tempore in Gallia hæſit, partem in Attiniaco palatio exegit. quod & Titulus hic declarat, & Karoli regis proclamatio aduerſus Vvenilonem c. VII. In eo igitur palatio erat, cùm ab Epiſcopis Karoli partium ſtudioſis ſcripta eſt eodem ipſo Nouembri menſe aurea hæc epiſtola. de qua Hincmarus item Karolo regi: *Et nolite negligere illa Capitula, quæ Synodus de Cariſiaco per Vvanilonem & Erchanraum tranſmiſit ad hunc Attiniacum præterito anno Hludouuico fratri veſtro, & me tranſmittente Hincmarus filius meus vobis dedit, quando vobiſcum in Burgundia fuit. Sed relegite illa diligenter: quia mihi credite plus pro vobis quàm pro illo facta fuerunt.* De eadem Flodoardus lib. III. c. XX. de Hincmari P. 167.

epiſtolis agens : *Item aliam de peruaſione regni fraterni, cum ceteris regni huius Epiſcopis, ad eundem regem Ludouicum ſcribit epiſtolam Epiſcopali moderatione refertam.* Quæ verba auctorem illum huius epiſtolæ fuiſſe ſignificant. Nam de hac loqui obſcurum non eſt. Extant præterea Karoli regis diplomata duo, vnum pro S. Dionyſio Compendij datum anno regni eius XXIII. quod Ludouici fugæ diem notat XVIII. Kalendas Februarias. alterum in ipſo fraternæ contentionis articulo editum in Magniaco vico pagi Niuernenſis, cùm in eo pago copias aduerſus fratrem inſtauraret. Hoc verò integrum inter Analecta deſcribemus.

P.168. REMIS OCCVRREREMVS] Flodoardus lib. III. c. XXI. de epiſtolis Hincmari ad Theodoricum Cameracenſem: *Item de aduentu Ludouici Tranſrhenenſis, quia Remis venerit, & quid egerit, quidue præceperit.*

P.172. IN COMITATV DRVDORVM] Fidelium amicorum. Incertus auctor vitæ S. Vdalrici ſub finem : *Ideo ſæpius cum Imperialibus muneribus eum viſitauit*, Ottonem Imp. *& drudes ſuos donis congruis ſibi complacare ſatagebat.* Quo loco drudes exponunt gratos & conſiliarios, ab antiqua voce Germanica, quæ fidem ſignificet.

P.180. SICVT COMES PALATII] Tit. XLIII. cap. XVII. *Adalardus comes palatij.* Quod munus erat in palatio Comitis palatij in cauſis ſæcularibus, hoc idem in negotijs omnibus Eccleſiaſticis præſtabat Capellanus, ſiue Cuſtos palatij, vt ex Adalardi abbatis commentario docet Hincmarus epiſt. v. c. XIX. XX. XXI. Quare ad ſummum

Capellanum referenda hæc videntur.

NAM S. EVCHERIVS] De tota hac narratione, quæ Karoli Martelli memoriam infamat, libenter aſſentior Cardinali Baronio, qui fabuloſam arbitratur, multiſque argumentis refelli poſſe docet, tum eo maximè quod ex vita S. Eucherij, ſubductis annorum rationibus, conſtet illum multò ante Karolum vitam clauſiſſe. Mihi quidem quòd tam enixè fidem huic relationi adſtruere auctores nituntur, ſuſpectam ipſam facit. Ac mirum ſanè non animaduertiſſe illos, nec Flodoardum, qui eandem Hiſtoriæ ſuæ inſeruit lib. II. c. XII. Pippinum in ea regem nominari, & Fulradum Pippini regis Capellanum, cùm exploratum ſit Pippinum regis nomen niſi decimo poſt Karoli obitum anno, id eſt DCCLI. non ſumpſiſſe. quem ad annum perueniſſe Eucherium nemo ſomniauit. Sunt & alia eius notæ ac ſaporis alia, quibus ſuperſedeo. P. 181.

DOMVS REGIS SCHOLA DICITVR) Ericus monachus in epiſtola quam præfixit libris carminum de vita S. Germani ad Carolum Caluum Imp. de ſcholis & ſtudijs ſub illo florentibus: *Ita vt meritò vocitetur ſchola palatium, cuius apex non minus ſcholaribus, quàm militaribus conſueſcit quotidie diſciplinis.* P. 190.

NECESTVOSI] Vox Hincmaro familiaris. qua vſus eſt in monitis, quæ preſbyteris ſuis in Synodo dedit anno DCCCLII. c. XIX. *pauperibus aut quibuſlibet neceſtuoſis ſubuenire.* Item in epiſtola VII. c. XXXV. P. 192.

NEQVE DEHONESTENT PAGENSES] Pagorum incolas. Agobardus de iure ſacerdo- Ead.

tij ad Bernardum Epiſcopum Viennenſem: *De ſeruis meis propriis, aut beneficialibus, ſiue pagenſibus.* Einhardus Gebuino Comiti palatij epiſt. IX. *Rogo dilectionem tuam, vt hunc pagenſem noſtrum, nomine Dauid, neceſsitates ſuas tibi referre volentem exaudire digneris.* Pagenſem noſtrum dixit, qui eiuſdem pagi.vt Capitulorum lib. III. c. LXXIII. Comitis pagenſes dicuntur, qui in pago erant cui præerat Comes.

P.195. IVDICES VILLARVM REGIARVM] Prouiſores ſeu procuratores. In vita Ludouici Pij ad annum DCCXCV. *Miſit illi*, Karolus pater Ludouico in Aquitaniam, *Richardum Comitem, villarum ſuarum prouiſorem, præcipiens vt villæ, quæ eatenus vſui ſeruierant regio, obſequio reſtituerentur publico.* Aut maiores. Hincmarus ad nepotem: *Per indices ſæculares, Helmigarium ſcilicet mercati palatini telonarium, & Flotarium ac Vrſionem villarum regiarum maiores.*

P.196. NVTRIMENTA] Quæ alij nutrimina. Rei ruſticæ duæ potiſſimæ ſunt partes, agricultura & paſtio, ſeu nutricatus animalium. Ad culturam agri ſpectant laborata quæ dixit: ad paſtionem nutrimenta. Vtraque ſimiliter coniungit & diſtinguit lex Karoli M. lib. II. cap. XXI. *vt de omni conlaborato nona & decima perſoluatur: de nutrimine verò prodecima ſicut hactenus conſuetudo fuit obſeruetur.* & infra Tit. XII. c. XI. *Decimæ conlaborationum & animalium.*

Ead. PARATAS] Manſionaticos, hoſpitia & manſiones cum expenſis. Ludouicus Pius in præcepto quòd Hiſpanis ad ſe confugientibus conceſſit: *Miſſis noſtris, aut filij noſtri, quos in illas partes*

partes miſerimus, aut legatis qui de partibus Hiſpaniæ ad nos tranſmiſſi fuerint, paratas faciant, & ad ſubuectionẽ etiam veredos donent. Hincmarus Archidiaconis: *Non graues ſitis Preſbyteris in paratis quærẽdis, neque ducatis ſuperfluè vobiſcum homines, vel veſtros proprios, vel amicos, ſeu propinquos veſtros, per quos illos grauetis in cibo & potu, & fodro ad caballos.* Dictæ à parando. Hincmarus idem ad Laudunenſes: *Ne manſionaticos ſuis amicis, aut ſuis hominibus à preſbyteris parari faciat.*

MANSVARIOS] Manſorum colonos, qui manſos ad colendum inhabitant. vt Tit. XXXI. c. XXI. *à manſuariis, vel ab iis qui cenſum debent.* Ab his ergo carricaturas & parauercdos, id eſt carrorum, equorúmue ad ſubuectionem operas, extra ordinem exigi non debere docent. Ead.

CVM VICINO REGE] Lothario iuniore, quem Ludouicus hoc tempore Karolo ſubripere, hoc eſt à Karoli amicitia, promiſſóque illi auxilio deducere modis omnibus nitebatur, vt eſt in proclamatione aduerſus Vvenilonem c. VII. P.199.

VNXERVNT IN REGEM) Vnxerat Vvenilo Senonum Antiſtes, Remorum vacua tunc ſede. Karolus ipſe rex in eadem proclamatione c. III. *Sed & cum aliis Archiepiſcopis & Epiſcopis Vvenilo in diœceſi ſua, apud Aurelianis ciuitatem in baſilica ſanctæ Crucis, me ſecundum traditionem Eccleſiaſticam regem conſecrauit, & in regni regimine chriſmate ſacro perunxit, & diademate atque regni ſceptro in regni ſolio ſublimauit.* Ead.

ILLI FELLONES) Perfidi & rebelles. Dictio Gallis nota, & frequens apud feudorum P.204.

iuris interpretes, vt cùm libro IV. c. LVI. quærunt, an ex omni felonia, qua vaſſallus feudo priuatur, dominus ſi feloniam fecerit, proprietate priuetur.*

XXIV.

De indulgentia Ludouici Regis.

P. 207. DE INDVLGENTIA LVDOVICI] Reuerſo in regnum Ludouico, & operam dante, vt Karoli fratris, ac Lotharij nepotis animos ſuperiore ipſius expeditione offenſos ſibi reconciliaret, decreta ad illum eſt ex Synodo Metenſi Legatio Epiſcoporum IX. cum mandatis vt indulgentiam illi certis legibus offerret. Qui fuerit euentus, ſubiecta legatorũ poſt reditũ narratio patefaciet. Ceterum qui ſecundo loco inter Archiepiſcopos nominatur Guntarius Agrippinenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus fuit, qui ſequitur Vvenilo, Rotomagenſis. Inter Epiſcopos verò, Hildegarius, de quo & Tit. XXIII. Meldenſis, Aduentius Metenſis, Abbo Autiſiodorenſis. reliquorum ſedes ex ſuperioribus notæ iam ſunt.

P. 219. IN VVORMATIA) Eò enim è Gallia rediens conceſſerat. Annales Pithœani DCCCLIX. *Ludouicus rex quaſi inchoante verno tempore de Gallia rediens Vvormatiam venit.*

Ead. GRIMOLDO) Abbate S. Galli, Ludouici regis Archicapellano. Ratpertus monachus de Monaſterio S. Galli, c. IX. *Corpus S. Othmari in baſilicam S. Galli eſt perlatum, præſente Grimoldo*

Abbate, & Archicapellano regis Ludouici, & Salomone Conſtantienſis Eccleſiæ Epiſcopo VIII. *Kalend. Nouembris, anno* DCCCLXIV. Quibus ex verbis Salomonis etiam Epiſcopi ſedem agnoſcimus. Cur autem Salomoni, & Theodorico item Epiſcopo Grimoldus abbas præponatur, alia opinor cauſa non fuit, quàm quòd idem regis ſummus erat Capellanus. Meminit Flodoardus lib. III. c. XXIV. literarum Hincmari ad Grimoldum abbatem, quibus ſuggerebat, vt Ludouico ſuaderet, ne ſimilia deinceps aduerſus Karolum fratrem tentaret. Sed pro Grimoldo *Grunoldo* malè eo loco ſcriptum eſt.

VESTRAM EPISTOLAM CVM CAPITVLIS) Synodi epiſtolam ad legatos, quæ mandatorum capitula continebat. Atque hoc eſt ſcriptum, quod legati confirmatum obſignatumque à Synodo ſe accepiſſe, & Ludouico relectum à Gunthario fuiſſe aiunt. P. 220.

DE SVO GRADV RESP.) Scriptum fortaſſe fuerat *de ſuo grato*, quod eſt vltro & ſua ſponte, *de ſon gré*. P. 221.

XXV.

Synodi apud Saponarias.

IN TERRITORIO TVLLENSI) Diem & locũ indicat titulus proclamationis Karoli in hac Synodo prolatæ: *Apud Tullenſem parrochiam in ſuburbano eiuſdem vrbis, quod dicitur Saponarias, anno* DCCCLIX. XVIII. *Kalendas Iulias.* De loco item Synodus ipſa in epiſtola ad Brit- P. 221.

tiones: *Vniuerſalis Synodus ex diuerſis partibus ad vicinum locum Tullenſi vrbi, qui dicitur Saponarias, congregata.* Habita ergo eſt paucis diebus poſt Synodum Metenſem.

Ead. ET ITEM KAROLO) Rege Prouinciæ & Burgundiæ, Lotharij iunioris fratre quem Ciſalpinæ Galliæ, id eſt vicinæ Alpibus Galliæ regem appellat Hincmarus ad Gerardum Comitem ſcribẽs apud Flodoardum lib. III. c. XXVI. Hunc titulo ſequenti Ludouicus rex in ſacramento ſuo cum duobus fratribus coniungit: *Nepotes meos Hludouuicũ, Hlotarium, atque Karolum.* Karolus etiam noſter eoſdem nepotes ſuos vocat Tit. XXVII. vt dubium eſſe non poſſit de hoc Carolo hîc agi. Quare falſum eſt quod Regino, & alij tradunt illum anno DCCCLVIII. diem obijſſe. veri ſimilius quod in vetere quodam Chronico poſt quatuor annos exceſſiſſe dicitur: *Anno* DCCCLXII. *Karolus filius Hlotharij rex Burgundiæ moritur.* Quin ad illius quoque anni vltimos menſes perueniſſe probat Nicolai Papæ ad Lotharium regem epiſtola IX. Kalend. Decembris indictione IX. hoc eſt anni DCCCLXII. ſcripta, in qua Karoli ipſius fratris vt ſuperſtitis meminit.

P. 223. CVI TORTOLDVS NOMEN) Propinquus erat Vvenilonis. cuius opera cùm Epiſcopatum à Ludouico rege obtinuiſſet, de eo inter cætera queſtus eſt in proclamatione Karolus c. XII. Synodus iudices Teutoldo dedit. quorum ſententia deiectus videtur fuiſſe, cùm in Synodo quæ apud Tuſiacum anno poſt hunc proximo celebrata eſt, Baiocacenſium Epiſcopus

interfuiſſe dicatur non Tortoldus,ſed Erchambertus.

IANVACENSEM) Codex Bellouacenſis *Ianuenſem*, quod idem eſt, ſicut Baiocacenſis Baiocenſis, & Pariſiacenſis Pariſienſis. Ianuam autem & Genuam illis ſæculis multi ſcribebant pro Genaua, vt Ianobam ciuitatem Gregorius Turon. lib. IV. Hiſtoriæ c. XXXI. Einhardus Genauuam epiſtola XXVII. *vt ſibi liceat beneficium ſuum habere, quod ei domnus Karolus Imperator dedit in Burgundia in pago Genauuenſi.* Ceterum hoc Capitulum, quod ſextum hîc numeratur, pars eſt ſuperioris. Itaque in vniuerſum duodecim eſſe debent. Impoſuit nobis in tota hac Synodo exemplar Antonij Auguſtini, quod Baronius ſecutus eſt, cùm in collectione noſtra Synodorum Gallicanarum multo emendatius haberemus, quod ſuo loco, ſi Deus annuet, repræſentabimus. P.225.

PROCLAMATIONIS DIPLOMA.] Editum eſt iampridem à Petro Pithæo inter ſcriptores XII. coætaneos. Mutila verò eſt capituli huius pars poſterior, atque ita reſtitui debet: *induciæ ac dierum dilatio eſt conceſſa, & certa accuſatio per Epiſcopos & Synodicas literas præfato Archiepiſcopo eſt intimata ſecundum regulas* &c. Extant hæ Synodi literæ ad Vvenilonem, quas Synodus Herardo Archiepiſcopo commendarat, Herardus valetudine impeditus per Robertum Cenomannenſem miſit cum Commonitorio, quod cum cæteris quæ ad hanc Synodum ſpectant in lucem proferendum erit. Ead.

DE ATTONE VIRDVNENSI] Monachũ Ead.

in Autiſiodorenſium cœnobio fuiſſe ſignificat. Monachi autem Epiſcopi fieri, alióque transferri non poterant ſine Abbatis ſui, & proprij Epiſcopi atque Archiepiſcopi licentia. quod Hincmari & Anſegiſi exempla declarant. Quid verò in Attone præteritum fuerit, non explicat: fraudi tamen id non fuit, quo minus epiſcopatum retinuerit, & cum laude adminiſtrarit, vt Bertarius teſtatur in Excerpto, quod de geſtis Epiſcoporum Virdunenſium eodem ſæculo ſcripſit ad Dadonem Epiſcopum.

P.236. Ad Episcopos brittonvm] Qui ſe à Turonenſis Metropolitani ſui poteſtate ſubduxerant. Exordium hoc nempe diuturnæ illius controuerſiæ, quæ inter Turonenſem & Dolenſem Epiſcopos paucis antè annis nata ſub Nomenoio, ad Innocentij vſque III. tempora perdurauit. Synodi epiſtola, cuius hîc mentio, ſcripta eſt ad Faſtrarium Dolenſem, Vvernarium Aletenſem, Garurbrium Briocenſem, & Felicem Trecorenſem Epiſcopos, à quibus & origo & cauſa diſcidij. Narrat enim vetus de ea re Indiculus, quem in S. Michaelis in mari bibliotheca videre nos meminimus, Nomenoium è quatuor Epiſcopatibus ſeptem feciſſe tribus nouis conſtitutis: vno apud Dolum monaſterium, vbi Archiepiſcopi ſedem eſſe iuſſerit, altero in monaſterio S. Brioci, tertio ſimiliter in S. Rabatuali, qui ſedes fuit Epiſcopi Trecorenſis. Integram narrationem Analectis inſeremus. Cui quidem refragari vulgò Britannicarum rerum ſcriptores non ignoro: ſed fidem illius multa magnopere confirmant: tum illud in-

primis, quòd Nicolaus Papa Salomoni regi ſcribit, nullam ad id tempus extitiſſe memoriam, Brittones in ſua regione vllam habuiſſe metropolim.

EXCOMMVNICATIS ETIAM] Et hîc rurſum aliqua deſiderantur, quæ hoc modo reſtituenda ſunt: *Excommunicatis etiam, ſicut ſacræ decernunt regulæ, nequaquam communicent, & Salomonem commoneant, vt promiſſam fidem glorioſo regi Karolo obſeruet, & ipſe, & Brittones excõmunicatis communicantes, ipſi ſe,* &c. Excommunicatos intelligit illos, qui ab Epiſcopis quibuſdam ob varia crimina perſtricti hac nota fuerant, vt eſt in epiſtola Synodi ad eos ſcripta, de qua cap. ſequenti. Ead.

RELECTA SVNT CAPITVLA] Sedecim numero in Synodo Lingonenſi paucis antè diebus edita. De his planè, ſed de ſex primis potiſſimum. quæ eadem prima etiam ſunt in Synodo Valentina, anni DCCCLV. grauis inter Epiſcopos orta eſt diſceptatio, ex diuerſis Gotheſcalci fautorum vel aduerſariorum ſtudiis nata. Hæc igitur Capitula cùm à Remigio Lugdunenſi Epiſcopo allata ad Synodũ fuiſſent, & poſt Synodum à Karolo rege Hincmaro ad examinandum propoſita, Hincmarus quantopere ea improbaret in vtraque aduerſus Gotheſcalcum diſputatione ſua diligenter expoſuit. Poſterioris autem operis dedicatoriam ad Karolum ab iiſdem orditur: *Nuper elapſo menſe Iunio per indictionẽ* VII. *anno Incarnationis Dominicæ* DCCCLIX. *dediſtis nobis quædam Capitula, ſicut noſtræ dixiſtis humilitati, à Remigio reuerentiſſimo Lugdu-* Ead.

nenſium Archiepiſcopo veſtra porrecta ſublimitati, iubentes vt tempore congruo de his vobis redderemus reſponſum, &c.

P. 227. RODVLFVM BITVRIGVM ARCHIEP.] Is Abbas antea fuerat monaſterij Floriacenſis, abbatiamque tunc etiam Archiepiſcopus haud legitimè retinebat. Quare paulo inferiùs ita legendum ex codice noſtro: *Rodulfius ſubſcripſerat, qui præfatam abbatiam irregulariter retinebat, ratum & inconuulſum,* &c.

XXVI.

Apud Confluentes.

P. 229. BASILICÆ S. CASTORIS) Monaſterij S. Caſtoris prope Confluẽtes ad Rhenum. Quem in locum, vt Nithardus lib. IV. narrat, conuenerant olim, de paterni regni diuiſione tractaturi, Ludouicus & Karolus iidem cum Lothario fratre Imp. *quotidie ob commune colloquium ſanctum Caſtorem petentes.* Ibi nunc pacem, quam ſuperiore anno in Inſula Rheni eiuſdem fruſtra tentarant, inter ſe & cum Lothario nepote componunt. Annales Pithœani DCCCLX. *Ludouicus rex, & Karolus frater eius, nepoſque eorum Lotharius, cum primatibus ſuis in Confluente caſtello conuenientes, pacem inter ſe & fidelitatem mutuam ſinguli iuramento firmauerunt. cuius ſacramenti ſeries huiuſmodi fuit,* AMODO ET QVANDIV VIXERO. &c. integrum enim deſcribit.

Ead. ALTFRIDVS] Tranſrhenenſis Epiſcopus

dicitur Flodoardo lib. III. c. XXIII. Hildeſheimenſis Epiſcopus in Synodo Moguntina DCCC XLVIII. cui interfuit. vir inſignis, Saxo genere, è primarijs Ludouici regis conſiliarijs, vt ex ijs etiam patet, quæ Tit. XXX. XXXIII. & XXXVI. narrantur, & in Annalibus Pithœanis anno DCCC LXIV. atque ex Hincmari epiſtola nondum edita ad Ludouicum eundem.

FRANCO, CHRISTIANVS] Franco Tungrenſis Epiſcopus Tit. XXXV. & XLIII. iterum occurret. Chriſtianus Tit. XXX. Epiſcopus Autiſiodorenſis, Abbonis ſucceſſor, atque adeo collega, cùm vterque hoc anno interfuiſſe & ſubſcripſiſſe legatur Synodo apud Tuſiacum. Ead.

VVLFADVS ABBA] Reſbacenſis, opinor, quem Synodo Piſtenſi anno DCCCLXII. interfuiſſe, vnáq; cum alijs priuilegiũ S. Dionyſio cõceſſiſſe, oſtendunt tabulæ eiuſdem Monaſterij. Ead.

NEC EOS FORCONSILIABO] Tit. ſequenti, & Tit. XXXVI. Annales Pithœani legunt *forſconſiliabo*, quomodo & ſuperiùs Tit. VIII. ſcriptum *forſconſiliet*. quod idem eſt, ſicut forfactum & fotisfactum idem. Vt igitur forisfacere hominem homini dicebant, in quem ille forfactum committeret: ſic vitam vel honorem, alteri, aut alterum in vita vel in honore forconſiliare, qui malo conſilio in illius vitam vel honorem machinaretur. P.230.

CAPITVLA AB OMNIBVS OBSERV.] Quæ apud Marſnam Tit. VIII. ſanxerant, eadem hoc loco repetunt. Verùm ibi octo tantùm Capitula, hîc duodecim, quatuor in medium è re nata interiectis. In reliquis nullum P.231.

diſcrimen, niſi quòd cap. XI. addenda fuit mentio Lotharij nepotis, qui huic conuentui aderat, cùm in Marſnenſi Lotharius pater adfuiſſet.

P.239. ET NONNÆ] Deo deuotæ ſanctimoniales, Tit. ſeq. & in Flotildis viſionibus: *Vidit ſe in quodam amœno loco, velumque nigrum ſe ſuper caput habere. de quo cùm requiſiſſet, audiuit quod fieri nonna deberet.* Flodoardus lib. III. c. XXVII. de Hincmari epiſtolis: *Teutbergæ Abbatiſſæ, pro ordinatione Auennaci monaſterij, de numero clericorum & nonnarum: ſignificans ſe diſpoſuiſſe* XX. *clericos, &* XL. *nonnas ibidem conſiſtere poſſe.* Sic etiam appellantur in Synodo Bonifacij anno DCCXLII. & in altera Leptinenſi. Vocabantur & nonnanes, vt in Capitulis Karoli M. *De monaſterijs minutis, vbi nonnanes ſine regula ſedent, volumus vt vno in loco congregatio fiat regularis, & Epiſcopi praeuideant vbi fieri poſſit.* & in Synodo Moguntina ſub Karolo eodem c.XX. & paſſim. Nomen ex reuerentia inditum, quo modo apud Græcos calogeri monachi dicti, & calogrææ monachæ. Nonnos enim, & nonnas, nunc etiam Itali auos & auias dicunt. Quare vt hîc nonnæ ſunt monachæ, ſic inter monachos etiam, eos qui priores erant nonnos à iunioribus ob paternam reuerentiam vocari iuſſit regula S. Benedicti.

Ead. TALEM MVNDEBVRDEM] Tuitionem ac defenſionem. Ideo ferè cum horum altero coniungitur. Tit. XXX. c. V. *ſub tuitione Eccleſiaſtica, & regia mundeburde.* Tit. XXXIII. *Mundeburdem autem, & defenſionem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ pariter conſeruabimus.* & apud Marculfum

in Formula de mundeburde regis. Alij mundeburdum ſcribebant, vt in epiſtola Karoli maioris domus pro S. Bonifacio in codice S. Remigij: *Et nobis ſuggeſſit, quòd ſub noſtro mundeburdo, vel defenſione eum recipere deberemus.* & in Karoli Calui præcepto pro Monaſterio Cellenſi: *quod monaſterium ſub tuitione & mundeburdo ex longo tempore conſtat eſſe Comitis prædictæ ciuitatis.*

DE DEI BANNO ET DE NOSTRO VERBO BANNIVIMVS] Tit. ſeq. ſub finem: *De quibus omnes admoneri, atque omnes ex Dei banno & noſtro cauere præcipimus.* Hîc bannus eſt edictum, & bannire publico banno edicere. Decretio Childeberti regis c. VIII. *Similiter Coloniæ conuenit, & ita banniuimus, vt vnuſquiſque iudex latronem vt audierit ligare faciat.* In Capitulis quæ Miſſis dominicis data fuerunt à Karolo M. c. XX. *De banno domni Imperatoris, quod per ſemetipſum ſolitus eſt bannire. id eſt de mundeburdio Eccleſiarum, & viduarum, orphanorum, & minus potentum.* Quod igitur in commune vocabant aut præcipiebant, id quia banno, id eſt publica denuntiatione, indicebatur, bannus erat. Aliæ fuerunt huius vocis ab eodem fonte notiones, de quibus poſtea ſuis locis. P. 240.

DE SVO SIC VVARNITVS] Tit. XLIII. c. XXIV. *& ad hoc omnes vvarniti ſint,* id eſt parati & neceſſarijs rebus inſtructi. quæ nunc eadem in vernacula noſtra eius vocis eſt notio. vt cùm domum vvarnitam dicimus omni inſtrumento & ſuppellectile ſua ornatam atque inſtructam. Siue in hoſtem igitur, hoc eſt in exercitum, ſiue ad placita & publicos conuentus, Ead.

ſiue ad curtem & palatium regis veniendum eſt, ſic de ſuo paratum vnumquemque domo ſua progredi iubet, vt nulli grauis eſſe cogatur, atque ab omni præda & direptione abſtineat.

P.242. ETIAM DE HONORIBVS] Beneficijs, aut dignitatibus & muneribus publicis quibus fungebantur. Contendebat Ludouicus, vt qui à Karolo ad ipſum deſciuerant, priſtinos honores reciperent, quibus ſpoliati à rege fuerant: ſed obtinere nõ potuit. Annales Pithœani DCCCLIX. *Ludouicus tamen eis qui priore anno à Karolo deficientes ſui effecti ſunt, honores quos prius habuerunt impetrare non potuit. Dilata enim res eſt in proximo placito finienda.* At nunc etiam ſuſpenſa remanet.

XXVII.

Poſt reditum à Confluentibus.

Ead. MISSI NOSTRI DISCVRRENTES] Sub finem Tituli huius: *De his Miſſi noſtri diſcurrentes cum conſilio maiorum Miſſorum, vt præmiſimus, ſtudeant.* & in Formulis antiquis frequenter. Qui in prouincias ad certum aliquod negotium mittebantur, vt hoc loco ad denuntianda & obſeruanda ea quæ apud Confluentes ſtatuta fuerant, & Tit. ſeq. *Miſſi ad hoc conſtitutum exequendum*, Miſſi diſcurrentes præ ceteris appellari iure poterant, quòd in miſſaticis ſuis non ſubſiſterent, ſicut maiores Miſſi dominici, qui ad iuſtitias faciendas erant conſtituti: ſed impoſitum munus celeriter obi-

rent, eóque perfuncti regrederentur.

MAIORES HOMINES] Capitula Ludouici Pij: *ſiue de ceteris quæ ad correctionem maiorum hominum pertinent.* Cuiuſmodi ſunt vaſſi dominici, qui alios ſub ſe vaſſos habent: & qui homines boni generis à Karolo M. dicuntur in Capitulis ex lege Salica, Romana, & Gombata c. XII. *Vt homines boni generis, qui infra Comitatum iniquè, vel iniuſtè agunt, in præſentia regis ducantur, & rex ſuper eos diſtrictionem faciat.* Maiores natu, & ſuperiorum natalium, in Synodis antiquis, maiores perſonæ in legibus Burgundionum Tit. XXXVIII. c. IV. P. 243.

SI VVADII AD NOSTRAM PARTEM V.] Si fiſco debeantur. Vvadium eſt pignus, & in vvadium dare, pignori dare. Hincmarus in Capitulis anni DCCCLII. c. XI. *Vt nullus preſbyter præſumat calicem, vel patenam, aut pallium altaris, tabernario, negotiatori, aut cuilibet laico in vvadium dare.* atque ita Tit. XXXI. c. XXIV. quod vvadium dixerat, pignus interpretatur ex lib. III. Capitulorum. Hoc verò loco vvadios dicit, non pignus, ſed multam quæ à reo delicti cauſa debebatur, & pro qua vvadium dari mos erat. Quo ſenſu Synodus Cabillonenſis II. c. XVIII. *Dictum eſt nobis, quòd in quibuſdam locis Epiſcopi & Comites ab inceſtuoſis, & ab his qui decimas non dant, vvadios accipiant, & à preſbyteris pro quibuſdam negligentijs, & inter ſe pecuniam diuidant.* Hoc debitum vvadij Odoni lib. I. de vita S. Geraldi c. XXIV. Idem rurſus c. XXV. *quomodo conſequens eſſet vt exactiones vvadiorum ſine indulgentia exegiſſet?* P. 244.

P. 245. NEQVE VVERRIBO] Nullam in regno ſeditionem excitabo. Suprà Tit. XXIII. c. XV. *rixas & diſſenſiones, ſeu ſeditiones, quas vulgus vverras nominat, commouere.* & Tit. XLIII. c. XVIII.

P. 247. MISPRISERVNT, MISFECERVNT] Poſterior ætas tertiam vocalem in huiuſmodi verbis in ſecundam vertit, misfactum *mesfaict.* miſprendere *meſprendre.* eodemque modo in aliis, in quibus prima ſyllaba idem ſonat quod malè ac perperam.

XXVIII.

Edictum in Cariſiaco.

P. 253. HOC EDICTVM] Mutilum erat in codice Bellouacenſi. quod deerat adiecimus ex Laudunenſi. De bonis denarijs non reijciendis antea cautum fuerat alio edicto. in cuius executione cùm dupliciter à Miſſis peccaretur, hoc eſt in mallatione ſiue citatione ad mallum, & in exactione, banni videlicet ac multæ quam irrogabant, in vtroque rex quem modum teneri placeat noua lege ſtatuit.

P. 254. APVD CANCELLARIVM] Edictorum quippe regiorum cuſtos Cancellarius. Proinde ab illo Capitula qui non habent accipere iubentur, Tit. XII. c. XI. & Tit. XXXI. c. XXXVI. Idem enim edicta ipſa condebat, quod ex Adalardo docet Hincmarus epiſtola III. cap. XVI. Additio IV. Capitulorum. *Sequentia inter noſtra Capitula tenenda generali conſultu Erchembaldo Cancellario noſtro inſerere iuſſimus.* Eadem regis nomine populo adnuntiabat. Tit. XLIII. poſt cap.

XXXII. *Et tunc iuſſit Gauzlenum Cancellarium vt hæc ſequentia in populum recitaret.* Quibus omnibus in locis Cancellarius abſolutè dictus pro ſummo Cancellario, vel Archicancellario: cùm alioqui Cancellarij quoque eſſent, dicique ſolerent qui ſub illo erant ſecretarij ac notarij palatij. vt in diplomate Karoli noſtri regis pro S. Martino Turon. quod anno XXXII. Indictione X. hoc eſt anno poſt hoc edictum proximo datum eſt: *Gauzlenus regiæ dignitatis Cancellarius ad vicem Ludouici recognoui.* quod in alijs eſt, *regiæ dignitatis*, vel *ſacri palatij* notarius.

CONIECTVM ACCIPERE] Contributionem exigere. Tit. V. c. IV. De his quæ preſbyteri aduentantibus Epiſcopis pendere debent: *Preſbyteri tale coniectum faciant, vt Epiſcopi ſolatium habeant, & ipſi non grauentur.* & Tit. XLII. *coniectus exigatur*, de exactione conſtituta Nortmannis. Coniectus ergo, ſiue coniectum, Græcæ vocis imitatione, ſymbola dicitur, id eſt penſitatio & tributum, quod aliqua de cauſa exigitur & confertur. Karolus M. in Capitulis non editis: *Vt liberi homines nullum obſequium Comitibus faciant, nec Vicarijs, neque in prato, neque in meſſe, neque in aratura aut vinea. & coniectum vllum vel reſiduum eis reſoluant, excepto ſeruitio quod ad regem pertinet, & ad heribannitores, & his qui legationem ducunt.* & in Capitulis anni DCCVII. *Et vnicuique ex ipſis qui in hoſte pergunt, fiant coniectati ſolidi quinque.* id eſt ſolidi quinque ex aliorum coniectu tribuantur. Ead.

MEDIETATE FRANCILIS BANNI] P 355. Bannus hoc loco non edictum, vt ſuprà, ſed fre-

dum, id eſt multa & compoſitio, quæ ob neglectum, violatumque bannum fiſco ſoluebatur. Gregorius Turon. lib. v. c. xxvii. de Chilperico: *De pauperibus & iunioribus Eccleſiæ, vel Baſilicæ bannos iuſſit exigi, pro eo quod in exercitu non ambulaſſent.* Hinc illa frequenter in Capitulis: *Qui iſta irruperit, bannum dominicum omnimodis componat.* Francilis itaque bannus intelligitur franci, id eſt liberi hominis multa, quæ Francorum compoſitio dicitur in lege Ripuariorum Tit. xviii. c. iii. *Medietate compoſitionis francorum culpabilis iudicetur.* Quæ porrò medietas francilis banni, ſeu compoſitionis francorum hîc dicitur, in Karoli M. Capitulis, quorum teſtimonio ſuperiùs vſi ſumus, ſemiplena leudes liberi hominis appellatur.

Ead. FEMINÆ BARCANIARE SOLENT] Tricari & tergiuerſari. Id noſtrum *barguigner*, quod propriè eſt licitando cunctari.

XXIX.

Synodi Piſtenſis.

P.257. REX ET EPISCOPI] Inde Synodus regalis appellatur in priuilegio de libertate S. Dionyſij, quia rex aderat, & Synodus vniuerſalis, quia ex diuerſis prouincijs conuenerant Epiſcopi, qui priuilegio eidem ſubſcribunt numero amplius xxx. Ex annorum autem Chriſti nota & Indictionis, Iulio menſe vel Auguſto habitam colligimus, cùm annus Karoli xxiii. inchoatus

inchoatus iam eſſet, Indictio x. nondum finita. Quod planè confirmant verba priuilegij Synodi ipſius de villa Lirado, pro S. Martino Turon. *Cùm ſuper fluuium Sequanæ, in loco qui Piſtas dicitur, vnanimiter ſacroſanctum Concilium ageretur anno* DCCCLXII. & ſubſcriptio, *Data menſe Auguſto, xx. ipſius menſis.*

LOCVM QVI PISTIS DICITVR] Piſtas noſtri fere Pixiacum ad Sequanam eſſe tradunt. Rem incertam facit, quòd pagum Pinciacenſem, ſiue, vt Titulo xi. ſcriptum eſt, Pinceſiſum, ipſum eſſe non abnuunt Pixiacenſem pagum, in quo Archidiaconatus eſt Eccleſiæ Carnotenſis. Quî autem conſentaneum eſt, à Piſtis Pinceſiſum formari, vel tam diuerſis nominibus eundem locum deſignari? Accedit quòd Aimoinus lib. v. c. xxxi. Karoli regis deſcribens iter ab Andegauis ad Ambianos, *per Cenomannos, & Ebroicenſe oppidum, ac ſecus caſtellum nouum apud Piſtas*, Ambianos perueniſſe ſcribit. abſurda porrò itineris illius ratio videatur, niſi Piſtas multo infrà Pixiacum fuiſſe intelligamus. De Piſtis ſanè conſtat, primùm ad Sequanam fuiſſe: deinde pontem & caſtellum habuiſſe. Ibi præterea ſedes aliquandiu fixiſſe Nortmannos, quod Titulus hic teſtatur. Et quoniam Nortmannos in Oſcello Sequanæ fluminis inſula reſediſſe, indicat Karoli proclamatio aduerſus Vvenilonem c. v. idemque diſertè affirmat Hincmarus in libello de villa Nouiliaco, qui editus eſt cum Flodoardo, haud vanus fortaſſe coniector fuerit, qui Piſtas eo loco quærendas ſuſpicetur. In Epiſcopatu Rotomagenſi fuiſſe argumento eſt Ead.

epiſtola Hincmari, quam Vveniloni Rotomagenſi ſcripſerat, *de operarijs & opera quam faciebat ad Piſtas in Sequana*, cuius meminit Flodoardus lib.III.c.XXI.

P.264. CVM DRAPPIS ET CALCEAM.) Drappi hodie Gallis ſunt panni. ſed vt pannos Itali vocant veſtes ipſas è panno: ita hoc loco drappos dixit veſtes è drappis. Drappos autem depannatos, veſtes vſu detritas & deraſas. qua forma item detonſos homines & delauatos dixerat pro intonſis & illotis. Drapporum & drappalium nomen frequens apud Marculfum, & reliquos formularum auctores. Leguntur & drappæ laneæ in epiſtola Salomonis Brittonum regis ad Hadrianum II.

P.266. FAC. FIRMITATES] Caſtella & munitiones. vt Tit. XXXI. poſt finem edicti: *Caſtella & firmitates & haias.* Pontibus enim & caſtellis Sequanam & Ligerim munire illo ſæculo neceſſe fuit propter incurſiones Nortmannorum. Tit. XLIII. c. XXVI. *De caſtellis ſuper Sequanam, & ſuper Ligerim ex vtraque parte.* De Caſtello nouo apud Piſtas paulò ante dictum eſt ex Aimoino, iterumque audiemus Tit. XXXI. De ponte ſcribit Hincmarus Karolo regi apud Flodoardum lib. III. c. XVIII. *De opera pontis, quem rex cum ipſo, ac ceteris nonnullis fidelibus ſuis, faciebat ad Piſtas in Sequana.*

P.170. IN BANNVM N. MITTANTVR] In fiſci poteſtatem redigantur. Tit. XXXI. c. VI. *& ſic ipſæ res illi iudicio ſcabiniorum in bannum mittantur.* Hincmarus Karolo regi de Hincmaro nepote: *Quicquid de rebus & facultatibus Eccleſia-*

ſticis ad gubernandum acceperat, iuſſione veſtra in bannum, quod ius lingua Latina proſcriptio confiſcandi vocatur, eſt miſſum.

XXX.

Quando Lotharius ad oſculum receptus eſt.

PRO HIS CAVSIS] Diſcidij cauſam Karolus, cur à Lotharij colloquio abſtineret, triplicem exponet, Engeltrudis adulterium, Iudith raptum, & Theutpergæ repudium: de quibus mox ordine ſingulatim. P. 281.

AD TVSIACVM] Villam Tullenſis territorij, in qua inſignis XIV. prouinciarum celebrata eſt Synodus anno DCCCLX. menſe Octobri. in eaque actum inter cetera de Engeltrude Boſonis Comitis coniuge, quæ relicto viro in regno Lotharij iam pridem peſſima fama vagabatur. Hincmarus de diuortio Lotharij: *Sicut Boſonis mulier, de qua in Synodo apud Leucorum ciuitatem habita fuimus cum interpellatione commoniti.* Vetus adnotatio in codice Nicolai Fabri: *Dum celebraretur Concilium in villa Tuſiaco, hæ Epiſtolæ Apoſtolicæ directæ ſunt cauſa Boſonis, & vxoris eius.* Intelligit autem has ipſas à Boſone allatas Nicolai I. epiſtolas, tum ceteras ad alios, tum illam, qua Karolum, vt de Engeltrude Lotharium moneret hortabatur: *Vnde veſtram*, inquit, *exhortamur regiam magnitudinem, vt corrigatis Lotharium regem nepotem veſtrum, ne tantum* P. 282.

piaculum permittat manere in regno ſuo: hoc eſt, non conſentiat fugitiuam vxorem Boſonis Comitis tam diu remanere vt non reddatur viro ſuo. Integra extat in Annalibus Eccleſiaſticis, ſed anno DCCCLXII inſerta, cùm ad DCCCLX. referenda videatur.

Ead. FILIAM IVDITH VIDVAM] Nupſerat illa prius Edilulfo regi Anglorum, vt coronationis acta declarant, quæ ſuo loco ſub finem poſt Capitula ſubijcientur. Illo mortuo cùm rediſſet in Galliam, Balduinum Comitem ipſius nuptias appetentem, patre inſcio, Ludouico vt ferunt fratre approbante, volens ſecuta eſt. Balduinus Karoli metu in Lotharij regno delituit, quoad rex Nicolai Papæ precibus inflexus annuit, vt nuptiæ legitimæ Autiſiodori coniungerentur, ſub exitum anni, vt ex Hincmari ad Nicolaum epiſtola, quam Flodoardus lib. III. c. XII. recitat, vt colligere eſt, DCCCLXIII. Quod ergo furatus vxorem hîc dicitur Balduinus, itemque ab Hincmaro in epiſtolis ad Theodoricum Cameracenſem, & ad Hungarium Traiectenſem Epiſcopos, quarum mentio apud Flodoardum lib. III. c. XX. & XXIII. eo nempe dictum eſt, quòd illam ſine patris aſſenſu duxerat. volentem alioqui, vt dixi, ſecutam fuiſſe, Balduinus affirmabat, vt Nicolai ad Karolum epiſtola II. teſtatur: *Qui veſtram ſe habere indignationem eo quòd Judith filiam veſtram illum præ ceteris diligentem, ſine veſtræ voluntatis conſenſu in coniugium elegerit, eamque volentem acceperit, ore proprio retulit.* Hic porrò eſt Balduinus, à quo genus & origo veterum Flandriæ Comitum.

P. 284. DE VXORE LOTHARII] Theutperga

Huberti Abbatis ſorore, quam Lotharius Vualdrada pellice inducta repudiauit. De quo diuortio, præter Synodos Aquiſgrani, Metis, Romæ habitas, & præter Nicolai, aliorumque epiſtolas, liber extat Hincmari Archiepiſcopi. Res hoc anno inchoata, varijs deinceps modis toto ſexennio agitata & protracta, non alium, quàm quem Lotharius vitæ, finem ſortita eſt.

ILLI SIC PRIVATVS] Familiaris & amicus. vtuntur & in Adnuntiatione ſua Karolus & Lotharius. Inde in vernacula noſtra *priué* familiaris, & *priuauté* familiaritas. P. 291.

IN SVA MERCEDE FECIT] Tit. XVI. c. I. *vt ad vos ſuos denominatos fideles in ſua mercede tranſmitteret.* id eſt gratuita indulgentia. Karolus M. in Capitulis anni DCCCXIII. *qualiter in domini regis mercede eleemoſyna fiat facta.* Alio ſenſu in mercede, vel ad mercedem ſuam ſe facere dicebant, quod ſpe fiebat diuinæ remunerationis. Pippinus in diplomate pro S. Dionyſio: *Propterea in noſtra mercede, & remedio animæ genitoris noſtri Karoli, donamus ipſum locum,* &c. P. 294.

XXXI.
Edictum Piſtenſe.

MANNIRI ET BANNIRI] Citari & vocari ad placitum ac iudicium. Differre tamen iſta liquet ex lib. IV. XXV. *non manniatur, ſed à Comite banniatur.* Hoc igitur diſcrimen, quòd mannire dicebantur cauſatores ipſi, cùm alter alterum, vt in ius ambularent, corã teſtibus admonebat. Hincmarus Laudunenſis ad Remen- P. 303.

ſem: *Anſgarius regia poteſtate ipſas obtinuit, non aduocato meo ad mallum, vt publicæ ſe habent leges, pro rebus ipſis mannito.* Bannire verò Comites, Vicarij, & iudices alij, cùm per bannum ad placita vocabant. Vnde qui vocatus ad placitum non venerat, ſi mannitus fuerat, mannitionis ſeu manninæ compoſitionem aduerſario ſoluebat: ſi bannitus, bannum Comiti cõponebat. Hincmarus epiſtola IV. c. XV. *Comites & Vicarij, vel etiam Decani plurima placita conſtituunt, etſi ibi non venerint, cõpoſitionem eius exſoluere faciunt. Et quia prius per manninas veniebant, excogitarunt quidam, vt per bannos venirẽt ad placita. quaſi propterea melius eſſet, ne ipſas manninas alterutrũ ſoluerent. hæc ideo facientes, vt ipſi bannum acciperent.*

Ead. IVDICIO SCABINIORVM] Iudicum. Karolus M. in Capitulis Aquenſibus, anno IX. de eo cui ad mortem damnato vita conceſſa eſt: *nec inter ſcabinios ad legem iudicandam locum teneat.* Hi ad omnia placita ſepteni minimùm conueniebant. lib. III. cap. XL. *exceptis ſcabineis* VII. *qui ad omnia placita præeſſe debent.* In placito de mancipiis S. Remigij euindicatis, cuius antea meminimus, octo numerantur: *Ipſi enim videntes, cognoſcenteſque rei veritatem atque comprobationem, ſtatim ſe recrediderunt, & per iudicium ſcabiniorum, quorum hæc ſunt nomina, Geimfridus, Vrſoldus, Fredericus, Urſiaudus, Hroderaus, Herlcherus, Ratbertus, Giſlehardus, revuadiauerunt ſeruitium multis diebus iniuſtè retentum vel neglectum.*

P. 306. NOMINIS NOSTRI MONOGRAMMA] Ea erat nota & character, vt cùm litera vnica

videretur, vnde monogramma eſt dictum, omnes tamen nominis literas exprimeret. Denariorum enim quos deſcribit forma hæc erat, qualis hodie paſſim in plurimorum ſcriniolis ſpectari ſolet

Monogrammatis antiquiſſimus olim vſus fuit in diplomatibus regum noſtrorum, in quibus nomen non integrum, vt mos nunc eſt, ſignabatur, ſed hoc vnico charactere. Karolus Caluus inſtituiſſe primus videtur, vt nummis imprimeretur: cùm ante illum, quod in Karoli M. & Ludouici Pij denariis obſeruare eſt, pro monogrammate principis effigies, aut aliud quippiam incidi ſoleret.

NISI IN PALATIO NOSTRO] Hæc moneta palatina dicebatur, cuius ſpecimen nunc datum eſt. Vetuerat aliquando Karolus M. monetam vllo alio loco eſſe, niſi in palatio. Qua de re præter capitulum XII. lib. II. aliud extat eiuſdem non editum: *Vt in nullo loco moneta percutiatur, niſi ad curtem. & illi denarij palatini mercentur, & per omnia diſcurrant.* Ead.

IN QVENTO VICO] Huius loci denarium vidimus hac inſcriptione: KARLVS DEI GRATIA REX, in altera facie, QVENTO VVICI. Quentouici porro mentio eſt in præcepto Ludouici Imp. de diuiſione inter filios, Ead.

quod editum eſt à Pithœo poſt Theganum: *Adartenſis, Bolonienſis, Quentouico, Cameracenſis, Vermandenſis.* Idem, ni fallor, qui Vvicus ſimpliciter appellatur in alio diplomate Karoli M. apud Aimoinum lib. V. c. I. *Neque per ciuitates tam in Rodomo, quam & in Vvicus, neque in Ambianis.* de quo & Dagobertus rex dę mercato S. Dionyſij: *Ad Rothomum portum, & ad Vvicus portum, qui veniunt vltra mare.* & Alcuinus epiſtola XII. *Reuertenti mihi de Vvicus propter cauſas neceſſarias.* Quibus ex locis quo in tractu Quentovvicus olim fuerit facilius eſt cōijcere, quàm certam & veram ſedem indicare.

Ead. IN METVLLO] Metullum vicum prope Burdigalam commemorat Chronicum Montis Dei de geſtis Nortmannorum: *Anno* DCCCC XLVIII. *Nortmanni Burdigalam Aquitaniæ Iudæis prodentibus captam depopulatamque incēdunt. deinde Metullum vicum populantes incendio tradunt.* De illo agi hoc loco non puto. de altero malim, quod in finibus Pictonum Mellum hodie appellant, alias Metullum dictum fuiſſe probant antiquæ chartæ Comitum Augenſium, in quorum poteſtate oppidum id erat. Acta viſitationis Simonis A. Bituricenſis: *apud Prioratum S. Hilarij de Metulo diſtantem à Prioratu de Lezeignano per* VII. *leucas Pictauinas.* Metullum prætérea, ſed ſine loci deſignatione, nominant geſta Dagoberti regis c. XLI. *Plumbum quòd ei ex Metullo cenſitū in ſecūdo ſemper anno ſoluebatur libras octo millia ad cooperiendā Eccleſiā cōceſſit.*

P. 307. ARGENTVM EXMERENT] Purgent, & merum reddāt. Duo in denariis requirebantur,

vt puro fierent argẽto, non mixto, & vt penſam, id eſt pondus haberẽt legitimum. In quibus hæc inerant, meri & penſantes dicebantur. Synodus Francofordienſis c. v. *De denariis, ſi mero ſunt argento, & pleniter penſantes.*

IVDICIO DEI SE EXAMINET] Infra iterum c. xx. & Tit. xxxix. c. iii. & vii. Quibus ex locis liquet ſolitos olim, cùm de crimine ſuſpectus atque inſimulatus quiſpiam fuerat, ſi per teſtes comprobari non poterat, ad Dei iudicium compellere, vt ex eius euentu vel liberaretur, vel condemnaretur. Karolus M. in Capitulis anni ix. c. ix. *vt omnes iudicio Dei credant abſque dubitatione,* Quod genus examinis meritò improbat ac refellit Agobardus in libello, quem de eo argumento ſcripſit. in quo & varios eius modos explicat: *Mitte vnum de tuis, qui congrediatur mecum ſingulari certamine, vt probet me reum tibi eſſe ſi occiderit: aut certè iube ferrum vel aquas calefieri, quas manibus illæſus attrectem: aut conſtitue cruces, ad quas immobilis perſeuerem.* Quadruplex genus recenſet, monomachiam, ferrum ignitum, aquam feruentem, & crucem. aquam frigidam prætermittit, cum in aquam colligati dimittebantur. de quo iudicio prolixa eſt Hincmari epiſtola ad Hildegarium Epiſcopum Meldenſem. *Et vani homines,* inquit Agobardus, *nominant iſta iudicium Dei. Unde probari poteſt iudicium eſſe Dei, quod Deus nunquam præcepit?* Verùm hæc omnia tandem legibus tum Eccleſiaſticis, tum ciuilibus damnata & abrogata ſunt. Ead.

SE IDONEVM REDDAT] Purget ſe, atque P. 315.

immunem probet à crimine de quo impetitur. Tit. IX. c.VI. Ragamfrido, qui præcepta falſa regio nomine compilaſſe dicebatur, interdictum ne à parrochia Remenſi abſcederet, *donec ſe ab illis quæ ei impingebantur idoneum redderet.* Id fiebat aut ſacramento, vt hoc loco: aut per teſtes iuratos, vt lib. III. cap. LXIV. aut iudicio Dei. cuius exemplũ eſt in Synodo Francofordienſi c.IX. de Petro Epiſcopo: *Exiuit eius homo ad iudicium Dei, neque per regis ordinationem, neque per ſancta Synodi cenſuram, ſed ſpontanea voluntate. qui etiam à Domino liberatus idoneus exiuit.*

P.316. TORTVM FACIANT] Damnum vel iniuriam inferant. cap. XIII. & XXVI. Tituli huiuſce. Pro eodem torturæ quoque poſitum nomen animaduerti in reſcripto Godefridi Ducis & Marchionis, Virduni edito aduerſus torturas Aduocatorum, quibus affligebant Eccleſias fidei ſuæ commiſſas.

Ead. PER DENERATAS VENDVNT] Denariorum pretio, quaſi per denariatas. Sic denarata ceræ legitur in charta Beſuenſi: aut denerata de cera, in Charta ingenuitatis, qua Aſaira famula ingenua facta eſt, in Tabulario S. Vitoni: *vt annis ſingulis vnam deneratam de cera perſoluat.* Et ibidem in teſtamento Bertarij: *perſoluant duas deneratas de cera ad altare S. Vitoni in Kalendario ſui tranſitus.* Duas deneratas de cera dicit, quod in alia Beſuenſi charta eſt, perſoluere in cera duos denarios.

P.317. BANNVM REVVADIATVM) Hincmarus Laudunenſis ad Remenſen. *& pro eo quod*

illa manſa intrauerat, vt bannum reuuadiaret interpellaretur. Item in alia epiſtola: *Videns autem quia mei homines cogerentur reuuadiare, quod me in villam Pauliacum ſecuti fuerant.* Revvadiant bannum, qui ad banni multam iudicio damnati pro ea dant vvadium. eodemque modo in aliis. Vvichardus abbas Frotario Epiſcopo Leucorum: *Videtur tamen nobis, ſi vos vtile iudicaueritis, vt quicumque de ipſis mancipiis, qui ſe ſubtrahere de noſtra dominatione moliuntur, ſeruitutem ſuam coram vobis reuuadiare faciatis, vt deinceps per iuſtitiam ſubacti hanc fraudem perpetrare nequeant.* Et in euindicatione mancipiorum S. Remigij, *reuuadiauerunt ſeruitium*, vt ſuprà ſcriptum eſt.

FABRICINIVM EX AVRO VEL ARG.) P.119. Vaſa aurea vel argentea, aurum omne, argentúmue factum. quæ fabricaturæ dicuntur in formulis antiquis.

VENDATVR LIBRA AVRI) Auri ad P.321. argentum proportio fere olim, etſi aliquando variatum, apud Græcos decupla fuit, apud Romanos paulò pluſquam, vt ſic loquar, duodecupla. Itaque aureum illi nummum decem eiuſdem ponderis argenteis mutabant, hi duodecim & ſemiſſe. Quanquam autem diuerſa ratio videatur, quando non maſſa cum maſſa ſimpliciter, neque ſignati nummi cum ſignatis, ſed maſſa cum nummis comparatur: hîc tamen puri auri libra duodecim quoque denariorum libris æſtimatur. Arcadius verò Imp. lege vnica Cod. Theod. *De argenti pretio quod theſauris infertur*; pro ſingulis libris quinos ſoli-

dos aureos inferri iubet. Quòd ſi tunc auri libra ſolidos LXXII. continebat, vt eſt in L. XIII. Cod. *De ſuſceptoribus præpoſitis & arcariis*, conſequens eſt vt maſſæ argenti ad aurum ſignatum ratio Arcadij lege fuerit, quæ eſt vnius ad quatuordecim.

P. 322. BRVNIAS] Loricas. ſic enim exponunt gloſſographi. atque ita intelligendum quod in lege Ripuariorum. T. XXXVI. c. XI. ſcriptum eſt, vt qui vveregildum ſoluere debet, *bruniam bonam pro ſolidis duodecim tribuat.* & in Capitulis Karoli M. ad Theotonis villam anno DCCCV. editis: *Omnis homo de* XII. *manſis bruniã habeat.*

P. 323. PAGENSES FRANCI] Liberi. quo ſenſu in his Capitulis paſſim, & apud alios, vt cum de ſeruis quæritur qui francas feminas accipiunt, id eſt liberæ conditionis. Inde bannum francile ſuprà liberi hominis bannum interpretati ſumus. Præcipit ergo, vt qui per pagos liberi ſunt homines, & caballos habent, cum pagi Comite in exercitum pergant, & debitos parauered os de more præſtent. A caballis caballarij equites dicti in Capitulis Aquenſibus Karoli M. anno VII. & ab Hincmaro in epiſtola ad Karolum regem: *Per villas, in quibus non ſolum homines caballarij, ſed etiam ipſi cocciones rapinas faciunt.*

Ead. HOSTEM FACERE] Hoſtis eſt exercitus, *l'hoſt* maioribus noſtris. Capitula Karoli M. Bononiæ ad littus maris edita DCCCXII. *Vt in hoſte nemo parem ſuum, vel alterum bibere cogat: & quicumque in exercitu ebrius inuentus fuerit, in bibendo ſola aqua vtatur, quouſque ſe malè feciſſe co-*

gnoſcat. Quare hoſtem facere eſt expeditionem, vt proximo cap. loquitur, exercitalem facere. quod exercitare in quodam alio Capitulo dixit Carolus idem Imp. *De liberorum hominum poſſibilitate, vt iuxta qualitatem proprietatis exercitare debeant.* alibi *hoſtilitatem facere*, vt in diplomate pro Maurilio Epiſcopo Andegauenſi. Hinc *hoſtilis apparatus*, Tit. ſequenti c. XIII. & *hoſtiliter præparatus*, infra ſub finem Tituli huius, & in iiſdem Aquenſibus Capitulis.

IN MARCHA VVACTAS FACIANT] Excubias in limitibus agant. Ludouicus Pius in præcepto, quod Hiſpanis fecit, qui ad ſe confugerant: *In marcha noſtra explorationes & excubias, quod vſitato vocabulo vvactas dicunt, facere non negligant.* Inde ſuum *vvacht* Germanis, *guet* noſtris. P. 324.

HERIBANNVM PERSOLVANT] Heribannus dicebatur multa, quam luebat is, qui ad exercitum vocatus venire contempſerat. Karolus Imp. in Capitulis Bononienſibus c. IX. *Quicumque liber homo inuentus fuerit anno præſente cum ſeniore ſuo in hoſte non fuiſſe, plenum heribannum perſoluere cogatur.* Emhardus epiſt. XXII. *Et ideo non videtur mihi iuſtum eſſe, vt heribannum ſoluere debeant, qui non alinbi fuerunt, niſi vbi ipſe Imperator præcepit.* Inde heribannator in Capitulis, heribanni exactor. Ead.

IN POLYPTICIS] Sic appellarunt libros cenſuales, aliosue rationum publicarum. In Codice Theod. *De diſcuſſoribus* L. II.. vetat Imperator, ne *accepta ſemel ſecuritates, & regeſta polypticis*, id eſt, vt paulo poſt exponit, ratiociniis pu- P. 326.

blicis inſertæ, *à diſcuſſoribus & apparitoribus denuo poſtulentur.* Quæ in his libris continebantur, fidem perpetuò faciebant. vnde fides polypticorum Cod. eod. *De indulgentia debitorum.*

Ead. CARROPERA ET MANOPERA] Duplex genus ſeruitutis. Carropera ſunt, quas Tit. XXIII. c. XIV. carricaturas dixit, cùm carri, vecturæque opera debetur. manopera ſeruitium manuale dicitur lib. III. cap. LI. quia opus manu fit. vnde manoperarij in diplomate Karoli Calui pro S. Dionyſio. Inferior ætas curbadas appellauit, *Cornees.* Ad carropera itaque ſpectat quod de vehenda margila ſequitur: ad manopera, battere in ſcuria. In Polyptico S. Remigij: *Faciunt carropera de annona aut vino in leugis* XII. *ſin autem, dabunt denarios* XII. & alio loco: *Carroperas & manoperas inter totos circulos quinquaginta.*

Ead. ET MARGILAM] Terræ adipem vocat Plinius de ratione agens emendandæ terræ lib. XVIII. c. VI. *Alia eſt ratio, quam Britannia & Gallia inuenere, alendi eam ipſa: quod genus vocant margam. Eſt autem quidam terra adeps, ibi denſante ſe pinguitudinis nucleo.* Quæ ergo marga primùm, eadem pòſt margila dicta eſt. Hodie vulgo à pleriſque marna, ab aliis marla nũcupatur.

P. 317. IN SCVRIA BATTERE] Lib. I. cap. XXII. de his quæ die Dominico facere non licet: *nec lanam carpere, nec linum battere.* Battere eſt tundere & percutere. linum battere, tundendo purgare. Hîc de meſſe intelligendum, quam coloni noſtri battendo & flagellando purgant. Quare ſcuriam, quæ apud nos ſtabulum nunc

equorum ſignificat, latius olim vſurparunt pro ea quam graneam vocirant. Hincmarus aduerſus nepotem: *Scuriam ipſius interclusit, & annonam de terris dominicatis collectam ſine licentia presbyteri in eam miſit.* Polyptichus S. Remigij. *Faciunt & pecturam ad cortem, ſcurias, & hortum claudendum.*

SELLAM RETINENT] Manſi cuiuſque. Ead. Hincmarus ibidem c. 1. de Capella, quam Attala Epiſcopus Eccleſiæ Laudunenſi donarat: *excepto atriolo ad ſepulturam, & excepta ſellula manſelli ipſius Capellæ, cum hortulo.*

IECTIVI INVENIANTVR] Cap. ſequenti: *ſe inter ſe iectiſcunt.* &, *contra cauſatores ſuos iectiſcant.* &, *ſine compoſitione ac iectitione.* Ex formulis ſolemnibus antiquis apparet iectiuos propriè dictos fuiſſe, qui vadimonium deſeruerant, & ad placitum venire neglexerant. Formula CLIX. quæ Indiculus regalis de iectiuis inſcribitur: *Nec ipſe ad placitum venit, nec miſſum direxit, qui vlla ſonia nuntiaret, & placitum ſuum neglexit, & iectiuus exinde remanſit.* Hoc ſenſu iectiſcere fuerit deſerti vadimonij arceſſere, iectitio actio ipſa. Sed iectiuos etiam vniuersè dicebant omnes, qui in re alia quauis negligentes fuiſſent, vt in Formulis ijſdem CXLVII. & CLXIX. qui debitum colonitium, aut ſeruitutem non reddiderant. & in charta audientiali CLVII. *Interim verò vſque ad placitum neutra pars ex ipſis iectiua appareat*, id eſt cauſæ defuiſſe cenſeatur. P.330.

BARIGILDI EIVS] Apparitores. vnde Ead. nunc etiam apud Italos barigelli vocantur principes apparitorum.

P. 331. LINGVA THEOD. SCASTLEGI] Armorum depoſitio. Verba ſunt Cap. XXCII. Additionis IV. quod depromptum eſt ex Capitulis anni XVI. Ludouici Auguſti. Teutonibus hodie *leggen* eſt deponere, *ſcaſt* quid ſit dicere non habent. Affine huic, ſed diuerſæ ſignificationis vocabulum SCATZ, vel SCAZ, pro munere aut pretio ſumi videtur in epiſtola Hincmari Laudunenſis ad Remenſem de Griuone: *quod Romam ipſum non pro alia re ire rogabam, niſi vt inde ſcatz mihi daret. quod ego mirabar ſi diceret, cùm quicquid habebat beneficij gratis ei dediſſem, & ſine vllo pretio.* & in miſſatico eiuſdem apud Hincmarum Remenſem poſt finem libri LV. capitum: *quicquid de rebus ſuæ Eccleſiæ fecit, & ordinauit, non per ſcaz, vel per aliquam propinquitatem, aut amicitiam inde fecit.*

P. 334. DE SVIS RESCELLIS] Reculis, aut reiculis, vt ſuprà Tit. VI. ex Synodo Aruernenſi.

P. 338. HERIBERGVM NOSTRVM] Paratam manſionem, & hoſpitium. quod paramentum dixit Hincmarus Karolo regi: *& antequam de paramento veſtro ad manſiones redeant:* & paulò poſt: *hanc admonitionem eis quotidie, quando ad paramentum veſtrum venerint relegat.* Inde heribergare in Capitulis Bononienſibus Karoli M. cap. II. hoſpitio excipere, *herberger.* & heribergagium. in literis S. Ludouici regis, quibus Cormellas villam à procuratione regia & heribergagio, ſeu giſta liberam eſſe declarat.

P. 340. ET HAIAS] Clauſuras. Haiæ nobis hodie ſunt ſepes quælibet. olim, vt hinc apparet, pro militari vallo & munitione vſurpatæ.

XXXII.

Apud Tuſiacum.

HÆC MISIT IN BVRGVNDIAM] In codice Laudunenſi legatio hæc ſequenti regum Adnuntiationi poſtponitur. Parui autem refert vtra antecedat. id certum eſt, vtramque hoc anno apud Tuſiacum editam fuiſſe. P.342.

IN NOSTRVM INDOMINICATVM] Cap. v. *in noſtrum dominicatum*, hoc eſt in dominatum & poteſtatem. In literis Henrici Epiſcopi Tullenſis de donatione Simonis Ducis Lotharingorum, & Atleidis coniugis, pro S. Manſueto: *alodium ſuum quod emerant, & in ſuo indominicatu iam dudum poſſederant.* Hincmarus de villa Nouiliaco: *Defuncto Tilpino tenuit rex Carolus Remenſe Epiſcopium in ſuo dominicatu, & dedit villam Nouiliacum in beneficio Anſchero Saxoni.* Qui fundum vt dominus poſſidebat, non vt beneficiarius, in eius dominicatu fundus eſſe dicebatur. Dominicatura etiam dicta in præcepto Ludouici iunioris de Abbatia in Caluo monte, *quam ipſe & anteceſſores longo tempore in dominicatura habuerant*, tunc verò S. Dionyſij monaſterio concedebatur. P. 344.

FIDELIS HOMO DEVENIAT] Vaſſallus. qui fidelitatem regi ipſi, vel alicui eius vaſſo debeat. Ead.

MVLIERIBVS AVT MATRIBVS] Mulieres poſuit pro vxoribus. vt Synodus apud Ead.

Compendium ſub Pippino c. XIII. *Si quis vir mulierem ſuam dimiſerit.* & iterùm: *vir illius accipiat mulierem legitimam.* Arſenius Nicolai Papæ legatus in epiſtola ad Epiſcopos ſcripta hoc ipſo anno DCCCLXV. *& quanta ſcelera Engeltrudis quondam Boſonis Comitis mulier perpetraſſet.* Idem Itali vulgò faciunt, quibus vxor eſt *moglie.* Et nos ſimiliter feminam pro vxore dicimus: quod veterum etiam fit exemplo, vt in Titulo præcedenti: *Si femina maritum, aut maritus feminam accepit, illud coniugium diſſoluatur.*

P. 348. CVM GVNTFANONARIO] Vexillifero, vel duce. Manſit vocis vſus apud Italos, qui vexillum gonfalonē vocant. Ac Romæ nunc etiam Gonfanonarium, ſiue vt vulgò enuntiant, Gonfalonarium Eccleſiæ nuncupant magiſtrum, ſeu præfectum vexilli militiæ Eccleſiaſticæ: & apud Florentinos ſuperioribus ſæculis ſtatus fuit magiſtratus, qui Gonfalonarius iuſtitiæ dicebatur.

P. 350. IN TRACTORIA] Miſſis omnibus ad legationes ſuas profecturis tractoria dabatur, id eſt epiſtola, cuius beneficio ſuſcipiebantur, & coniectum accipiebant. Lib. IV. Capit. LXIX. *Si quis litteras noſtras deſpexerit, quæ propter Miſſos recipiendos dirigitur.* Ideò *tractoriam ſtipendialem* appellat Agobardus in libello de inſolentia Iudæorum. In tractorijs porrò adnotari ſolebat, quantum cuique Miſſo pro eius conditione ſuppeditari oporteret. Qua de re Ludouici Pij extat conſtitutio in eodem libro c. LXXIII. *De diſpenſa Miſſorum, qualiter vnicuique iuxta ſuam qualitatem dandum, vel accipiendum ſit: videlicet Epi-*

ſcopo panes XL. *friſcingæ tres*, &c. vbi triplicem gradum diſtinguit, aliamque diſpenſam decernit Epiſcopo, aliàm Abbati, Comiti, aut miniſteriali, aliàm denique vaſallo regio.

HLVDOVVICVS ET KAROLVS] Annales Pithœani alterum horum regum conuentum ante ſex menſes habitum, fœduſque in eo initum commemorant his verbis: *Anno* DCCCLXIV. *Hludouuicus & Karolus reges & fratres apud Duſicam villam menſe Septembri conuenientes fœdus ineunt: & quicquid inter eos leuitate humana, vel ſuggeſtione militum perperam geſtum fuerat, ſibi mutuo dimittunt, cuncta retro obliuioni tradenda cenſentes. Huius autem fœderis pactum inuiolabiliter omni tempore conſeruandum, teſtes & admonitores idonei ex vtraque parte ſtatuuntur. Nam Hludouuicus ex parte Karoli Hincmarum Remenſem Epiſcopum, & Engilramnum Comitem: Karolus verò ex parte Hludouuici Luitbertum Archiepiſcopum, & Altfridum Antiſtitem elegit. vt ſi fortè ab aliquo einſdem pacti iura læderentur, his admonentibus & geſta priora ad memoriam reuocantibus, facilius in priſtinum ſtatum reformari poſſent.* P.351.

NEPOS NOSTER HLOTHARIVS] Pertinent hæc ad diuortium Lotharij, de quo ſuprà Tit. XXX. c. VI. Cuius cauſa poſt damnatam Romæ Synodum Metenſem, quæ Theutbergæ repudium approbarat, poſt exauctoratos Theutgaudum Treuirenſem, & Guntarium Agrippinenſem Archiepiſcopos, qui Synodo illi præſederant, miſſus eſt hoc anno, vt Anaſtaſius ſcribit, à Nicolao Papa in Galliam legatus Arſenius Epiſcopus Hortenſis. P.354.

XXXIII.

Apud S. Arnulfum.

P. 356. APVD S. ARNVLFVM.] In Monaſterio S. Arnulfi, quod nobiliſſimum olim, & patrum noſtrorum memoria fuit in ſuburbano Metenſi. Leutbertus, qui poſt Hincmarum nominatur, Archiepiſcopus fuit Moguntinus, Vvitgarius Epiſcopus Auguſtanus, ſiue de Auguſtiburc, vt loquitur Hincmarus in epiſtola quadam ad nepotem: *Clarentius compreſbyter mihi dixit, quòd Hadulfo miſſaticum ad Vvitgarium Epiſcopum de ciuitate Auguſtiburc pro libro Paterij commiſeris, de quo miſſatico non ſe excondixit.*

P. 357. DE REGNIS NEPOTVM NOSTRORVM) Ludouici regis Italiæ, & Lotharij regis, quos videbant legitimis hæredibus carere. Karolus verò tertius illorum frater, iam pridem ſine liberis deceſſerat.

XXXIV.

Apud Piſtas.

P. 358 REGNI SVI XXX.] Cùm anni Karoli Calui conſurgant ex obitu Ludouici patris, hoc eſt ex XII. Kalẽdas Iulias anni DCCCXL. ſequitur anno DCCCLXIX. poſt XII. Kalendas Quintiles exordium fuiſſe anni eius XXX. Sed quia Indictio II. quæ adſcribitur finem habitura erat

proximo Septembri, reliquum eſt vt placitum hoc Piſtenſe Iulio, vel Auguſto menſe celebratum intelligamus.

FAIDA PACIFICETVR] Tit. XII. faidam oſtendimus dictam fuiſſe apertam & capitalem inimicitiam ob cæſum aliquem de propinquis ſuſceptam. Et quia reipublicæ intererat huiuſmodi ſimultates coerceri, propterea legibus ſæpè cautum de faidis coercendis atque ſedandis. Lex Friſionum ſatis habuit certorum locorum inducias præſcribere in Additione Tit. I. *Homo faidoſus pacem habeat in Eccleſia, in domo ſua, ad Eccleſiam eundo, de Eccleſia redeundo, ad placitum eundo, de placito redeundo.* Karolus Magnus faidas penitus ſedandas ſanxit anno Imperij quinto c. VI. *Si faidoſus quis ſit, diſcutiatur quis ex duobus contrarius ſit, vt pacati fiant, & diſtringãtur ad pacem, etiamſi noluerint.* Idem ſanxit & Ludouicus lib. IV. c. XXVII. Faidæ autem pacificatio pretio fiebat, quod à faidoſo perſoluebatur, recipiebat is qui faidam, vt loqui ſolebant, leuabat & portabat. Karolus idem lib. I. legis Longobardorum Tit. XXXVII. c. I. *Si quis pro faida pretium recipere noluerit, ad nos ſit tranſmiſſus, vt nos eum dirigamus, vbi damnum minimè facere poſſit. Simili modo etiam, qui pro faida pretium dare noluerit, nec iuſtitiam inde facere, tunc ad nos ſit tranſmiſſus, & in tali loco eum mittere volumus, vt majus damnum non creſcat.* P. 367.

XXXV.
Karoli coronatio Metis.

P. 371. IN ECCLESIA S. STEPHANI] Quæ Metenſium Epiſcoporum ſedes. Mortuo Placentiæ in Italia Lothario menſe Iunio anni huius DCCCLXIX. ſimulac in Galliã perlatus eſt nuntius, Karolus ad vacuum eius regnum occupandum Metas aduolauit, ibique ab aliquot vtriuſque regni Epiſcopis conſecratus eſt. Coronationis acta ſub finem Capitulorum edita. hoc verò loco Adnuntiationes, quæ coronationem anteceſſerunt. Ceterum Karolus, etſi regni Lotharij poſſeſſionem, vt ſequentia docebunt, integram nón retinuit, ſucceſſionis tamen huius epocham ſuis deinceps diplomatibus adiecit: vt in præcepto pro Monaſterio S. Germani apud Aimoinum lib. V. c. XXXIV. & in altero pro Eccleſia S. Martini Turonenſis: *Data Kalendis Auguſti Indictione* X. *anno* XXXVIII. *regni domni Karoli Imperatoris in Francia, & in ſucceſſione Lotharij* VIII. *& Imperij* II. *Actum Monaſteriolo.* atque in alijs paſſim.

P. 376. QVI PRIOR IN REMENSI ET TREV.] Hincmarus idem in epiſtola ad Nicolaum Papam, quæ apud Flodoardum legitur lib. III. *Inter quas, Remenſem ſcilicet & Treuirenſem Eccleſiam, hæc ſemper diſtinctio fuit, ſicut in Eccleſiaſticis monimentis inuenimus, & vetuſtiſſimam conſuetudinem ſemper obtinuiſſe comperimus, vt iſdem Epiſcopus non loci, ſed dignitate ordinis prior ſecun-*

dum ſacras regulas haberetur, qui foret in qualibet iſtarum Eccleſiarum metropoli antea ordinatus. Conſimilia ſunt quæ in altera ad Ludouicum Tranſrhenanum ſcribit apud Flodoardum eundem lib. III. c. XX. crebérque omnino & multus in hoc argumento Hincmarus, vt Remenſem Eccleſiam Treuirenſi non imparem eſſe doceat. Inde aduerſus Gotheſcalcum differens ita concludit: *Quæ* Remis *nec minor eſt Treuirorum vrbe primæ prouinciæ Belgicæ, propter quod ante eſt condita: nec inferior, quia in ſecunda eſt prouincia regionis Belgicæ conſtituta.*

VIGILIA S. PASCHÆ] Quo anni die, aut quo menſe baptizatus Clodoueus rex fuerit, nihil proditum eſt à Gregorio Turonenſi. Hincmarus hoc loco, & in epiſtola III. c. XIV. de vigilia Paſchæ coniecit, propterea quòd vigiliæ Paſchæ & Pentecoſtes publicis olim ac ſolemnibus baptiſmis fuerant deſtinatæ. ſed hallucinatus eſt. Conſtat enim ex Auiti Viennenſis epiſtola, quam ad Clodoueum ipſum regem ſtatim poſt eius baptiſmum ſcripſit, baptiſmum in Natali Domini ſuſcepiſſe. *Cuius*, inquit, *ſplendorem congruè Redemptoris noſtri natiuitas inchoauit, vt conſequenter eo die ad ſalutem regenerari ex vnda vos pareat, quo natum redemptioni ſuæ cæli dominum mundus accepit. Igitur qui celeber eſt natalis Domini, ſit & veſtri. quo vos ſcilicet Chriſto, quo Chriſtus ortus eſt mundo: in quo vos animam Deo, vitam præſentibus, famam poſteris conſecratis.* P 378

A STEPHANO PAPA] Karolus Caluus Nicolao Papæ: *Poſt obitum diuæ recordationis aui noſtri Karoli excellentiſſimi Imperatoris, genitor* Ead.

noſter Hludouuicus piiſsimus Auguſtus , Deo donante, paternum adeptus imperium, Remorum venit ad vrbem. vbi præceſſor veſter ſanctæ memoriæ Stephanus ſummus Pontifex ei obuiam venit, atque in imperij honorem cum Deo inſpirante conſecrauit. Quæ pluribus narrantur in vita Ludouici, & à Flodoardo lib. II. c. XIX.

Ead. IN HAC DOMO] In baſilica Metenſi. Flodoardus idem lib. II. c. XX. Karolus rex in eadem epiſtola ad Nicolaum Papam: *Ibi etiam,* Metis in Eccleſia B. Stephani, *piiſſimus Imperator ab omnibus Epiſcopis, clero & populo eſt venerabiliter coronatus, & priſtino reſtitutus imperio.* Quo ritu res peracta, exponit auctor vitæ Ludouici, vbi de conuentu apud Theodonis villam DCCCXXXV. *Sequenti verò Dominica, quæ ſacræ Quadrageſimæ initium præcedebat, in Metis ciuitatem domnus Imperator, ſed & Epiſcopi, & populus vniuerſalis illius conuentus venit: & inter Miſſarum celebrationem ſeptem Archiepiſcopi, ſeptem reconciliationis Eccleſiaſticæ orationes ſuper eum cecinerunt. & omnes populi hoc viſo pro plenaria reſtitutione Imperatoris multas Deo gratias reddiderunt.*

XXXVI.

Pactio Aquiſgranenſis.

P 379. HÆ PACTIONES] Aegrè ferente, vt par erat, Ludouico regnum Lotharij, cuius ipſe partem ſperauerat, vniuerſum à Karolo vſurpari, inita tandem per vtriuſque legatos pactione conuentum eſt, vt regnum hoc inter-

ipſos æquis portionibus diuideretur. Itaque diuiſio ea facta eſt, quæ proximo Tit. continetur. De his autem plura Aimoinus lib. v. cap. xxi. xxiv. xxv.

ANNO XXXII. KAROLI] Initium annorum Karoli ex xii. Kalend. Iulias ducendum eſſe monuimus. Hinc ſequitur Martio menſe anni DCCCLXX. nondum expletum fuiſſe annum eius xxx. Quare ſcribẽdum hoc loco non xxxii. ſed xxx. eandemque ob cauſam Tit. ſequenti legendum xxxi. non xxxiii. Ead.

INGELRAMNVS COMES] Camerarius hic Karoli regis, eique, vt Aimoini verbo vtar, domeſticiſſimus. Qui poſt hæc ſuaſione Richildis reginæ honoribus ſuis exutus, & à regis familiaritate ſummotus, Ludouico Tranſrhenenſi auctor fuit, vt in Galliam cum exercitu iterum veniret anno DCCCLXXV. Aimoinus lib. v. c. xxxii. P 380

XXXVII.

Diuiſio regni Lotharij.

IN PROCASPIDE] Inter Heriſtallium & Marſnam in pago Leodicenſi. Aimoinus lib. v. c. xxv. *Karolus Pontigonẽ veniens legatos accepit, nuntiantes vt ipſe ad Heriſtallium veniret, & frater eius Hludouuicus ad Marſnam venturus eſſet, & in meditullio eorundem locorum Kalendis Auguſti colloquerentur.* & poſt alia: *Tandem* v. *Kalendas Auguſti ad locum colloquij conuenerunt.* P. 382.

Ead. COLONIAM, ARGENTINAM] Quòd in tota hac enumeratione nulla ſit mentio Moguntiæ, Spiræ, & Vvormatiæ, argumento eſt illas ciuitates ad regnum Lotharij non pertinuiſſe, ſed ad regnum Ludouici. atque hos nimirum pagos fuiſſe, qui propter vini copiam, vt alio loco dictum eſt, tranſrhenanis prouinciis adiecti ſunt, cùm Ludouici Pij filij paternum imperium inter ſe diuiderent.

P. 383. LVGDVNVM, VESONTIVM, VIENNAM] Non fuerant hæc in antiquo regno Lotharij, ſed eidem poſtea cum aliis ex Karoli fratris ſucceſſione obtigerant.

XXXVIII.

Apud Gundulfi villam.

P. 386. ANNO DCCCLXXIII] Scribendum DCCCLXXII. non ſolum quia Aimoinus Gundulfi villæ placitum ante Hadriani Papæ obitum commemorat, quem omnes conſentiunt anno DCCCLXXII. menſe Nouembri deceſſiſſe: ſed quia Hadriani obitum, vt ſequentia docebunt, re ipſa anteceſſit. Adde quod niſi hanc æram ſtatuas, præpoſterus ordo fuerit, & Titulus hic ſequenti poſtponendus.

Ead. APVD GVNDVLFI VILLAM) Tit. XLIII. c. IV. Palatium regium ad Moſellam Tullo Leucorum finitimum. Aimoinus lib. V. c. XXVIII. *Karolus à Burgundia ad Gundulfi villam, placitū illuc antea condictum habiturus, Kalendis Sep-*

tembribus reuertitur. Villa Gundolfi in Annalibus Pithœanis, Gundouilla Frotario Leucorum Epiſcopo in epiſtola XI. ad Hilduinum: *Recordari ſi quidem veſtra paternitas valet, quòd cùm in palatio Gundouillæ domnus Imperator hoc anno ſtaret, veſtram continens manum, iuſsit vt in fronte ipſius palatij ſolarij opus conſtruerem, de quo in Capellam veniretur,* &c.

CVM HLDOVVICVS SACRAM DISRVPISSET) Parte ſcilicet regni Lotharij, quam in diuiſione ſortitus erat, Ludouico Imp. Lotharij fratri clàm reddita. Rem narrat Aimoinus loco ſupra ſcripto: *Hludouuicus apud Tridentum cum Engilberga loquens*, Ludouici Imp. coniuge, *partem regni Lotharij, quam contra Karolum accepit, neglectis ſacramentis inter eos pactis, ſine conſenſu ac conſcientia hominum quondā Lotharij, qui ſe illi commendauerant, clàm reddidit.* Diu adnixus apud Karolum fuerat per epiſtolas & legatos Hadrianus Papa, vt à Lotharij regno, tanquam Ludouico eius fratri iure debito abſtineret, idemque nunc miſſi, non à Ioanne Hadriani ſucceſſore, vt quibuſdam viſum eſt, ſed ab Hadriano ipſo, vt cõſtat ex Tit. XLIII. c. IV. legati, Formoſus Portuenſis, & Gadericus Veliternenſis Epiſcopi contendebant. Sed Karolo perſuaderi non potuit. Ead.

SACRAMENTA QVÆ S. S. SVNT] Deſiderantur hæc ſacramenta, quæ nimirum eò ſpectabant, vt vnâ coniuncti duo Ludouici, patruus ac nepos, partẽ alteram regni Lotharij Karolo extorquerent. Karolus ergo tempeſtati occurrens, nouis quoque ſacramentis ſuos ſibi Ead.

in hoc placito deuinciendos putauit. Aimoinus poſt ſuperiora: *Vnde vtrinque ſacramenta prioribus ſacramentis, quæ cum fratre ſuo pepigerat, diuerſa, & aduerſa inter eos ſunt facta.*

XXXIX.

Apud Cariſiacum.

P.388. APVD CARISIACVM] Titulus hic aliter in Codice Lauduneſi cóceptus eſt: *Anno Incarnationis dominicæ* DCCCLXXIII. *Indictione* VI. *pridie Nonas Ian. hæc quæ ſequuntur Capitula domnus rex Karolus in Cariſiaco palatio cum fidelium ſuorum conſilio decreuit, & per ſuum regnum denuntiari & obſeruari mandauit.* Anno Chriſti DCCCLXXIII. & Karoli XXXIII. congruit Indictio non quinta, ſed ſexta. Quare ita reſtituendum eſt.

P.390. INFAMES VEL CLAMODICI] Qui magnam, vt infrà loquitur, habent blaſphemiam, hoc eſt, qui graui criminis alicuius infamia laborant. Clamoſum eodem ſenſu & blaſphemum pòſt dicet.

P.392. SE EXCONDICANT] Purgent ſe, atque idoneos reddant. Hincmarus in epiſtola ad nepotem, quam ſuprà citauimus: *quòd Hadulfo miſſaticum tuum commiſeras, de quo miſſatico non ſe excõdixit.* Non excuſauit ſe, aut non ſatisfecit.

P.394. CVM CARLOMANNO] Filius hic Karoli Calui, Meldenſis Eccleſiæ clericus ac Diaconus, hoc tandem anno patris iuſſu ob varias

graſſationes & perduellionem oculis orbatus, retruſuſque in monaſterium Corbeienſe. quod docent Annales Pithœani DCCCLXXIII. Flodoardus lib. III. cap. XVIII. Aimoinus lib. V. c. XXIX. & XXXI. & alij. De ſceleribus autē ac latrociniis per Karlomannum, eiuſque homines perpetratis, præter ea quæ apud Aimoinū & reliquos edita leguntur, luculenta extat Hincmari Remenſis ad Remigium Archiepiſcopum, ceteroſque prouinciæ Lugdunenſis Epiſcopos epiſtola, poſt eius à patre fugam ſcripta anno DCCCLXXI. Vidimus & ſynopſim actorum Synodi Siluanectenſis hoc anno regis imperio ac voluntate aduerſus Karlomannum coactæ. in qua iudiciariis Epiſcoporum ſententiis Diaconi gradu exauctoratus ad laicam communionem reuocatus eſt. Actorum porrò exordium à Karoli regis filium criminantis proclamatione ad Anſegiſum Senonenſem, Hildegarium Meldenſem, ac ceteros eius Synodi Epiſcopos miſſa, quæ hęc quę ſequuntur inter cetera cōtinebat. *Proinde quamuis ſpecialiter accuſationes, atque teſtificationes neceſſariæ non forent de his quæ omnis Eccleſia regni noſtri, cunctumque regnum nobis à Deo commiſſum magnis gemitibus & publicis non ſolū vocibus, ſed & depopulationibus per Karlomannū, carne non mēte filiū noſtrū, Eccleſiæ Meldenſis Senonum diœceſeos Diaconem ſibi inlatis clamat. Tamen vt ordinabilius inde miniſterium veſtrum exequi valeatis, per nos cuius carne eſt filius, propter regium miniſterium nobis à Deo commiſſum, clamorēs Epiſcoporum ac ceterorum ſacerdotum, canonicorum quoque & monachorum, atque ſanctimonialium, & virorum illu-*

ſtrium, ac promiſcui ſexus ætatis ſeu conditionis, quæ ad nos de illo venerunt, velut & per voces præſentium audire poteſtis, canonico iudicio veſtro, quorum intereſt de Diacono iudicare, proponimus,&c.

Ead. SICVT TVNC SCARIVIMVS] Statuimus & præſcripſimus. vt Tit. XLIII.c. XVI. *vel vnum eorum qui cum eo ſcariti ſunt*, id eſt deſignati & conſtituti.

P.395. ET SORTIARIÆ] Ita nunc etiam apud nos ſtrigæ ac maleficæ vocantur. Hincmarus de diuortio Lotharij ad XV. Interrogationē: *alij potu, alij autem cibo à ſortiariis dementati, alij verò tātùm carminibus à ſtrigis faſcinati.* Citatur & ab Iuone P.VIII.c. CXXIV.& à Gratiano XXXII.Q.I. canon *Si per ſortiarias atque maleficas* ex Hincmaro eodem, ſed operis nomine ſuppreſſo. Depromptum eſt autem ex epiſtola nondum edita, quam Synodi Tuſiacenſis mandato ad Aquitaniæ Archiepiſcopos ſcripſit de nuptiis Stephani Comitis Atuernorum,& filiæ Ragemundi Comitis Toloſani. cui edendæ locus erit inter acta Synodi eiuſdem.

P.396. IN REGIA VEL IN ECCLES. VESTITVRA] Quæ fiſcus vel Eccleſia poſſedit. Lib. IV.cap. XXXIV. *Si quis proprium noſtrum, quod in veſtitura genitoris noſtri fuit*, id eſt, quod genitor quoque noſter poſſederit.& Append. II c. VII. *vt non mittantur teſtimonia ſuper veſtituram domni Pippini regis.* id eſt, in controuerſiam non vocentur quæ in Pippini poſſeſſione fuerunt. In his enim & ſimilibus locis veſtitura eſt ipſa poſſeſſio.

P.397. ALIQVID PROPRINDAT] Inuadat &

vſurpet. In formula notitiæ ſacramentalis: *Quod terram ſuam de eorum poteſtate nec porpriſi, nec peruaſi.* Vnde *porpriſum* in Capitulis Ludouici II.c.III. & *res propriſa* lib. v. cap. CXL. *De rebus propriſis, vt ante Miſſos & Comites, & iudices noſtros veniant, & ibi accipiant finitiuam ſententiam: & in antea nullus præſumat alterius res proprindere.* Ab eo quod eſt proprindere propriſæ res dictæ, ſicut ab eo quod eſt interprindere Tit. XXVIII. interpriſum. Hincmarus Ludouico Balbi F. *vt ſicut in nomine interpriſum eſt, ita ſit & in ambaſciato.* Sic & à miſprindere miſpriſum Tit. XXVII.

X L.

Reclamatio Epiſcopi Barcinonenſis.

EPISCOPVS BARCINONENSIS] Frodoinus, opinor, qui Synodo Tricaſſinæ ſubſcripſit anno DCCCXXXVIII. Subcripſere itidē ex eadem ora Hiſpaniæ Synodo apud Tuſiacum DCCCLX. Adehulfus Barcinonenſis, Audeſindus Roſcellenſis, & Vviſadus Vrgellitanus Epiſcopi; Pontigonenſi & Tricaſſinæ Theotarius Gerundenſis. Parebant enim illo tempore, poſt Karoli M. & Ludouici victorias, regum noſtrorum imperio tum hæ, tum vicinæ aliæ eiuſdem tractus ciuitates. Quarum Epiſcopi proinde & Galliæ placita Synodoſque frequentabant, & controuerſias ſuas, vel apud Archiepiſco- P.401.

pum Narbonenſem, cui fuerant attributi, vel in publicis, vt hoc loco, conuentibus agitabant.

P.404. LONGIVS A MARCHA] A Pyrenæo. hæc enim marca ſeu limes Hiſpaniæ. lib. III. c. LXXIV. *Qui trans Ligerim manent, atque in Hiſpaniam proficiſci debent, montes Pyrenæos marcham eſſe cognoſcant.* Quare de hac marcha Ludouicus Pius ad populum Emeritanum, quæ apud Einhardum epiſtola eſt XXXIX. *Volumus proxima æſtate exercitum noſtrum ad marcam noſtram mittere, vt ibi præparatus ſedeat, donec vos mandetis quando promouere debeat.* Marca igitur & marcha limes ſeu fines cuiuſque regionis: & Marchio, Comes marcæ præpoſitus. Vita Ludouici anno DCCXXCVI. *relictis tantùm Marchionibus, qui fines regni tuentes, omnes, ſi fortè ingruerent, hoſtium arcerent incurſus.* Inde Bernardus Comes Barcinonis, quia in marca Hiſpaniæ præſidebat, Marchio etiam dictus à nonnullis.

P.405. CASTRVM TERRACINENSE] Vicinum id Barcinoni ad Rubricatum amnem. indigenis hodie *Tarraco.*

XLI.

Synodi Pontigonenſis.

P.407. APVD PONTIGONEM) Pontigonis inter villas regias clarum & celebre nomen fuit. Ponticonem appellat Gregorius Turon. lib. IV. c. XXIII. & lib. VI. c. XXXVII. quomodo legendum & in Annalibus Pithœanis, vbi Panticona

ticona ſcriptum eſt DCCCLVIII. Anaſtaſius item in vita Stephani III. Papæ, quem Pippinus rex in Gallias aduentantem eo loco excepit, Ponticonem palatium vocat. Pontigo fiſcus dicitur in chronico Frodoardi DCCCCLII. quo fere modo apud alios paſſim, niſi quod Pontionem etiam eliſa litera legere eſt, vt in præcepto Karoli noſtri pro S. Martino: *Actum Pontione palatio imperiali.* Ac Pontionis hodie nomen manet vico pagi Catalaunenſis, quà Lingonas ſpectat. Quo in tractu Pontigonem olim villam regiam fuiſſe, tum ex aliis ſuperiorum ſcriptorum verbis, tum ex his colligere eſt, quæ Aimoinus habet lib. v. c. xxxv. *Imp.* KAROLVS *de Compendio Cariſiacum, indéque per Sueſſionas ad Remenſem ciuitatem, & ſic iter ſuum per Catalaunos, & Pontigonem, atque Lingonas peragens, de Francia Italiam petiit.*

GLORIOSISSIMO] Ludouico Imp. rege Italiæ vita functo, Karolus Romam profectus, Imperator à Ioanne VIII. Pontifice conſecratus eſt die Natalis Chriſti exeuntis anni DCCCLXXV. Inde Ticinum repetens Synodum habuit menſe Februario DCCCLXXVI. in qua Imperator ab Italici regni Epiſcopis, proceribuſque acclamatus eſt, & capitula quæ ſequuntur XV. edidit. Tum in Franciam reuerſus alteram apud Pontigonem Synodum eodem anno conuocauit: in qua imperium illi pariter à Ciſalpinis confirmatum eſt, & recepta Capitula quæ Ticini fuerant promulgata. Hoc igitur loco Synodi vtriuſque acclamationes, & Capitula, cum ſubſcriptionibus continentur. Ead.

P.409. BOSONIS INCLYTI DVCIS] Ducem in eodem placito creatum oſtendit Aimoinus lib. v. c. XXXII. *Roma exiens*, Karolus Imp. *Papiam rediit, & placitum ſuum habuit. & Boſone vxoris ſuæ fratre Duce ipſius terræ conſtituto, & corona ducali ornato, cum collegis eius, quos idem Dux expetiit, in eodem regno relictis, iter accelerauit.* Frater erat Richildis reginæ.

P 415. LIBELLARIO IVRE] Quod aliis eſt libellario nomine, aut titulo. cùm interueniente libello, ſeu ſcriptura, res venditur certo pretio, & certa penſione in annos ſingulos conſtituta. Leo Marſicanus libro II. Hiſtoriæ Caſſinenſis c. VIII. de Aligerno Abbate : *Libellos plurimos de rebus huius monaſterij fecit, vt monaſterium à Sarracenis dirutum ex eis pecuniis reficeret. Nam in Aprucio de curte Tulliana ſolidos accepit* CCC. *& annuo cenſu* XXIII. *à Giſonis filiis. Item ibidem facto eis libello de curte Vingana* CCCC. *modiorum, ſexcentos accepit ſolidos, annuo autem cenſu ſolidos* XX. &c. Libellariam ab emphyteuſi hoc inter cetera differre docent, quod emphyteuſis niſi mutato poſſeſſore non renouabatur : libellaria plerumque ſtatis temporibus data pecunia renouari ſolebat.

P.417. MISSATICI NOSTRI POTESTATE] Qua præditi ſunt qui Miſſi dominici appellantur.

P.418. SVBSCRIPTIONES] Qui ſubſcriptionum iſtarum hactenus meminere, plerique omnes ſynodi ſeu placiti Ticinenſis ſubſcriptiones appellarunt, manifeſto errore, cùm ad Synodum Pontigonenſem pertineant. Quod verò in

his Anſegiſus Senonum Archiepiſcopus, inter ſedis Apoſtolicæ legatos, vt Papæ Vicarius ſedet & ſubſcribit, ex iis intelligendum eſt, quæ ab Aimoino lib. v. c.xxxiii. in huius Synodi actis prodita ſunt: lectam nimirum in Concilio Ioannis Papæ VIII. epiſtolam, qua primatum Anſegiſo tribuebat, eique per Gallias & Germanias vices ſuas delegabat. Nacti ſumus epiſtolę huius, ac reliquarũ, quæ in iiſdem actis memorantur, exemplaria, quæ in lucem ſuis locis, id eſt cum Synodo ipſa proferentur.

XLII.

Exactio Nortmannis conſtituta.

HÆC EXACTIO] Duplex hoc loco exactio pro Nortmannis deſcribitur. quorſum enim bis eadem inculcaretur? poſterior expreſſam habet notam anni DCCCLXXVII. prior ad aliud tempus referenda eſt: ad annum, opinor, DCCCLXI. quo tẽpore, vt eſt in Titulo XXVII. *neceſſe fuit coniectum accipere, & ad nauium compoſitionem, & in Nortmannorum cauſa pro regni ſaluamento.* Chronicũ montis Dei anno DCCCLXI. de Nortmannis: *Ad quorum videlicet locarium quinque millia libras argenti, cum animalium atque annonæ ſumma non modica, de regno ſuo ne depredaretur exigi Karolus rex præcepit.* P. 421.

DE SVO MANSO INDOMINICATO] Manſum alio loco diximus eſſe fundum cum certo agri modo. Hîc manſorum triplex genus P. 425.

diſtinguitur, indominicatus, ingenuilis, & ſeruilis. & in polypticho S. Remigij: *In Taſiaco habet manſum dominicatum cum ceteris ædificiis, hortum cum arboretis, viuario, &c. manſos ingenuiles* XXXII. *ſeruiles* XXXIV. Item: *In Curte acutiore, excepto dominicato manſo, manſi ingenuiles* XCII. *ſemis, ſeruiles* XXXV. Manſum dominicatum, vel dominicum appellabant, proprium & peculiarem domini manſum, quem dominus ipſe excolebat, cuiuſque fructus percipiebat: cùm ingenuilis, ſeruiliſque manſi fructus colligerent coloni manſuarij, quibus concedebantur, cenſu tantùm retento, & alijs conditionibus, quę in manſo ingenuili leuiores erant, in ſeruili grauiores. Itaque Ludouicus Pius in Capitulis anni XVI. agris dominicatis, id eſt propriis, opponit terras alienas: *De illo qui agros dominicatos propterea neglexit excolere, vt nonas & decimas exinde non perſoluat, & alienas terras ad excolendum propter hoc accipit: volumus vt de tribus annis ipſam nonam cum ſua lege perſoluat.* & Karolus Caluus villas indominicatas villis in beneficium datis, in diplomate pro S. Dionyſio: *Volatilia de ſubſcriptis villis, ſiue indominicatæ, ſiue in beneficium fuerint datæ, dari regio more conſtituimus.* Leguntur eodem modo, & terræ, & cortes, & vineæ indominicatæ.

Ead. DE CENSV DOMINICATO] Qui à domino exigitur, ſiue ad partem dominicam. Suprà Tit. XXXI. c. XXX. *Poſtquam reſtaurati fuerint, ab vnoquoque manſo cenſus ad partem dominicam exigatur.*

Ead. NON DE TOTA PARTE REGNI] Hæc

enim exactio, vt Aimoinus docet, quæ pro Nortmannis qui erant in Sequana fiebat, parti tantùm Franciæ, quam Karolus ante mortem Lotharij habuit, & Burgundiæ indicta eſt. Qui verò trans Sequanam erant de Neuſtria, tributum Nortmannis qui in Ligeri erant perſoluerunt.

QVI CVM IMP. PERGENT] In Italiam, Titulo ſeq. P.413.

XLIII.

Apud Cariſiacum.

APVD CARISIACVM] Poſtrema hæc capitula Caroli Calui, cùm in Italiam, in qua obijt, alterum iter adornaret, regnumque Ludouico filio per abſentiam ſuam adminiſtrandum relinqueret. De hiſce Hincmarus epiſt. 1. ad Ludouicum Balbum regem: *Et quando proximè in Cariſiaco inde diſpoſuit, & nomina vobis deſcripta dedit, quorum conſilio & auxilio regni negotia diſponeretis.* P.424.

PROFESSIO QVAM REMIS] Quæ ſacramenta apud Cariſiacum fuerint Tit. XXII. vidimus. profeſſionem Epiſcoporum, cùm ſacramento laicorum apud Gundulfi villam, Titulo XXXVIII. De hac Remenſi profeſſione, quod Capitulis noſtris deeſt, repetendum ab Hincmaro in epiſtola ſupraſcripta: *Vos ſcitis quia pater veſter prius Remis de conſtitutione veſtra poſt illum in regimine regni cum primoribus regni ſui diſpoſuit. Vbi quantum recordor maximè omnes regni primores* P.428.

fuerunt, excepto venerabili abbate Hugone, & Bernardo Comite Aruernenſe : & omnes ſecundum diſpoſitionem patris veſtri in veſtra conſtitutione conſenſerunt.

Ead. POST MORTEM FRATRIS VESTRI] Ludouici Germaniæ regis, qui anno ſuperiore deceſſerat. Hic cùm in Galliam iterum hoſtili cum exercitu veniſſet anno, vt dictum eſt, DCCCLXXV. quo tempore Karolus Romam ad capeſſendum imperium contenderat, multos è Karoli regno partium ſuarum fautores habuerat, è quibus Comites etiam aliquot in Germaniam rediens abduxerat. qui poſtea videlicet illo mortuo ad Karoli fidem redierant.

P.429. DILECTÆ CONIVGI NOSTRÆ.] Richildi Boſonis ſorori, quam Karolus mortua Hirmintrude vxorem duxerat. Præceptum Karoli pro S. Dionyſio : *quartum pro Hirmintrude olim coniuge noſtro. quintum pro hac coniuge noſtra Richilde.*

P.431. DE ORDINANDIS SCARIS] Copijs militaribus. Aimoinus lib. v. c. XXVII. *ordinatis ſcaris; quæ Karlomannum cum ſuis complicibus à regno propellerent.* Scaram Aimoinus idem cap. XXXVI. lib. v. interpretatus eſt turmam vel cuneum, Hincmarus epiſtola v. c. II. aciem bellatorum. Karolus M. rex Faſtradæ coniugi de victoria Auarica: *Retulit nobis qualiter illæ ſcaræ noſtræ, quas prius de Italia iuſſimus pergere partibus Auariæ, perrexerunt infra fines ipſorum x. Kalendas Septembris, & inierunt pugnam cum eis, &c.* Scara Nortmannorum plenum exercitum præueniens apud Aimoinum lib. v. c. XLII.

SI NEPOTES NOSTRI] Filij Ludouici Tranſrhenenſis. quorum, ex numero duos in priore Italica profectione infeſtos Karolus habuerat, Carolum, & Carolomannum, cum tertio Ludouico infeliciter ſuperiore anno ad Rhenum pugnarat. Ead.

HONORES APERTI FVERINT] Einhardus epiſtola L. *Vt aliquam conſolationem ei faciatis de beneficijs, quæ hîc in noſtra vicinia abſoluta & aperta eſſe noſcuntur.* Aperti honores, & aperta beneficia dicuntur, cùm vacant. Aperta quoque feuda nos hodie in Gallia dicimus, quæ à defunctis derelicta, vel alio modo vacant, *fiefs ouuerts.* Sic apertum altare in chartis Vindocinenſis cœnobij: *Quoties altare illud apertum erit, ſolummodo centum ſolidos in eius redemptionem dabunt.* Ead.

EI VALEAT PLACITARE] Suo loco concedere. Traditio LXX. S. Galli: *Poſt eius presbyteri obitum, nepta illius eandem traditionem poſſideat. & ſi nepta illam traditionem ſibi placitatam dimittere voluerit, tunc locum & prœbendam habeat, quaſi vnus monachus, & traditionem præfatam ſibique placitatam nobis dimittat.* P.434.

ET VICISSITVDINE CVM EO SINT] Karoli Magni inſtituto, vel exemplo, de quo Synodus apud S. Macram anno DCCCXXCI. habita ſic ſcribit: *Karolus Magnus Imperator, ſicut quidam noſtrûm ab illis audiuit qui interfuerunt, nullo vnquam tempore ſine tribus de ſapientioribus & eminentioribus conſiliarijs ſuis eſſe patiebatur. Sed viciſſim per ſucceſſiones, vt eis poſſibile foret, ſecumhabebat. Et ad capitium lecti ſui tabulas cum graphio* P.435.

habebat: & quæ ſiue in die, ſiue in nocte, de vtilitate ſanctæ Eccleſiæ, & de profectu ac ſoliditate regni meditabatur, in eiſdem tabulis adnotabat, & cum eiſdem conſiliarijs, quos ſecum habebat, inde tractabat. & quando ad placitum ſuum veniebat, omnia ſubtiliter tractata plenitudini conſiliariorum ſuorum monſtrabat, & communi conſilio illa ad effectum perducere procurabat.

P. 436. HVGO ABBA] Notus hoc cognomento apud hiſtoricos ſcriptores, & in epiſtolis Ioannis VIII. Fragmentum membranæ Floriacenſis: *Hugo per Gallias Abbatis honore preditus.* Abbatum ſummus Lupo epiſtola XXCVIII. Regali proſapia ortum Ioannes idem Papa teſtatur epiſtola CCCV. *Hugoni ſtrenuo, nobili, regali proſapia edito, atque excellentiſſimo Abbati.* Propinquum ſanè ſuum appellat Karolus in diplomate hoc anno Pontione dato pro Eccleſia S. Martini: *Hugo abbas, noſter fidelis, atque propinquus.* Item Ludouicus in altero diplomate, quod Trecis anno ſequenti conceſſit eidem Eccleſiæ Turon. *Venerandus vir, noſter quoque propinquus, Hugo religioſus Abba baſilicæ eximij confeſſoris Chriſti S. Martini in ſuburbio Turonicæ ciuitatis.* Eius mortem notat Abbo lib. II. de obſidione Pariſienſi: *Tempeſtate ſub hac Hugo princeps obit Abba.* id eſt anno DCCCXCVII.

P. 437. CVM EO SCARITI SVNT] Illi attributi, aut cum illo conſociati. Fredegarius, ſeu quis alius auctor geſtorum Pippini regis: *Rex Pippinus in quatuor partes Comites ſcaritos, & leudes ſuos ad perquirendum VVaifarium miſit.* Legitur vox eadem in Synodo Ticinenſi anni DCCCLV. ſub ſi-

nem. & in Capitulis Karoli M. non editis: *Vt medio menſe Auguſti cum exſcaritis hominibus ad nos eſſe debeant.* Scariti homines in re bellica propriè dicuntur in ſcaras conſcripti & diſtributi, aut ſcaris inſtructi. Hinc ad alia ſignificationem transferebant, vt hoc loco, vt ſuprà Tit. xxix.

MANSIONATICVM ACCIPIAT] Manſionis, ſiue hoſpitij ius & expenſas non requirat. quod onus declinari non poterat ſine priuilegio. Lib. II. cap. XVII. de legatis recipiendis: *In illis locis, vbi modo via & manſionatici à genitore noſtro, & à nobis per capitulare ordinati ſunt.* Aimoinus lib. V. c. XXXI. de itinere Karoli noſtri: *Indeque per Attiniacum, & conſuetos manſionaticos, Compendium adijt.* per ſolita diuerſoria. P.438.

IN TRVSTE DOMINICO] In truſte regis. Lex Ripuariorum c. XI. *Si quis eum interfecerit qui in truſte regis eſt, DC. ſolidis culpabilis iudicetur.* quod lex Salica c. XLIII. dixerat *in truſte dominica.* Truſtis apud Marculfum eſt fides, lib. I. Formula XVII. *in manu noſtra truſtem & fidelitatem viſus eſt coniuraſſe.* Hoc loco truſtis dominicus dici videtur, qui fidem regi iurarit, atque in eius tutela eſt, quem antruſtionem appellabant. Porrò quæ in eos committuntur qui in truſte ſunt dominica, legibus Salicis triplo componuntur. Verbi gratia, ſi quis hominem occiderat, ſolidis CC. damnabatur: ſi eum qui in truſte erat dominica, ſolidis DC. Rurſum ſi quis collecta manu hominem ingenuum in ipſius domo aggreſſus occiderat, DC. ſolidis culpabilis iudicabatur: ſi eum qui in truſte dominica, triplo, id eſt ſolidis M DCCC damnabatur. Legis Ead.

Salicæ Tit. XLIII. c. I. & IV. Tit. XLIV. c. I. & II.

P. 439. REGNVM QVOD BRITTONIBVS] Hinc apparet, Karolum bellis Britannicis fatigatum regis nomen & inſignia Brittonibus aliquando conceſſiſſe. Quod quidem in vetere ſcheda Monaſterij S. Michaelis adnotatum reperi his verbis: *Salomon ad obſidionem Andegauenſem in auxilium Karolo venit. Huius rei gratia Karolus Salomoni regi Brittonum habere permiſit circulum aureum, & purpuram, & Archiepiſcopalem ſedem, & proprium numiſma, & inſuper omnia regi conuenientia. & non ſolùm illi, verùm etiam ſucceſſoribus ſuis deinceps habenda permiſit.* Sed parum exactæ fidei hæc narratio. Nam vt omittam, quòd hæc multo ante obſidionem Andegauenſem geſta videantur, ex hoc loco patet regis nomen à Karolo non omnibus deinceps Salomonis ſucceſſoribus, ſed ijs duntaxat conceſſum fuiſſe, qui ſuperſtites tunc erant, & de quibus inter ipſos conuentum. Quare illis nunc ſublatis dari iubet operam, vt eo nomine in poſterùm abſtineant. quod factum eſt. Qui enim poſt Salomonem rerum in Brittannia potiti ſunt, non reges, ſed duces appellati ſunt.

P. 440. DE CAPPIS] Quoſnam hîc negotiatores cappos vocet incertum. In vita Ludouici anno DCCCXIII. Gerrici fit mentio Capis prælati. Sed aliud Cappi videntur, aliud Capi. Quin & Capos etiam eo ſæculo dixerunt aues prædatorias. vt Theodulfus in carmine de pugna auium, & in altero ad Karolum regem

Colla ſuperba teras, anates vt turba Caporum,
Anſerem vt accipiter, colla ſuperba teras.

IN QVIBVS FORESTIBVS] Siluis. Frotarius in epiſtolis: *Interfeci in veſtris foreſtibus lupos* CCXL. *interfeci dico, quia me iubente & ingenuante capti fuerunt.* Einhardus Popponi Comiti epiſt. VII. *Conuicti de quodam furto, quod commiſerunt furando feramina in foreſte dominica.* Karolus M. in Capitulis ex triplici lege c. XVIII. *De foreſtis, vt foreſtarij bene illas defendant, ſimul cuſtodiant beſtias & piſces, & ſi rex intus foreſte feramen vnum aut magis dederit, amplius ne prendat, quam illi datum eſt.* Manet integrum in vernacula noſtra vocabulum. Nec ſolùm ſiluas foreſtes dicimus, ſed caciare venationem exercere. Ead.

COMPENDIVM CVM CAVSIA] Quæ aliis Cotia ſilua. Gregorius Turon. lib. v. c. XXI. de morte Clotarij regis: *Dum in Cotia ſilua venationem exerceret, à febre corripitur, & exinde Compendium villam rediit.* Aimonius de Karolo noſtro lib. v. c. XXV. *Per Cariſiacum Compendium veniens, autumni venationem in Cotiæ ſaltu exercuit.* Ead.

SALMONTIACVS] Locus inſignis obitu Karlomanni regis fratris Karoli M. Annales Pithœani anno DCCLXXI. *Karlomannus rex deceſſit* II. *Nonas Decembris in villa Salmuntiaco.* Extant regis vtriuſque diplomata Salmontiaco palatio data. Placitum etiam ibidem à Karolo Caluo Imp. celebratum anno DCCCLXXVI. auctor eſt Aimoinus lib. v. c. XXXIV. Ead.

IN ODREIA VILLA] Audriacam puto, inter Ambianos & Atrebatas. Aimoinus lib. v. c. XXXI. de Karolo Caluo, quem Ambianos per- Ead.

ueniſſe ſcripſerat: *Indéque apud Audriacam villam, ac circum circa venationem exercens ad Monaſterium S. Vedaſti peruenit.* Einhardus epiſt. LII. *Et quando de Audriaca villa ad Compendium reuerſus fuerit.*

P.442. CAPITVLA EXCERPTA] De his Tit.1. Ludouici regis. & Hincmarus epiſtola 1. c. VII. *qualiter illa capitula, quæ pater veſter proximè in Cariſiaco adnuntiauit, ad effectum peruenire poſſint.*

Ead. GAVZLENVM CANCELLARIVM] Karoli Calui duo tantum in diuturno eius regno ſummi fuere Cancellarij, Ludouicus S. Dionyſij Abbas, de quo dictum eſt ſuperius, & poſt hunc Gauzlenus abbas SS. Vincentij & Germani, qui ſub Ludouico etiam filio eodem functus magiſtratu, Epiſcopatum adeptus eſt Pariſienſem.

P.446. PRO DONA LIBERANDA] Karolus Magnus in Capitulis non editis: *Vt quicumque in dona regia caballos præſentauerit, in vnumquemque ſuum nomen ſcriptum habeat.* & Frotarius Hugoni Drogonis fratri: *Ad horum itinerum incommoda, ſeu ad dona regalia quæ ad palatium dirigimus, penè quicquid ex optimis equis habuimus diſtribuere compulſi ſumus.* Liberare hoc loco eſt dare, quod alijs deliberare, *deliurer*. Donam ergo regiam, & dona regalia intelligunt, quæ regi quotannis offerri conſueuerant: vnde annua vel annualia dicebantur. Chronicum S. Arnulfi in geſtis Ludouici Pij anno DCCCXXIX. *Vvormatiam venit, ibique habito generali conuentu, oblata ſibi annua dona ſolemni more ſuſcepit.* eodéque modo

anno DCCCXXII. Aurelianis, anno DCCCXXXV. & duobus ſeqq. Stramiaci, Vuormatiæ iterũ, & ad Theodonis villá, annualia hæc dona ab eodẽ recepta notat. Anno etiã DCCCXXXIII. cùm imperio exutus eſſet Ludouicus: *condictum placitum Kalendis Octobris Lotharius in Compendio habuit: ibique Epiſcopi, Abbates, Comites, & vniuerſus populus conuenientes, dona annualia ei præſentauerunt, fidelitatemque promiſerunt.* De donis Karolo Caluo apud Duziacum oblatis anno DCCCLXXIV. Aimoinus lib. v. c. XXXI.

LVDOVICI II. REGIS.

I.

Quando Compendij coronatus eſt.

AB EPISCOPIS PETITA] In actis coronationis, quæ infra ſubijcientur, priore loco poſita eſt hæc Epiſcoporum poſtulatio, cum promiſſione regis. quare ad illam pertinere certum eſt. Hæc verò prior fuit Ludouici regis inauguratio, cum ab Hincmaro Archiepiſcopo apud Compendium poſt Karoli patris mortem hoc anno conſecratus & coronatus eſt VI. Idus Decembris. nam iterum poſtea ſequenti anno à Ioanne Papa in Gallia, cùm ad Synodum Tricaſſinam veniſſet, Imp. coronatus eſt VII. Idus Septembris. De vtraque coronatione Aimoinus lib. V. c. XXXVI. & XXXVII. P. 447.

P.448. APOST. SEDIS LEGATIS] Horum in Cariſiacenſi conuentu Tit. XLIII. nulla facta eſt mentio. ſed ex Aimoini verbis lib. V. c. XXIV. facilè intelligimus hos fuiſſe Petrum Epiſcopum Foroſempronienſem, & Petrum item Epiſcopum Senogalliæ, qui à Ioanne Papa miſſi ad Karolum venerant, vt illum in Vrbem ad tuendam à paganorum infeſtatione Romanam Eccleſiam pellicerent.

II.

Synodi Tricaſſinæ.

P.449. IN SYNODO TRICASSINA] Synodi huius acta, vel actorum potius breuiculum, quinque ſeſſionibus diſtinctum ſuppeditauit nobis Bibliotheca S. Mariæ Virdunenſis. in quo quid per ſingulas actiones actum ſit ſummatim exponitur. Huic edendo alius erit locus. Nunc quod inſtituti ratio poſtulabat, ſolos canones, ſeu capitula hoc loco exhibuimus, adiectis ex alio codice ſubſcriptionibus, quæ in Laudunenſi deerant, quem in Capitulis ſecuti ſumus.

P.450. APVD RAVENNAM] Indicta primùm fuerat à Ioanne Papa Synodus Rauennæ in diem VIII. kalendas Iulias, vt conſtat ex eius epiſtola LVII. ad Ioannem Epiſcopum Rauennatem. poſtea vt epiſtola LIX. docet, dilata eſt in XII. Kalendas Auguſtas eiuſdem anni DCCCLXXVII. Indictione X.

III.

Conuentus Furonenſis.

FVRONIS] Annales Pithœani DCCCLXXVIII. *Rex Hludouuicus ad Aquas in menſe Octobri perrexit, & cum æquiuoco ſuo Karoli filio haud procul inde colloquium habuit.* Aimoinus apud Marſnam conueniſſe narrat lib. V.c. XXXVIII. Quare Furonos in illo tractu fuiſſe oportet. P.455.

ANNO INCARNAT. DCCCLXXIX.] Aut annos reuera computat non à Natali Chriſti, ſed ab Incarnatione, contra quàm in ceteris ſolet, aut ſcribendum DCCCLXXVIII. Hunc enim annum vulgaris æræ Dionyſianæ deſignat Indictio XII. Deinde abſurdum ſit Ludouicum dicere conuentum hunc Kalendis Nouembris anni DCCCLXXIX. celebraſſe, cum ad kalendas illas non peruenerit. Septimò enim ante menſe mortuus eſt, IV. Idus Apriles, vt Aimoinus refert lib. V. c.XXXIX. Ead.

HLVDOVVICVM PARVVLVM] Is eſt, qui puerulus altero pòſt anno Ratiſponæ, quò Ludouicus pater poſt Karlomanni fratris obitum conceſſerat, *de feneſtra palatij*, ait Regino, *cecidit, & confractis ceruicibus exſpirauit.* P.455.

LVDOVICVM ET KARLOMANNVM] Quos ex Anſgardi priore coniuge ſuſtulerat. quam etſi coactus à patre abiecerat, legitimos tamen eius filios ducebat, & ſucceſſores ſibi deſtinabat. Flodoardus lib. III.c.XIX. inter alia quæ ad hos fratres ab Hincmaro ſcripta commemo- Ead.

rat, ſcripſiſſe ait: *De obiectis ſibi à Goſleno ſuper Ludouici patris eorum aſſenſu: quare Anſgardim vxorem abiectam eũ recipere non coegerit, & Adelaidim ab eo retineri non prohibuerit. & de literis Ludouici regis ad eum pro filiorum ſuorum promotione.*

KARLOMANNI REGIS.

I.

In broilo Compendij.

P. 459. REGNI SVI IN FRANCIA I.] In diuiſione regni paterni, quam apud Ambianos menſe Martio, vt Chronicum Floriacenſe docet, anno DCCCXXC. inſtituerunt, Ludouicus Franciam & Neuſtriam ſortitus eſt, Karlomannus Burgundiam & Aquitaniam. Ludouico deinde poſt biennium mortuo menſe Auguſti anno DCCCXXCII. Karlomannus Franciam quoque & Neuſtriam adeptus eſt, ſuique in Francia regni exordium inde duxit. Quare Februarius menſis anni ſequentis, cùm promulgata hæc capitula dicuntur, primo eius in Francia regni anno rectè adſcribitur.

Ead. IN BROILO COMPENDII] Karolus M. in Capitulis anni VIII. *De broilo ad Attiniacum palatium.* nemore aut ſaltu. Aueſgaudus in literis, quas principio citauimus: *cum ſilua, quæ vocatur broilus.* A broilis id genus multis in Gallia locis nomen. Pardulus Laudunenſis ad Hincmarum Archiepiſcopum: *Per viam iuxta montes Remorum, quæ vocatur Barbaria, ire, & per Iuncaracum*

varacum ſiue Broilum tranſire, & ita ad Glannam.

II.

Apud Vernis palatium.

REGNI NOSTRI V.] Ita codex noſter Metenſis, ex quo vnico hæc Capitula deprompſimus. Hîc ergo alia eſt ratio annorum Karlomanni. Non enim numerat annos tantùm, quibus Franciam poſt Ludouici fratris obitum obtinuerat, vt paulò ante dictum eſt: ſed illos etiam complectitur, quos cum illo poſt mortem patris, id eſt ab anno DCCCLXXIX. vel coniunctim ante regni diuiſionem, vel poſt hanc in altera regni parte imperarat. P.460.

PER FORCIAM EMEND. COGATVR] Per vim, *par force.* Marculfus lib. I. formula XXVII. *quaſi eidem ſeruum ſuum per fortiam tuliſſet.* Sic *fortiam facere,* & *per fortiam depradari* in legibus antiquis. Aliquando in bonam partem, vt in lege Baioariorum Tit. XI. c. V. *Cui Deus dederit fortiam & victoriam.* ſicut contrà, virtutem pro vi iniuſta poſuit Lex Salica Tit. XIV. c. XIII. P.470.

VVLGO GELDAM VOCANT] Vocabant etiam geldoniam. Karolus rex in Capitulis anni DCCXXC. *vt ſacramentum pro geldonia non fiat,* id eſt prò collecta ſeu congregatione facienda. Inde & confratrias quoque geldonias appellarunt. Hincmarus in Cap. anno DCCCLII. datis: *Vt de collectis, quas geldonias vel confratrias vulgo vocant, tantum fiat, quantum ad auctoritatem & vtilitatem atque rationem pertinet.* In quibus omnibus locis geldoniam ſcribunt veteres libri, non gildo- P.471.

niam. De collectis quæ lingua Theotiſca heriſzuph vocantur, dictum ſuprà Tit. XII. c. III.

KAROLI III. REGIS.

I.

Tungrenſis Epiſcopatus controuerſia.

P. 472. TVNGRENSIS EPISC.] Tituli huius argumentum explicat Sigebertus in Chronico ad annum DCCCCXXI. *Stephano Leodicenſium Epiſcopo defuncto, Richarius vir catholicus à Karolo per auctoritatem Papæ Romani ordinatur Epiſcopus, repudiato Hilduino, qui pecunia data Duci Giſleberto, ambiebat ab eo ſibi dari Epiſcopatum.* Aliquanto vberius in Chronico item ſuo Frodoardus anno DCCCCXX. quo initium fuit controuerſiæ. Extat in Codice S. Mariæ Virdunenſis, vnde hæc Capitula excerpſimus, Ioannis Papæ X. ad Karolum regem epiſtola, qua ſignificat ſe Romam Herimannum Archiepiſcopum cum Hilduino & Richero ad examinandam cauſam euocaſſe. At Frodoardus cetera perſequens Richerum Romæ à Ioanne Papa ordinatum Epiſcopum, Hilduinum verò excommunicatum fuiſſe ſcribit anno DCCCCXXII. Tungrenſis porrò Epiſcopatus, ſiue Leodienſis, in regno erat Lotharij. quod regnum Karolus poſt exceſſum Ludouici patris amiſſum à fratribus, occupatumque à Tranſrhenanis, in poteſtatem ſuam reuocarat.

P. 474. AB HEINRICO INIMICO N.] Duce Saxoniæ ac Thuringiæ. qui biennio antè regnum Germaniæ poſt Conradum regem occuparat.

II.
Pactum Karoli & Heinrici.

ANNO DOM. INC. DCCCCXXVI.] Pactum hoc Bonnenſe ad Rhenum Karoli & Heinrici regũ, Sigebertus adſcripſit anno DCCCCXXIII. ſed duplex hoc loco eſt character, qui ad annum DCCCCXXI. referendum docent, feriæ nimirum primæ, & feriæ quartæ, quarum altera pridie Nonas, altera VII. Idus Nouembris eo anno incidiſſe dicitur. quod quidem anno congruit DCCCCXXI. non XXIII. aut XXVI. vt perperam hîc ſcriptum eſt. Quare rectiùs omnino in chronico Frodoardi pactio eadem in annum DCCCCXXI. conijcitur. quod ipſum mox etiam Karoli annorum epocha demonſtrabit: atque hoc præterea, Indictionem menſe illo Nouembri decimam fuiſſe, nón nonam. P.480.

ANNO REGNI KAROLI XXIX.] Plerique omnes rerum noſtrarum auctores Karoli ſimplicis annorum exordium ducunt ab obitu Odonis regis III. Nonas Ianuarias anni DCCCXCVIII. Karolus autem ipſe in diplomatibus ſuis quinquennio altius repetit, ex die videlicet, quo Remis à Fulcone Archiepiſcopo vnctus eſt in regem, hoc eſt, V. Kalend. Februarias, anni vt reor DCCCXCIII. Diem quidem Karolus deſignat in diplomate Foſſatenſis monaſterij, & in altero S. Martini Turonici: *In die*, inquit, *quo ad regni faſtigium ordinati fuimus, qui euenit* V. *Kalendas Februarias, id eſt Natali S. Agnetis virginis*, Annum autem indicat Regino, cùm regem le- Ead.

uarum ait ſub finem anni DCCCXCII. Nam cùm annos à Chriſti Incarnatione ordiatur, non à Natali, anno cuique primos etiam ſequentis anni menſis adnumerat. Denique Karoli regnum ab hoc quem dixi Chriſti anno in eius diplomatibus inchoari facilè perſpiciet, qui eius annos cum Indictionibus comparabit. Sed ne ambigendi locus foret, extat in Tabulario S. Martini diploma, quod cum Karoli annis Chriſti quoque annos habet adſcriptos in hunc modum: *Data* III. *Idus Iulias, Indictione* VII. *anno* XII. *regnante domno Karolo glorioſiſſimo rege, redintegrationis* VII. *Actum Compendio palatio, anno Incarnationis Chriſti* DCCCCIV. Sanè ſi annus Chriſti DCCCCIV. numerabatur Karoli XII. conſequens eſt vt primus Karoli anno Chriſti DCCCXCIII. reſpondeat, & cũ anno Chriſti DCCCCXXI. comparãdus ſit annus Karoli XXIX. vt hoc loco. Deinde ſi anno XII. Karoli Iulio menſe ſeptima erat Indictio, reliquũ eſt, vt anno eius XXIX. Iulio eodẽ mẽſe nona, poſt Septembrem verò decima fuerit Indictio, quod erat demonſtrãdum. Eſt & alterũ diploma, quod Karoli annos cum Chriſti annis comparat, & hæc quæ diximus omni ex parte confirmat, in ſcrinijs Eccleſiæ Pariſienſis, de immunitate clauſtri, quam reſidem Theodulfo Epiſcopo poſtulante conceſſit: *Datum* XV. *Kalendas Iunij, Indictione* XV. *anno Incarnationis dominicæ* DCCCCXI. *regnante domno* Karolo *rege* XIX. *redintegrante* XIV. *Actum villa Caugiaco.*

Ead. REDINTEGRANTE XXIV.] Karolus quo tempore in regem confirmatus eſt, integrum regnum in poteſtate ſua non habuit, quia Odo rex, quoad vixit, Aquitania & Burgundia poti-

tus eſt. Mortuo poſt quinque annos Odone, quæ ab illo poſſidebantur recepit, regnumque redintegrauit: atque huius redintegrationis annos regni ſui annis deinceps in publicis tabulis ſubiecit. Semper igitur redintegrationis anni regni annis ſolido fere quinquennio pauciores ſunt: & ſolidum fuiſſet, ſi Odo, quem III. Nonas Ianuarias vita functum diximus, ad V. Kalendas Februarias, quo die inunctus fuerat Karolus, vitam produxiſſet.

LARGIORE HERED. INDEPTA X.] Hoc verò pertinet ad regnum Lotharij, cuius acceſſione Karolus hereditatem ſuam amplificauit. quia non ſolùm partem illam recepit, quam auus olim & pater eius poſſederant: ſed alteram etiam, quæ regum fuerat Tranſrhenanorum. Sed quo anno regnum Lotharij receperit inueſtigandū. Sigebertus enim anno DCCCCXVI. receptum notat. Ceterùm ex hoc loco, & ex Karoli diplomatibus facilè eſt videre, quadriēnio antè, hoc eſt anno Chriſti DCCCCXII. regni Karoli XX. receptum fuiſſe. Quo nimirum tempore, Ludouico vltimo Franciæ ſtirpis in Germania rege ſine liberis defuncto, Karolo, vt legitimo heredi, iure licuit non regnum modò Lotharij, ſed Germaniam quoque ipſam, ſi par in armis vis fuiſſet, repetere. Ead.

EPISCOPI EX PARTE KAROLI] Omnes è regno erant Lotharij, excepto Bouone Catalaunenſi, cuius ſoror Frideruna olim regina vxor fuerat Karoli. P.482.

EPISCOPI EX PARTE HEINRICI.] Nullus in his è regno Lotharij, omnes è Tranſ- P.482.

rhenano. Nam & Moguntia, & Vvormatia, vt alibi dictum, quamuis citimæ Rheno, Tranſrhenenſi tamen regno vini gratia fuerant adtributæ.

Ead. EPISC. MIMMOGENEFERDÆ] Hodie Monaſteriëſis in Vveſtfalia. Synodo Colonienſi anni DCCCXXCVII. ſubſcribit Vviſelmus Mimigarnafurdenſis Epiſcopus. Sic enim ibi ſcriptum eſt. nos eam lectionem repræſentauimus, quam exhibuit P. Heriberti noſtri exemplar, cui vni hoc Capitulare debemus.

CORONATIONES REGVM ET REGINARVM.

I.

Caroli Calui in regno Lotharij.

P. 485. CORONATVS IN METTIS) De hac coronatione ſuprà in Capitulis Tit. XXXV. vbi & Adnuntiationes, quæ coronationem præceſſerunt, integræ continentur.

P. 486. BENIDICTIONES SVPER REGEM) In regum noſtrorum conſecratione diuerſæ nunc etiam benedictiones, ſed ab vno Archiepiſcopo pronuntiantur; olim, vt hic locus declarat, interdum etiam à diuerſis Epiſcopis pronuntiabantur: Quomodo & in Ludouici Pij reſtitutione, quam in eadem Metenſi Eccleſia factam ſuprà didicimus: *inter Miſſarum celebrationē ſeptem Archiepiſcopis ſeptem reconciliationis Eccleſiaſticæ orationes ſuper eum cecinerunt* Vetus etiam ordo Romanus in conſecratione Imperatoris ſingulas orationes à ſingulis Epiſcopis, Albano, Portuenſi, & Oſtienſi fundi ſolitas docet.

AD DEXTRAM AVRICVLAM] Hodie vngi reges ſolent primum in vertice, deinde in pectore, tertio inter ſcapulas, tum in ſcapulis ipſis: poſtea in brachiorum internodiis, ac poſtremò in manibus. P. 849.

PALMAM ET SCEPTRVM) Regibus nunc cum ſceptro non palmæ ramus, ſed palma manus offertur, id eſt ſcipio inauratus, cui eburnea expanſæ manus effigies in ſummo infixa eſt. Sed hanc iuſtitiæ manum noſtri vocant. hîc vero ad victoriam palma, non ad iuſtitiam referri videtur. P. 490.

B. GORGONII) Huius agoni ſacer dies erat, quo hæc celebrabantur, v. Idus Septembris. Præcipua autem huius martyris apud Metenſes veneratio ob ſacras eius reliquias in Gorzienſi olim monaſterio conditas à Chrodgango Epiſcopo. P. 491.

II.
LVDOVICI II. REGIS.

AB EPISCOPIS PETITA) Editæ ſupra fuerunt inter Ludouici II. Capitula primo loco. Eædem ipſæ, ac ſuperiorum, ſequentiumque benedictionum pars maxima nunc etiam in regum Francorum conſecrationibus vſurpatur. vt veriſimile ſit ab Hincmaro, cùm hos reges reginaſque coronaret, conceptas fuiſſe formulas, quas poſteri ſecuti ſint. P. 492.

III.
IVDITH CAROLI FILIÆ.

REGINAM QVAM EDELVLFVS) Edilulfum item appellat Lupus Abbas epiſto- P. 498.

la XIII. & XLIII. alij Ethelulfum, alij aliter, vt Flodoardus li. III. c. XII. *Iudith Karoli regis filia Edilnulfo regi Anglorum, qui & Edeboldus, dudum fuerat in matrimonium copulata, & regina decore ac benedictione inſignita.* Hoc verò loco duplex illius eſt, ſpōſæ primũ, deinde reginæ benedictio.

IV.

HERMINTRVDIS KAROLI VXORIS.

P. 504. QVANDO HERMINTRVDIS) Nupſerat iam olim Karolo Hermintrudis Vodonis Comitis F. menſe Decembri anni DCCCXLI. vt auctor eſt Nithardus lib. IV. Nondum tamen ante hoc tempus in reginam conſecrata, nunc demum Karoli rogatu Sueſſione ab Epiſcopis coronata eſt, poſt mortem, vt veriſimile eſt, Caroli filij, quem anno DCCCLXVI. infelici caſu, extinctum narrant. Hirmintrudis verò ipſa haud multis annis ſuperſtes, cùm anno DCCCLXIX. pridie Nonas Octobris mortuam doceat Aimoinus lib. V. c. XXXV.

A SEDE APOST. ET A NOSTRIS DECESS.) A ſede Apoſtolica, vt Ermingardis Ludouici Pij regina, quam cum Ludouico Auguſtam, appellauit, coronaque aurea cinxit Stephanus Papa, vt Theganus c. XVIII. teſtatur & Flodoardus lib. II. c. XIX. Ab Epiſcopis verò, vt inter alias Bertrada Pippini regis, de qua Fredegarius editionis Bauaricæ: *Pippinus electione totius Franciæ in ſedem regni cum conſecratione Epiſcoporum, & ſubiectione principum, vna cum Bertradane regina, vt antiquitus ordo depoſcit, ſublimatur in regno.*

ANALECTA MINVTORVM diuerſi generis opuſculorum, quæ in Notis promiſſa, vel commemorata ſunt.

I.

Epiſtola Karoli Magni regis de victoria Auarica anni DCCXCI.

KAROLVS *gratia Dei rex Francorum & Langobardorum, ac patricius Romanorum, dilecta nobis & valde amabili coniugi noſtræ* FASTRADÆ *reginæ.*

SALVTEM amabilem tibi in Domino per hos apices mittere ſtuduimus, & per te dulciſſimis filiabus noſtris, vel ceteris fidelibus noſtris tecum manentibus. Scientem te enim facimus, quia gratias Deo ſani & ſalui ſumus. Miſſus quidem dilecti filij noſtri PIPPINI, nomine ILL. nobis nũtiauit de eius ſanitate, ac domni Apoſtolici, vel de ſaluatione confinium noſtrorum illis partibus poſitorum: vnde valdè lætificati extitimus. Et inſuper retulit nobis, qualiter illæ ſcaræ, quas priùs de Italia iuſſimus pergere partibus Auariæ, in ILL. confinia reſidendum, perrèxerunt infra fines ipſorum decimo Kalendas Septembris, & inierunt pugnam cum eis. &

dedit eis Deus omnipotens pro ſua miſericordia victoriam, & multitudinem de ipſis Auaris interfecerunt, in tantum, vt dicunt, quod in multis diebus maior ſtrages de ipſis Auaris facta non fuit. Et exſpoliauerunt ipſum vallum, & ſederunt ibidem ipſa nocte, vel in craſtina, vſque hora diei tertia. Et acceptis ſpolijs reuerſi ſunt in pace: & centum quinquaginta de ipſis Auaris viuos comprehenderunt, quos reſeruauerunt, vt noſtra fiat iuſſio qualiter exinde agere debeant. Fideles Dei ac noſtri, qui hoc egerunt, fuerunt ille Epiſcopus, ille Dux, ille & ille Comites. Ill. Dux de Hiſtria, vt dictum eſt nobis, ibidem benè fecit cum ſuis hominibus. Vaſſi verò noſtri fuerunt illi. Nos autem Domino adiuuante tribus diebus litaniam fecimus, id eſt Nonis Septembris, quod fuit Lunis die, incipientes, & Martis, & Mercoris, Dei miſericordiam deprecantes, vt nobis pacem & ſanitatem, atque victoriam, & proſperum iter tribuere dignetur, & vt in ſua miſericordia & pietate nobis adiutor & conſiliator, atque defenſor in omnibus anguſtijs noſtris exiſtat. Et à vino & carne ordinauerunt ſacerdotes noſtri, qui propter infirmitatem, aut ſenectudinem, aut iuuentudinem abſtinere poterant, vt abſtinuiſſent. & qui redimere voluiſſet, quod vinum licentiam habuiſſet bibendi ipſis tribus diebus, ditiores & potentiores homines in vnaquaque die ſolidum vnum dediſſent: minus potentes iuxta poſſibilitatem ipſorum: & qui amplius dare non poterat, & vinum bibere volebat, ſaltem vel vnum denarium donaſſet. Eleemoſynam ve-

rò vnuſquiſque ſecundum propriam atque bonam voluntatem, vel iuxta poſſibilitatem feciſſet. Et ſacerdos vnuſquiſque Miſſam ſpecialem feciſſet, niſi infirmitas impediſſet: & clerici qui pſalmos ſciebant, vnuſquiſque quinquaginta cantaſſet. & interim quòd ipſas litanias faciebant, diſcalceati ambulaſſent. Sic conſiderauerunt ſacerdotes noſtri, & nos omnes ita aptificauimus, & Domino adiuuante compleuimus. Vnde volumus, vt tu cum ILL. & ILL. vel ceteris fidelibus noſtris conſiderare debeas, qualiter ipſæ litaniæ ibidem factæ fiant. Tu autem iuxta quod tua infirmitas permittit in tuo committimus arbitrio. Et mirum nobis fuit, quia veſter miſſus nec epiſtola, poſtquam de Rageniſburgo, ad nos non venit. Vnde volumus, vt ſæpius nobis de tua ſanitate, vel de aliud quod placuerit ſignificare debeas. iterumque ſalutamus te multum in Domino.

II.

Epiſtola Ludouici Pij Aug. ad Emeritanos Hiſpaniæ, ab Einhardo, cuius epiſtolis inſerta eſt, compoſita.

HLVDOVVICVS *diuina ordinante prouidentia Imperator Auguſtus omnibus primatibus & cuncto populo* EMERITANO *in Domino ſalutem.*

AVDIVIMVS tribulationem veſtram, & multimodas anguſtias, quas patimini per

crudelitatem regis Abdiraman, qui vos per nimiam cupiditatem rerum veſtrarum, quas vobis auferre conatus eſt, ſæpiſſimè violenter oppreſſit. ſicut & patrem eius Abolaz feciſſe comperimus: qui iniuſtis ſuperpoſitionibus cenſum, cuius debitores non eratis, ſibi ſoluere cogebat, & propter hoc de amicis inimicos, & de obediẽtibus ſibi cõtrarios atque inobediẽtes effecerat. quia & libertatem vobis tollere, & iniuſtis cenſibus ac tributis vos onerare, atque humiliare molitus eſt. Sed vt audiuimus, vos ſemper ſicut viri fortes iniurias ab iniquis regibus vobis inlatas fortiter repuliſtis, & crudelitati atque auiditati eorum viriliter reſtitiſtis. quod & vos modò facere multorum relatione didicimus. Quapropter complacuit nobis ad vos has literas dirigere, voſque conſolari, atque exhortari, vt in ea qua cœpiſtis libertatis veſtræ defenſione contra crudeliſſimum regem perſeueretis: & furori atque ſæuitiæ illius, ſicut hactenus feciſtis, cedere non dignemini. Et quia idem rex certiſſimus aduerſarius & inimicus tam noſter quàm & veſter eſt, communi conſilio contra ſæuitiam eius dimicemus. Volumus enim cum Dei omnipotentis adiutorio, proxima æſtate exercitum noſtrum ad marcam noſtram mittere, vt ibi præparatus ſedeat, & expectet donec vos mandetis quando promouere debeat: ſi ita vobis bonum viſum fuerit, vt propter vos adiuuandos eundem exercitum contra communes inimicos noſtros, qui in marca noſtra reſident, dirigamus. ad hoc vt ſi Abdiraman, vel exercitus eius, contra vos venire voluerit, iſti per noſtrum exerci-

tum impediantur, vt illi, & exercitui eius in adiutorium contra vos venire non valeant. Nam certos vos facimus, quòd ſi ab illo nos auertere, & ad nos conuertere volueritis, antiquam libertatem veſtram pleniſſimè & ſine vlla diminutione vobis vti concedimus; & abſque cenſu, vel tributo, immunes vos eſſe permittimus: & non aliam legem, niſi qua ipſi viuere volueritis, vos tenere iubemus: nec aliter erga vos agere volumus, niſi vt vos amicos & ſocios in defenſione regni noſtri honorificè habeamus. Optamus vos in Domino ſemper bene valere.

III.

Præceptum Caroli Calui pro Eccleſia in Magniaco vico pagi Niuernenſis.

IN NOMINE *ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis.*
KAROLVS *gratia Dei rex.*

SI fidelium noſtrorum aurem celſitudinis noſtræ petitionibus commodauerimus, morem predeceſſorum noſtrorum parentum regum ſcilicet exercebimus. Igitur notum ſit omnibus fidelibus ſanctæ Dei Eccleſiæ, præſentibus ſcilicet atque futuris, quia in conflictu altercationis fraternæ, quando me notiſſima concertatio agebat, vt vires reſiſtendi penes me reſtaurarentur in fratrem, Neuernenſem Comitatum deueni apud Magniacum vicum, vbi corpus ſacratiſſimum beati Vincentij Confeſſoris Chriſti memorabili veneratione percolitur. ibique muni-

ficum largitorem Deum in eius commemoratione adorans deprecatus ſum, vt eius ſuffragijs munimen diuinæ protectionis adipiſcerer, quatenus per ſuam exoptabilem interceſſionem tranquillæ proſperitati reſtituerer. Quin verò ſub ſpe talis adſecutionis votis me obligaui ibidem, ac beneficia temporalia conferre eius miniſtris perſeueranter promiſi. Quocirca percepta quiete, potituſque victoria, vt ſpes anhelabat, libuit perquirere dotem ipſius Eccleſiæ, ſcire volens vtrum ſeriem eiuſdem tenoris haberet, quam auus memorabilis noſter Karolus quondam Imperator cunctis vicis fieri ſtatuit. Quam noſtris obtutibus delatam reperimus à iam dicto tenore alienam exiſtere. ſcilicet per diminutiones aliorum beneficiorum ceſſiſſe poteſtatibus res quondam ibidem delegatas. Tunc placuit nobis, res pariter collectas per auctoritatis noſtræ conſcriptionem ibi redintegrare, quæ abſtractæ inde fuerant, cum iis quæ ibi perdurabant, & per diuiſibilia exercitia tres inde diuiſiones fieri, vnam in vſu ſalutaris ſacrificij, ac reparationis Eccleſiæ, alteram ad luminaria adminiſtranda, tertiam ad vſus neceſſarios clericorum ibi deſeruientium excolendos. Quas quindecim manſis & colonicis quatuor, quæ ſoluunt in cenſum denarios duodecim, ibidem, ſolidos quatuor fieri ſtatuimus, quos à noſtris noſtrorumque fidelium vſibus ex Comitatu Neuernenſi abſtraximus, & in honore omnipotentis Dei, necnon & veneratione Sanctorũ eius Nazarij & Vincentij, quorum reliquiæ ibi venerantur, ſicut antiquitus extiterat, reſtaurando

ibi cõtulimus. quemadmodum in altero auctoritatis noſtræ præcepto, quod de eadem ratione ad preſbyterij honeſtatem fieri iuſſimus, reperiri poteſt, permanẽte in ſuo ſtatu ratione preſbyterij ex ſuo beneficio ibi collato. Volumus etiam matri Eccleſiæ Neuernenſi omnia hæc ſint ſubiecta, ſub noſtraque immunitate poſita, & nullius oneris cultum alij ibi exerceant: ſed ſub tutela Præſulis eiuſdem loci ordinata conſiſtant. vbi anni orbita redeunte libram ceræ in cenſum in feſtiuitate S. Cyrici publicè perſoluant. Quapropter volumus, vt nullus Comes, nullus Iudex, nulla oppoſita perſona exinde quicquam exigere præſumat, nec cenſum, nec paratam, nec aliquod obſequium ſeruitutis, ſed iam dictæ matri Eccleſiæ tali ordine deſeruire. Et liceat Adalardo preſbytero, cuius labore & ſtudio hoc agimus, ſuiſque ſucceſſoribus, memoratas res quietè poſſidere, & abſque obſtaculo alicuius impeditionis perpetualiter tenere & ordinare. vt pro incolumitate mea, & coniugis, ſobolíſque proſperitate beatus Vincentius, in cuius commemoratione agitur, ante Deum pacis precator adſiſtat. Sed & hoc cunctis Catholicis orthodoxa religione viuentibus notum manere volumus, quia pro ſtudio laboris & conſtructionis, quod eidem loco Adalardus preſbyter impendit, licentiam conceſſimus, vt nullus ſe opponat ſucceſſor, qui iam dictæ Eccleſiæ ſacerdos ſubrogetur poſt eius obitum, niſi quem in vita ſua ipſe elegerit, & vice ſua miniſtrum conſtituerit, aut ex parentela progeniei ſuæ, aut quemlibet alium, quem ad id peragendum ido-

neum prouiderit. Ipſi quoque à nullo temporale donum acquiratur, niſi ſoli Deo, cui ſeruitio fungi vnicuique ſacerdoti conuenit. Et vt noſtræ largitionis præſens auctoritas firmior habeatur, & diligentiori obſeruatione cuſtodiatur, anuli noſtri impreſſione ſubterſignari iuſſimus.

Signum Karoli *glorioſiſſimi regis.*

Datum XIII. Kalendas Ianuarias Indict. VI. Anno XVIIII. regnante Karolo glorioſiſſimo rege. Actum in Magniaco in Dei nomine feliciter.

IV.

Conſilium Hincmari Archiepiſcopi de pœnitentia Pippini iunioris, olim regis Aquitaniæ.

S. PAPA Gregorius in decretis ad Felicem Sicilienſem Epiſcopum: *Progeniem ſuam vnumquemque, vſque ad ſeptimam obſeruare decernimus generationem* &c. Item in decreto Synodali ante B. Petri corpus: *Si quis de propria cognatione, vel quam cognatus habuit, duxerit vxorem, anathema ſit*, &c.

S. SIRICIVS Papa in decretis ſuis de apoſtatis monachis: *Has*, inquit, *impudicas, deteſtabileſque perſonas à monaſteriorum cœtu, Eccleſiarūque conuentibus eliminandas eſſe mandamus*, &c.

IN

In hoc capitulo ſtat modo Pippinus, & in alio capitulo quod de apoſtatis idem Siricius decreuit. Quia verò nunc dicit ſe pœnitere de præteritis malis, quia habitum & profeſſionem ſuam deſeruit, & ſacramentum quo ſe conſtrinxit grauiter violauit; & quia cum paganis ſe iunxit: & profitetur ſe ad ſuam profeſſionem & habitum velle redire. quoniam illius cauſa ſynodali diffinitione atque iudicio decreta fuit, ſi tempus & locus permitteret, ſynodali iudicio immutari debuerat. Nunc autem quia hinc iudiciũ, & hinc nos circumſtat miſericordia, pro iudicio ſynodali nobis ſequẽda ſunt quę à ſede Apoſtolica, & per ſynodalia iudicia ſunt diffinita. dicente B. Leone, quia *in diſpenſandis Dei donis non debemus eſſe difficiles, nec accuſantium ſe gemitus lacrymaſque negligere, cùm ipſam pœnitendi affectionem ex Dei credamus inſpiratione conceptã, dicente Apoſtolo*: Ne fortè det illis Deus » pœnitentiam, vt reſipiſcant à diaboli laqueis, à » quo capti tenentur ad ipſius voluntatem. Et item idem in decretis ſuis dicit: *Propoſitum monachi proprio arbitrio aut voluntate ſuſceptum deſeri non poteſt abſque peccato. Quod enim quis vouit Deo debet ei reddere. Vnde qui relicta ſingularitatis profeſſione ad militiam vel ad nuptias deuolutus eſt, publicæ pœnitentiæ ſatisfactione purgandus eſt. quia etſi innocens militia, & honeſtum poteſt eſſe coniugium, electionem meliorum deſeruiſſe transgreſſio eſt*: Et ſequendum eſt de eo Leonis capitulũ quo dicit: *Si conuiuio ſolo gentilium & eſcis immolatitiis vſi ſunt, poſſunt ieiunijs & manus impoſitione purgari, vt deinceps ab idolothytis abſtinentes ſacramẽtorum Chri-*

Epiſt 89. ad Theodorũ.

1. Tim. 2.

C. 26.

C. 30.

ſti poſſint eſſe participes. Si autem idola adorauerunt, aut homicidiis vel fornicationibus contaminati ſunt, ad communionem eos niſi per pœnitētiam publicam non oportet admitti. Et Nicæni canones de his qui præter neceſſitatem præuaricati ſunt qualiter pœniteant dicunt. Quia verò, vt audiui, paralyſi ſolet Pippinus percuti, ſequenda eſt de illo ſententia magni Leonis, quæ dicit: *His qui in tempore neceſſitatis, & in periculum vrgentis inſtantia præſidium pœnitentiæ, & mox reconciliationis implorant, nec ſatisfactio interdicenda eſt, nec reconciliatio deneganda: quia miſericordiæ Dei nec menſuras poſſumus ponere, nec tempora diffinire, apud quem nullas patitur veniæ moras vera confeſſio, dicente Dei ſpiritu per prophetam*: Cùm ingemueris, tunc ſaluus eris: *& alibi*: Dic tu iniquitates tuas prior vt iuſtificeris. *& iterum*, quia apud Dominum miſericordia, & copioſa apud eum redemptio Et Innocentius dixit: *De pœnitentibus, qui ſiue ex grauioribus, ſiue ex leuioribus pœnitentiam gerunt, ſi nulla interueniat ægritudo, quinta feria ante Paſcha ei remittendum Romanæ Eccleſiæ conſuetudo demonſtrat. Cæterùm de pondere æſtimando delictorum ſacerdotis eſt iudicare, vt adtendat ad confeſſionem pœnitentis, & ad fletus atque lacrymas corrigentis: ac tum iubere dimitti, cùm viderit congruam ſatisfactionem. Sanè ſi quis in ægritudinem inciderit, atque vſque ad deſperationem deuenerit, ei eſt ante tempus Paſchæ relaxandum, ne de ſæculo abſque communione diſcedat.* Plura ſunt alia, quæ hinc poſſumus colligere, niſi iſta crederemus poſſe ſufficere. Vnde quantum mihi videtur, non præiudicans ſynodali ſententiæ

C. 11. · Ep. 89. · C. 7.

de Pippino decretæ, ſed confiſus ſe Dei miſericordia, qui per Apoſtolum ſuum dicit, vt ſuper exaltet miſericordia iudicium, & de caritate confratrum noſtrorum, & de auctoritate ſacrorum canonum, & Pontificum Romanorum, exhortandus eſt PIPPINVS, vt puram confeſſionem de omnibus peccatis ſuis, quæ ab ineunte ætate perpetrauit, ſecretè faciat: quia fortè talia fecit, quæ turpe eſt etiam in publicum dicere. & de hoc quòd ſuum habitnm dimiſit, & ſe periurauit, & quia cum paganis ſe iunxit, (de qua ſua coniunctione multa mala ſunt perpetrata) coram Eccleſia inter publicè pœnitentes ſe lacrymabiliter accuſet, & pœnitentiam & reconciliationem humiliter petat: & de omnibus quæ vel ſecretè confeſſus fuerit, vel publicè ſe accuſauerit, per manus impoſitionem Epiſcopalis auctoritatis publicè reconcilietur, & reconciliatus tonſuram clericalem accipiat, & habitum monaſticum recipiat, & profiteatur ſe de cetero ſeruare quæ expetit & expedit, & ſic communionem ſacri altaris recipiat. Reconciliatus autem benignè tractetur, vt tali loco ſub libera cuſtodia miſericorditer cuſtodiatur, & cuſtodes monachos ac bonos canonicos, qui eum exhortentur, & quorum doctrina & exemplo bene de cetero viuere, & prçterita peccata plangere diſcat. & quorum prouidentia, & loci conuenientia ita cuſtodiatur, vt ad priſtinnm vomitum redire nequeat, etiamſi Diabolo ſuadente voluerit: & rediuiuum ſcandalũ per eum in ſancta Eccleſia & in iſta Chriſtianitate oriri non poſſit. Accipe, frater & fili,

iſtam rotulam. ſed & illam de cognatione non coniungenda, & porta illas domno regi, & relege coram illo. & de iſta fac ſecundum illius conſiliũ & commẽdationem. & de illa cognatione non coniungenda, per eius conſilium & axilium ſequere ſacras auctoritates tibi directas. Prouidentia de Pippino non eſt negligenda, & vt certi ac fideles cuſtodes illi adhibeantur ſatis eſt procurandum : nec obliuiſcendum quod de eo in Monaſterio S. Medardi accidit, & quod de Karlomanno in Corbeia euenit. Nam quod factum eſt, adhuc fieri poteſt.

V.

Quomodo Nomenoius tyrannus Brittonum de quatuor Epiſcopatibus fecit ſeptem, tempore Karoli Calui regis Francorum.

NOMENOIVS valde ſuperbus vrbem Namneticam, Redonicam, ac etiam Andegauenſe territorium, & Cenomannenſe vſq; Meduanam inuaſit. His autem vrbibus & territoriis nominatis in ſua ditione aſſumptis ſuperbior extitit & potentior. Contemptóque omnino iure Francorum regio, regem ſe fieri poſſe exiſtimauit. multiſque artibus, vt doloſus & fraudulentus, perquirens quibus id modis aſſequeretur, reperit vt Epiſcopos totius ſuæ regionis aliqua ſeductione expelleret, & alios conceſſione ſua conſtitutos in locis illorum ſub-

rogaret: ſicque facilè conceptam tyrannidem poſſe perficere excogitauit. Æſtuante verò principe, & plurima euiſcerata facie ſecũ animo reuoluente, quomodo conceptũ ſcelus perpetrare poſſet, tandem inuenit vnum ex complicibus ſuis, qui ſe circumuenire poſſe Epiſcopos, & abſque vlla examinatione & purgatione aliqua infamari & damnari fateretur. Quod audiens tyrannus, lætus efficitur, multa ei ſpondens, ſi dictis facta compenſaret. Miniſter itaque doli conuocans Britannos Epiſcopos: Scitote, inquit, Domini ſacerdotes, vnum me vobis cauſa ſalutis veſtræ pandere myſterium, quòd audierim à ſecretis principis, quia niſi Epiſcopi ſe reos ex eis quæ eis obijcerentur eſſe audiente conuentu præſulũm, quos aliunde à diſcuſſione reatus ipſorum Dux inuitauerat, profiterentur, nec eos lateret ſine dilatione capite plectendos fore. Quo audito Epiſcopi conſternati animo prȩter Dei & Eccleſiæ leges omnia ſe profiteri quæ malignus perſuadebat, antequam morte multarentur, promiſerunt. In craſtinum autem euocans Princeps in Monaſterio S. Saluatoris Synodum Epiſcoporum atque procerum, adhibuit teſtes falſiſſimos pretio conductos aduerſus Subſannum Venetenſem, Salaconem Aletenſem, Felicem Coriopitenſem, Liberalem Oximenſem Epiſcopos, qui dicerent eos pretio in Eccleſia intruſos muneribus ſæpe ſacros ordines fuiſſe largitos, & omnibus criminibus obnoxios fore. Cúmque reticerent Epiſcopi repentino mortis metu perculſi, requiſiti ſunt à conuentu, vtrum vera eſſent quæ opponeban-

tur. qui ita ſe habere profeſſi ſunt. depoſitiſque in Concilio virgis & anulis Pontificalibus, Gallias petierunt ad Karolum ſe conferentes. Nomenoius verò patrato ſcelere pſeudoepiſcopos conſtituit loco ipſorum. Cogitans autem Epiſcopos, quos elegerat, à Metropolitano Turonenſi benedictionem minimè poſſe conſequi, nec acceſſum ad eum metu regis habere, ex quatuor Epiſcopatibus ſeptem compoſuit. Quorum apud Dolum Monaſterium vnum conſtituit, quem Archiepiſcopum fieri decreuit. Monaſterium verò S. Brioci ſedem conſtituit Epiſcopalem. Similiter etiam S. Rabutuali. Hos tres vſurpatitios Epiſcopos inſtituit, ceteris quatuor in antiquis vrbibus derelictis. Prouincia itaque Turonenſi ita reciſa, Nomenoius Dolo monaſterio Epiſcopos ſuos congregans ſe in regem vngere fecit.

V I.

Notitia de mancipiis S. Remigij per iudicium Scabiniorum euindicatis in placito Miſſorum Hincmari Archiepiſcopi.

ORDINANTE Hincmaro Archiepiſcopo venerunt eius Miſſi in Curte Acutiori, Sigloardus ſcilicet preſbyter vel caput ſcholę ſanctæ Remenſis Eccleſiæ, & Dodilo vir nobilis vaſſallus eiuſdem Epiſcopi. Reſidentes ipſi in placito publico, inueſtiganteſque iuſtitiam S. Remigij, vel ſenioris iam dicti, audierunt ſo-

num de his mancipiis, quorum ſubter continentur nomina, & de eorum genealogia, quòd ſerui & ancillæ meritò deberent eſſe: eo quòd Berta & Auida eorum auiæ de pretio dominico fuiſſent comparatæ. Miſſi enim ſupradicti vt hoc audierunt, requiſierunt diligenter eandem rationem. & hæc nomina eorum, qui præſentes interrogati fuerunt, Grimaldus, Vvarinbertus, Leutholdus, Oſtroldus, Adelardus, Iuoia, Hildiardis filia. Ipſi enim reſpondentes dixerunt. Non eſt ita, quoniam ex natiuitate ingenui eſſe debemus. Præfati verò Miſſi interrogauerunt ſi aliquis ibi fuiſſet, qui ex hac ratione veritatem ſciret, vt approbare voluiſſet. Tunc acceſſerunt teſtes ſeniſſimi, quorum hęc ſunt nomina, Hugdierus, Tedicus, Odelmarus, Serulfus, Giſinbrandus, Giſardus, Teudericus. & teſtificauerunt quòd de pretio dominico eorum origo comparata fuit, & magis per iuſtitiam & legem ſerui vel ancillæ deberent eſſe, quàm ingenui & ingenuæ. Miſſi autem interrogauerunt, ſi teſtes contra eos verum dicebant. Ipſi enim videntes, cognoſcenteſque rei veritatem atque comprobationem, ſtatim ſe recrediderunt, & per iudicium Scabiniorum, quorum hæc ſunt nomina, Geinfridus, Vrſoldus, Fredericus, Vrſiaudus, Hroderaus, Herlcherus, Ratbertus, Giſlehardus, reuuadiauerunt ſeruitiũ multis diebus iniuſtè retentum vel neglectum. Actum in Curte Acutiori III. Idus Maias in placito publico, anno VI. regnante Karolo rege glorioſo, regente autem Hincmaro Archiepiſcopo ſanctam ſedem Remenſem anno III. Ego Sigloardus

preſbyter omnibus his veris indiciis rogatus interfui, & manu propria ſubſcripſi. Ego Heronodus Cancellarius ſcripſi. Ego Dodilo propria manu ſubſcripſi. Signum Leidradi monachi. Signum Adroini maioris. Signum Goffredi vocati &c. Ego Hairoaldus Cancellarius recognoui, & ſubſcripſi. Teſtes ſupraſcripti comprobauerũt etiam Teutbertum & Blithelmum originaliter eſſe ſeruos, & per iudicium Scabiniorum, quorum nomina ſupra videntur ſcripta, reuuadiauerunt ſeruitium in eodem placito.

VII.

Precaria Grinberti S. Madalueo Epiſcopo Virdunenſi oblata ſub annum DCCLXXI.

Domino ſancto & Apoſtolico in Chriſto patri MADALVEO *Epiſcopo in Dei nomine Grinbertus precator.*

DVM veſtra fuit voluntas, & mea fuit petitio, & veſtra beneuolentia & pietas habuit, vt res illas in pago Virdunenſi, in loco nuncupante qui dicitur Ad Ex, quas ego ipſe per meum inſtrumentum ad baſilicam veſtram S. Vitono condonaui, hoc eſt in manſis, campis, oleis, paſcuis, pratis, concidis ſiluis, aquis, aquarumque decurſibus: ſimiliter & alias res ibi coniacentes, quas ſenior meus Sartono per ſuum teſtamentum ab baſilicam veſtram S.

Vitono condonauit, ad vos expetiui,& vos mihi pro beneficio veſtro S. Vitono habere promiſiſtis. Ideo & ego ſpondeo pro huius vinculo precariæ, annis ſingulis in cenſu ad feſtiuitatem S. Vitoni libras xx. de oleo ad ipſam baſilicam, vbi ipſe domnus in corpore requieſcit, ad illa luminaria facienda dare, & in poſterum promitto facturum. Quod ſi non fecero, aut ſi de ipſo cenſu negligens fuero, ſicut lex eſt de hoc faciam, & ipſas res habeam. aut ſi ipſas res meum proprium eſſe dixero, aut alienare voluero, poteſtas veſtra ſit, ſucceſſorúmque veſtrorum, me exinde foras mittere, & cum emelioratione res veſtras recipere. Si quis verò, quod futurum eſſe non credo, ſi ego, aut vllus de heredibus meis, ſeu quiſlibet vlla oppoſita perſona, contra hanc chartulam precariæ adire voluerit, aut eam infringere, inferat ſacratiſſimo fiſco vna cum baſilica S. Vitoni auri libras II. argenti pondera V. multa ſuſtineat, & quod repetit euindicare non valeat. Et vt hæc chartula precariæ firmior ſit, manu propria ſubterſignaui, & qui ſubſcriberent, vel ſignarent, in præſenti rogaui ſtipulatione ſubnixa. Actum ſub die Kalend. Iulias anno III. regnante Karlomanno rege. Signum Grinberti, qui hanc chartulam precariæ fieri & firmari curauit. Signum Grimboldi germani ſui. Signum Taringo. Signum Godoni. Signum Gobberti. Hoc eſt teſtamentum, quod domnus Madalueus Epiſcopus Virdunenſis Eccleſiæ firmauit ſua auctoritate. Remedius diaconus hanc chartulam precariæ ſcripſi & ſubſcripſi.

VIII.

Charta ingenuitatis, qua Amalricus diaconus Aſairæ famulæ libertatem conceſſit in Eccleſia S. Vitoni.

QVI famulum vel famulam ſuam à iugo ſeruitutis abſoluit, ſine dubio mercedem recipiet ab illo qui dixit, *Dimittite & dimittetur vobis, date & dabitur vobis.* Quapropter ego Amalricus diaconus, atque S. Mariæ Virdunenſis Eccleſiæ Canonicus, pro remedio, & abſolutione animæ fratris mei Ladonis, dimitto ingenuam famulam illius nomine Aſairam, quam ipſe mihi ad libertatem faciendam tradidit & dedit, vt hinc & deinceps ingenua ſit, ingenuáque permaneat, tuitionem Eccleſiæ S. Petri & SS. Confeſſorum Vitoni, Pulchronij, Poſſeſſoris ciuitatis Virdunenſis Pontificum habeat, & annis ſingulis in feſtiuitate S. Vitoni ad altare ipſius in prædicta Eccleſia ciuitatis Virduni vnam deneratam de cera perſoluat, ipſiuſque Eccleſiæ mundiburdo, & abbatis eius tuitione defenſata, per hanc ingenuitatis chartam liberam & firmiſſimam omni tempore obtineat libertatem & ingenuitatem. Si quis verò, quod futurum non credo, ſi ego aut vllus de heredibus meis vel coheredibus, vel ipſius fratris mei Ladonis, ſeu quælibet altera extranea perſona, hanc ingenuitatis chartulam infringere voluerit, cui litem intulerit, vnà cum prædicta ſo-

cia Eccleſia, cogatur perſoluere auri libram I. argenti pondera XII. multa ſuſtineat, & quod repetit non euindicet. Et vt hæc ingenuitatis chartula in omnibus firmior ſit, manibus proprijs ſubter eam firmauimus, & qui ſubſcriberent vel ſignarent in præſenti rogauimus ſtipulatione ſubnixa. Actum ſub die Iduum menſis Iunij, in prædicta Eccleſia S. Vitoni, vbi corpus Ladonis ſepultum eſt, anno XI. regnante Ottone rege, filio Heinrici regis, in regno quondam Lotharij iunioris. Signum Amalrici diaconi, qui hanc ingenuitatis chartulam fieri & firmari rogauit. Iſti ſunt teſtes. Adelardus, Albricus, item Albricus, Anſelmus, Raynboldus, Robertus, Dominicus, Flocherus, Berardus abba, Heiroaldus diaconus, Blicherus diaconus, Berterus preſbyter caluus. Saroardus preſbyter & Cancellarius ſcripſi & ſubſcripſi.

FINIS.

INDEX.

A

Abbo Epiſc. Autiſiod. 50
Abdiraman, & Abolaz reges. 124
Acaptare. 38
Accognitare. 38
Adehulſus Barcinon. Ep. 95
Adertiſus pagus. 29
Aduentius Metenſis Ep. 50
Agius Aurelian. Ep. 5.6.7
Alciodriſus pagus 29
Aldricus Cenomann. Ep. 16
Alodis. 9
Altfridus Epiſc. 56
Amalo Lugd. Ep. 9
Anſegiſus Senon. Ep. 93.99
Aperti honores. 103
Arcæ caſtellum 30
Archicapellanus. 5.51
S. Arnulfi Monaſt. 84
Arſenius Legatus. 83
Attiniacus. 33.45.112
Atto Virdun. Ep. 53
Audeſindus Ep. 95
Audriaca villa. 107
Auri & argenti cõparatio. 75

B.

Bagiſinus pagus 29
Balduinus Comes. 68
Banniri. 69
Bannus 59. 63. 64.66 francilis 63, reuuadiatus. 74
Barcaniare. 64
Barcinonenſis Epiſcopi reclamatio. 95
Barigildi. 79
Barnatus. 43
Barones. 36
Baſius. 39
Baſtonicum 42
Bernardus Comes. 96
Bertrada regina. 110
Bonoilus villa. 35
Boſo Comes & Dux. 98
Bouo Catalaun. Ep. 117
Breues. 19
Briocenſis Epiſc. 54
Brittanniæ regnum. 12. 106. Epiſcopatus tres à Nomeneio facti. 54
Broilus. 112
Brunia. 96
Burchardus Carn. Ep. 15.30.

C

Caballarij. 76
Cancellarius. 62.63
Capellanus. 46
Capi, Cappi. 106
Cariſiacus 41
Carentinus pagus. 113
Carropera. 78
Caſtitia 19
S. Caſtoris Monaſt. 56
Cauſia ſilua. 107
Cenſus dominicatus. 100
Centenarij. 27
Chirographum regum 12.14
Chriſtianus Autiſiod. Ep. 57
Clamodicus. 92
Clodouei baptiſ. quo die. 87

Collecta. 24 113
Colonia villa. 1.3
Comes palatij. 46
Cpn ectus. 63
Conradus Comes. 20.36

D

Decani. 34
Denarij. 71. meri & penſantes. 73
Deneratæ. 74
Diuiſio regni Ludouici Pij 2. Lotharij Imp. 42. Lotharij iunioris regis. 89
Dodo Andegau. Ep. 90
Dominicatus, dominicatura. 81
Dolenſis Epiſcop erectio. 54
Dona regalia annua. 108
Drappi 66
Drogo Metenſis Ep 3. 5. Vicarius ſedis Apoſt. 6
Drudi. 46

E

Ebo Remenſis Ep. 5.14
Ebroinus Pictau. Ep. 45
Edilulfus rex. 68.119.120
Emeritani. 124
Engeltrudis Boſonis. 67.82
Epiſtolæ generales. 41
Erchambertus Baioc Ep. 12
Erchanradus Pariſ. Ep. 7
Ermingardis Ludou. Pij. 120
Erpoinus Siluan. Ep. 7
Euua 42
Excondico. 92
Exmerare. 72

F

Fabricinium. 75
Faida, faidoſus. 25. 85
Femina, vxor. 82
Fellones. 49
Firmitas. 43.66
Fodrum, fodrarius. 26
Folcoinus Morinenſis Ep. 30
Forbannitus. 26
Forcia. 113
Foreſtis. 107
Formoſus Legatus. 91
Forſconſiliare. 57
Franco Epiſc. 57
Francus homo. 64
Frideruna regina. 117
Friſchinga, freſcengia. 8
Frodoinus Barcin. Ep. 91
Fulradi abbates duo. 21. 47
Furoni. 111

G

Gadericus Legatus. 91
Gauſlenus Cancellarius. 108
Gelda, geldonia. 113
Genaua. 53
Giſalbertus. 12
Giſlebertus Dux. 11. 114
Gorzienſe Monaſt. 119
Grimoldus Abbas. 50
Gundulfi villa. 90
Guntarius Agrippin. Ep. 50
Guntboldus Rotom. Ep. 9
Guntfanonarius. 82

H

Haiæ. 80
Harmiſcara. 19
Hatoarij, Hatoariæ. 32
Heinricus rex. 114
Helias Carnot. Ep. 7
Heribannus. 77
Heribergum. 80
Herimãnus Niuern. Ep. 15 32
Hieronymus Karoli Martelli F. 21
Hildegarius Meld. Ep. 50. 73. 93

HilduinusArchicapellanus. 5
Hincmarus Remenſis. 7. 25 41. 55. Laudunenſis. 44
Hirmintrudis regina. 102. 110
Hoſtis, exercitus. 76
Hugo abbas. 104
Hunfridus Morin. Ep. 41
I
Ianua, Genaua. 53
Idoneus. 73
Ictiuus, ictiſcere. 79
Immo Nouiom Ep. 7
Inbreuiare, inbreuiator. 18
Indominicatus. 81
Ingelramnus Comes. 89
Iudicium Dei, 73
Iudicium villa. 3
K
Karlomannus rex, Balbi F. 111. 112
Karlomannus Calui F. 92. 93
Karoli Magni conſiliarij. 103
Karoli Martelli ſepulcrũ. 47
Karoli Calui annorum ratio. 84. 85. 86. 89 coronatio 49. in regno Lotharij 86. 118. Imperatoris. 97
Karoli ſimplicis annorum ratio. 115. 116. 117
Karolus Calui F. 120
Karolus rex Prouinciæ. 42. 52
L
Lantvveri. 13
Lebraha Monaſt. 21
Leudem ſoluere. 25
Leudica. 35
Leutbertus Mogunt. Ep. 84
Liberare. 108
Libellarium ius. 98
Libra auri. 75
Liſuinus pagus. 29
Liugas. 35
Lotharij Imp. regni diuiſio. 42
Lotharij iunioris regnũ 2. 3. 90. 91. 114. 117. diuortium. 68. 83
Ludouicus Abbas. 21. 22. 108
Ludouicus rex Germaniæ. 2. 44. 45. 50. 88 89. 102. eius filij 103. nepos Ludouicus paruulus. 111
Ludou. Balbi coronatio. 109
Ludouicus & Karlomannus reges. 111
Ludouicus Lotharij F. Imp. 41. 84
Lugdunum clauatum. 16
Lupus Catalaun. Ep. 7
M
Madriacẽſis, Madreciſus pagus 31
Magniacus vicus. 125
Maiores homines, maiores natu. 61
Mallum. 34
Mannire 69. manninæ 70
Manopera. 78
Manſionaticus. 105
Manſuarij 49
Manſus Eccleſię 23. indominicatus. 99. 100
Maraſcalcus. 26
Marcha, Marchio. 96
Margila. 78
Marritio. 38
Maritima cuſtodia. 33
Marſna. 11
Merces. 69
Metullum. 72
Mezibã, latro forbãnitus. 26

Miſfacere, miſprendere. 62
Monachi Epiſcopi non fiunt ſine licentia. 54
Moneta palatina. 71
Mimmogeneferda 118
Miſſaticus. 28. 40. 98
Miſſi dominici 27. diſcurrentes. 60
4. Monogramma. 70. 71
Moruenni pagus. 31
Moruiſus, Moruienſis pagus. 31
Mulier, vxor. 81. 82
Mundeburdis. 58
N
Narbonenſi Archiepiſcopo attributa ora Hiſpaniæ. 95. 96
Neceſtuoſus. 47
Nielfa villa. 39
Nomenoius Brito. 12. 54. 106.
Nonnæ, nonnanes. 58
Nortmannica exactio duplex. 99. 101
Nutrimenta, nutrimina. 48
O
Odo rex. 115. 116. 117
Odieia villa. 107
Oſcellus inſula Sequanæ. 65
P
Pagenſes. 47. 48. Franci. 76
Pagus. 28. 29
Palma in regum conſecratione. 119
Paratæ. 48
Petrus & Petrus legati. 110
Pinceſiſus pagus. 65
Pippinus iunior rex Aquit. 13. 16. 47
Piſtæ. 65
Placitare, dare. 103
Polyptichum. 77
Pontigo. 96. 97
Præſtaria, & precaria. 10
Priuatus, familiaris. 69
Procaſpis. 89
Propriadere. 94
Q
Quentovvicus. 71
S. Quintini Monaſt. 42
R
Ragamfridus Diac. 17
Ragemundus Comes Tolos. 94
Ragenarius Ambian. Ep. 7
Receptum. 43
Remenſis Eccleſia vacat decennio. 5. Treuirenſis ſoror. 86
Remtiánus pagus. 29
Reſcellæ. 80
Reuuadiare. 74
Richildis regina. 89. 101
Rodulfus Bituric. Arch. 56
Rodulfus Iudith frater. 37
Rothadus Sueſſion. Ep. 7
Rotmenſis pagus. 29
S
Sacramentum fidelitatis. 34
Salmontiacus. 107
Salomon Conſtant. Ep. 51
Saponariæ. 51
Sauirum. 54
Saxones in Gallia. 50
Scabinij. 70
Scach. 27
Scaræ 102
Scarire, ſcaritus. 94. 104
Scaſtlegi, Scatz. 80
Schola palatium. 47
Scotti, Hiberni. 10
Scuria. 78

Sella manſi. 79
Siluacus, villa regia. 23
Simeon Laudunenſis Ep. 7
Simulat. 38
Sonus, rumor. 25
Sortiariæ. 94
Sparnacus villa. 8
Stephanus Comes Aruern. 94
Synodus Lingonenſis 55. Metenſis 83. Pontigonenſis 97. 98. Rauennas 110.
Sueſſionenſis. 14. 18
Ticinenſis. 97 98
Theodonis villæ. 15
Tricaſſina. 110
Valentina 55. Vermeriæ ſub Pippino. 20

T

Talogius Comitatus. 30
Tellaus pagus. 30
Terraconenſe caſt. 96
Teſteia. 27
Theodulfus Pariſ Ep. 116
Theotarius Gerund. Ep. 95
Theutgaudus Treuir. Ep. 83
Tortoldus 52
Tortum, tortura. 74
Tractoria. 82
Trecorenſis Epiſcopatus. 54
Truſtis. 105
Tungrenſis Epiſcopatus 114
Tuſiacus villa. 67

V

Valentianæ. 22
Vermeria 20
Vernum palatium. 4
Veſtitura. 94
Villæ regiæ. 48
Vonziſus pagus, Vongum 29
Vſmarus Turon. Arch. 9
Vvactæ 77
Vvadium. 61
Vvarinus Comes, Dux Marchio. 2
Vvatnitus. 59
Vvenilo Senon. A. 7. 15. 49
Vverrire. 62
Vvicus. 72
Vviſadus Epiſc. 95
Vvitgarius Epiſc. 84

FINIS.

CAROLI CALVI
FRANCORVM
REGIS ET IMP.
CAPITVLA
IN DIVERSIS SYNODIS ac placitis generalibus edita.

I.

Conuentus in villa Colonia.

CAPITVLA QVÆ ACTA ſunt anno IV. *regni domni Karoli glorioſi regis, domni Hludouuici Imperatoris filij, in conuentu habito in villa quæ dicitur* Colonia. *quæ etiam ſubſcriptione eiuſdem Principis & Epiſcoporum, ac ceterorum fidelium Dei confirmata fuere, conſenſu VVarini, & aliorum optimatum, Indictione* VI.

SANCTA Eccleſia nauis more, vt de prioribus ſæculis taceamus, ab initio ſuæ inſtitutionis pelagus ſæculi huius diuerſa qualitate hactenus Domino moderante tranſegit: & modo tranquillitate grauis, amodo autem procellæ alicuius tempeſtate concuſ-

ſa, ſed non vſquequaque dimerſa; quin potius excitato fidelium precibus Chriſto ſuo gubernatore, ſalubri libertatis ſecuritate, atque optata donata ſerenitate. Vnde etiam in partibus noſtri orbis, quæ tempore diuæ recordationis aui noſtri, & ſanctæ memoriæ domni ac genitoris noſtri, aliquandiu fuerat pacis ſuauitate lætata, inimico homine, iuxta ſanctum Euangelium, in agro Dominico ſuperſeminante diſcordiæ zizania in medio tritici Deo amatæ caritatis, adeò eſt diuerſis atque aduerſis vexata moleſtijs, vt non ſine maxima difficultate, reſpectu diuino, & fidelium Dei ac noſtrorum ſolatio, inter nos fratreſque noſtros pacificatio, & paterni regni ex conſenſu diuiſio, ſeu eiuſdem ſanctæ Eccleſiæ ac fidelis populi tantorum laborum quantulacumque fieret reſpiratio. Proceſſu verò temporis, vt ſolent poſt condenſos aëris turbines nubium in pertranſeundo remanere veſtigia, reſtiterunt, fatemur, in nobis, & in viris Eccleſiaſticis, necnon & in reipublicæ noſtræ ſolatiatoribus, huiuſmodi materiæ & fomites diſſenſionum, vt manifeſtè pateſceret nos diuinâ gratiâ indigere, vt omnes à contagio morbi priſtini penitus exueremur, qua

prequenti eramus, vt infirmitatem communem videre poſſemus. Quapropter venientes in vnum fideles noſtri tam in venerabili ordine clericali, quàm & inluſtres viri in nobili laicali habitu conſtituti, & zelo Dei accenſi, memores etiam fidei, quam ipſi & anteceſſores eorum noſtris detulerunt prædeceſſoribus, ponenteſque ante oculos dilectionem & fidelitatem, quam nobis poſt defunctionem patris laudabiliter & continentiſſimè ſeruauerunt, ſecundum quod legitur in litteris diuinitus inſpiratis, hortatus eſt alter alterum, immò omnes ſe inuicem monuerunt, vt cuncti vniuerſum animi rancorem pro quocumque conceptum negotio à corde propellerent, & in Dei voluntate ac ſanctæ Eccleſiæ competenti veneratione, ſeu noſtra fidelitate ſeruanda, atque debito honore & regia poteſtate ſtabilienda & conſeruanda, quin etiam ſeſe in pacis concordia & vera amicitia copularent: quatenus diuinæ clementiæ placerent obnixiùs, & de regis ac regni ſtabilitate & vtilitate poſſent tractare ſublimiùs, & ſuum atque totius populi communem profectum & tranquillitatem obtinerent propenſiùs. Sicque Deo amabili atque laudabili con-

1. Mat. 12. 50.

uentu vnanimiter ac rationabiliter perpetrato, noſtræ manſuetudini ſuam deuotionem & actionem fideliſſimè ſuggeſſerunt. Nos autem tanta fidelium erga dominationem noſtram ſubtiliter perſpecta benignitate, vt cauſa pro ſui merito exigebat, eis condignas gratiarum actiones retulimus, & nos noſtramque poteſtatem eorum bonæ conuenientiæ per beneuolentiam in hoc facto, quod ſine dubio ad præſentem & æternam tendit ſalutem, ſociam & comitem fore tota deuotione ſpopondimus, abdicatis omnibus, quantum patitur humana fragilitas, quæ perſona noſtri regiminis ignorantiâ, ſeu iuuentute aut neceſſitate, contra conuenientem ſibi ſalubritatem & honeſtatẽ vſque modo egerat, aut alterius aſtu contraxerat. Qua de re communiter inito conſilio, hoc ſcriptum fieri propoſuimus, quod etiam manuum omnium noſtrorum ſubſcriptione roborandum decrèuimus. In quo quæ nobis nunc præcipuè ad communem ſalutem & regni ſoliditatem, atque omnium noſtrorum vtilitatem, immò pleniſſimam honeſtatem viſa ſunt pertinere, conſcripſimus. non loquentes diuerſarum immutatione perſonarum, vt modo rega-

lis ſublimitas, modo epiſcopalis auctoritas, modo autem fidelium loquatur commoditas: ſed ſecundum Apoſtolum, ſub vno capite Chriſto, vt reuera vnus homo in vnius Eccleſiæ corpore, ſinguli autem alter alterius membra, quod proſit omnibus omnes vnanimiter, vna voce loquamur per eum & in eo qui dixit, & de quo dictum eſt, *Non vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri qui loquitur in vobis.* Matth. 10. 20.

CAP. I.

De honore videlicet & cultu Dei, atque ſanctarum Eccleſiarum, quæ auctore Deo ſub ditione & tuitione regiminis noſtri conſiſtunt, communiter Domino mediante decernimus, vt ſicut tempore beatæ recordationis domni ac genitoris noſtri excultæ & honoratæ atque rebus ampliatæ fuerunt, ſalua æquitatis ratione ita permaneant, & quæ à noſtra liberalitate honorantur atque ditantur, de cætero ſub integritate ſui ſeruentur: & ſacerdotes ac ſerui Dei vigorem Eccleſiaſticum, & debita priuilegia iuxta reuerendam auctoritatem obtineant, eiſdem verò regalis poteſtas, & inluſtrium virorum ſtrenuitas, ſeu reipublicæ adminiſtratores, vt ſuum mini-

ſterium competenter exequi valeant, in omnibus rationabiliter & iuſtè concurrant.

II.

Honor etiam regius, & poteſtas regali dignitati competens, atque ſinceritas & obtemperantia ſeniori debita, remota omni ſocordia & calliditate, ſeu qualibet indebita quorumcumque coniũctione contra honorem & poteſtatem atque ſalutem noſtram, ſiue regni noſtri ſoliditatem, nobis in omnibus & ab omnibus, ſicut tempore anteceſſorum noſtrorum conſueuerat, exhibeatur. Et ſi quis quemcumque contra nos & contra hanc pactam ſinceritatem aliquid moliri manifeſtè agnouerit, ſi eum conuerti nequiuerit, apertè prodat atque denotet. & ſic conſilio atque auxilio Epiſcopalis auctoritas, & fidelium vnanimitas, vt noſter honor & poteſtas regia inconuulſa permaneat, totis niſibus decertare & adiuuare procuret.

III.

Quia verò debitum eſſe cognoſcimus, vt à quibus honorem ſuſcipimus, eos iuxta dictum Dominicum honoremus, volumus vt omnes fideles noſtri certiſſimum teneant, neminem cuiuſlibet ordinis aut

dignitatis deinceps noſtro inconuenienti libitu, aut alterius calliditate, vel iniuſta cupiditate, promerito honore debere priuare, niſi iuſtitiæ iudicio & ratione atque æquitate dictante. Legem verò vnicuique competentẽ, ſicut anteceſſores ſui tempore meorum prædeceſſorum habuerunt, in omni dignitate & ordine fauente Deo me obſeruaturum perdono.

IV.

Quòd vt faciliùs atque obnixiùs noſtra auctoritas valeat obſeruare, omnes ſicut in veſtra bene memorabili conuenientia pepigiſtis conſeruare ſtudebitis. Immò etiam cuncti in poſtmodum ſollicitè præcauebunt, ne aliquis pro quacumque priuata commoditate, aut reijcienda cupiditate, ſiue alicuius conſanguinitatis, vel familiaritatis ſeu amicitiæ coniunctione, nobis immoderatiùs ſuggerat, vel poſtulationibus, aut quolibet modo inliciat, vt contra iuſtitiæ rationem, & noſtri nominis dignitatem, ac regiminis æquitatem agamus.

V.

Et ſi fortè ſubreptum nobis quidpiam vt homini fuerit, competenter & fideliter, prout ſublimitati regiæ cõuenit, & neceſſitatibus ſubiectorum expedit, vt hoc ra-

tionabiliter corrigatur, veſtra fidelis deuotio admonere curabit.

VI.

Tandem autē viſum eſt nobis aduertere, vt ſi quis hoc fœdus concordiæ ſalubris, quod propter pacis caritatiſque cuſtodiam iniuimus, & chirographi virtute ſubſcripſimus, rebelli atque animo pertinaci inruperit, Chriſtiana dilectione admoneatur, & ad inconuulſum caritatis vinculum conſeruandum, quod qui tentauerit corrumpere, faciliùs poterit ſe ipſum diſrumpere, quàm illud poſſit inrumpere, iuxta monita diuina vt reſipiſcat hortetur. & ſi audierit, fiat de ſocietate fideli omnibus gaudium. ſi verò obaudire renuerit, tunc pontificalis auctoritas, & regalis ſublimitas, atque in caritatis connexione perſiſtentium magnanimitas, ſecundum quod res & neceſſitas poſtulauerit, ac ratio expetierit, ſeu qualitati perſonæ conuenerit, zelum ſuæ deuotionis feruentiſſimè exerat, & quod inſpirante Deo agendum in omnem ſalutis & vtilitatis atque honeſtatis partem iudicauerit, inrefragabiliter peragat.

I I.

Synodi ad Teudonis villam.

CAPITVLA QVÆ ACTA ſunt in Synodo ſecus Teudonis villam habita, in loco qui dicitur Iudicium, quando tres fratres glorioſi principes, Hlotharius videlicet, Hludouuicus, & Carolus, ſimul conuenerunt anno V. *regni Caroli. cui Synodo Drogo Mettenſis Epiſcopus præſedit conſenſu eorumdem Regum. quæ & ipſi principes ante ſe, fideleſque eorum relecta Capitula adprobauerunt, & ſe eadem ſeruaturos auxiliante Domino promiſerunt, menſe Octobr. Indictione* VII.

NAuis ſanctæ Eccleſiæ ab exordio ſuo varijs ſæpè perturbationibus merſa, ſed excitato fidelium precibus gubernatore ſuo Chriſto nunquam eſt vſ-

quequaque dimerſa. Quæ quōdam etiam vt nunc videtur penè conlapſa, progenitorum veſtrorum ſtudio & deuotione eſt auctore Deo iuxta modum diuinitus conceſſum recuperata. Vnde immenſas Domino Deo noſtro laudes referimus, qui & corda veſtra ad intentionem ſimilem excitauit, & poſt veſtigia patrum veſtrorum, quibus per temporale regnum ad æternum perueniatis, ire velle docuit & inſpirauit. Veſtræ nihilominus nobiliſſimæ dominationi multimodas gratiarum actiones rependimus, quia ad euitandum & veſtrum & noſtrum periculū, & ad communem totiuſque populi prouidendam ſaluationem, bonam & beneplacitam Dei voluntatem ſubſequi, & diuinum conſilium ſecundum præceptum Domini quo dicitur: *Interroga ſacerdotes legem meam*, &, *interroga patres tuos & adnunciabunt tibi*, à nobis quanquam indignis. Chriſti tamen vicarijs, quærere & benigna deuotione, velut reuera ex ore ipſius Dei expectare, dignamini. Quod humilitatis veſtræ ſupernum donum ſancta Eccleſia cum tanto gaudio ſuſcipit, vt de vobis etiam in conſolatione ſua ſibi dictum à Domino aptare velit, *Pro patribus tuis nati ſunt tibi fi-*

Aggæi 2. 12. Deut. 32. 7. Pſal. 44. 17.

lij. Id eſt, pro iuſtorum progenitoribus, qui te paterno affectu ditauerunt, & ampliauerunt ac coluerunt, nati ſunt tibi iſti filij, qui in te & paterna munera reſarciant, recuperent, & conſeruent, & te fideli deuotione vt bonę indolis adoleſcentes, me ſuper eos intendente, eiſque manum ſolatij porrigente, tueantur & excolant.

CAP. I.

His ita præmiſſis, nobiliſſimi Domini, vt cum pace veſtra dicamus, quia conſtat hanc ſanctam Eccleſiam ſanguine Chriſti redemptam, & prædeceſſorum veſtrorum multo labore redintegratam ac adunatam atque gubernatam, veſtrâ diſcordiâ eſſe diſciſſam & perturbatam atque afflictam: videtur nobis, ſi & in præſenti feliciter regnare, & in futuro cupitis eſſe ſalui, & ab hac eadem Eccleſia vobis ad gubernandum commiſſa, pro qua ex miniſterio regali reddituri eſtis regi regum rationem in die iudicij, tam multiplices ac pernicioſas corruptionis peſtilẽtias vultis amouere, & vigorem regium ac ſeniorale & ſuper veſtros, & ſuper impugnantes poteſtatem veſtram optatis habere, caritatem illam, quam Apoſtolus docuit, *de*

1.Tim. *corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta,*
1. 5. inter vos ſtudete habere, & quia ſic habeatis, & fidelibus, & infidelibus veſtris omni virtute & puritate curate manifeſta-
Ioan. re, ſicut Dominus docuit dicens: *In hoc*
13 35. *cognoſcent omnes quia mei eſtis diſcipuli, ſi dilectionem habueritis ad inuicem.* Quæ non tantum verbo & lingua, ſed potiùs remota quolibet modo omni occulta nocendi machinatione, aut quod abſit aliena à caritate aperta impugnatione, quocumque quis indiget, pro viribus vero conſilio & prompto auxilio ab altero adiuuetur, quo-
Prou. niam ſcriptum eſt, *Frater qui adiuuatur*
18 19. *à fratre quaſi ciuitas firma.* Et ita in populum vobis commendatum, pro iſta quæ hactenus operante per membra ſua diabolo verſata eſt diſcordia, pacem illam diſſeminate, quam Chriſtus in cælũ aſcendens fidelibus ſuis munere magno reliquit, di-
Ioan. cens: *Pacem relinquo vobis, pacem meam do*
14. 27 *vobis*, ſine qua nemo videbit Deum.

II.

Quia benè noſtis ab illo, qui ſolus meritò & rex & ſacerdos fieri potuit, ita Eccleſiam diſpoſitam eſſe, vt pontificali auctoritate & regali poteſtate gubernetur, & ſcriptum eſſe liquidò peruidetis: *Vbi non*

eſt gubernator; populus corruit, & tanto peri- Prou. 11. 14.
culoſiùs, quanto anima plus eſt pretioſa
quam corpus: canonum etiam inrefragabilis auctoritas ſuper Epiſcoporum ordinatione, & in populi ad cuſtodiendum ſuſcepti vigilantia, ac ſedium ſuarum tenaci ſtabilitate euidentiſſimè præcipiat. feruentiſſimè Dei legatione fungentes monemus, vt ſedes, quæ veſtra diſcordia vlteriùs nec nominanda ſine ſacro Epiſcopali miniſterio, & ſine Epiſcopis viduatæ manent, ſubmota funditus peſte ſimoniacæ hæreſeos, ſine dilatione, iuxta auctoritatem canonicam, aut Epiſcopos à Deo datos, & à vobis regulariter deſignatos, & gratiâ ſancti Spiritus conſecratos accipiant: aut quæ ſuis Epiſcopis quacumque occaſione priuatæ ſunt, canonicè eos ſine aliqua excuſatione, aut tarditate recipiant.

III.

Sacrum quoque monaſticum ordinem à Deo inſpiratum, & ab ipſis Apoſtolis fundatum, ſeu à nominatiſſimis ac ſanctiſſimis patribus excultum, atque per iſtud imperium à veſtris piæ memoriæ prædeceſſoribus propagatum, & quædam etiam loca ſpecialiùs venerabilia, contra omnem auctoritatem & rationem, ac patrum ve-

ſtrorum, ſeu regum præcedentium conſuetudinem, laicorum curæ & poteſtati in maximo veſtro periculo, & illorum perditione, & Dei ac ſanctorum non modica ad iraſcendum prouocatione, vos commiſiſſe dolemus. Qua propter pro Christo deuotiſſimè obſecramus, vt tam magnam offenſam & iuſtam reprehenſionem, atque periculoſam ſine exemplo præcedentium præſumptionem, ab animabus veſtris & à felicitate regni veſtri pellatis; & loca venerabilia, & habitum ac ordinem ſacrum eis, qui ad hoc vocati ſunt, viris ſcilicet ex clericali & eccleſiaſtico, vel monaſtico ordine religioſis, ſeu & in ſuo ſexu feminis Deo dicatis atque deuotis, & in ſchola Chriſti eruditis, ad cuſtodiendum & prouidendum committatis, qui & quæ Dei ſunt Deo, & quæ ſunt Cæſaris Cæſari reddant. Qui ſi minus perfectè & in diuina religione, & in reipublicæ vtilitate profecerint, aut corripiantur, aut meliores & vtiliores in locis eorum ſubſtituantur: & non propter prauorum nequitiam ordo religionis, & loca ſacratiſſima, eis quibus licitum non eſt, committantur. cùm manifeſtiſſimè ſcriptura demõſtret Ozam
2. Reg. 6. 7. mórte damnatũ, qui arcam Domini quaſi
cadentem

cadentem releuare voluit, quam vel contingere inlicitum ei fuit.

IV.

Occaſionem etiam & fomitem, vnde ordo Eccleſiaſticus, & canonica forma, atque monaſtica religio, ſæpè à longè ſuperiori tempore, cùm minus religioſos principes habuit, titubauit, & penè conlabẽs deperijt; & iterum, cùm deuotos & in Dei zelo feruentes principes accipere meruit, reſurrectione quadam reuixit, & vigorem recepit, atque ſui proceſſus tẽpore ambulauit, (quod non ſine graui dolore & metu vltionis diuinæ dicimus) in veſtri regiminis tẽpore in deſtructionẽ, non in ędificationẽ, ſicut Paulus docuerat, accidiſſe 2. Cor. cõſpicimus. Quod & noſtris peccatis, qui 13. 10. diſpenſatores & paſtores Eccleſiarum eſſe debuimus, veraciter imputamus: & eorum, quorum factióne res iſta adeo malè pullulauit & excreuit, alia præcedentia peccata hoc meruiſſe pro certo auctoritate diuina cognoſcimus. Vt qui nocebant, Apoc. ſicut ſcriptum eſt, nocerent adhuc, & qui 22. 11. in ſordibus erant ſordeſcerent adhuc. vnde Deum grauiùs ad iracundiam prouocarent, & ſanctos, quos interceſſores pro ſuis pęccatis habere debuerant, infenſos

haberent, & ſacerdotes ac viros religioſos, ſeu Chriſti pauperes, quos oratores & reconciliatores ſibi de ſuo promereri neceſſe fuerat, proclamatores aduerſum ſe fieri irritarent, & ad cumulũ ſuorum peccatorũ etiã illa peccata, vnde in conſpectu Dei rationẽ in die terribilis iudicij redderent, & augerent, quæ illi cõmiſerunt, qui eadem ipſa peccata per interceſſionẽ fideliſſimarum oblationum deleuerunt, quas Eccleſiaſticarum rerũ peruaſores incõſultè & in perniciem ſui ſine reuerentia abutuntur. Quod ita verum eſſe vt dicimus,
Oſee 4. 8. Dominus proteſtatur dicens: *Peccata populi mei comedunt*. Peccata enim populi comedunt, qui contra auctoritatem diuinam res Eccleſiaſticas indebitè peruadunt, & nec interceſſionis ope, nec prædicationis conſilio, vel quocumque diuino auxilio, pro peccatis eorum, qui eas dederãt, laborant, nec pio operi, ad quod fides fidelium eas tradiderat, inſeruire permittunt. De quo periculoſo facto vos, Chriſtianiſſimi Principes, venerabiliter admonemus, & deuotiſſimè obſecramus, vt memores ſalutis veſtræ, præſentis ſcilicet & æternæ, memores etiam largitatis progenitorum veſtrorum erga ſanctas Eccleſias, propter

quam feliciter regnauerunt, & ſibi contrarios ſuperauerunt. memores ſiquidem cum quanta religione etiam ante Chriſti ſanguinem, & in tempore famis in Ægypto, diſcretione ſancti Ioſeph apud nefandum regem Pharaonem terra ſacerdotalis extitit. innumera quoque ſcripturarum exempla, vt lacte Eccleſiæ nutriti, & ſcientiæ ipſius vberibus ſufficienter repleti, ante oculos reducentes, tunicam Chriſti, qui vos elegit & exaltauit, quam nec milites auſi fuerunt ſcindere, tempore veſtro quantociùs reconſuite & reſarcite, & nec violenta oblatione, nec inlicitorum præceptorum confirmatione, res ab Eccleſijs vobis ad tuendum & defenſandum ac propagandum commiſſis auferre tentate: ſed vt ſanctæ memoriæ auus & pater veſter eas gubernandas vobis fautore Deo dimiſerunt, redintegrate, & præcepta regalia earundem Eccleſiarum conſeruate ac confirmate. Ne ſicut intentauit Samuel propheta ad Roboam filium Salomonis in conſciſſione pallij, præſens regnum, quod abſit, vobis patrum labore adquiſitum & hæreditate relictum, à vobis ipſe Chriſtus diuidat, & æternũ regnum quod promiſit non tribuat. Nec contra Dei ſa-

Gen. 47.

3. Reg. 11. 30.

ciem iratas hominum facies conſideretis: quia ſi ad tempus illis diſplicueritis, cùm vos Deo placebitis, in vobis ille quod promiſit, implebit: *Cùm placuerint*, inquiens, *Domino viæ homin's, omnes inimicos eius conuertet ad pacem*. Quod vt commodiùs valeatis implere, vnuſquiſque vir Eccleſiaſticus & interceſſionis adiutorium, & ſolatij quo res publica indiget ſubſidium, iuxta quantitatem rerum Eccleſiæ ſibi commiſſæ, ſaluo iure quod exinde diuinis diſpenſationibus debet impendi, promptè & ex animo parare, & impigrè, ſicut tempore anteceſſorum veſtrorum conſueuerat, ſtudebit offerre.

Prou. 16. 7.

V.

Et quia ſancta Eccleſia in area trituræ Dominicæ docta quædam nouit redarguenda, quædam diſſimulanda, quædam etiam gemenda vſque ad tempus perferenda, perſpeximus, eo feruentiori zelo quo maiora corrigenda ſunt, veſtram poteſtatem & ſacerdotalis conſilij auctoritatem quædam ad præſens ex aſſe non valere corrigere. & ideò de Canonicorum monaſterijs, & Sanctimonialium, quæ ſub eadem forma viuere dicuntur, conſiderauimus, ſicut Apoſtolus Paulus dicit,

ſecundum indulgentiam, non ſecundum imperium, vt ſi propter imminentem reipublicæ neceſſitatem laïcis interim committuntur, Epiſcopi prouidentia, in cuius parrochia conſiſtunt, adiuncto ſibi aliquo Abbate viro religioſo, ſtudeatur qualiter reſtauratio locorum, & ſtudium ac cuſtodia officij & religionis, atque ſubſidium temporalis neceſſitatis, in eiſdem locis degentibus iuxta qualitatem & quantitatem moderationis adhibeatur & miniſtretur. & qui eadem loca tenuerint, eis inde ſicut & de alijs Chriſtianæ religionis negotijs pro Chriſti & veſtra reuerentia obediatur. Quod ſi quis non fecerit, prouiſorum curæ erit, vt ad veſtram hoc notitiam referant, & veſtra dominatio, ſecundum ſibi à Deo commiſſum miniſterium, pro modo culpæ quæ emendanda ſunt corriget. Per loca etiam monaſtica eiuſdem ordinis prouiſores neceſſe erit diſponere, cùm veſtra auctoritas eos, qui vices Chriſti ſecundum regulam diuinitus dictatam in monaſterijs agant, ſtuduerit ordinare. 1. Cor. 7. 6.

VI.

Petimus tandem, vt ordo Eccleſiaſticus in quibuſcumque ei fuerit neceſſe ri-

gorem ſalutis humanæ exerere, per poteſtatem veſtram, & per miniſterium miniſtrorum dominationis veſtræ, ſecundum antiquam conſuetudinem ſuum vigorem recipiat; & populi generalitas vna cum Eccleſiaſtica deuotione iudicium, quod honor regis diligit, & iuſtitiam, qua thronus eius firmatur, per diſpoſitionem veſtram ſuſcipiat: ſeu ammonitione atque conſilio ſacerdotali veſtra ſublimitas, & quiſque in quolibet ſtatu vel ordine, de rapinis, & cæteris quæ diſcordiæ malo acciderunt, præteritis erroribus pœnitudinem gerat, & Domini reconciliationem expoſtulet. Quam facilè omnis qui quæſierit inueniet, ſi in loco diſcordiæ plantata fuerit caritas, quæ cooperit multitudinem peccatorum. eumque potiùs quàm nos in conſilio non noſtro, ſed Dei attendatis, qui

Luc. 10 16 dixit, *Qui vos audit, me audit, & qui vos*
Matth. *ſpernit, me ſpernit. Non enim vos eſtis qui lo-*
10. 20. *quimini, ſed ſpiritus patris veſtri qui loquitur in vobis.*

III.

Concilij in Verno palatio.

CANONES CONCILII in Verno palatio habiti, vbi præſedit Ebroinus Pictauorum Epiſcopus, & VVenilo Senonum Archiepiſcopus, necnon & Hludouuicus ſancti Dionyſij Abbas, & Hincmarus pòſt Remorum Epiſcopus, anno V. *regni Domini noſtri Karoli filij Hludouuici Imperatoris, menſe Decembrio, Indictione* VII.

GRatias omnipotenti Deo referimus, inclyte Rex Carole, nos Epiſcopi & cæteri fideles, qui ex diuerſis partibus ad Vernum euocati ſumus, quòd depoſita diſcordia, vnde tot mala proceſſerunt, quæ & enumerare longum eſt, & declinare adhuc impoſſibile, rediſtis ad pacem cum fratribus veſtris, quam & natura vobis & religione debetis. In qua vt ſemper maneatis per Chriſtum, qui pax noſtra eſt,

obſecramus. vt qui maximas res veſtras diſcordiâ pene dilapſas videtis, concordia & fido adiutorio releuatas citò aſpiciatis. Cedendum eſt enim Deo, de quo veriſſi-
Daniel. 4. 14. mæ continent litteræ, *Poteſtatem habet Excelſus in regno hominum, & cuicumque voluerit, dabit illud.* & qui dignatione mirabili
Matth. 5. 9. pollicetur, *Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur.* Cæterum quia eodem Deo inſpirante dignati eſtis iubere, vt de ſtatu Eccleſiæ, qui vehementer magnitudine ac multitudine peccatorum noſtrorum confuſus eſt, tractaremus, in nomine & adiutorio eius, quæ communi deliberatione reperimus, celſitudini veſtræ ac populi fidelis deuotioni humiliter aperimus. Neq; enim nos iuſtos approbare contendimus. conſideratione conſcientiæ noſtræ illud
Thren. 3. 22. Hieremiæ ſuppliciter dicamus, *Miſericordia Domini quia non ſumus conſumpti, quia non defecerunt miſerationes eius.* Sed ad Deum reuerti & vos nobiſcum trahere meditantes, officium noſtrum exequimur cunctis acquieſcentibus profuturum. Quippe non vobis noſtrâ, ſed illius aucto-
Ioan. 8. 47. ritate loquimur qui ait, *Qui eſt ex Deo, verba Dei audit.* Abſit autem vt in vobis impleatur quod ſequitur, *Propterea vos non*

auditis, quia ex Deo non eſtis.

CAP. I.

Itaque vos primò conuenimus, vt quia veſtra probitas cunctis vobis poteſt prodeſſe ſubiectis, cultum Dei rebus omnibus præferatis. Namque ipſe dicit, *Qui glorificant me, glorificabo eos, qui autem contemnunt me, erunt ignobiles.* Præterea miſericordiam & iudicium atque iuſtitiam conſeruetis. Scilicet vt miſericordia temperet ſeueritatem poteſtatis, iudicium comprimat obſtinatè peccantes, iuſtitia merentibus digna reſtituat. Siquidem *Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur*, &, *Beati qui cuſtodiunt iudicium & faciunt iuſtitiam in omni tempore*, &, *Honor regis iudicium diligit*, &, *Iuſtitiâ firmari thronum regis*, ſapientiſſimi Salomonis, immo per eum loquentis Dei prodit auctoritas. Taliter vobis agentibus, vel incruentam vobis, vt credimus, vel iuſtam de hoſtibus victoriam diuina gratia prouidebit. Exemplo vobis eſſe poſſunt Dauid & Ezechias, qui merito ſanctitatis inimicos populi Dei, vel pugnando, vel orando mirabili celeritate vicerunt sed & domeſticum lumen Imperator Caro-

1. Reg. 2. 30.
Matth. 5. 7.
Pſal. 105 3.
Pſal. 98. 4.
Prou. 25 5.

lus, qui nomen quod familiæ veſtræ peperit clariſſimis actibus adornauit. Nec regni vobis amplitudinem ac ſoliditatem tantummodò, verum etiam vobis bene gerentibus poſt vitæ huius excurſum eadem Dei gratia gloriam largietur æternam, cui
Pſal. 16. 15. rex & propheta ſuſpirans, *Satiabor*, inquit, *cùm apparuerit gloria tua*. Hæc autem veſtræ maieſtati nõ temerè ſuggerimus, quia veſtri quoque cura nobis commiſſa eſt, quorum miniſterio per fidem atque baptiſma mundati diem tremendi iudicij cum cæteris fidelibus expectatis.

II.

Verùm vt ad nos Epiſcopos redeamus, per hanc ciuilem diſcordiam multa interdum in nobis ipſis, ac alijs nobis commiſſis neglexímus, interdum negligere coacti ſumus: ita vt in omnibus ordinibus religio magnum detrimentum acceperit, & alij quidem per ignorantiam in interitum tendant, alij verò longa licentiâ aſſuefacti impunè ſe peccare poſſe confidant. Tandem igitur ad propriam & cæterorum correctionem conuerſi, quæſumus vt ſcelerum patratores, & Apoſtolicæ diſciplinæ contemptores, miſſis à latere veſtro probatæ fidei legatis, abſque reſpectu

perſonarum, & excœcatione munerum, coerceantur, & otio nobis quantum poſſibile eſt conceſſo, ſermo Dei prædicando fructificet, & canonum reſerenda auctoritas debitum in omnibus vigorem obtineat.

III.

In locis ſanctis, hoc eſt monaſterijs, alios ſtudio, nonnullos deſidiâ, multos neceſſitate victus & veſtimenti à ſua profeſſione deuiare comperimus. quod petimus vt in omnibus parrochijs directi à veſtra manſuetudine religioſi atque idonei viri cum notitia Epiſcoporum ſcrutentur & corrigant, ac ſingulorum locorum ſtatum veſtræ celſitudini & noſtræ mediocritati tempore à vobis conſtituendo renuncient.

IV.

Monachos, qui cupiditatis cauſa vagantur, & ſanctæ religionis propoſitum impudenter infamant, ad ſua loca iubemus reuerti, & regulariter Abbatum ſollertiâ recipi. Eis autem qui poſt euidentem profeſſionem monachicam etiam habitum reliquerunt, vel qui ſua culpa proijciuntur, niſi redire, & quod Deo ſpoponderunt implere conſentiant, hoc credimus

poſſe remedio ſubueniri, ſi in ergaſtulis incluſi tamdiu à conuentu hominum abſtineantur, & pietatis intuitu conuenientibus macerentur operibus, donec ſanitatem correctionis admittant. Namque illi, qui quondam monachi, poſtea relicta ſingularitatis profeſſione ad militiam, vel ad nuptias deuoluuntur, Papæ Leonis decreto publicæ pœnitentiæ ſatisfactione purgandi ſunt. De clericis autem Eccleſiarum ſuarum deſertoribus antiqua forma Calchedonenſis Concilij ſeruanda eſt, quæ præſcribit vt ſi Epiſcopus ſuſceperit clericum ad alium Epiſcopum pertinentem, & ſuſceptus & ſuſcipiens communione priuetur, donec is qui migrauerat clericus, ad propriam reuertatur Eccleſiam.

Ep. ad Ruſtic.

Can. 20.

V.

Qui ſanctimonialibus illicitè miſcentur, & ſacrilega fœdera cum eis faciunt nuptiarum, eos Innocentii Papæ cenſura à communione iubet ſuſpendi, & niſi per publicam probatámque pœnitentiam omninò non recipi, aut his certè viaticum de ſæculo tranſeuntibus, ſi tamen pœnituerint, non negari.

VI.

Ab altero verò deſponſata, & ab altero

rapta puella, ſecundum ſtatuta Ancyrani Concilij, ei à quo deſponſata fuerat reddenda eſt, etiam ſi vim à raptore pertulerit. De raptoribus autem id nobis videtur optimum, vt quoniam Eccleſiaſticam excommunicationem parui pendunt, ſæcularium regum terreantur auſteritate. Can. 10.

VII.

Si quæ ſanctimoniales cauſa religionis, vt eis falsò videtur, vel virilem habitum ſumunt, vel crines adtondent, quia ignorantia magis quàm ſtudio eas errare putamus, admonendas, caſtigandaſque decernimus: ne fortè veteris ac noui inſtrumenti prǽuaricatrices iuxta Gangrenſem Synodum ſeueritate anathematis ab Eccleſiæ corpore præcidantur. Can. 13.

VIII.

Quoniam quoſdam Epiſcoporũ ab expeditionis laborẽ corporis defendit imbecillitas, alijs autem veſtra indulgentia cunctis optabilẽ largitur quietem, præcauendum eſt vtriſque, ne per eorum abſentiam res militaris diſpendium patiatur. Itaque ſi veſtra conſentit ſublimitas, homines ſuos reipublicæ profuturos cuilibet fidelium veſtrorum, quem ſibi vtilem iudicauerint, committant, cuius diligentia

ne ſe ab officio ſubtrahere valeant, obſeruetur.

IX.

Remorum Eccleſiam diu multúmque paſtore deſtitutam, nuper ſpoliatam rebus, oneratam iniurijs, abſque ingenti dolore fateri non poſſumus. & quia veſtram ſublimitatem & noſtram paruitatem eruere deſideramus periculo, obſecramus vt tam fœdè lacerata Eccleſia redintegretur, atque iuxta venerabilium canonum conſtitutionem dignus ei celeriter quæratur & præficiatur Epiſcopus: vt clerus & populus tantis attritus & ſpiritalibus & corporalibus incommodis, conſolatione recepta cum ſuo præſule pro veſtra ſalute ac proſperitate communi Domino ſtudeat ſupplicare.

X.

Aurelianenſis etiam Eccleſia confuſione maxima noſcitur laborare. tamen quia ſuperiore anno Archiepiſcopus Wenilo, ſuis annitentibus ſuffraganeis, ex eodem loco Agium presbyterum palatij veſtri memoratæ Eccleſiæ ordinauit, probabilium canonicorum ac laicorum atteſtatione inſtructus, & petitione impulſus, & eadem Eccleſia noſtro & veſtro vacat periculo; huius rei alium exitum non vide-

mus, niſi vt veſtra pietas quod à tantis viris factum eſt ratum eſſe permittat.

X I.

De prælatione reuerentiſſimi Drogonis definire aliud non audemus, niſi expectandum, quam maximus cogi poteſt, Galliæ Germaniæque conuentum, & in eo Metropolitanorum, reliquorũque Antiſtitum inquirendum eſſe conſenſum, cui reſiſtere nec volumus, nec valemus. Nobis tamen, ſi quid tale alicui committi poteſt, & non alia, quam quæ prætenditur, latet cauſa, illi potiſſimum conuenire videtur, qui & communione ſacerdotij nobis, & excellentiæ veſtræ propinquitatis priuilegio ſociatur.

X I I.

Veniemus nunc ad vltimam partem admonitionis noſtræ, quam qua intentione fundimus, dederit Deus vt vos, ac proceres, cæteríque fideles ea deuotione ſuſcipiatis. Videmus enim iram Dei nobis & vobis imminere, cùm pro rapinis & immanibus alijs ſceleribus, tum etiam maximè, quòd Eccleſiæ facultates, quas Reges & reliqui Chriſtiani Deo vouerunt, ad alimentum ſeruorum Dei & pauperum, ad exceptionem hoſpitum, redem-

ptionem captiuorum, atque templorum Dei inſtaurationem, nunc in vſu ſæcularium detinentur. Hinc multi ſerui Dei penuriam ſibi & potus ac veſtimentorum patiuntur, pauperes conſuetam eleemoſynam non accipiunt, negleguntur hoſpites, fraudantur captiui, & fama omnium meritò laceratur. Et quidem ſi hæc à paganis pateretur Eccleſia, patientiam flagitaret. Nunc autem oppreſſi à filijs noſtris, hoc eſt ab his quos vel nos, vel deceſſores noſtri in Chriſto genuimus, Chriſtianos eos noſtro miniſterio facientes, nullam patientiæ conſolationem recipimus, quoniam de illorum interitu formidamus. Certè quod nullus quamquam impudentiſſimus negare audebit, poſſeſſio Eccleſiæ votum eſt fidelium, patrimonium pauperum, redemptio animarum. Votum ergo alterius quomodo quiſquam Deo audet auferre? hæreditátem pauperum qua temeritate præſumit inuadere? vnde alij ſuas animas redemerunt, cur indè alij ſuas perdunt? Itaque quædam loca venerabilia, quod nunquam antea auditum eſt, laici ex integro poſſident, quorundam partem ſibi vindicant, quorundam prædia multipliciter diuiſa in hæreditatẽ ſibi dari

dari fecerunt. Ægyptij ſacerdotes, famis neceſſitate cæteris cuncta vendentibus, ſuas poſſeſſiones retinuerunt, & falſi dij reuerentiam à ſuis cultoribus meruerunt, quam in hac parte ſolus & verus Deus non obtinet. Oza percuſſus eſt, propterea quòd nutantem arcam ſubleuare prçſumpſit, quam tangere nefas erat. Rideat hoc aliquis, niſi, quod ſummo dolore dicimus, quidam oppreſſores Eccleſiæ dignum ſuis moribus exitum noſtro etiam tempore inuenerunt. Propheta clamat, *Qui dixerunt, hæreditate poſſideamus ſanctuarium Dei, Deus meus pone illos vt rotam, & ſicut ſtipulam ante faciem venti.* poſtremò ipſe Dominus Ieſus conditor & redemptor, *Quid proficit homo ſi lucretur vniuerſum mundum, ſe autem ipſum perdat, & detrimentum ſui faciat?* & quiſquam tam audax & deſperatus inuenitur, qui poſſeſſiones Dei ad certiſſimam perniciem ſuam occupet & inuadat? O fideles Deo & vobis ipſis, nolite pro temporali abundantia diuitiarum mereri ſempiternam congeriem miſeriarum, nec vltra decus animæ veſtræ tam peſtifero, tam inaudito, tam denique certo ſacrilegio polluatis. Reddite Deo ſua, vt veſtra cum pace poſſideatis, tor-

Gen. 47. 20. 22.

2. Reg. 6.

Pſal. 82. 13. 14.

Matt. 16. 26.

menta euadatis æterna, & poſtmodum ad gaudium Domini noſtri vt ſerui fideles intromittamini. Sæculares honores ſæculares poſſideant, eccleſiaſticos eccleſiaſtici ſortiantur. Nec nos inſatiabilis cupiditatis arguatis, quia qualeſcumque ſumus vera nos dicere nec ipſi neſcitis. & licet pauci ſunt, tamen aliqui noſtrûm Deum timentes, qui iuxta illud propheticum exaudiantur : *Voluntatem timentium*
Pſal. 144.19. *ſe faciet, & deprecationem eorum exaudiet.* quia omnium finis cotidie appropinquat, & quæ videntur temporalia ſunt, quæ autem non videntur æterna. Si volumus euadere præſentes calamitates, & futuras euitare miſerias, in commune à noſtris prauitatibus ad Dominum conuertamur, & declinantes à malo faciamus bonum, vt bona Domini mereamur videre in terra viuentium. Tu autem, clariſſime rex, quia
1. Cor. 15.33. veriſſimè ſcriptum eſt, *Corrumpunt mores bonos colloquia mala*, fuge peruerſorum conſortia & conſilia, nec à te quiſquam petere audeat quod maieſtatem tuam præſtare non deceat. nec timeas iratos homines, hoc eſt terram & cinerem, ampliùs quàm Deum qui te creauit, quique in veritate iudicabit. Cuius voluntatem ſi per-

fectè ſecutus fueris, credimus quòd quorumlibet hominum te contumacia liberabit, & omnibus anguſtijs clementer eripiet, ac poſt hoc temporale regnum ad perpetuum cumulata felicitate perducet. In fine omnes alloquimur, quòd ſi noſtris ſalutaribus adquieueritis conſilijs, veſtro profectui plurimum congratulabimur. Sin autem nos, immò Deum per nos loquentem contempſeritis, neceſſitate implendi miniſterij quod nollemus facere compellemur.

I V.

Synodi Beluacenſis.

HÆC CAPITVLA QVÆ ſequuntur facta ſunt in Synodo habita apud Beluacum ciuitatem anno DCCC XLV. *menſe Aprilio, anno* VI. *regni domni Karoli, Indictione* VII. *Quæ collata ſunt inter eundem Principem domnum Karolum, & Epiſcopos regni ſui. & eadem iſdem Princeps glorioſus Deo teſte*

ſub fidei ſuę adſtipulatione ſe ſeruaturum promiſit erga omnes Eccleſias & Epiſcopos regni ſui. quæ ad vicem omnium Epiſcoporum ſui principatus qui erant, quique futuri erant, de manu horum Epiſcoporum conſeruanda ſuſcepit. id eſt VVenilonis, Erchanradi, Immonis, Rothadi, Symeonis, Lupi, Ragenarij, Heliæ, Erpoini, Aij, Hincmari Preſbyteri & vocati Archiepiſcopi.

CAP. I.

VT ius eccleſiaſticum & legem canonicam nobis ita conſeruetis, ſicut anteceſſores veſtri, qui hoc bene & rationabiliter obſeruauerunt, iuxta quod ſciri poterit, & Deus vobis poſſe dederit, noſtris prædeceſſoribus conſeruauerunt.

II.

Quòd in mea perſona, nec in meo ordine, niſi fortè, quod abſit, in antea contra Deum & contra vos manifeſtè fecero, vt damnari canonicè debeam, aduerſum me & meum ordinem ita damnabiliter non faciatis pro quacumque præ-

terita cauſa, vt mihi dehonoratio aut damnatio veniat.

III.

Quòd res ad Eccleſiam mihi commiſſam pertinentes, & tempore principatus veſtri ablatas, ita præſentaliter reſtituatis, & reſtitutas conſeruetis, ſicut tempore aui & patris veſtri fuerunt: & excepto ſuperpoſito, quod in vſus poſſidentium vel ex ædificijs abſumptum eſt, quomodo tunc erant, quantum ad hoc quod res vſitato nomine appellamus conſtat, quando vos inde illas tuliſtis.

IV

Vt præcepta inlicita de rebus Eccleſiæ mihi commiſſæ à vobis facta reſcindantur, & vt de cætero ne fiant caueatis.

V.

Vt ab Eccleſia mihi commiſſa indebitas conſuetudines & iniuſtas exactiones de cætero non exactetis: ſed ſic eas conſeruetis, ſicut tempore aui & patris veſtri conſeruatæ fuerunt.

VI.

Vt contra deprædatores & oppreſſores Eccleſiarum noſtrarum, & rerum ad eaſdem pertinentium, defenſionem ſecundum miniſterium veſtrum quantum poſ-

ſe vobis Deus dederit, exhibeatis.

VII.

Vt præcepta, quæ auus & pater veſter Eccleſiis nobis commiſſis fecerunt & firmauerunt, & ſtabilita conſeruauerunt, quæ etiam vos confirmaſtis, de cætero rata conſeruetis.

VIII.

Vt ſi vos contra hæc Capitula, aut nos, quod abſit, non malitiâ, nec peruerſo ſtudio, ſed aut per humanam fragilitatem, aut per ignorantiam, vel per ſubreptionem, non damnabiliter contra vos egerimus, mutuo hoc conſilio corrigamus. & firmata deinceps conuenientia maneat.

V.

Apud Toloſam ciuitatem.

SEQVENTIA CAPITVLA acta ſunt apud Toloſam ciuitatẽ anno IV *regni domni Karoli, Indictione* VI. *menſe Iunio, antequam illa quæ præcedunt, facta fuerint ſecus Teudonis villam, & in Verno palatio, & in Beluaco*

ciuitate. ſed ideò antè illa poſita ſunt, quia & dignitate generalitatis, & ſynodali præeminent auctoritate.

HÆc quæ ſequuntur Capitula, conſulentes neceſſitati Epiſcoporum Septimaniæ, & ſubiectorum eis Preſbyterorum prouidentes poſſibilitati, tractantes etiam ſacri & iuſtè inreprehenſibilis miniſterij honeſtatem, Preſbyterorum reclamatione commoniti, moderamine manſuetudinis noſtræ vſque ad diligentiorem tractatum Synodi generalis decernimus.

CAP. I.

Vt Epiſcopi nullam inquietudinem, ſiue exprobrationem Preſbyteris aut apertè ingerendo, aut alia qualibet occaſione machinando, pro eo quod ſe ad nos hac vice reclamare venerunt, inferant: quia longa oppreſſio huiuſmodi itineris eos fecit ſubire laborem.

II.

Vt vnum modium frumenti, & vnum modium hordei, atque vnum modium vini, cum menſura quæ publica, & pro-

bata, ac generalis, ſeu legitima per ciuitatem & pagum atque vicinitatem habetur, Epiſcopi à Preſbyteris accipiant, & friſchingam ſex valentem denarios, aut ſex pro ea denarios, & non ampliùs exigant: & ſi hæc non accipiunt, accipiant ſi volunt pro his omnibus duos ſolidos in denariis, ſicut in Toletano & Bracarenſe conſenſu Epiſcopi conſideraſſe dicuntur.

Brac. II. 2. Tolet. VII. 4.

III.

Vt Preſbyteri qui prope ciuitatem quinque miliaria commanent, per famulos ſuos prædictam diſpenſam reddi in ciuitate cui iuſſerit ciuitatis Epiſcopus, faciant. Qui autem longiùs ab vrbe commanent, ſtatuant Epiſcopi loca conuenientia per Decanias, ſicut conſtituti ſunt Archipreſbyteri, quò ſimiliter & eadem propinquitate cæteri Preſbyteri per famulos ſuos debitam diſpenſam Archipreſbyteris aut Epiſcoporum miniſtris conuehant. Et procurent Epiſcopi, ne miniſtri illorum Preſbyteros dehonorent, aut pignora inhoneſtè tollendo, vel locationem pro receptione diſpenſæ exigendo. ſed cum gratiarum actione recipiant, quæ Preſbyteri cum hilaritatis humanitate, iuxta Apoſtolum, conferre debebunt. Quòd ſi mi-

niſtri Epiſcoporum Preſbyteros dehonorauerint, dignam illis exinde Epiſcopi caſtigationem exhibeant. quàm niſi fecerint, & ad nos iterum pro hoc ſe Preſbyteri reclamauerint, motus noſtros qui culpabilis repertus fuerit ſentiet.

IV.

Vt in circũitione parrochiæ Epiſcopi de cætero ſingulos Preſbyteros per ſingulas iacendo euntes Eccleſiolas, ſicut hactenus, non prædentur. cùm ſcriptum ſit eoſdem euangelizare debere non turpis lucri gratiâ, ne vituperetur miniſterium ſanctum. Sed conſiderent & denuntient loca ſibi & populo conuenientia, & illuc Preſbyteri, quotquot poſſibilitas & moderatio prouiderit, plebes ſuas adducant, & ibidem Epiſcopi prædicent, confirment, & populi errata inquirant ac corrigant. Iterum autem, quia Dominica voce datur licentia, qui Euangelium adnuntiant vt de Euangelio viuant, licet Paulus Apoſtolus nihil horum fuerit vſus, Preſbyteri tale coniectum faciant, vt & Epiſcopi ſolatium habeant, & ipſi non grauentur. Quod ita nobis fieri poſſe videtur, videlicet vt quatuor Preſbyteri ad locum vbi quintus deget, & Epiſcopus reſidet, plebes ſuas de

quatuor partibus adducere ſtudeant, & vnuſquiſque eorum decem panes, & dimidium modium vini, & friſchingam de quatuor denarijs, & pullos duos, & oua decem, & modium vnum de annona ad caballos, in ſubſidium benedictionis gratia præſentet Epiſcopo. & ſimiliter quintus, in cuius domo Epiſcopus reſidet, faciat. nec amplius ab eo exigatur, niſi fortè ligna & vtenſilia in opus miniſterij commodet. Quapropter Epiſcopus prouidebit ne domus aut ſepes illius à miniſtris vaſtentur.

V.

Vt ſemel in anno Epiſcopi hanc circumitionem tempore congruo faciant: & ſi amplius miniſterium ſuum per diœceſim agere voluerint, hanc tamen diſpenſam non amplius quàm ſemel à Preſbyteris per annum accipiant.

VI.

Quòd & ſi circumitionem in ſalutem & neceſſitatem populi quacumque de cauſa dimiſerint, à Preſbyteris nec hanc diſpenſam, neque pretium illius exigant, neque alijs aut ſuis domeſticis aut amicis exigendam concedant. Et quando circumierint, & in domo Preſbyteri reſede-

rint, non ſub occaſione aaffligendi Preſbyteros immoderatè & non neceſſariè numerum famulorum adducant, neque vicinos ad paſtum incongruè conuocent. Quod & ſi cum caritate vocare voluerint, faciant: ſed non amplius à Preſbyteris, vel ſub occaſione vendendi, vel alio quolibet modo, quàm ſtatutum eſt exigant, neque paraueredos, aut alias exactiones tollant.

VII.

Vt Epiſcopi parrochias Preſbyterorum propter inhoneſtum & periculoſum lucrum non diuidant: ſed ſi neceſſitas populi exegerit, vt plures fiant Eccleſiæ, aut ſtatuantur altaria, cum ratione & auctoritate hoc faciant. Scilicet vt ſi longitudo, aut periculum aquæ, vel ſiluæ, aut alicuius certæ rationis vel neceſſitatis cauſa popoſcerit, vt populus & ſexus infirmior, mulierum videlicet vel infantum, aut etiam debilium imbecillitas, ad Eccleſiam principalem non poſſit occurrere, & non eſt ſic longè villa, vt Preſbyter illic ſine periculo ad tempus & congruè non poſſit venire, ſtatuatur altare: & ſi ita populo complacet, & commodum fuerit, ne ſine ratione ſcandalizetur, parrochia maneat indiuiſa. Sin autem præfatæ cauſæ

poſtulauerint, & populus non conductus, neque cupiditate vel inuidiâ excitatus, ſed rationabiliter adclamauerit, vt Eccleſia illis fieri, & Presbyter debeat ordinari; hoc Epiſcopi epiſcopaliter, teſte Deo, in conſcientiæ puritate, cum ratione & auctoritate, ſine intentione turpis lucri, maturè conſilio canonico tractent, & vtilitati ac ſaluti ſubiectæ plebis quæque agenda ſunt peragant. & ſecundum quod ſubtraxerint cuilibet Preſbytero de parrochia, de diſpenſa quoque debita ab illo minus accipiant, & alteri, qui quod diuiditur à parrochia ſuſcipit, ſub hac eadem menſura imponant.

VIII.

Vt Epiſcopi ſub occaſione quaſi auctoritatem habeant canonum, his conſtitutis excellentiæ noſtræ nequaquam reſultent, aut neglegant: ſed potius canones vt intellegendi ſunt intellegere, & in cunctis obſeruare procurent. quia ſi aliter fecerint, omnimodis & qualiter canones fidelium decimis agendum ſtatuant, & qualiter intellegi ac obſeruari cum manſuetudinis noſtræ decreto debeant, ſynodali diiudicatione & noſtra auctoritate regiâ docebuntur.

X.

Vt Epiſcopi ſynodos à Preſbyteris, niſi ſicut docet auctoritas canonum, duas ſcilicet, & per tempora conſtituta non exigant. Sed & in eiſdem ſynodis non per occaſionem, ſed per veritatem miniſterij ſui, teſte Deo, ad quod conſtituti ſunt, Preſbyteros & tractent, & teneant, & abſoluant.

VI.

In villa Sparnaco.

HÆC QVÆ SEQVVNTVR Capitula excerpta ſunt à domno rege Karolo, & principibus eius, ex his Capitulis quæ anno DCCCXLVI. *ediderunt Epiſcopi in Synodis. Vuenilo ſcilicet cum ſuffraganeis ſuis, Guntboldus cum ſuffraganeis ſuis, Vrſmarus cum ſuffraganeis ſuis, Hincmarus cum ſuffraganeis ſuis, Amalo cum ſuffraganeis ſuis. & oblata ſunt eidem principi, ſicut ipſe iuſſerat, collecta ad relegendum in Sparnaco*

villa Remenſis Eccleſiæ. & quia factione quorundam motus eſt animus ipſius Regis contra Epiſcopos, diſſidentibus primoribus regni ſui ab eorundem Epiſcoporum ammonitione, & remotis ab eodem conſilio Epiſcopis, ex omnibus illis capitulis hæc tantum obſeruanda & complacenda ſibi collegerunt, & Epiſcopis ſcripto tradiderunt, dicentes non amplius de eorum capitulis acceptaſſe, quàm iſta, & iſta ſe velle cum principe obſeruare.

I. DE honore & cultu Eccleſiarum.

II. De honore Epiſcoporum, & veneratione ſeruorum Dei.

III. De iuſtitijs.

IV. Vt cautela fiat erga eos qui cauſa iuuentutis aut inſipientiæ in aliquo fallunt, ſiue contemnunt admonitionem Epiſcoporum, ne ſubitò aut incautè damnentur anathemate.

V. De his qui contra regiam poteſtatem contumaces eſſe moliuntur.

VI. De precarijs.

VII. De hoſpitalibus.

VIII. De rapacibus.

IX. Vt Epiſcopis tempus congruum obſeruetur ad miniſterium ſuum peragendum.

X. Vt clerici arma militaria non contingant.

XI. Vt miſſi dirigantur, qui inquirant ſi præcepta à nobis de rebus Eccleſiarum ad proprium ſint facta.

XII. De hæreſi Simoniaca.

XIII. Vt à nullo ſedes Epiſcopalis proprio infirmante Epiſcopo vſurpetur.

XIV. Vt canonici infra dormitorium dormiant.

XV. Vt monachi ad palatium non veniant, niſi cauſa obedientiæ, exceptis Abbatibus.

XVI. Vt laici decimas de Eccleſijs non contingant.

XVII. De ſanctimonialibus contra auctoritatem nuptis.

XVIII. De ſponſis aliorum.

XIX. De ſepulturis infra Eccleſiam.

PLENITVDO autem Capitulorum, quæ in plenitudine Synodalium

actionum habentur, vnde hæ commemorationes excerptæ ſunt, ita per loca continentur.

COmmemoratio prima, de honore videlicet & cultu Eccleſiarum, ſicut ſupra ſcriptum habetur in villa Colonia, ſubſcriptione Regis & principum roboratum.

Commemoratio ſecunda, de honore Epiſcoporum & veneratione ſeruorum Dei, ſimiliter.

Commemoratio tertia, de iuſtitijs, ſimiliter.

Commemoratio quinta, de his qui contra regiam poteſtatem contumaces eſſe moliuntur, ſimiliter.

Commemoratio ſexta.

CÆTERÆ autem commemorationes, quæ ſequuntur, ita in præfata plenitudine cum ſuis Capitulis continentur.

X X.

XI. ET ne magnificentiam veſtram illue veſtræ dignitati indecens & inhoneſta im-

ſta impellat neceſſitas, quò non trahit voluntas, & partim neceſſitate, partim etiam ſubreptione, quia aliter quàm ſe rei veritas habeat vobis dictum vel poſtulatum fuit, maximè quod ad rem publicam pertinuit, aut præreptione in beneficiario iure, aut in alode adſumptum habetur. Videtur nobis vtile & neceſſarium, vt fideles & ſtrenuos Miſſos ex vtroque ordine per ſingulos Comitatus regni veſtri mittatis, qui omnia diligenter inbreuient, quæ tempore aui ac patris veſtri, vel in regio ſpecialiter ſeruitio, vel in vaſſallorum dominicorum beneficijs fuerunt. & quid, vel qualiter, aut quantum exinde quiſque modo retineat, & ſecundum veritatem renuntietur vobis. Et vbi inueneritis, quia ratio & vtilitas, ac ordo ſeu veritas in abſumptis vel donationibus habeantur, in ſtatu permaneant. vbi autem inrationabilitas, vel potius fraus inuentæ fuerint, vna cum conſilio fidelium veſtrorum hoc taliter corrigite, vt ratio atque vtilitas, ſeu iuſtitia non deſerantur, & dignitas veſtræ magnificentiæ per neceſſitatem ita vilis non fiat, ſicut vos non decere cognoſcitur. quoniam domeſtica domus veſtra aliter obſequijs domeſticorum repleti non

poterit, niſi habueritis vnde eis meritis reſpondere, & indigentiæ ſolatium ferre poſſitis. & ſic demum res publica veſtra de ſuo ſuffragetur ſibi, & Eccleſiæ à quibus non expedit habeantur immunes.

XXI.

VI. Vt precariæ & commutationes tempore viduatarum Eccleſiarum factæ ab his qui loca Epiſcoporum occupauerant, reſcindantur, & cum auctoritate eccleſiaſtica, vel ciuili denuo, ſi fiendæ ſunt, fiant.

XXII.

VI. Precariæ autem à nemine de rebus eccleſiaſticis fieri præſumantur, niſi quantum de qualitate conuenienti datur ex proprio, duplum accipiatur ex rebus Eccleſiæ, in ſuo tantum qui dederit nomine, ſi res proprias & eccleſiaſticas vſufructuario tenere voluerit. Si autem res proprias ad præſens dimiſerit, ex rebus eccleſiaſticis triplum fructuario vſu in ſuo tantum quis nomine ſumat. quia ſic eas quemque tractare oportet, vt alienarum diſpenſatorem, non propriarum largitorem. Et à nulla poteſtate quis cogatur facere precariam de rebus propriè Deo & Sanctis illius dicatis: cùm ratio & vſus obtineat, neminem cui non vult contra vtilitatem

& rationem præſtitum de proprio facere beneficium. Præcepta autem regalia ſuper precariis eccleſiaſticis fieri nec ratio ſinit, nec auctoritas quolibet modo permittit. quoniam præcepta in iure eccleſiaſtico firmare indignum iudicet neceſſe eſt maieſtas regia, niſi ab eccleſiaſtico rectore petantur. Iſdem autem cuſtos Eccleſiæ ſolertiſſimè caueat, ne ſui ordinis & eccleſiaſticæ communionis fortè immemor, contra auctoritatem præceptum regium pro quacumque adſentatione fieri petat. qui & ſi fecerit, non audiatur: ſi autem obtinuerit, regia diſcretione & epiſcopali idem reſcindatur, & petitor iniuſtus pro principis iniuſta ſuggeſtione dignè corripiatur. & precariæ ſecundum antiquam conſuetudinem & auctoritatem quinquénio in quinquenniũ renouentur.

XXIV.

Vt contra deprædatores & oppreſſores Eccleſiarum & rerum ad eaſdem pertinentium defenſores ſecundum miniſterium veſtrum, quantum Deus poſſe dederit, exiſtatis. & præcepta quæ auus & pater veſter Eccleſijs ditioni veſtræ ſubiectis fecerunt ac firmauerunt, & ſtabilia conſeruauerunt, quæque vos confirma- VIII.

ſtis, de cætero rata in omnibus cõſeruetis.

XXVIII.

IX. Vt regia magnificentia liberiorem libertatem Epiſcopis ad ſuum peragendum in eorum parrochijs miniſterium, quam hactenus propter diuerſas perturbationes habuiſſent, maximè in ſacratiſſimis temporibus, Quadrageſimæ ſcilicet, & Aduentus Domini tribuat: quatenus & periculum & ipſi Epiſcopi, & regia dignitas ſalubrius pro miniſterio ſibi commiſſo & neglecto poſſint euadere, & pro ſtrenuè exſecuto diuinam miſericordiam ſibi conciliare præualeant. Ipſi autem Epiſcopi conceſſum ſibi otium non in ſuas voluptates, ſed in diuinum & officioſum conuertant negotium. quatenus ſtudentes prædicationi atque cõfirmationi, quod hactenus per parrochias fuit neglectum, ſollerter & deuotiſſimè de cætero ſit correctum & emendatum. Et non propter ſuam quietudinem Epiſcopi ad remotiora loca ſecedentes, & ſuum miniſterium neglegentes, proprias deſerant ciuitates: ſed vt parrochias ſuas cum officij efficaciâ circumeant, aut cum religione in ſuis ciuitatibus canonicè cum ſuis filijs degant. & hoſpitalitate ornati, quæ iam penè propter

diuerſas rapacitates adnullata eſt, non ſolùm in oculis Domini propter obedientiam mandati diuini reddantur conſpicui: verum & bonum teſtimonium ſecundum ſanctum adquirant Apoſtolum. Preſbyteros etiam ſibi commiſſos & doctrinæ caſtitate, & ſobrietate atque hoſpitalitate ſecundum eorum miniſterium ornari compellant. 1. Tim. 3.

XXXVII.

Vt quicumque ex clero eſſe videntur, arma non ſumant, nec armati incedant: ſed profeſſionis ſuæ vocabulum religioſis moribus & religioſo habitu præbeant. quod ſi contempſerint, tanquam ſacrorum canonum contemptores, & eccleſiaſticæ ſanctitatis profanatores, proprij gradus amiſſione multentur, quia non poſſunt ſimul Deo & ſæculo militare. x.

XL.

Admonenda eſt regia magnitudo de hoſpitalibus, quæ tempore prædeceſſorum ſuorum & ordinata & exculta fuerunt, & modo ad nihilum ſunt redacta. Sed & hoſpitalia Scottorum, quæ ſancti homines gẽtis illius in hoc regno conſtruxerunt, & rebus pro ſanctitate ſua adquiſitis ampliauerunt, ab eodem hoſpitalita- vii.

tis officio funditus ſunt alienata: & non ſolùm ſuperuenientes in eadem hoſpitalia non recipiuntur, verum etiam ipſi, qui ab infantia in eiſdem locis ſub religione Domino militauerunt, exinde eijciuntur, & oſtiatim mendicare coguntur. Vnde pertimeſcenda eſt canonica ſententia, & maximè decretalis Symmachi Papæ definitio, quia vt necator pauperum, & Chriſti traditor Iudas, idem qui huius ſceleris au-ctor & perpetrator eſſe dinoſcitur, præſenti & perpetuo eſt anathemate feriendus. Qui reiculam, inquit Symmachus Papa, vel quicquid fuerit Eccleſiæ, petunt à Regibus & corrumpendæ pietatis inſtinctu egentium ſubſtantiam rapiunt, irrita habeantur quæ obtinent, & à communione Eccleſiæ, cuius facultatem auferre cupiunt, excludantur. Item in canone
Conc. Aurel. v. c. 15. Aurelianenſi: Si quis quolibet tempore contra hanc conſtitutionem noſtram venire tentauerit, aut aliquid de conſuetudine, vel facultate Xenodochij ipſius abſtulerit, vt Xenodochium, quod auertat Deus, eſſe deſinat, vt necator pauperum inreuocabili anathemate feriatur.

XLIII.

XII. Cauendum & ſummoperè præcauen-

dum, ac per virtutem Chriſti ſanguinis interdicendum, & Epiſcopis, & Regibus, & omnibus ſublimioribus poteſtatibus, atque cunctis fautoribus, & electoribus quorumcumque, atque conſenſoribus, ſeu ordinatoribus in gradu eccleſiaſtico, vt nemo per ſimoniacam hæreſim regiminis locum obtineat quacumque factione, calliditate, promiſſione, ſeu commoditate aut donatione, per ſe aut per emiſſam perſonam. cùm Spiritus ſanctus inter cætera documenta eccleſiaſtica per os ſancti dicat Gregorij: Cur non perpenditur, quia benedictio illi in maledictionẽ conuertitur, qui ad hoc vt fiat hæreticus promouetur? & item: Ementes quippe atque vendentes par pœna conſtringit, cum liqueat hanc hæreſim in ipſa ſua origine Apoſtolica eſſe deteſtatione damnatam. & Apoſtolus docet, *Non ſolùm qui faciunt, ſed etiam qui conſentiunt, digni ſunt morte.* & item beatus Gregorius: Dolens, inquit, dico, gemens denuntio, quia ſacerdotium, quod apud vos intus cecidit, foris diu ſtare non poterit. item idem: Aduerſarius animarum callidâ ſpecie ſuadet quaſi debere ab habentibus accipi, vt ſit quod poſſit non habentibus erogari; ſicut ſcriptum

Lib. VII. ep. 110.

Rom 1. 32.

Lib 4. ep. 50.

Prou. 21 eſt, *Hoſtiæ impiorum abominabiles, quia of-*
27. *feruntur ex ſcelere.*

XLVII.

XIII. Vt nemo Epiſcopo viuente Eccleſiam illius, aut res ad eam pertinentes inuadere, aut dominari præſumat. neque ſub voluntariæ cleri ac populi electionis obtentu, præter voluntatem Epiſcopi, quiſquam quacumque ſæculari poteſtate præditus quaſi œconomum conſtituat. ſed ſi Epiſcopus miniſteriũ eccleſiaſticum propter infirmitatem corpoream exhibere non potuerit, in Archiepiſcopi hoc cum voluntate Epiſcopi eiuſdem Eccleſiæ maneat ordinatione, qualiter debitum officium non remaneat. Obſequium verò ad rem publicam pertinens qualiter exſequatur, per tales ex ſubditis & eccleſiaſticis miniſtris, cum conſenſu Archiepiſcopi propter pacis caritatiſque cuſtodiam, Epiſcopus ordinet & diſponat, quos ſuccedendi in Epiſcopatu appetitus indebitus non eleuet, neque vexet. niſi moratus ita extiterit, vt ſecundum inſtituta beati Gregorij in libro epiſtolarum, & humiliter in ſubditione profit, & pòſt vtiliter conueniens ſanctis regulis præſit. quia ob hoc in multis Eccleſijs ſcandalum magnum conſpe-

ximus. Si autem in Archiepiſcopo talis neceſſitas acciderit, ſimiliter ipſe conſilio Coëpiſcoporum ſuorum huiuſmodi ordinationem exhibeat.

LIII.

Vt canonici in ciuitate vel monaſterijs, ſicut conſtitutum eſt, in dormitorio dormiant, & in refectorio comedant, & in domo infirmorum neceſſariò ſubleuentur, & tam ſani quàm & infirmi canonicè veſtiantur, atque in clauſtris horis congruis degant, & ſub cuſtodia canonica lectioni & cæteris diuinæ inſtitutionis inſiſtant officijs. Qui verò Epiſcoporum loci conuenientiam aut facultatem non habuerit, vt hoc perficere & ordinare poſſit, Princeps ſecundum conſtitutionem domni Imperatoris Hludouuici annuat. id eſt, ſi vicina Epiſcopio terra de eadem Eccleſia eſſe reperta fuerit, & ab alio poſſidetur, Eccleſiæ rectori ad clauſtra clericorum, vel alia quælibet Eccleſiæ commoda facienda reddatur. Si autem de fiſco fuerit, regia liberalitas eandem terram ad ſeruorum Dei habitacula conſtruenda largiri dignetur. Si autem de alia caſa Dei, aut de cuiuſlibet proprio fuerit, ex conuenientia commutandi licentia tribua- XIV.

tur. Et ſi paupertas loci ad ædificandas domos neceſſarias non ſuffecerit, eos ad adiutorium ædificandi poteſtas regia cogat, qui res de eadem Eccleſia in beneficijs retinent.

LVI.

XIV. Vt nemo Epiſcoporum quemlibet ſine certa & manifeſta peccati cauſa communione priuet eccleſiaſtica. Anathema autem ſine cõſenſu Archiepiſcopi aut Coëpiſcoporum , prælata etiam euangelica admonitione, nulli imponat, niſi vnde canonica docet auctoritas : quia anathema æternæ mortis eſt damnatio, & non niſi pro mortali debet imponi crimine, & illi qui aliter non potuerit corrigi.

LVII.

XV. Vt monachi, quibus monaſteriorum cura commiſſa non eſt, paſſim & ſine auctoritate palatiũ non adeant, nec in eo immorentur, vel vbi & vbi diſcurrere, ac peruagari acephali præſumãt. Sed ſi tales quilibet fuerint, vt vtiles & neceſſarij Eccleſiæ ac principi reperiantur, cum auctoritate Epiſcopi canonicè ac religiosè pergant. Sin autem, in monaſterijs ſuis, ſicut canonica & regularis docet inſtitutio, religiosè reſideant. Quos etiam nec Epiſ-

copus, nec Abbas, vel quilibet alius eos veredariorum more in miſſaticis inſtanter tranſmittat. quia per quoſdam illorum contra canonicam auctoritatem, & eccleſiaſtica & ciuilia perturbantur negotia. Nec ſub prætextu obedientiæ diutius vilicationibus inſeruiant: ſed regulariter obedientiam viciſſitudine ſua peragentes, ſecum, vt de ſancto Benedicto legitur, in monaſterio habitent, atque ſeipſos recolligant. Hæc autem tranſgredientes, ſiue prælati in fauendo, ſiue ſubditi in obtinendo, excommunicentur.

LXIII.

Hi verò, qui ex rebus eccleſiaſticis nonas & decimas perſoluere, & ſarta tecta Eccleſiæ ſecundum antiquam auctoritatem & conſuetudinem reſtaurare debent, & hoc non ſolum neglegunt, verùm & per contemptum dimittunt, atque clericos fame & penuriâ, eccleſiaſtica quoque ædificia diſſolutione adnullari permittunt, tamdiu ab eccleſiaſtica communione ſeparentur, vſque dum diligentiâ emendare ſtudeant, quod ſocordiâ neglexerunt. Quod ſi iterum iterauerint, poſt excommunicationis ſatisfactionem regia poteſtate compulſi, iuxta legale & anti- XVI.

quum dictum, qui neglegit cenſum, perdat agrum. Serui autem Eccleſiarum, quibuſcumque poteſtatibus ſubditi, vnde melior conſuetudo, vel deuotior commendatio, ex tempore & iuſſione domni Hludouuici, vel certè domni Karoli, ſeu etiam Pippini non exiſtit, ſaltem xx. diebus in anno eidem Eccleſiæ ad reficiendas ipſius ruinas abſque moleſtia ſeruire ſinantur. vbi autem & amplior commendatio, & melior conſuetudo inde habetur, pro hac noſtra neceſſitudinis conſideratione non decidat.

LXVII.

XVII. Qui ſanctimoniales virgines vel viduas rapiunt, & progreſſu etiam criminis in coniugium ſumunt, publicæ pœnitentiæ iuxta modum quem pręuiderit Epiſcopus, ſubigantur. ipſæ verò locis congruis pœnitentiæ retrudantur, & ad habitum religionis redire cogantur. Vterque autem ſine vlla ſpe vxoriæ copulationis perenniter maneant. ſi autem, quod abſit, coniugia iterare præſumpſerint, acriori ſubdantur vindictæ, & amplius propellantur. qui ſi fortè obedire monitis ſalutaribus non voluerint, anathematizentur.

LXVIII.

De his qui ſponſas alienas rapiunt, vel xviii.
conſenſu parentum accipiunt, antiqua &
ſynodalis ſententia obſeruetur. Quod &
ſi fortè in Eccleſia euentus talis reperiri
dinoſcitur, vt pro ſalutis & religionis competentia humanius quiddam debeant tractare Pontifices, ſicut canonica, vt eiſdem verbis vtamur, docet auctoritas, quia prior quidem, inquiens, definitio duriùs, poſterior autem quiddã tractauit humaniùs: nullomodo, vt ad maximam indulgentiam deſcendamus, alterius ſponſæ acceptor ſine publica tranſeat pœnitentia, & ſponſo legaliter multam componat. Quod ſi hæc obedire renuerit, ſine vlla refragatione anathematizetur. fautores verò illius iuxta modum culpæ Epiſcopali decreto pœniteant. Si verò, quod non optamus, quis de gradu eccleſiaſtico talibus nuptiis ſe conſenſorem vel interuentorem manifeſtè prodiderit, à gradu proprio repellatur. & ſi veriſimilibus exinde ſuſpicionibus fuerit propulſatus, & canonicè nequiuerit approbari, ſecundum ſanctorum patrum ſtatuta ſe purgare cogatur.

LXXII.

Vt nemo quemlibet mortuum in Eccle- xix.

ſia quaſi hæreditario iure, niſi quem Epiſcopus aut Preſbyter pro qualitate conuerſationis & vitæ dignum duxerit, ſepelire præſumat. Nec quiſquam oſſa cuiuſlibet mortui de ſepulcro ſuo eijciat, aut ſepulturam cuiuſquam temerario auſu quoquo modo violet: ſed vnumquemque in loculo ſibi à Deo præparato atque conceſſo aduentum ſui iudicis præſtolari concedat. Maximè cùm non ſolùm diuinæ leges, ſed etiam & humanæ apud humanam rempublicam ſepulcrorum violatores reos mortis dijudicent. Sed & neque pro loco ſepulturæ, vt verbis ſancti Gregorij vtamur, pretium de terra conceſſa putredini quærere, & de alieno velle facere lucri compendium aliquo modo tentet. Si quando autem proximi vel hæredes ſponte aliquid offerre Eccleſiæ voluerint in eleemoſyna defuncti, accipere non vetamus. peti verò, aut aliquid exigi omnimodò prohibemus. ne, quod valdè inreligioſum eſt, aut venalis, quod abſit, dicatur Eccleſia, aut de humanis mortibus videamur gratulari, ſi compendium exinde ſtudemus modo quolibet quærere.

Lib. VII. ep. 55.

VII.

Conuentus apud Marſnam I.

HÆC QVÆ SEQVVNTVR Capitula acta ſunt quando tres Reges fratres, Hlotharius ſcilicet, Hludouuicus, & Karolus, ſimul conuenerunt ſecus municipium Treiectum, in loco qui dicitur Marſna, anno incarnationis Dominicæ DCCCXLVII. *per menſem Februarium. quæ etiam capitula ſingulorum adnunciationes ſequuntur.*

CAP. I.

DE pace & concordia atque vnanimitate trium fratrum & Regum inter ſe, & quòd veriſſimo & non ficto caritatis vinculo ſint vniti, & vt nullus deinceps ſcandalorum inter eos occaſiones ſerere poſſit.

II.

Vt ipſi mutuo ſibi auxilientur, & contra

Dei ſanctæque Eccleſiæ ac ſuos inimicos ſecundum opportunitatem temporis inuicem adiuuent.

III.

Vt nemo per quamlibet cupiditatem leges pacis in cuiuſlibet eorum regno conuellere præſumat. quod ſi facere præſumpſerit, communem ab eis vltionem incurrat.

IV.

Vt Eccleſiæ Chriſti per omne eorum regnum priſtinam dignitatem honorémque retineant: & quicquid ſuperſtite domno Hludouuico Imperatore iure legitimo poſſederunt, abſque vlla deminutione recipiant.

V.

Vt ſingulis eorum fidelibus talis lex conſeruetur, qualem temporibus priorum Regum, & præcipuè aui patriſque eorum habuiſſe noſcuntur: ſi tamen & ipſi priſtinam fidem erga ipſos conſeruent.

VI.

Vt rapinæ & deprædationes, quæ quaſi iure legitimo hactenus factæ ſunt, penitus interdicantur, & nemo ſe impunè poſt hæc eas præſumere poſſe confidat.

VII.

Vt in ſingulis partibus regni miſſi idonei

conſtituantur,

conſtituantur, qui querelas pauperum & oppreſſiones, ſiue quorumcumque cauſas examinare, & ſecundum legis æquitatem valeant definire. Et ſi ab vno in aliud regnum huiuſmodi præſumptores confugerint, ibi ſimiliter opprimantur.

VIII.

Vt nullus in omni eorum regno deinceps raptum facere præſumat, aut ſi fecerit, legaliter puniatur.

IX.

Vt Regum filij legitimam hæreditatem regni ſecundum definitas præſenti tempore portiones poſt eos retineant, & hoc quicumque ex his fratribus ſuperſtes fratribus fuerit, conſentiat, ſi tamen ipſi nepotes patruis obediētes eſſe conſenſerint.

X.

Vt legati ad Ducem Brittonum mittantur, qui de communi erga eos obſeruatione pacis eum commoneant.

XI.

Vt ſimiliter ad Regem Nordmannorum legati mittantur, qui eum conteſtentur, quòd aut pacem ſeruare ſtudebit, aut communiter eos infenſos habebit.

ADNVNTIATIO DOMNI HLOTHARII.

NOBIS & fratribus noſtris viſum fuit, vt ad Dei voluntatem quærendam qualiter ſancta Eccleſia recuperata eſſe poſſit, & pacem & nos ac vos & iſte populus Chriſtianus habere poſſimus, Nos ſimul coniungeremus, ſicut nunc fecimus, & ſic ſimus inter nos, ſicut fratres per rectum eſſe debēt. Et pro certo illud ſciatis, quia gratias Deo ſic ſumus, & ſic permanere adiuuante Deo in ante volumus, & in cōſilio & in auxilio vnuſquiſque erga alterum parati ſumus adiutorium ferre, ſicut fratres in Dei voluntate & communi profectu facere debent, in quibuſcumque potuerimus.

ADNVNTIATIO DOMNI HLVDOVVICI.

1. SCIATIS, quia fratres noſtri & nos noſtros miſſos ad communem nepotem noſtrum in Aquitaniam mittimus, & ei tales Comitatus deſignatos mandamus, in quibus ipſe cum ſuis interim ſufficienter eſſe poſſit, & fideles dilecti fratris noſtri Karoli de illo regno pacem habere poſſint, vſque dum idem nepos noſter ad commune placitum noſtrum veniat, ad

quod cum tali ſecuritate à nobis accepta eum venire mandamus, vt ſanus venire, & ſanus ſtare, & ſanus reuerti, quantum illum Deus ſaluare voluerit, poſſit. Et ſi tunc noſtrum conſilium audire voluerit, volumus cum Dei adiutorio & veſtro conſilio conſiderare, quomodo melius ſecundum communem profectum & vtilitatem in ante eſſe poſſit. & ſi noſtrum conſilium audire non voluerit, tunc ſicut melius cum Dei adiutorio & veſtro conſilio inuenire potuerimus, exinde agere volumus.

II. Sciatis etiam, quia ſimiliter miſſos noſtros ad Brittones mittimus, & illos ad communem profectum, & pacem hortamur. Qui ſi audierint, aut non audierint, cum Dei adiutorio & veſtro conſilio exinde etiam facere volumus.

III. Sciatis, quia communiter miſſos noſtros ad Nordmannos pro pace accipienda mittimus.

IV. Sciatis etiam, quia dilectus frater noſter Hlotharius miſſos ſuos ad vos homines tranſmittit, qui vſque modo in contrarietatem dilecti fratris noſtri Karoli fuerunt, & illis mandat, vt per nullum ingenium in ante, ſicut de Dei & ſua gratia

gaudere volunt, in illius & fidelium eius contrarietatem aliquid faciant.

v. Et ſciatis, quia volumus vt res Eccleſiarum, in cuiuſcumque regno caput fuerit, tam de Epiſcopatibus, quàm de Abbatijs, ſine vlla contradictione rectores ipſarum Eccleſiarum, ſicut tempore domini ac genitoris noſtri fecerunt, illas poſſideant.

vi. Similiter & de Epiſcopatibus & monaſterijs, vbicumque in noſtro communi regno aliter eſt modo quàm debeat, volumus vnà cum Dei adiutorio illud emendare, vt Eccleſia Dei ſuum honorem debitum habere poſſit, & populus ſuam legem & iuſtitiam habeat.

ADNVNTIATIO KAROLI.

i. SCIATIS, quia dilecti fratres noſtri & nos communiter noſtrum placitum ad miſſam ſancti Ioannis apud Pariſium condictum habemus, vbi de iſtis quæ illi modo dixerunt, & cæteris, quæ ad Dei voluntatem, & noſtrum ac veſtrum communem profectum inuenire potuerimus, conſideremus, & vnà cum Dei adiutorio ad effectum perducamus. & volumus vt ab hinc in ante, vbicumque vnuſquiſque

fuerit, cum pace conſiſtat, & ad illud placitum cum pace vnuſquiſque veniat. quia in iſtis miſerijs & rapinis vſque modo multum Deum offendimus. vnde nobis Dei miſericordiam deprecari ſatis neceſſarium eſſe cognoſcimus.

II. Volumus etiam, vt vnuſquiſque liber homo in noſtro regno ſeniorem qualem voluerit in nobis & in noſtris fidelibus accipiat.

III. Mandamus etiam, vt nullus homo ſeniorem ſuum ſine iuſta ratióne dimittat, nec aliquis eum recipiat, niſi ſicut tempore anteceſſorum noſtrorum conſuetudo fuit.

IV. Et volumus vt ſciatis, quia nos fidelibus noſtris rectum conſentire volumus, & contra rationem eis facere non volumus. & ſimiliter vos ac cæteros fideles noſtros admonemus, vt vos veſtris hominibus rectum conſentiatis, & contra rationem illis non faciatis.

V. Et volumus vt cuiuſcũque noſtrûm homo, in cuiuſcumque regno ſit, cum ſeniore ſuo in hoſtem, vel alijs ſuis vtilitatibus pergat. niſi talis regni inuaſio quam LANTVVERI dicunt, quod abſit, acciderit,

vt omnis populus illius regni ad eam repellendam communiter pergat.

V III.

Conuentus apud Marſnam II.

HÆC QVÆ SEQVVNTVR Capitula acta ſunt anno DCCCLI. *incarnationis Dominicæ, quando tres fratres Reges, Hlotharius ſcilicet, Hludouuicus, & Karolus, ſecus municipium Treiectum, penes locum qui dicitur Marſna, iterum conuenerunt, & conſultu Epiſcoporum, & cæterorum fidelium, eadem capitula ſubſcripſerunt manibus proprijs, & inter ſe ac inter fideles ſuos perpetuo ſe conſeruaturos promiſerunt. quæ capitula ſingulorum in populo adnuntiationes ſequuntur.*

CAP. I.

VT omnium præteritorum malorum & contrarietatum, & ſupplantatio-

num ac malarum machinationum, atque molitionum ſeu nocumentorum inuicem actorum abolitio ita inter nos & apud nos fiat, & à noſtris cordibus penitus auellatur cum omni malitia & rancore, vt nec in memoriam, ad retributionem duntaxat mali vel contrarietatis, atque exprobationis ſeu improperij, de cætero exinde quiddam veniat.

II.

Vt tanta Domino cooperante inter nos veræ caritatis benignitas abhinc in ante maneat de corde puro, & conſciētia bona, & fide non ficta, ſine dolo & ſimulatione, vt nemo ſuo pari ſuum regnum, aut ſuos fideles, vel quod ad ſalutem, ſiue proſperitatem, ac honorem regium pertinet, diſcupiat, aut forſconſiliet, aut per occultos ſuſurrones libenter compoſita mendacia ſeu detractiones acceptet.

III.

Vt vnuſquiſque fideliter ſuum parem, vbicumque neceſſitas illi fuerit, & ipſe potuerit, aut per ſe, aut per filium, aut per fideles ſuos, & conſilio & auxilio adiuuet, vt regnum fidele proſperitatem atque honorem regium debitè valeat obtinere. & veraciter vnuſquiſque erga alterum certa-

tim demonſtret, quia in fratris ſui aduerſitate, ſi euenerit, fraterno modo contriſtatur, & in proſperitate illius lætatur. & talem fidem, ſicut inter nos modo ab hinc in ante conſeruaturos confirmatum habemus, ſic vnuſquiſque infantibus fratris ſui, ſi obierit, qui ſuperfuerit conſeruabit.

IV.

Et quia per vagos & tyrannica conſuetudine inreuerentes homines pax & quies regni perturbari ſolet, volumus vt ad quemcumque noſtrum talis venerit, vt de his quæ egit rationem & iuſtitiam ſubterfugere poſſit, nemo ex nobis illũ ad aliud recipiat vel retineat, niſi vt ad rectam rationem & debitam emendationem perducatur. & ſi rationem rectam ſubterfugerit, omnes in commune, in cuius regnum venerit, illum perſequamur, donec aut ad rationem perducatur, aut de regno deleatur.

V.

Similiter & de eo agendum eſt, qui pro aliquo capitali & publico crimine à quolibet Epiſcopo corripitur vel excommunicatur, aut ante excommunicationem crimen faciens regnum & regis regimen

mutat, ne debitam pœnitentiam ſuſcipiat, aut ſuſceptā legitimè peragat. Interdum etiam inceſtam propinquam ſuam, aut ſanctimonialem, vel raptam, ſiue adulteram, quam illic ei non licebat habere, fugiens ſecum ducit. Hic talis, cùm Epiſcopus, ad cuius curam pertinebit, nobis notum fecerit, diligenter perquiratur; ne morandi vel latendi locum in regno alicuius noſtrum inueniat, & Dei ac noſtros fideles ſuo morbo inficiat: ſed à nobis vel per miniſtros reipublicæ conſtringatur, & vt ſimul cum diabolica præda, quam ſecum duxit, ad Epiſcopum ſuum redeat, & de quocumque crimine publico debitam pœnitentiam ſuſcipiat, aut ſuſceptam vt legitimè peragat, compellatur.

VI.

Vt noſtri fideles, vnuſquiſque in ſuo ordine & ſtatu, veraciter ſint de nobis ſecuri, quia nullum abhinc in ante contra legem & iuſtitiam, vel auctoritatem ac iuſtam rationem, aut damnabimus, aut dehonorabimus, aut opprimemus, vel indebitis machinationibus affligemus. & illorum ſcilicet veraciter nobis fidelium communi conſilio, ſecundum Dei voluntatem, & commune ſaluamentum, ad re-

ſtitutionem ſanctæ Dei Eccleſiæ, & ſtatum regni, & ad honorem regium atque pacem populi commiſſi nobis pertinenti adſenſum præbebimus. in hoc vt illi non ſolùm non ſint nobis contradicentes & reſiſtentes ad iſta exſequenda: verum etiam ſic ſint nobis fideles & obedientes, ac veri adiutores atque cooperatores vero conſilio & ſincero auxilio ad iſta peragenda quæ præmiſimus, ſicut per rectũ vnuſquiſque in ſuo ordine & ſtatu ſuo principi & ſuo ſeniori eſſe debet.

VII.

Vt ſic ſimul coniuncti & nos fratres ad inuicem, & nos cum fidelibus noſtris, & fideles noſtri nobiſcum, & omnes ſimul cum Deo nos reconiungamus, & vt nobis ſit propitius illi pro deuoto munere offeramus, vt vnuſquiſque omnium noſtrûm abſque ſua propria excuſatione vel iuſtificatione recognoſcamus, in quibus aut ſingillatim, aut communiter contra illius mandata & decreta ſuorum ſanctorum fecimus, aut conſenſimus, in ordine eccleſiaſtico & ſtatu regni, & per ſingula in medium illa producamus, & nemo noſtrûm ſuo aut amico, aut propinquo, vel confœderato, immò nec ſibi ipſi ſæcula-

riter parcat, vt ſpiritaliter & ſalubriter parcere poſſit. Quin, ſicut præmiſimus in præcedenti capitulo, vero conſilio & ſincero auxilio illa in commune certatim emēdare totis viribus procuremus, quamcitiùs rationabiliter poterimus.

VIII.

Et ſi aliquis de ſubditis in quocumque ordine & ſtatu de hac conuenientia exierit, aut ſe retraxerit, vel huic communi decreto contradixerit, ſeniores cum veraciter fidelibus ſuis hæc ſecundum Dei voluntatem & legem ac iuſtam rationem, velit aut nolit ille, qui diuino conſilio & decreto & huic conuenientiæ reſiſtens & contradicens fuerit, exſequantur. Et ſi aliquis de ſenioribus de hac conuenientia exierit, aut ſe retraxerit, vel huic communi decreto, quod abſit, contradixerit, cùm plures ſeniorum noſtrorum fideles & regnorum primores in vnum conuenerint, eorum qui hæc obſeruauerint, ſeniorum conſilio, & Epiſcoporum iudicio ac communi conſenſu, qualiter de eo qui debitè admonitus incorrigibilis perſeuerauerit, agendum ſit, fauente Domino decernetur. Et vt obnixiùs ſupra ſcripta capitula à nobis auxiliante Domino inuiolabiliter

obſeruentur, & nos illa obſeruaturos certiùs credatur, manibus proprijs eadem ſubter firmauimus.

Adnvntiatio Hlotharii.

Volvmvs vt vos ſapiatis, quid noſter aduentus hic fuerit. Venimus hîc, vt ſimul adiuuante Deo cum fidelibus noſtris de Dei voluntate, & ſtatu ſanctæ Eccleſiæ ac regni, & communi noſtro ac veſtro profectu conſideraremus, ſicut & fecimus. &, gratias Deo, ſumus indè ſic adunati, & nos ad inuicem, & cum fidelibus noſtris, ſicut nos recognoſcimus quia & infra regnum & extra regnum per marcas noſtras nobis eſt neceſſarium.

Adnvntiatio Hlvdovvici.

Sicvt meus frater vobis dicit, magna neceſſitas eſt nobis, & iſti populo Chriſtiano, qui nobis eſt à Deo commiſſus, vt nos ad inuicem ſic concordes & vniti ſimus, quomodo Dei voluntas eſt, & veræ fraternitati conuenit. Quod vſque modo, poſtquam Deus iſtud regnum in manus noſtras poſt patrem noſtrum miſit, per omnia, ſicut neceſſitas fuerat, non fuimus: & ideo tanta Deo contraria, & nobis ac vo-

bis impedimentoſa acciderunt. Et quia modo, Domino adiuuante, ſic ſumus vnanimes, ſicut per rectum eſſe debemus: ſciatis quia vnuſquiſque noſtrûm paratus eſt vt ſuum fratrem, vbicumque neceſſitas fuerit, & infra patriam, & foris patriam, aut per ſeipſum, aut per infantẽ, vel fideles ſuos, & conſilio & auxilio ſic adiuuet, ſicut frater fratri per rectum facere debet.

ADNVNTIATIO KAROLI.

SCIATIS, quia & nos & fideles noſtri veraciter recognoſcimus, quia partim neceſſitate, partim indebita voluntate, ſicut meus frater Hludouuicus vobis dixit, multa acciderunt in iſto regno, quæ nobis neceſſe non fuerat. Et ſciatis, quia nunc gratias Deo adunati ſumus & nos ad inuicem, & cum fidelibus noſtris, vt vnà cum Dei adiutorio, quanto melius & citius rationabiliter poſſumus, procuremus qualiter quæ neglecta ſunt, emendata fiant, vt & Deus ſit nobis propitius, & eccleſiaſticus ordo debitum honorem habeat, & regni nobis commiſſi proſperitas proueniat, & iſte populus Chriſtianus pacem habeat, & vobis lex & iuſtitia con-

ſeruetur, & vos nobis, ſicut anteceſſores veſtrî noſtris anteceſſoribus fecerunt, debitum honorem & auxilium exhibeatis. & qualiter hoc conſideratum & veraciter confirmatum manibus proprijs habeamus, hîc vobis relegetur.

Et relecta ſunt in conſpectu totius populi ſupraſcripta capitula.

I X.

Synodi Sueſſionenſis.

ISTA CAPITVLA CONſtituta ſunt à domno Karolo in Synodo apud Sueſſionis ciuitatem, in monaſterio S. Medardi, anno Incarnationis Domini DCCCLIII. *in menſe Aprili.*

Regnante in ſempiternum Domino Deo vniuerſorum, anno incarnationis eiuſdem domini Dei noſtri Ieſu Chriſti DCCCLIII. anno verò regni glorioſi Karoli filij Hludouuici religioſiſſimi Auguſti tertio decimo, indictione prima, Epiſcopis iuxta inſtituta canonum Syno-

dum celebrare volentibus annuit idem rex Karolus, eoſque apud vrbem Sueſſionum in monaſterio S. Medardi, & S. Sebaſtiani, x. Kalend. Maias conuenire præcepit. Vbi poſthabitis ſæcularibus curis, ipſe quoque rex adeſſe dignatus eſt, vt non ſolùm deuotione Eccleſiæ ſe filium eſſe oſtenderet, verùm etiam ſicubi opus eſſet protectorem regia poteſtate monſtraret.

ACTIO I.

CVM itaque præſules diuerſarum Eccleſiarum, pio Rege multa humiliter & prudenter proponente, tractaſſent potiùs quædam quàm definiſſent, VI. Kalend. Maias Synodo præſidentibus Hincmaro Remorum, Guenilone Senonum, Amalrico Turonum metropolitanis Epiſcopis, idem Remorum metropolitanus Epiſcopus venerabilis Hincmarus oſtendit non paucos à deceſſore ſuo Ebone, poſtquàm canonicè depoſitus fuiſſet, nec verò canonicè reſtitutus, inrationabiliter ordinatos. Iam rex abſque vlla ambitione Synodum ſolus ingreſſus ſimpliciter cum Epiſcopis reſidebat. Serie igitur depoſitionis memorati Ebonis pleniſſimè prolata, multis Metropolitanis, pluribuſque alijs Epiſ-

copis, qui auctores fuerunt, recitatis: reſtitutionis autem illius non canonicæ, immò nec veriſimilis, paucis admodum & aliarum regionum præſulibus nominatim expreſſis: claruit præfatum Ebonem epiſcopale officium illicitè repetiſſe, quoſque gradibus eccleſiaſticis æſtimatus fuerit promouiſſe, damnationi potius obnoxios effeciſſe. Hincmarum autem ſucceſſorem eius, canonicis ſanctionibus cautè ac ſubtiliter obſeruatis, ad ſedem acceſſiſſe, & præter decreta maiorum in hac parte nihil omninò moliri, ſicut in geſtis ſynodalibus exinde ab Epiſcopis eiuſdem Concilij more canonico confirmatis pleniùs edocetur.

11.

Poſtmodum venerabilis Wenilonis Senonicæ vrbis metropolitani Epiſcopi ſuffraganeus Neuernenſis Eccleſiæ, nomine Herimannus, pro ſuis exceſſibus, quos corporali moleſtia ſæpè dicebatur admittere, à ſanctis præſulibus modeſtè & acriter increpitus eſt, quòd prius frequenter correptus ordini ſacratiſſimo perſeuerantia leuitatum adhuc iniuriam faceret, & in præſentia Principis, infirmitatem paſtoris nequaquam faſtidiètis, iniunctum eſt Metropolitano eius, vt adiunctis ſecum ali-

quot

quot Epiſcopis ad oppidum Niuernenſe accederet, & omnia ibi negotia eccleſiaſtica ſapienter componeret. Ipſum verò Coëpiſcopum ſuum Herimannum apud vrbem Senonum ſecum haberet, donec æſtiuum tempus, quod valdè contrarium infirmitati illius referebatur, pertranſiret: & ſic Domino annuente abſtinentia competenti aſſuetum, Epiſcopali grauitate inſtructum, Apoſtolicis moribus informatum, clerus & populus eum ad ſedem propriam vtiliter fauente Dei gratia reuocaret.

III.

De Burchardo etiam, qui Carnutum Eccleſiam tenebat, ſtatutum eſt, vt aut ſe idoneum ad ſumendum Epiſcopalem gradum admonitu Guenilonis metropolitani Epiſcopi oſtenderet, aut certè pronam in ſe clementiam Principis cognoſcens cederet, in vtroque Dei iudicium experturus. Igitur ſequenti die cauſa illius ad medium deducta, venerabiles Epiſcopi, Remorum metropolitanus Hincmarus, Lugdunenſium Pardulus, Aurelianorum Agius, ſeorſim eum admonere præcepti ſunt, vt ſi abſque diſcrimine valeret, officium ſe poſſe aggredi fateretur; aut ſi non poſſet, propter Dei timorem, impoſ-

ſibilitatem ingenuè confiteretur. Parte cleri, quæ præſens erat, ac laicorum bonum ei teſtimonium perhibente, memoratis præſulibus ſuadentibus, ad Concilium intromiſſus, tanto quidem gradu ſe dignum eſſe profiteri arrogantiæ aſſeruit eſſe, non veritatis. Si quis verò crimen aliquod ſibi vellet obicere, ad id purgandum ſe paratum eſſe firmauit. Nullo qui id conaretur exiſtente, decreuit ſancta Synodus, ne diu Carnutum ſedes vacaret: ſed directis illuc ſecundum voluntatem metropolitani Epiſcopi venerabilis Guenilonis, qui electionem præfati Binchardi recognoſcerent, & ipſi referrent, optantibus canonicè ordinaretur Epiſcopus.

IV.

Præterea Cenomannicæ vrbis Aldricus Epiſcopus paralyſi diſſolutus epiſtolam direxit, cauſā ſuæ abſentiæ inſinuās, petenſque vt maximè ſibi adhuc viuēti, & quandocūque defuncto, ſacris precibus opitularentur. quod exuberantes caritate ſe facturos promiſerunt, & metropolitano illius, Turonicæ vrbis venerabili Epiſcopo Amalrico, vt ad eandem vrbem accederet iniunxerunt, & quæcumque eſſent eidem Eccleſiæ proficua vt ſtrenuè exeque-

retur, vnanimiter præceperunt.

V.

Ante hoc tempus venerandi Concilij, obtinēte Pippino, Pippini regis filij Hludouuici pijſſimi Auguſti filio, Aquitaniā, etiam conſentiente auunculo eius glorioſo rege Karolo, cui eadem prouincia in partem obtigerat, eccleſiaſtica diſciplina & militari ſoluta, eadem regio à ſuis indigenis valde vaſtata eſt, & multi illic impune illicita perpetrarunt. Tandem aliquando reſpiciente Deo populum ſuum, idem Pippinus à ſuis contemptus & deſertus, atque in poteſtatem auunculi ſui Karoli redactus, conſilio reuerentiſſimorum Pontificum & procerum attonſus, & in habitu monachico ad monaſterium ſancti Medardi cuſtodiendus & docendus deductus eſt. Ibi duo quidam monachi habitu, ſui propoſiti vix credibiliter tranſgreſſores, ardentes inmodica cupiditate, eundem Pippinum abducere conati ſunt, & pacem Chriſtiani populi diſſipare. quos præſentibus diuerſorum cœnobiorum religioſis Abbatibus, & cauſam ſubtiliter iuxta regulam beati Benedicti examinantibus, concors congregatio ſancti Medardi à ſua vnanimitate præcidit, atteſtata ſe

ab horum crimine longe abſiſtere, quod vſitatas culpas iam inde ab initio huius religionis monachorum omnium, præter duntaxat Eutychis & aliorum hæreticorum, facilè ſuperaret. Eiectos iuſſu venerabilis Rothadi Sueſſionum Epiſcopi ad Synodi audientiam Archidiaconus deduxit, & partim confeſſi, partim conuicti conſpirationis malum perpetraſſe, canonum ſeueritate depoſiti ſunt, (preſbyteri quippe erant) & ſeparatim in monaſteria ſui ordinis longe diſtantia relegati, vt deinceps nemo tale quid committere auderet, niſi qui ſimilia perpeti non timeret.

VI.

Poſt hæc glorioſiſſimus domnus rex Karolus coram ſacra Synodo quendam diaconum Remenſis Eccleſiæ, nomine Ragamfridum, impetijt, quod præcepta falſa regio nomine compilaſſet, ſicut ad eum quorundam ſuggeſtionibus & veriſimilibus indicijs eſſet perlatum. Vnde quia putatum eſt quibuſdam ſignificationibus, vt purgationem ſui iſdem Diaconus ſubterfugere voluiſſet, alijs aliter dicentibus, viſum eſt omnibus in eodem ſacro conuentu degentibus, vt ab omni Concilio illi interdiceretur, ne à parrochia Remenſi

quoquo modo præſumpſiſſet abſcedere, donec ſe ab illis quæ ei impingebantur idoneum redderet, vel competenter ſatisfacere procuraret. quod & omnibus ſingillatim Epiſcopis illi auctoritate Epiſcopali præcipientibus ex diuino mandato eſt interdictum.

VII.

Septima actione eidem ſacræ Synodo idem Chriſtianiſſimus domnus rex Karolus, hæc quæ ſequuntur capitula propoſuit, & conſultu eorundem Epiſcoporum ea per regnum ſuum innoteſcenda, exercenda, & conſeruanda commonuit, præcepit, & confirmauit.

CAP. I.

VT Miſſi noſtri per ciuitates, & ſingula monaſteria tam canonicorum, quam monachorum ſiue ſanctimonialium, vna cum Epiſcopo parrochiæ vniuſcuiuſque in qua conſiſtunt, cum conſilio etiam & conſenſu ipſius qui monaſterium retinet, vitam ibi degentium & conuerſationem inquirant, & vbi neceſſe eſt corrigant: & vbi deſunt, congruas officinas conſtruere iubeant, & vbi ſunt factæ, & per neglegentiam ſunt deſtructæ, inſtaurari præcipiant:

& victum ac potum, & veſtitum atque cætera neceſſaria, pro qualitate & poſſibilitate loci,& inhabitantium neceſſitate ordinent : & hoſpitalitatem ſuperuenientium hoſpitum,& receptionem pauperum ibidem diſponant & ordinent. Eccleſiæ quoque luminaria & ornatum debitum ordinent, & theſaurum ac veſtimenta ſeu libros diligenter inbreuient, & breues nobis reportent. Inbreuient quid vnuſquiſque Eccleſiarum prælatus, quando prælationem Eccleſiæ ſuſcepit, ibi inuenerit, & quid modo exinde ibi minus ſit, vel quid & quantum ſit ſuperadditum. Numerum etiam canonicorum, & monachorum ſiue ſanctimonialium vniuſcuiuſque loci deſcribant, & nobis referant: vt ſecundùm qualitatem & quantitatem loci, cum conſilio Epiſcoporum & fidelium noſtrorum, vbi minor numerus fuerit, noſtra auctoritate addamus, vbi verò indiſcretione prælatorum ſuperfuerit, ad menſuram redigamus. Et qualiter abbatiarum prælati, & in locis ſacris inhabitantes, de his quæ Miſſi noſtri præceperint, obedierint, nobis diligentiſſimè & capitulatim referre procurent.

II.

Vt Miſſi noſtri diligenter inueſtigent per ſingulas parrochias ſimul cum Epiſcopo, de monaſterijs quæ Deum timentes in ſuis proprietatibus ædificauerunt, & ne ab hæredibus eorum diuiderentur, parentibus & prædeceſſoribus noſtris ſub immunitatis defenſione tradiderũt, & poſtea in alodem ſunt data: vt deſcribant quæ ſint, & à quo, vel quibus in proprietatem data ſunt, & nobis renunciare procurent: vt cum Epiſcopis & cæteris fidelibus noſtris conſideremus, quid & qualiter inde ſecundum Dei voluntatem & noſtram ſalutem agere debeamus.

III.

Vt Miſſi noſtri per ſingulas parrochias vna cum Epiſcopo parrochiæ ipſius requirant de Cappellis & Abbatiolis ex caſis Dei in beneficium datis, qualis cenſus inde exeat, vt Eccleſia de qua ſunt exinde veſtituram habere poſſit. & nobis renuntient, vt hoc noſtra auctoritate commendetur atque firmetur, & ſecundum qualitatem & quantitatem loci clericos & luminaria ibi ordinent, & loca reſtaurari faciant.

IV.

Denuntiandum eſt omnibus, & à Miſ-

ſis noſtris ordinandum, vt omnes Eccleſiæ & preſbyteri ſub immunitate ac priuilegio, & ordinatione atque diſpoſitione Epiſcoporum ſingularum parrochiarum, in quibus conſiſtunt, ſecundum auctoritatem canonicam, & Capitularia domni Karoli Imperatoris aui noſtri, & pij Auguſti Hludouuici domni & genitoris noſtri, permaneant.

V.

Vt Miſſi noſtri diligenter inueſtigent cum Epiſcopo & prælatis monaſteriorum, & per fideles & ſtrenuos viros in vnaquaque parrochia, de rebus Eccleſiaſticis in alodem datis, & ſicut euidentibus & veris indiciis ac auctoritatibus compererint, diligenter à quo & quibus datæ ſint, vel quantum exinde ſit deſcribant, & nobis renuntient.

VI.

Vt Miſſi noſtri expreſsè & cum omni diligentia, cum Epiſcopo & prælatis monaſteriorum, per ſingulas parrochias requirant de rebus eccleſiaſticis, vnde nonæ & decimæ ſolui debent, & non ſoluuntur, & perſolui ab eaſdem res retinentibus faciant. & ſi aliqua contradictio, quæ rationabilis videatur, oborta fuerit, deſcribatur, & prælatus ipſius caſæ Dei vnde

res eſſe noſcuntur, & ille qui eas detinet, & nonam ac decimam ſoluere detrectat, ſimul cum Miſſis noſtris ad noſtram iubeatur venire præſentiam: vt tunc veritate comperta, & diffinitione decreta, quod rationabiliter inuenerimus, inde pręcipiamus. Volumus etiam, vt inueſtigent Miſſi noſtri, qualiter illi qui eaſdem res eccleſiaſticas, vnde decimæ dantur ſiue non dantur, illas ſaluas habeant, & in caſdiciis, & in ſiluis cuſtoditis, vel ſi terræ aut mancipia inde perdita ſint, vel aliquid huiuſmodi, aut ſi familia oppreſſa ſit contra legem, & omnia per breues nobis renuntient Miſſi noſtri.

VII.

Vt Miſſi noſtri per ſingulas parrochias Comitibus & reipublicæ miniſtris, ex banno noſtro præcipiant, ne malla vel placita in exitibus & atrijs Eccleſiarum & preſbyterorum manſionibus, neque in dominicis vel feſtiuis diebus tenere præſumant: ſed Comes conuenientem locum conſideret & inueniat, vbi ſtationem ad mallum tenendum conſtituat. quia nefas eſt ibi reos puniri, vbi reſpectu diuinæ reuerentiæ miſericordiam cõſenſu fidelium & decreto prędeceſſorum noſtrorum conſequuntur.

VIII.

Vt Miſſi noſtri Comitibus & omnibus reipublicæ miniſtris firmiter ex verbo noſtro denuntient atque præcipiant, vt à quarta feria ante initium Quadrageſimæ, nec in ipſa quarta feria, vſque poſt octauas Paſchæ, mallum vel placitum publicum, niſi de concordia & pacificatione diſcordantium, tenere præſumant. Similiter etiam à quarta feria ante Natiuitatem Domini vſque poſt conſecratos dies obſeruent: necnon & in ieiunijs quatuor temporum, & in rogationibus ſimili obſeruatione eoſdem feriatos dies venerari omnimodis ſtudeant.

IX.

Vt Miſſi noſtri omnibus per ſingulas parrochias denuntient, quia ſi Epiſcopus, aut miniſtri Epiſcoporum, pro criminibus colonos flagellauerint cum virgis propter metum aliorum, & vt ipſi criminoſi corrigantur, cum tali diſcretione ſine vlla occaſione indebita, ſicut in Synodo conlocutum eſt, & vel inuiti pœnitentiam temporaliter & corporaliter agant, ne æternaliter pereant: ſi ſeniores ipſorum colonorum indignè tulerint, & aliquam vindictam inde exercere voluerint, aut eoſ-

dem colonos ne diſtringantur contendere præſumpſerint, ſciant quia & bannum noſtrum component, & ſimul cùm excommunicatione eccleſiaſtica noſtram harmſcaram duriſſimam ſuſtinebunt.

X.

Vt Miſſi noſtri omnibus reipublicæ miniſtris renuntient, vt Comes vel reipublicæ miniſtri ſimul cum Epiſcopo vniuſcuiuſque parrochiæ ſint in miniſterijs illorum, quando idem Epiſcopus ſuam parrochiam circumierit, cùm Epiſcopus eis notum fecerit: & quos per excommunicationem Epiſcopus adducere non potuerit, ipſi regia auctoritate & poteſtate ad pœnitentiam vel rationem atque ſatiſfactionem adducant.

XI.

Sciant etiam fideles noſtri, quia conceſſimus in Synodo venerabilibus Epiſcopis, ne ſuper beneficia eccleſiaſtica, vel præſtarias, etiam ſi Epiſcopus, aut quilibet monaſteriorum prælatus inrationabiliter petierit, præcepta confirmationis noſtræ vllo modo faciamus. & ideo ab inrationabili petitione ſe vnuſquiſque compeſcat.

XII.

Vt Miſſi noſtri omnibus per illorum miſ-

ſaticum denuntient, ne commutationes rerum vel mancipiorum quilibet prælatus earundem rerum eccleſiaſticarum ſine licentia, vel conſenſu noſtro facere præſumat, neque mancipia eccleſiaſtica quiſquam niſi ad libertatem commutet. Videlicet vt mancipia, quæ pro eccleſiaſtico dabuntur, in Eccleſiæ ſeruitute permaneant, & eccleſiaſticus homo, qui commutatus fuerit, perpetua libertate fruatur.

X.

Synodi apud Vermeriam.

HÆC QVÆ SEQVVNTVR diffinitiones in Synodo apud Vermeriam palatium habita actæ ſunt anno ſupra ſcripto, in menſe Auguſto, indictione præfata.

OMnibus ſanctæ dilectionis fratribus, ad quorum hæc poterunt peruenire notitiam, Wenilo Senonum, Hincmarus Remorum, Paulus Rotomagenſiũ, Amalricus Turonũ Archiepiſcopi, Teutboldus Lingonũ, Pardulus Lugdunẽſium, Huc-

bertus Meldenſium, Anſegaudus Abrincatum, Hrothadus Sueſſonum, Immo Nouiomagenſium, Hilmeradus Ambianenſium, Yrminfridus Beluacenſium, Erpoinus Siluanectenſium, Baltfridus Baiocacenſium, Guntbertus Ebrocenſium, Eirardus Lixouienſium, Erloinus Conſtantiæ, Hildebrannus Sagorum, Godelſadus Cabillonenſium, Ionas Æduorum, Braidingus Matiſconenſium, Agius Aurelianenſium, Epiſcopi apud Vermeriam palatium iuſſu glorioſi principis Karoli anno ab incarnatione Domini DCCCLIII. Indictione prima, VI. Kalend. Septembr. in nomine eiuſdem domini noſtri Ieſu Chriſti ſynodaliter congregati, ſalutem. NOTVM fraternitati veſtræ fieri volumus, quia nuper inſtanti anno per præſentem primam indictionem, apud vrbem Sueſſonum X. Kalend. Maias ad Synodum conuenientes, cui ſacro conuentui idem glorioſus Rex ſuã eſt dignatus exhibere præſentiam: inter cætera eccleſiaſtica negotia, de venerabili fratre noſtro Herimanno Niuernenſis vrbis Epiſcopo quæſtionalis eſt ratio nobis oblata. Videlicet quia infirmitate præoccupatus ſeu præpeditus corporea, ſæpè ineptire; & quædam quæ

ad naufragium rerum & facultatum eccleſiaſticarum pertinere, atque ad ſaluationem ac debitam ſeu rationabilem diſpenſationem impedire poterant, niſi celeri remedio ſubuentum foret, agere indiſcretè ſoleret. Cuius ſuggeſtionis certa experimentorũ documenta euidentiùs perquirentes, aliquanta inuenimus quæ nobis fidem fecerunt alijs quæ audieramus ſenſum accommodare. Vnde ſecundum quod in decretalibus epiſtolis beati Gregorij exemplo reperimus, ſtatuimus illi œconomum perſuadere, qui ei ſuffragium, & Eccleſię ſibi commiſſæ cuſtodiam debitam & canonicam exhiberet, donec annuente Domino iſdem frater venerabilis à ſua infirmitate optabiliter conualeſceret. Sed quoniam intimatum eſt nobis, in ſua Eccleſia neminem poſſe reperiri, qui interim eundem venerabilem, partim indebita forte pietate, partim reuerentia ſeniorali, ſecundum modum à nobis conſtitutum cuſtodire aut vellet aut poſſet, conſilij conſultu illum hortati ſumus, vt cum domno Wenilone, prænominato ſcilicet reuerentiſſimo confratre noſtro, & Archiepiſcopo ſuo maneret, illeque ei conueniens ſtudium impertiri

curaret, & Eccleſiæ Niuernenſi ea quibus indigeret viſitatorio officio impenderet, & ordinaret, quouſque æſtiuum tempus, quod huiuſmodi infirmitati, qua impediri dicebatur, valdè contrarium eſt, pertranſiret, & ſæpe fatus dilectiſſimus ac venerabilis frater noſter, vt prædiximus, à ſua infirmitate melioraretur, & ſuæ poteſtati, ſuæque ipſius cuſtodiæ, ſuæue Eccleſiæ diſpoſitioni, vt eſt debitũ, reſtitueretur. Quæ quoniam, gratias Deo, ad votum iuxta diuinam ordinationem, vt fuerant diſpoſita, ſunt quoque perducta, & canonica iubet auctoritas, vt ab vno quilibet reiectus Epiſcopo, non dicamus à tantis pro tempore & ad tempus remotus ſecundum quendam modum Epiſcopis, non recipiatur ſine teſtimonij aut litterarum euidentiſſimo documento: per hos noſtræ humanitatis apices plerumque dictum venerabilem fratrem noſtrum ſuæ ditioni & poteſtati, atque epiſcopali cuſtodiæ, ſuæque Eccleſiæ gubernationi debitè reſtituimus. & nos eum non morum vitijs, aut peccatis publicis, quæ cenſura damnat eccleſiaſtica, à ſua illum Eccleſia aliquantulum remouiſſe, quod ſine aperta conuictione, vel manifeſta confeſſione

fieri non licet, qua de re & non libet, ſed corporeæ ſuæ infirmitati, & Eccleſiæ ſibi commiſſæ neceſſitati, pietatiue cõſuluiſſe manifeſtiſſimè demonſtramus. quod vt præſentibus ſcilicet & futuris temporibus euncleatiùs cognoſcatur, his geſtis manibus proprijs ſubterfirmare decreuimus.

II.

In nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, Epiſcopi qui iuſſu glorioſi principis domni noſtri Karoli ad Synodum in Vermeriam palatium conuenimus, id eſt Vvenilo Archiepiſcopus, Paulus Archiepiſcopus, Amalricus Archiepiſcopus, Hincmarus Archiepiſcopus, Teutboldus Epiſcopus, Anſegaudus Epiſcopus, Pardulus Epiſcopus, Hrothadus Epiſcopus, Immo Epiſcopus, Yrminfridus Epiſcopus, Erpoinus Epiſcopus, Hilmeradus Epiſcopus, Agius Epiſcopus, Erloinus Epiſcopus, Baltfridus Epiſcopus, Guntbertus Epiſcopus, Eirardus Epiſcopus, Hildebrannus Epiſcopus, Ionas Epiſcopus, Godelſadus Epiſcopus, Braidingus Epiſcopus, Chuonrado inclyto & nobiliſſimo viro præſentem & æternam optamus in omnium ſaluatore ſalutem. CVM inter cætera eccleſiaſtica negotia de ordinabili diſpoſitione

poſitione monaſterij ſancti Dionyſij diſponeremus,venerunt monachi ipſius ſacri cœnobij in præſentia venerandæ Synodi, deferentes auctoritates, videlicet teſtamentum, quod ſanctæ recordationis Abba Fulradus de monaſterio Lebbraha, vbi ſanctus Alexander martyr quieſcit humatus, & de cella quæ ad ſanctum Hippolytum nominatur,ſeu de rebus alijs, quas per idem teſtamentum iſdem venerabilis Abbas ſancto Dionyſio contulerat, necnon & priuilegium, quod exinde ſancta ſedes Apoſtolica per beatum Stephanum Papam eidem monaſterio ſuper præfato teſtamento fecerat: dicentes quod venerabilis Abbas illorum domnus Hludouuicus ex præcepto glorioſi Regis domni noſtri Karoli eos conſuluiſſet, ac conſenſum eorum quæſiſſet, quatenus præſcriptum monaſterium vobis in precariam acceptis rebus veſtra traditione ad eandem caſam Dei delegandis conceſſiſſet, quod conſentire ſine conſultu ſui Epiſcopi atque Archiepiſcopi, immò ſacræ Synodi non auderent. Quam cauſam ſubtiliter inueſtigantes, & ad liquidum cognoſcentes, diffiniuimus iuxta ſacram & diuinam auctoritatem, atque ſecun-

dum teſtamentum præfati piæ recordationis Fulradi, necnon & ſecundum decretum Apoſtolicæ Sedis, nullo vnquam tempore iam dictum monaſterium ſancti Alexandri, cum rebus ſibi pertinentibus, à maiore monaſterio ſancti Dionyſij quocunque ingenio diuellendum, nec beneficiario neque precario iure diſtrahendum. Subiunxerunt etiam ijdem monachi, quòd veſtra commendatione ac iuſſione, immò etiam actione, idem Monaſterium cum rebus ſibi ſubditis in veſtram ditionem redactum & aſſumptum, quin etiam vſurpatum habuiſſetis. Quod quàm abſurdum & contra legem atque iuſtitiam ſit, ſi tamen ita ſe res habet, ipſi etiam peruidetis. Vnde veſtram, paterna & caritatiua ſeu auctoritatiua cum interpoſitione diuini nominis & epiſcopalis auctoritatis, nobilitatem hortamur & obteſtamur, vt hoc nullatenus agere vlteriùs attentetis. ſed & ſi molitum eſt, ab huiuſmodi molitione vel actione vos veſtroſque compeſcatis: quia & contra Deum & contra omnem auctoritatem, contraque veſtram ſalutẽ eſſe dinoſcitur. Sciatis etiam quia domnum & ſeniorem noſtrum regem glorioſiſſimum Karolum & humili

ſuggeſtione & diuina auctoritate obſecrauimus, præfatoque venerabili Abbati & monachis ſuis præcepimus, vt in hoc nulli adſenſum præbeant, quoniam nec vobis nec cuiquam fidelium expedit talia poſtulare. Valeto vir nobiliſſime, & admodum nobis in Chriſto cariſſime.

III.

Sed & capitula, quæ ſynodali conſultu domnus rex Karolus in Concilio memorato apud Sueſſionis ciuitatem ſacro propoſuit conuentui, coram fidelibus ſuis in eodem palatio Vermeria relegi fecit. & ab omnibus conſonanter ſuſcepta ſunt, & accepta.

X I.

Apud Valentianas.

DE HIS CAPITVLIS quæ ſubſequuntur, adnuntiauerunt populo domni Reges Hlotharius & Karolus, quando in ipſo anno incarnationis Domini conuenerunt ad Valentianas per menſem Nouembrium.

ADNVNTIATIO DOMNI HLOTHARII.

I. DE Miſſis directis per regnum, vt populus pacem & iuſtitiam habeat. De raptoribus, de prædatoribus, de latronibus, & alijs malefactoribus, & de omnibus iuſtitijs.

II. Vt vbi miſſatici ſimul venerint, Miſſi ſimul veniant: & ſi de vno regno in aliud, aut de vno miſſatico in aliud fugerint, ſimul eos conſtringant.

III. Vt vbicumque fugerint, illuc indiculus tranſmittatur, vt Comes illos diſtringat, aut cum alode, aut per quodcumque poteſt, vt illuc reueniat, & emendet vbi malum fecit.

IV. Vt Miſſis commendetur vt faciant iuſtitias, & ſi non fecerint, quòd ipſi pergere debeatis.

V. Vt ſi neceſſitas alicui fuerit, omnes ſint parati quomodo inuicem vos adiuuetis.

ADNVNTIATIO KAROLI GLORIOSI REGIS.

I. DE adnuntiatione epiſcopali, & de honore ſacerdotum.

II. De reædificatione Eccleſiarum, & de nonis ac decimis.

III. De obſeruatione capitulorum domni Karoli, & domni Hludouuici de Eccleſijs.

IV. De obſeruatione pacis, & cauenda rapacitate & oppreſſione rerum eccleſiaſticarum, ac pauperum.

V. Quòd nos cum conſilio fidelium noſtrorum ordinare volumus, qualiter honeſtè & ſine indigentia in Curte noſtra, ſicut anteceſſores noſtri fecerunt, viuere poſſimus. & Comites ac cæteros fideles noſtros admonemus, vt ipſi ſic ſuum eſſe & viuere ordinent, qualiter propter illorum neceſſitatem vicini eorum ac pauperes non opprimantur.

VI. De concordia & mutuo adiutorio Epiſcopi & Comitum ad iuſtitias faciendas, & diuinum miniſterium exequendum.

VII. De iuſtitijs per Epiſcopos & Miſſos ac Comites noſtros in regno noſtro ſtudendis.

VIII. De raptis, & coniunctione ſanctimonialium atque propinquarum, ſeu ſponſarum aliorum, vt quod in præterito actum eſt, ſecundum conſilium & iudicium Epiſcoporum corrigatur, & de cætero omnimodis caueatur.

IX. Quòd ſi aliquid per neceſſitatem in Eccleſijs Dei, aut contra aliquem fidelium noſtrorum fecimus, hoc quam citiùs potuerimus libentiſſimè emendabimus. & de cætero ſi aliquis apud nos parem ſuum nocere voluerit, hoc ſecundum conſuetudinem anteceſſorum noſtrorum diffinire volumus.

X. De placito noſtro, & de communi adiutorio contra Nortmannos, & de conlocutione noſtra fraterna.

XII.

Apud Siluacum.

SEQVVNTVR CAPITVLA quæ in ipſo anno, & ipſo menſe Nouembrio, domnus Karolus conſultu fidelium ſuorum in Siluatico edidit, & per regnum ſuum à Miſſis ſuis adnuntiari & obſeruari præcepit, ſed & Miſſos ſuos ſicut ſubſequitur per regnum ſuum ordinauit.

In nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis, Karolus gratia Dei rex dilectis & fidelibus Miſsis per regnum noſtrum conſtitutis ſalutem.

SICVT vobis notum eſſe credimus, cum dilectiſſimo fratre noſtro Hlothario apud Valẽtianas locuti fuimus, & cõmuni conſilio cum fidelibus noſtris cõmunibus conſiderauimus, vt inter cætera ſanctæ Dei Eccleſiæ, & noſtri principatus ac regni nobis à Deo commiſſi negotia neceſſaria, de his quæ ſubſequuntur vos ſpecialiter ammoneremus. Vt ſicut hîc deſcripta habentur, vna cum Dei adiutorio, prout melius potueritis, ſtrenuè exſequi procuretis, & hoc præſentaliter neceſſarium opus, ſine aliqua dilatione vel excuſatione, ſicut in miſſaticis coniuncti & deputati eſtis, ſimul conueniatis, & hoc ad perficiendũ quãtociùs inchoetis, & quantum vel qualiter inde factum habueritis, vnuſquiſque veſtrûm ſicut in miſſaticis cõſtituti eſtis, de vnoquoque miſſatico nobis ad conloquium, quod in proximo cum fratribus habebimus, renuntiare procuret. Et ſi contigerit, vt aliquis veſtrûm noſtro ſeruitio, vel infirmitate, aut quacumque occaſione detentus fuerit, pro hoc

alij non dimittant, vt commendata exſequi non ſtudeant, etiam ſi vnus vacauerit à prædictis occaſionibus, ipſe quantum Deus dederit iuſſa perficere ſtudeat.

Iſta denuntianda ſunt populo à Miſſis noſtris.

CAP. I.

NOSTRI ſeniores, ſicut audiſtis, parabolauerunt ſimul, & conſiderauerunt cum communibus illorum fidelibus de Dei ſeruitio, & ſanctæ Eccleſiæ ac regni ſtatu, & qualiter vos qui in regno conſiſtitis pacem & iuſtitiam habere poſſitis. & ordinauerunt Miſſos per regnum illorum, qui in hoc decertent, quantum Deus adiutorium dederit.

II.

Inter omnes iuſtitias, quas ordinauerunt vt vnuſquiſque habeat, primò conſiderauerunt de honore Eccleſiarum Dei, & orphanorum ac viduarum cauſis, & de regalibus iuſtitijs. Tum maximè de raptoribus puellarum, & viduarum cauſis, & ſanctimonialium, & de his qui preſbyteros flagellare præſumunt, & qui preſbyteros de Eccleſijs ſine Epiſcoporum con-

ſenſu eijcere, vel recipere, aut cenſum de manſo, vel ex his quæ domnus & genitor noſter in ſuis Capitularibus Eccleſijs in immunitate conceſſit, exigere non timent, & qui cenſum de rebus Eccleſiaſticis ad Eccleſias perſoluere detrectant, vt firmiter inquirantur, & acriter diſtringantur, & plena iuſtitia inde fiat, ſecundum quod in Capitularibus aui & patris illorum ſtatutum habetur. & ipſi per certos fideiuſſores ad præſentiam illius, in cuius regno tales inuenti fuerint, perducantur, vt inde ipſe commendet quid de tali homine fiat, qui nec Deum timet, nec contra ſanctos canones facere, nec legem & præceptum regium infringere pertimeſcit, ſalua cenſura eccleſiaſtica, & epiſcopalis pœnitentiæ vindicta.

III.

Similiter de collectis quas Theudiſca lingua HERISZVPH appellat, & de his qui immunitates infringunt, & qui incendia & voluntaria homicidia, & adſalituras in domos faciunt.

IV.

De latronibus autem commendauerunt, vt Miſſi omnibus denuntient in illa fidelitate, quam Deo & regi vnuſquiſque

debet, & promiſſam habet, & in illa Chriſtianitate qua pacem proximo vnuſquiſque ſeruare debet, vt ſine exceptione alicuius perſonæ, nec pro amicitia, vel propinquitatė, aut amore vel timore, vllus latronem celet, ſed illum Miſſis illorum manifeſtet, & ad accipiendum illum adiutorium quantum potuerit quiſque præſtet, & per ſacramentum hoc Miſſi illorum firmare faciant, ſicut tempore anteceſſorum illorum conſuetudo fuit. & ſi aliquis Miſſos illorum non obaudierit, ſi Regis homo fuerit, per fideiuſſores ad illius præſentiam perducatur: ſi autem alterius homo fuerit, ſenior cuius homo fuerit, illum regi præſentet.

V.

Commendauerunt etiam, vt ſi alicui denuntiatum fuerit, vt ad accipiendum latronem adiutorium præſtet, aut aliquis ſonum indè audierit, vt ad latronem accipiendum concurratur, & ſe inde retraxerit vt ad hoc adiutorium non præſtet, ſi liber homo fuerit, bannum dominicum componat, & ſi colonus fuerit LX. ictus accipiat. & ſi latro ibi occiſus fuerit, qui eum occiderit leudem inde non ſoluat, & nullus illi inde faidam portare præſu-

mat. quod ſi quis facere præſumpſerit, per certos fideiuſſores ad Regis præſentiam perducatur.

VI.

Quicumque autem abhinc in ante latronem receperit, maximè autem illum qui forbannitus fuerit, vel qui illos quos Miſſi noſtri forbannierunt recepit, poſtquam forbanniti ab eiſdem Miſſis noſtris fuerunt, ſecundum quod conſtitutum eſt in Capitularibus aui & patris noſtri, in libro III. cap. XXIII. ſi Francus eſt, cum duodecim ſimilibus Francis iuret quòd ipſe latronem eum fuiſſe non ſciſſet, licèt pater eius ſit, aut frater, vel propinquus. ſi hoc iurare non potuerit, & ab alio conuictus fuerit quòd latronem in hoſpitio ſuſcepiſſet, quaſi latro & infidelis iudicetur: quia latro infidelis eſt noſter, & Francorum, & qui illũ ſuſcepit, ſimilis eſt illi. Si autem audiuit quòd latro fuiſſet, & tamen non ſcit pro firmiter, aut iuret ſolus quod nunquam eum audiſſet, nec per veritatem, nec per mẽdacium, latronem: aut ſit paratus, ſi ille de latrocinio cuictus fuerit, vt ſimiliter damnetur.

VII.

Vt quando Miſſi noſtri latronem forbannierint, hoc & Miſſis alijs, & Comiti-

busſcire faciant. & ſi de vno miſſatico in alium fugerit, ſi in vicinitatem venerit, pro hoc Miſſus qui eum forbanniuit non dimittat, vt eum non perſequatur & comprehendat. & ſi longius fuerit Miſſus, in cuius miſſaticum fugerit, ſi alodem habuerit, illi tollat, & illum conſtringat, vt velit nolit reueniat, & ibi malum emendet vbi illud perpetrauit. & ſi in alicuius villam fugerit, & ipſa villa eum contenderit, ſecundum quod in Capitularibus aui & patris noſtri ſcriptum habetur inde fiat. & ſi neceſſe fuerit, vt iuſtitia non protelетur, Aduocato denuncietur vt ipſum latronem reddat, & eos qui eum contenderint præſentet, vt debitam diſciplinam inde ſuſtineant, & emendationem inde congruam faciant. quod ſi facere neglexerit vſque ad ſecundam vicem, bannum dominicum inde componat. & ſic per fideiuſſores ad præſentiam eorum deducatur, vt & de illo, & de contradictoribus, & de ipſo latrone ſecundum quod cauſa coniacuerit ſic decernatur, vt cæteri metum habeant. VIII.

Hoc etiam commendauerunt, ſeniores noſtri, vt ſi huiuſmodi malefactores, ſicut prædiximus, de vno regno in aliud fuge-

rint, ſimiliter Miſſi illius, de cuius regno fugerit, ad alios Miſſos in illo regno, vbi fugit, hoc notum faciant, & illi Miſſi eos conſtringant, vt ad illud regnum, & ad illos Miſſos reueniant, vt ibi diſtringi poſſint vbi malum fecerunt.

IX.

De aduenis, qui oppreſſione Nortmannorum in partes iſtorum regnorum confugerunt, ſtatuerunt ſeniores noſtri, vt à nullo reipublicæ miniſtro quamcumque violentiam vel oppreſſionem aut exactationem patiantur: ſed liceat eis conductum ſuum quærere & habere, donec aut ipſi redeant ad loca ſua, aut ſeniores illorum eos recipiant. quod qui inuentus fuerit ex reipublicę miniſtris, aut aliis quibuſlibet, contra hoc pietatis præceptum facere, aut feciſſe, bannum dominicum exinde componat.

X.

Vt omnibus denuntietur, qualiter cuncti ſint præparati ad quamcumque neceſſitatem imminentem, vt ſecundum conſuetudinem, prout neceſſitas euenerit, ad Dei ſeruitium & illorum, atque ad defendendam ſanctam Dei Eccleſiam, & regnum omnes ſint præparati.

XI.

Capitula autem aui & patris noſtri, quę in præſcriptis commemorauimus, qui ex Miſſis noſtris non habuerint, & eis indiguerint, vt commiſſa per illa corrigere poſſint, ſicut in eiſdem Capitulis iubetur, de ſcrinio noſtro, vel à Cancellario noſtro accipiant, vt rationabiliter & legaliter cuncta corrigant & diſponant.

XII.

Vt vnuſquiſque Miſſus in ſuo miſſatico prouiſionem habeat, vt ſi aliquis de noſtris fidelibus per miſſaticum ſuum tranſierit, aut ibi conſiſtens vel commanens rapinas vel deprædationes, aut talia inlicita fecerit, de quibus Deus offendi ſolet, & populus pro oppreſſione gemere, quatenus hoc ſubtiliter & veraciter inueſtiget, & nobis renũtiet, qualiter inde nos ſic ordinemus, vt nec ipſum, nec alium hoc agere delectet.

XIII.

Vt Miſſi in illorum miſſaticis curam habeant, ne homines noſtri, aut alij quilibet, vicinos ſuos maiores vel minores tempore æſtatis, quando ad herbam ſuos caballos mittunt, vel tempore hiemis, quando maraſcalcos illorum ad fodrum dirigunt, vicinos maiores vel minores depræ-

dentur,& ſi egerint,hoc etiam,vt prædiximus,veraciter Miſſi noſtri inueſtigent, & nobis renuntient, vt in ſeniore hoc ſic emendemus, quatenus homines ſuos in poteſtate habeat, & contenti ſint debitis, & indebita iniuſtè non appetant.

Iſtud ſacramentum iurabunt Franci homines.

EGO ill. adſalituram, illud malum quod ſcach vocant, vel teſceiam nō faciam, nec vt alius faciat conſentiam: & ſi ſapuero, qui hoc faciat non celabo. & quem ſcio, qui nunc latro aut ſcachcator eſt, vobis Miſſis dominicis non celabo, vt non manifeſtem. ſi me Deus adiuuet, & iſtæ reliquiæ.

Iſtud iurabunt Centenarij.

EGO ill. adſalituram,illud malum quod ſcach vocant, vel teſceiam non faciam, nec vt alius faciat, conſentiam: & ſi ſapuero,qui hoc faciat,non celabo.& quem ſcio qui nunc latro aut ſcachcator eſt, vobis Miſſis dominicis non celabo, vt non manifeſtem. & de Francis hominibus in

iſto Comitatu,& in meo miniſterio commanentibus nullum recelabo, quantum recordari potuero, vt per breuem vobis Miſsis dominicis non manifeſtem. ſi me Deus adiuuet, & iſtæ reliquiæ.

Miſſi autem, & Pagi per miſſaticos qualiter fuerunt tunc ordinati.

I. HINCMARVS Epiſcopus Ricuinus, Engiſcalcus, Miſſi in Remtiano, Vonziſo, Stadiniſo, Pertiſo, Barriſo, Camiziſo, Catalaunio, Virtudiſo, Baganſoniſo, Tardaniſo.

II. PARDVLVS Epiſcopus, Altmarus, Teodacrus, Miſſi in Lauduniſo, Portiano, Sueſſonico, Vrciſo, & Vadiſo.

III. IMMO Epiſcopus, Adalardus Abba, Waltcaudus, Odelricus, Miſſi in Nouiomiſo, Vermendiſo, Adertiſo, Curtriciſo, Flandra, Comitatibus Engilramni, & in Comitatibus Vvaltcaudi.

IV. FOLCOINVS Epiſcopus, Adalgarius, Engiſcalcus, & Berengarius, Miſſi in Comitatu Berengarij, Engiſcalchi, Gerardi, & in Comitatibus Reginarij.

V. HLVDOVVICVS Abba, Yrminfridus Epiſcopus, Ingiluuinus, Gotſelmus Miſſi

Miſſi in Pariſiaco, Melciano, Siluanectenſi, Vircaſino, Beluacenſi, & Vindoiliſo.

VI. PAVLVS Epiſcopus, Hilmeradus Epiſcopus, Herloinus, Hungarius, Miſſi in Rotmenſe, Tellau, Vitnau, Pontiu, Ambianenſe.

VI. EIRARDVS Epiſcopus, Teodericus Abba, Herloinus, Hardoinus, Miſſi in Aprincato, Conſtantino, Bagiſino, Coriliſo, Otlingua Saxonia, & Harduini, Oxmiſo, & in Liſuino.

VIII. DODO Epiſcopus, Hrotbertus, & Oſbertus Miſſi in Cinomannico, Andegauenſi, atque Turonico, Corboniſo, & Sagiſo.

IX. BVRCARDVS Epiſcopus, & Hrodulfus, & Heinricus Abba, Miſſi in Bleſiſo, Aurelianenſi, Vinduſniſo, Carentino, Durcaſino, Duniſo, Ebricino, Stampiſo, Caſtriſo, Pinceſiſo, Madreciſo.

X. WENILO Epiſcopus, Odo, & Donatus, Miſſi in pago Senonico, Trecaſino, Vvaſteniſo Miliduniſo, Moruiſo, Prouiniſo, & in tribus Arciſiſis, & in duobus Brioniſis.

XI. TEVTBOLDVS Epiſcopus, Io-

nas Epiſcopus, Iſembardus, & Abbo Abba, Daddo, Miſſi in Comitatibus Milonis, & in Comitatibus Iſembardi, Auguſtuduno, ſcilicet, Matiſconenſi, Diuionenſi, Cabillono, Hatuarijs, & in Tornedriſo, & in Belniſo, & in Duſmiſo Comitatu Attelæ, & in Comitatu Romoldi.

XII. HVGO, Gozſo, Niuilungus, Miſſi in Niuerniſo, Alciodriſo, Aualiſo.

XIII.

Apud Attiniacum.

HÆC MEMORIALIA Capitula, quæ ſequuntur, dedit Miſſis ſuis domnus Karolus anno DCCCLIV. *in menſe Iunio, quando apud Attiniacum cum fratre ſuo Hlothario fuit locutus, vt illa vnuſquiſque Miſſus in ſuo miſſatico per regnum illius exſequi procuret.*

CAP. I.

DE Miſſis pro latronibus, ſcilicet vt addantur, & ſuppleantur Miſſi, qui illa peragant, quæ in Capitulis continentur, quæ ſupra in Siluaco illum edidiſſe præſcripſimus.

II. De maritima cuſtodia, vt ſecundum conſuetudinem vigilanter diſponeretur.

III. De vijs per aquas, videlicet vt vbi nouiter clauſæ erant aperirentur, ſicut antiquitus fuerunt apertæ.

IV. De pontibus reſtaurandis, videlicet vt ſecundum Capitularia aui & patris ſui vbi antiquitus fuerunt reficiantur ab his qui honores illos tenent, de quibus ante pontes facti vel reſtaurati fuerunt.

V. De nauibus quæ vadunt ſub pontibus, videlicet vt inde teloneum non exigatur.

VI. De aduenis quos affligunt miniſtri reipublicæ, ſcilicet vt qui ab illis, quos Nortmanni vel Brittones adflixerunt, & ideo mendicando in iſtud regnum venerunt, vel qui propter adflictionem Aquitanicam huc venerunt, cenſum vel operationes exegerunt, hoc cum ſua lege illis emendet: & qui deinceps hoc facere præ-

ſumpſerit, ſimul cum emendatione dominicum bannum componat.

VII. De latronibus qui nunc nihil mali faciunt, & quod iamdiu fecerunt, emendatum habent, & nullus modo ſuper eos clamat, videlicet vt propter hoc modò non puniantur.

VIII. De hominibus qui in banno & in pœnitentia miſſi ſunt, & peius ſemper faciunt, ſcilicet vt à Miſſis capiantur & conſtringantur.

IX. De monetis, & falſarijs fabris, videlicet vt diligenter inquirantur & emendentur.

X. De rebus Eccleſiarum in alodem datis, videlicet vt à Miſſis inquirantur, & deſcribantur, & Regi renuncientur.

XI. De monaſterijs circumeundis, id eſt, vt ſicut ordinatum fuit, ita Miſſi exſequi procurent.

XII. De hominibus qui iterum à nouo raptos faciunt, vt à Miſſis comprehendantur, & conſtringantur, & ad Regis præſentiam deducantur.

XIII. De fidelitate Regi promittenda, id eſt, omnes per regnum illius Franci fidelitatem illi promittant, & qui dicunt ſe illam promiſiſſe, aut certis teſtibus hoc

ad probent, aut iurent ſe illam ante iuraſſe, aut illam ipſam fidelitatem promittant.

Sacramentum autem fidelitatis tale eſt.

EGO ill. Karolo Hludouuici & Iudith filio ab iſta die in ante fidelis ero ſecundum meum ſauirum, ſicut Francus homo per rectum eſſe debet ſuo Regi. ſi me Deus adiuuet, & iſtæ reliquiæ.

Anno incarnationis Domini DCCCLIV. V. *Nonas Iulias in mallo Remis, iſti iurauerunt quòd iuratam habuiſſent fidelitatem.*

ISTI IVRAVERVNT ANTIQVITVS.

Teudacrus. Amalricus. Rotboldus. Amalbertus. Dodo. Vvingboldus. Berulfus. Vvala. Herilo. Heirbertus. Airardus. Gotlandus. Hilpricus. Gerlegius. Amalgiſus. Heico. Amalricus maior de Buxido.

ISTI IVRAVERVNT FIDELITATEM.

Goderamnus. Dodilo. Sigebertus. Fidentius. Ermenulfus. Teutgriminus. wic-

boldus. Ermengaudus. Rotmundus. Giſlulſus. Haimiricus. Teutbaldus. Drogo. Teodericus. Ebroinus. Rodoinus. Giſlinus. wlfridus. Haimuinus. wandrebertus. Berecarius. Angelinus. Ado. Meinardus. Ottradus decanus. Guntbertus decanus. Heruuineus decanus. Ozias. Ailus. Teudaldus. Teodoldus decanus. Bertricus. Rothaus. Ingobertus. Amblinus decanus. Gozſelmus decanus. wlfarius. Flodoinus. Anglebertus. Einmenulfus. Sicbertus decanus. Hecto. Iſaac. Giſlardus. Alaricus. Gerardus. Madergaudus decanus.

XIV.

Apud Leudicam.

HÆ SVNT ADNVNtiationes, quas Hlotharius & Karolus apud Leudicam adnuntiauerunt anno DCCCLIV.

HLOTHARIVS SERENISS. IMPERATOR.

SCIRE volumus veſtram omnium fidelitatem, quia frequenter præſent

anno dilectiſſimum fratrem noſtrum Hludouuicum inuitauimus, vt commune colloquium cum fidelibus noſtris haberemus, atque cum illis de Domini voluntate, quantum ipſe inſpirare vellet, ac de ſanctæ Dei Eccleſiæ vtilitate, noſtroque ac noſtrorum communi profectu, honore, & neceſſitate tractaremus, & ordinaremus. Sed quia prædictus frater noſter hactenus, ſicut optaueramus, quibuſdam impedientibus cauſis, venire diſtulit: nos illud omittere noluimus, quin vtiliter nos coniungeremus.

II.

Nunc volumus vos certos reddere de noſtra coniunctione, quia Chriſto propitio ſecundum Deum ad ſalutem ſanctæ Dei Eccleſiæ, noſtramque ac veſtram communem vtilitatem & neceſſitatem, indiſſolubiliter corde & opere coniungere nos volumus, vt vnum ſimus in Chriſto, & vos vnum ſitis nobiſcum.

III.

Sapiatis quia legem, qualem anteceſſores noſtri, hoc eſt pater & auus noſter, veſtris anteceſſoribus conceſſerunt & ſeruauerunt, nos ſimiliter vobis perdonamus, & inuiolabiliter atque incorrupte

& præſentibus, & futuris temporibus per omnia volumus obſeruare.

KAROLVS GLORIOSISSIMVS REX.

Hanc ſiquidem coniunctionem facere idcirco vſque nunc diſtulimus, quia voluimus vt ſupradictus frater noſter nobiſcum conueniens in eadem coniunctione ſe nobis aſſociaret. Sed quia ille aliquibus impedimentis præpeditus venire omiſit, nos audita perturbatione, quam filius eius facere conatur, conſociare nos voluimus. Sciatis ergo, quoniam & in proſperis, & in aduerſis ſimul erimus: nec poterit nos, Deo adiuuãte, vllum offendiculum ab ea caritate ſeparare, qua fraternis vinculis adſtricti ſumus. Sed vbicumque alterno ſolatio & adiutorio indiguerimus, quantum Dominus permiſerit, in inuicem ſupportari & ſuſtentari cupimus, atque cõtra omnem terrenum inimicum auxilium in alterutrum ferre volumus.

II.

Si autem iſdem frater noſter, ſicut optamus & ei mandamus, hoc agere diſtulerit, nos ita coniuncti ſumus, vt vnus alteri tale præbeat ſolatium & adiutorium, quatenus vbicumque neceſſe fuerit, a-

modo & deinceps, ſicut prę miſimus, vnuſquiſque regnum ſibi diuinitus commiſſum quietè obtinere poſſit. & ſi aliquis pari ſuo ſuperſtes extiterit, ipſe qui remanſerit, nepotes ſuos vna cum regno patris ſub tuitione & defenſione habeat: vt contra aduerſantium machinationes auxiliante Deo ita muniti exiſtant, qualiter quieto ordine regnum patris obtinere valeant.

III.

Certiſſimè igitur deuotionem veſtram ſcire cupimus, quia veraciter nos recognoſcimus in multis Deum offendiſſe, animoſque veſtros negligẽter moleſtaſſe. Quæ videlicet cuncta ita fauente Chriſto pro viribus emendare voti habemus, vt & Deum placare, & veſtræ deuotioni ſatisfacere poſſimus. De quibus omnibus certiores vos reddere curabimus, cum pluriores noſtri fideles conuenerint, aut cum præfatus frater noſter, vt ei mandauimus, venerit, ſi tamen venire voluerit, quomodocumque vobis amabilius erit: ita vt veraciter cognoſcatis, promiſſionem noſtram omnimodis attendere, & pleniſſimè nos obſeruare velle.

IV.

Illud prætcrea in commune veſtra &

omnium comperiat ſollertia, quia ideo vobis in hoc ſacro loco hæc ſollicitè denuntiare voluimus, vt noueritis cuncta quæ dicimus, Domino fauente, ſanctiſque eius ſuffragantibus, in quorum præſentia denuntiantur, inuiolabiliter obſeruaturos nos eſſe.

Hoc eſt ſacramentum, quod ſibi mutuò iurauerunt.

AB hodierna die, & deinceps, ſi Hludouuicus frater noſter illud ſacramẽtum, quod contra nos iuratum habet, infregerit vel infringit, aut filij eius, ad talem partem regni, quam tu contra eum acceptam habes, in quantum Dominus poſſe dederit, & contra ipſum, & contra filios eius, ac omnes qui eam tibi auferre voluerint abſque iuſta & rationabili occaſione, ſi tu expetieris, adiutorium tibi defenſionis præſtabo. Si autẽ ego te ſuperuixero, filijs tuis talem partẽ regni, quam tu contra me & meum fratrem acceptam habes, non auferam, ſed conſentiam: & ſi ipſi, vel fideles illorum, expetierint defenſionis adiutorium contra ipſum fratrem noſtrum & filios eius ac omnes, vt eam tenere poſ-

ſint, adiutorium in quantum potero præſtabo, ſi tu aut filij tui idipſum adiutorium mihi præſtaueritis, & à nobis vos non diſſociaueritis.

XV.

Apud Bonoilum.

HOC EST CONSILIVM quod Epiſcopi & cæteri fideles domni Karoli apud Bonoilum communiter illi dederunt, anno incarnationis D. N. IESV CHRISTI DCCCLVI. *in menſe Auguſto.*

INcrepatio quam in epiſtola domni Apoſtolici vobiſcum & cum alijs fidelibus veſtris audiuimus, ſeueriſſimè nos tangeret, ſi nos aliter non egiſſemus, quàm iſdem domnus Apoſtolicus nos egiſſe, ſecundum quod ipſe audierat, cum magna auctoritate mandauit. Nam quia nos in iſto facto, vnde nos ſpecialiter redarguit, conſentientes non fuimus, & vos ac fideles veſtros, quos inde admonere conuenit,

& verbis & ſcriptis, ſicut ipſi ſcitis, & manentia ſcripta teſtantur, frequenter & ſalubriter commonuimus, vt quod cōtra ſalutem & auctoritatem factum erat emendaretur, & ne deinceps committeretur, omnimodis caueretur, damnabiliter iſta increpatione non tangimur. Sed & nunc noſtris monitis illius monita coniungentes, & illius monitis noſtra monita ſubiungentes, hortamur vt ſtatum monaſteriorum in regno veſtro conſiſtentium, aliter quam debeat & deceat peruerſum ac confuſum, quanto citius & melius ac poſſibilius atque rationabilius potueritis, reſtituere & corrigere ſtudeatis. Et non ſolum hoc vos & commiſſos vobis in regno veſtro agere commonemus: verum etiam monemus, hortamur, & precamur, vt capitula quæ vos ipſe cum fidelibus veſtris in Colonia villa manu propria confirmaſtis, ſed & ea quæ in Beluaco ciuitate Epiſcopis tradentibus ſub conditione notiſſima ſuſcepiſtis: illa quoque quæ cum fratribus veſtris ſecus Teudonis villam in loco qui dicitur Iudicium approbaſtis: illaque quæ in Verno palatio ſynodaliter prolata ſuſcepiſtis: ea etiam quæ in Sparnaco de epiſcopalibus capitulis cum in-

luſtribus viris & ſapientibus baronibus veſtris obſeruanda delegiſtis: ſed & illa quæ cum fratribus veſtris apud Marſnam manu propria confirmaſtis: verum & illa, quæ in Synodo Sueſſonica, cui veſtram præſentiam exhibere dignati fuiſtis, acceptaſtis: necnon & illa quæ in Siluaco decreuiſtis, cum his quæ in Leodico cum fratre veſtro Hlothario adnuntiaſtis, diligenter & frequenter ad memoriam reducatis ac relegatis, & quæ in regno veſtro contra illa acta ſunt, contráque diuinàm & ſalubrem auctoritatem, quam progenitores & prædeceſſores veſtri directo ordine tenuerunt & obſeruauerunt, perpetrata ſunt, quantocius ratio & poſſibilitas permittit, corrigere procuretis. Et ne de cætero à quocumque contra hæc agantur, omnes communiter cooperante Domino caueamus: & ſi quid contra hæc actum fuerit, ſtatim vt citius fieri potuerit, æquitate & ratione ac poſſibilitate dictante, abſque dolo, cum recta intentione, & lege ac auctoritate competente vnicuique ordini corrigatur. Et ne leue cuiquam videatur, quod Deo teſte ac mediante manu propria confirmatum, & ſponſione cum veritatis, quæ Deus eſt, aſſertione pro-

latum eſt, diſcat ex confirmationis cautione in terris, & ex baptiſmatis ac cæterarum obſeruationum confirmatione in cælis, quantis nexibus quiſque teneatur obſtrictus. omneſque quod diuino ſpiritu dicitur communiter audiamus: *Niſi*
Pſal. 7.13. *conuerſi fueritis, gladium ſuum vibrabit. arcum ſuum tetendit, & parauit illud, & in eo parauit vaſa mortis.* De quibus nos omnes ad ſe, & ad mandatorum ſuorum obſeruationem conuerſos, & in obſeruatione eorundem permanentes, eripiat IESVS Chriſtus dominus noſter, cui eſt honor, & gloria, poteſtas & imperium per omnia ſæcula ſæculorum Amen.

XVI.

Ad Francos & Aquitanos miſſa de Cariſiaco.

HÆC QVÆ SEQVVNTVR capitula miſit domnus rex Karolus ad Francos & Aquitanos qui ab eo diſciuerant, anno Incarnationis Dominicæ

DCCCLVI. *Nonis Iulij, de palatio Cariſiaco, per fideles miſſos ſuos Adalardum Abbatem, Rodulfum, Richuinum, Adalgarium, & Berengarium.*

CAP. I.

MAndat vobis noſter ſenior, quia ſuus auunculus Rhuodulfus illi de veſtra fidelitate nuntiauit, & quod vos illũ precaſtis, vt ad vos ſuos denominatos fideles in ſua mercede tranſmitteret, & vos illi per illos veſtram neceſſitatem & voluntatem mandare volebatis: & ſi aliquid factum habebatis, quod neceſſitas fuiſſet emendare, voluntariè per illorum conſilium emendabatis, & quod vobis conſilium donauerint ad noſtri ſenioris fidelitatem & veſtram ſaluationem, voluntariè faceretis.

II.

Et mandat vobis noſter ſenior, quia placet ei quod illi ſuus auunculus de veſtra fidelitate & bona voluntate nuntiauit: & ſecundum veſtram deprecationem tranſmittit nos ſicut precaſtis ad vos. & mandat vobis, quia ſi aliquis de vobis ſe reclamat quod iniuſtè alicui de vobis fecit, & ad rectam rationem & iuſtum iudicium

venire non potuit,aut per inſidias aliquas, aut ipſe ſenior noſter, aut aliquis ad illum, aliquem de vobis comprehendere voluit, & propter hoc ad tempus aliquis de vobis ab illius præſentia & ab illius ſeruitio ſe ſubſtraxit: quia omnis quicumque de vobis ad rectam rationem, ad illum & ante ſuos fideles venire voluerit, hoc ei concedit. & ſi iuſtè & rationabiliter inuentum fuerit, quod rectam rationem contra eum aliquis de vobis habuerit, cum conſilio fidelium ſuorum hoc voluntariè emendabit. & ſi inuentum fuerit, quod illam cauſam vnde aliquis de vobis conquirere voluerit, per rationem fecerit, volet vt ſicut per rationem fecit, ita facta per rationem permaneat.

III.

Mandat vobis, vt ſi aliquis de vobis rectam rationem ad illum & ante ſuos fideles precauerit, & inde in rectam rationem venerit, & iuſtè & rationabiliter inuentum fuerit quod rectam rationem aliquis de vobis non habeat, & ipſa recta ratio illum conuicerit, quia ſi ſe concrediderit & humiliauerit, & emendare voluerit, & in ipſa emendatione permanere voluerit, quia ſicut cum ſuis fidelibus rationabiliter inueneri t vt rationabilem miſericordiam faciat,

faciat, voluntariè paratus eſt facere.

IV.

Mandat vobis, quia ſi aliquis eſt de vobis, qui non ſe confidit in ſua conſcientia, vt rectam rationem precare, aut non valeat, aut non audeat, & ſe recognoſcit & pœnitet, & miſericordiam illius & indulgentiam petierit: quia illum, tantum vt in ante ſicut debet ſe caueat, voluntariè vnicuique, qui ſic ſe recognoſcit, miſericordiam & indulgentiam donat.

V.

Mandat vobis, vt ne aliquis de illo in ante dubitet, quia ipſam rectam rationem qui illam quęrit, ſemper illi vult conſeruare, & illam miſericordiam quam modo illi concedit, ſimiliter illam ſemper vult conſeruare, ſi ille aliam iterum talem cauſam non commiſerit, pro qua per rectam rationem iuſtum iudicium debeat ſuſtinere.

VI.

Mãdat vobis, quia ſi aliquis de vobis talis eſt, qui dicat, quia pro paupertate & neceſſitate, quia multos dies in illius ſeruitio miſit, & omnia quæ habuit diſpẽdit, ad talem cõiunctionem, vt aliquid impetraret quod per ſeruitiũ impetrare non potuit, ſe coniunxit: quia ſi hoc noſtro ſeniori ante

ſuos fideles demonſtrare potuerit, & hoc ſi verum inuentum fuerit, quod ſenioris noſtri culpa fuerit quod per neceſſitatem aliquis de vobis rationabiliter de ſeruitio illius ſe tali modo ſubtraxerit, quia ſenior noſter hoc voluntariè recognoſcit, & cum conſilio de ſuis fidelibus hoc quam citius & rationabilius potuerit, emendabit.

VII.

Mandat vobis, quia ſi aliquis de vobis dixerit, quod hoc quod fecit non pro ſua infidelitate, neque pro ſua deſinhonorantia fecit, & timet aliquis de vobis, quod noſter ſenior alicui de vobis reputare in ante debeat hoc factum, aut pro ſua infidelitate, aut pro ſua deſinhonorantia, & propter hoc iam vltra ad illum non debeat conſilium acaptare: quia qualiſcumque de vobis tali modo in iſto facto cõmiſculatus eſt, ſi in ante illi ſic fidelis & obediens, & adiutor ad ſuum regnum, & debitum honorem continendum fuerit, ſicut per rectum homo ſuo regi & ſuo ſeniori eſſe debet: quia nulli de iſta cauſa volet reputare, ſed totum ex corde dimittere, quod in illius perſona in iſta cauſa commiſit, & ſuum ſeruitium, quod illi & ante fecit, & adhuc Deo iuuante faciet, debitè & ratio-

nabiliter vult illi merere. Si autem aliquis illi aut alicui iniuſtè abſtulit, lex hoc, ſicut conſuetudo & rectum eſt, pacificabit.

VIII.

Et ſciatis, quia ſenior noſter, ſicut ſubinde voluit, Deo gratias, nunc ad bonum effectum perduxit, & rogauit fideles ſuos, vt ſine vlla mala ſuſpicione de illius iracundia aut animi commotione communiter quærant, & inueniant, atque deſcribant hoc quod ille ſecundum ſuum miniſterium facere debet, & quæ facere illum non condeceant. & vbicumque inuentum fuerit, quod fecit, quod facere non debuit, paratus eſt vt cum Dei adiutorio & fidelium ſuorum conſilio hoc quam citius cum ratione & poſſibilitate emendare potuerit emendet, & in ante corrigat, & correcta cuſtodiat: & quod facere debuit, quod ad ſalutem & honeſtatem illius pertinuit, & aliquid minus fecit, hoc cum Dei adiutorio, & fidelium ſuorum conſilio & auxilio facere, quam citius cum ratione & poſſibilitate potuerit, faciat.

IX.

Et ſimiliter vult, vt nos quæramus, & inueniamus, & deſcribamus quid & qualiter nobis fidelibus ſuis in vnoquoque or-

dine contra illum conueniat facere, & quid non conueniat facere: vt illa quæ conueniunt faciamus,&illa quæ non conueniunt,caueamus. & vbicumque in retro aliqua à nobis ſuis fidelibus in quocumque ordine facta ſunt quæ non condeceant,cum Dei & illius auxilio, & noſtro communi conſilio,quamcitius cum ratione & poſſibilitate emendare potuerimus, emendemus,& in ante corrigamus,& correcta cuſtodiamus.

X.

Et ſciatis, quia ſic eſt adunatus cum omnibus ſuis fidelibus in omni ordine & ſtatu,& nos omnes ſui fideles, vt ſi ille iuxta humanam fragilitatem aliquid contra tale pactum fecerit, illum honeſtè & cum reuerentia, ſicut ſeniorem decet, admonemus, vt ille hoc corrigat & emendet, & vnicuique in ſuo ordine debitam legem conſeruet. Et ſi aliquis de nobis in quocumque ordine contra iſtum pactum in contra illum fecerit, ſi talis eſt, vt ille inde eum ammonere voleat vt emendet, faciat: & ſi talis eſt cauſa, vt inde illum familiariter non debeat ammonere, & ante ſuos pares illum in rectam rationem mittat, & ille qui debitum pactum & rectam legem,

& debitam ſeniori reuerentiam non vult exhibere & obſeruare, iuſtum iuſtitiæ iudicium ſuſtineat: & ſi ſuſtinere non voluerit, & contumax & rebellis extiterit, & conuerti non potuerit, à noſtra omnium ſocietate & regno ab omnibus expellatur. Et ſi ſenior noſter legem vnicuique debitam, & à ſe, & à ſuis anteceſſoribus perdonatam, per rectam rationem, vel miſericordiam competentem vnicuique in ſuo ordine conſeruare non voluerit, & ammonitus à ſuis fidelibus ſuam intentionem non voluerit: ſciatis, quia ſic eſt ille nobiſcum, & nos cum illo adunati, & ſic ſumus omnes per illius voluntatem & conſenſum confirmati Epiſcopi atque Abbates cum laicis, & laici cum viris Eccleſiaſticis, vt nullus ſuum parem dimittat, vt contra ſuam legem, & rectam rationem, & iuſtum iudicium, etiamſi voluerit, quod abſit, rex noſter alicui facere non poſſit.

XI.

Et ſciatis, quia ad hoc quærendum & inueniendum & ſtatuendum atque confirmandum, cum noſtro & ceterorum fidelium ſuorum conſenſu, habet noſter ſenior conſtitutum locum Vermeriam palatium, & tempus ac diem XIIII. Kalend. Augu-

ſti. & habet ex nomine deſcriptos fideles ſuos, per quorum tractatum iſta cauſa Deo adiuuante ad perfectionem perueniat. & habet VII. Kalendas Auguſti ad ipſum palatium Vermeriam generaliter omnes fideles ſuos conuocatos, vt omnibus ſuam voluntatem & perdonationem, & noſtram, qui fideles illius ſumus, deuotionē accognitet. vt iſta conuenientia, quā teſte Deo confirmabimus, in ante diebus vitæ ſuæ, & diebus vitæ noſtræ conſeruetur, & ipſe ſuis ſucceſſoribus contra ſucceſſores noſtros, & nos noſtris ſucceſſoribus ſuis ſucceſſoribus conſeruandam in Dei nomine relinquamus.

XII.

Et ſciatis, quia vult ſenior noſter, & nos ac cæteri fideles illius, vt ſi vos, qui illius fideles & conſiliarij eſſe debetis, volueritis, ſicut vobis diximus, ad illius præſentiam & fidelitatem atque ſeruitium venire, & nobiſcum in iſta ſocietate eſſe: quia & ipſe, & nos quæ voluntariè volemus, vt cum nobis hoc & quæratis, & inueniatis, & ſtatuatis, & confirmetis, & nos cum vobis ſimiliter. & vobis alijs omnibus, ſicut & nobis, debitam legem & rectam rationem dehinc in ante, ſicut rectum eſt, vult

conſeruare, ſicut ſui anteceſſores, qui hoc melius & rationabilius fecerunt, noſtris & veſtris anteceſſoribus in omni ordine conſeruauerunt.

XIII.

Et mandat vobis noſter ſenior, quia ſi aliquis de vobis talis eſt, cui ſuus ſenioratus non placet, & illi ſimulat vt ad alium ſeniorem melius quàm ad illum acaptare poſſit, veniat ad illum, & ipſe tranquillo & pacifico animo donat illi commeatum. tantum vt ipſi & in ſuo regno, vel ſuis fidelibus aliquod damnum, aut aliquam marritionem non faciat. & quod Deus illi cupierit, & ad alium ſeniorem acaptare potuerit, pacificè habeat.

XIV.

Et ſi aliquis fuerit de vobis, qui voleat dicere, quia non credit ſenioris noſtri fidem, & ſuſpectus ſit de ſua perditione, & propter hoc non audeat ambulare ad illum: nos vobis damus Dei & noſtri ſenioris Karoli fidem, & de ſuis Epiſcopis & fidelibus clericis fidem. quia quantũ Deus vos ſaluauerit, & vos vos ipſos ſaluaueritis, ſani ambuletis, & ſani cum illo ſitis, & ſanus ſit vobiſcum ille ſicut debet, non cum venerit retornetis. tantum vt pacifi-

cè, & ſine ſeditione ambuletis, & ſuos fideles non ſollicitetis.

XV.

Et ſi adhuc dubitatis, & aliam firmitatem quæritis, tantum vt contra rationem non quæratis. Si ad illum, ſicut diximus, ambulare vultis, etiam & ad hoc parati ſumus vt faciamus. quia certi ſumus, quia omnia cum ſecuritate facere poſſumus.

XVII.

Ad eoſdem miſſa de Baſiu.

ISTA CAPITVLA MISIT Rex de Baſiu per Hadabrannum & Bettonem.

CAP. I.

MANDAT vobis Senior noſter ſalutes. mandat etiam vobis, quia valdè miratur, quòd placitum tale non cuſtodiſtis, ſicut vos illi promiſiſtis, & ſicut ipſe vobis mandauit.

II.

Mandat vobis Senior noſter, quòd pro-

pterea hoc placitum dimiſiſtis, vt fratris eius expectare voluiſſetis aduentum, iuxta quod illi mandaſtis, non ſine alijs ſuis fidelibus, quos modo ſecũ non habuit, inuenire potuit, vt neceſſe eſſet inde aliquam expectationem facere.

III.

Habet Senior noſter conſtitutum aliud placitum Kal. Septemb. in villa Nielfa, vbi ei occurrere ſui fideles debent. propterea mandat vobis, vt vos tali loco, & vobis congruo & eidem præmiſſo loco proximo, veniatis, vbi tales ſuos fideles tranſmittere ad vos poſſit, quos vobis mittendos poſtulaueritis.

IV.

Sciatis quia vult vobis hoc obſeruare, ſecundum quod vobis in Vermeria conceſſit, & ſicut ſcriptis & verbis antea mandauerat; & quicquid amplius iuſtè & rationabiliter poſtulare vultis. Pariter & de expectatione, ſecundum quod cum fidelibus ſuis inuenerit, quod Dei voluntati, & eius fideliumque ſuorum honori non ſit indignum, propter Deum, & nutrimentum domni & genitoris ſui ac illius, & ſeruitium illi à vobis impenſum, hoc vobis adſentire non contradicit.

V.

Mandat vobis, vt memores ſitis Dei & veſtræ Chriſtianitatis, & nutrimenti genitoris eius, & ſui, & debitæ fidelitatis, & regni ſuperuenientis periculi, ſtudeatis vos fideles ſanctæ matris Eccleſiæ & ſui vnanimes fieri. & omnipotentis Dei voluntatem, ac illius fidelitatem, communemque ſalutem, ſimul cum ipſo fideliter explere, ad reſiſtendum inimicis & Chriſtiani nominis perſequutoribus.

XVIII.

Ad eoſdem, per Adalardum Abbatem.

ISTVM MISSATICVM tranſmiſit domnus rex glorioſus Karolus per Adalardum Abbatem, & Richuinum, & Rodulfum, & Berengarium.

CAP. I.

MANDAT vobis Senior noſter ſalutes. & mandat vobis, quia quicquid in veſtra cauſa ſecundum conſilium

ſuorum fidelium melius & honeſtius inuenire potuit, per ſuos fideles, & ſua Capitula iam per duas vices vobis mandauit.

II.

Mandat vobis, quia ſicut per illos ſuos fideles, & per eadem Capitula vobis innotuit, ſic vult erga vos adtendere & obſeruare. & ſi vos adhuc talem cauſam eum poſtulare volueritis, quæ ad ſuum honorem, & ad veſtrum profectum pertineat, paratus eſt etiam in hoc ſecundum veſtram petitionem facere iuxta conſilium fidelium ſuorum.

III.

Mandat etiam, vt recordemini Dei & veſtræ Chriſtianitatis, & condoleatis atque compatiamini huic ſanctæ Eccleſiæ, quæ & à vobis & ab alijs miſerabiliter eſt oppreſſa & deprædata, & quæ crudeliter ex altera parte perſequitur à paganis. & non vos diſſocietis ab vnitate & vnanimitate fidelium Dei: ſed acceleretis præſentaliter vos vos illi adunare, & coniungere alijs Dei ſuíſque fidelibus, ad defenſionem ſanctæ Eccleſiæ & ſuam fidelitatem.

IV.

Si autem dicitis, vos propter pares veſtros, qui præſentes non ſunt, hoc non

poſſe facere, mandat vt vos qui in præſentiarum eſtis talem ſecuritatem ei faciatis, vt non propter aliam cauſam hoc dimittatis quod per nos vobis mandat, niſi propter illos veſtros pares qui præſentes non ſunt. & facite ei ſecuritatem, vt illos veſtros pares ad Dei ſeruitium & ad ſuam fidelitatem, in quantum potueritis, exhortemini & conuertatis, & ſi illos conuerti non potueritis, vos ab eius ſeruitio non vos ſubtrahatis. quoniam ſi omnes conuerti ad illum volueritis, paratus eſt vos omnes ſecundum ſanctæ Eccleſiæ vtilitatem, & ſuum honorem, & veſtrum cõmunem profectum recipere & ſaluare, & honorabiles ſemper habere, & nulli vnquam imputare, in quantum ad ſe pertinet, quicquid neglegenter factum habetis de eius ſeruitio, aut in iſta cauſa contra illum egiſtis.

V.

Et mandat vobis, quia poſtquam veſtram fidelitatem cognouerit, ſecuros etiam vos faciet ex ſua parte, quòd nulli debeat reputare hoc quod erga illum neglegenter egit in hac cauſa. ita tamen, ſi vos quoque erga illum debitum honorem & debitam fidelitatem conſeruaueritis, ſicut Dei ſuique fideles.

VI.

Et ſi aliqua pars ex vobis ad eius ſenioratum & ad eius fidelitatem reuerti voluerit, ſimiliter eſt paratus eos benignè recipere, & erga illos omnimodis adimplere quæ ſuperiùs ſcripta ſunt.

XIX.

Ad eoſdem, per Hincmarum & alios.

ISTVM MISSATICVM tranſmiſit rex per Hincmarum & Yrminfridum Epiſcopos, & per Adalardum Abbatem, & Rodulfum, & Richuinum, & Berengarium.

MANDAT vobis Senior noſter ſalutes. & mandat vobis, quia pro Dei amore, & pro veſtræ quondam fidelitatis ſeruitio ſibi impenſo, omnes vos vult ſaluos eſſe, & ſine aliqua occaſione omnes vos ad Dei ſeruitium, & ad ſuam fidelitatem adtrahere cupit. Et vt omnibus manifeſtum fiat, quia ſic omnes vos vult

ſaluare ſicut ſuos fideles, & nulla occaſione intermiſſa aliquem ex vobis perdere vult: & vt etiam contra pares veſtros abſque læſione ſalui eſſe poſſitis, ſicut debetis, & Chriſtianos oportet: talem cauſam qualem vos eum poſtulaſtis libentiſſimè vobis cõcedit ſecundum conſiliũ ſuorum fideliũ, vſque ad condictum placitũ, quod eſt v. Idus Octob. Carnutum. Ita tamen, vt vos ſecuritatem talem ei faciatis, vt vſque ad illud placitum in pace maneatis, & nullam dehonorationem in aliqua cauſa erga eũ, aut erga ſuos fideles faciatis, quam rationabiliter & poſſibiliter vitare & cauere poteſtis. neque impedimentum ſuis fidelibus faciatis, nec imprædationem, nec aliquam inquietudinem. Et concedit vobis, vt omnes in honoribus & in alodis veſtris interim conſiſtatis, exceptis his quorum honores Senior noſter donatos habet. Et ſi aliqui ſunt ex vobis, qui honores non habent, ſi volunt in ſuis alodibus conſiſtere, aut cum alijs eorum paribus vel amicis, faciant. & etiam ſi voluerint cum Seniore noſtro manere, ita tamen vt cum pace viuãt, & ipſi & ſui, etiam hoc clementer concedit. ea videlicet ratione, vt vos ſecurum de vobis illum fa-

ciatis, & vt nullum ſuum fidelem aliquo modo de ſua fidelitate ſubtrahatis, neque ſollicitetis: & ſi aliquis ex vobis fuerit, qui hanc pacem iſto modo ſeruare noluerit, à veſtro conſortio omnes eum vnanimiter expellatis, ſi emendare noluerit quod neglegenter feciſſe manifeſtum fuerit.

XX.

Synodi Cariſiacæ.

IN NOMINE SANCTÆ & indiuiduæ Trinitatis, Karolus gratiâ Dei Rex illi Epiſcopo, & dilectis ac fidelibus Miſſis illis, Comitibuſque noſtris illis ſalutem.

CAP. I.

NOTVM ſit fidelitati veſtræ, quia XVI. Kal. Mart. ſecundum ſacram auctoritatem Synodum venerabiliũ Epiſcoporum, ac conuentum fidelium noſtrorum apud Cariſiacum fecimus conuenire. Cum quibus inter cætera Eccle-

ſiaſticæ vtilitatis ac regni neceſſitatis negotia, conſiderauimus qualiter rapinæ & depopulationes, quæ partim occaſione ſuperinruentium paganorum, partim mobilitate quorundam fidelium noſtrorum in regno noſtro, per eos etiam qui Eccleſiam Dei defendere & tueri, & regni ſoliditatem ac quietem debuerant prouidere, graſſantur, aliquo modo annuente Domino ſedari valeant & amoueri.

II.

Quorum conſultu decreuimus, vt quia peccata, quæ in ſuo initio vt ſunt magni ponderis æſtimantur, pernicioſo proceſſu, ipſo etiam exitiabili vſu prauis mentibus leuantur, & quaſi inſenſibiles reddunt; ac ſi quando reſipiſcere moliuntur, eas ſæpiùs obligant, vt ſi reſurgere velint non poſſint: antequam cenſura Eccleſiaſtica, & legales ſententiæ huiuſmodi prædatores terribiliter & damnabiliter feriant; Epiſcopi quique in ſuis parrochijs, & Miſſi in illorum miſſaticis, Comiteſque in eorum Comitatibus, pariter placita teneant. quò omnes reipublicæ miniſtri, & vaſſi dominici, omneſque quicumque vel quorumcumque homines in eiſdem parrochijs vel Comitatibus commanent, ſine vlla

vlla perſonarum exceptione, vel excuſatione aut dilatione conueniant.

III.

Et Epiſcopus illius parrochiæ breuiter adnotatas ſententias de huiuſmodi cauſa, Euangelicæ videlicet, & Apoſtolicæ, atque Propheticæ auctoritatis . necnon & decreta Apoſtolica atque canonica omnibus relegat, & aperto ſermone cunctis quale quantumque peccatum ſit, & qualem quantamque pœnitentiam, & quàm immanem ſeueriſſimamque vindictam expoſcat, cum alijs debitis & neceſſarijs atque vtilibus prædicationibus innoteſcere curet.

IV.

Miſſi quoque legales ſententias, ſicut eas cognitas habent, adnotent, & prædeceſſorum noſtrorum Regum atque Imperatorum , noſtráque capitula de hac cauſa in vnum collecta omnibus nota fiãt. Et Epiſcopi Dei & epiſcopali auctoritate tales deprædationes omnibus interdicant. Et Miſſi ac Comites noſtri cunctis ex noſtro regio banno prohibere firmiter ſtudeant, vt cognoſcant omnes, quia ſi abhinc in ante in noſtro regno talia facere aliquis præſumpſerit, ſecundum diuinas ſententias epiſcopalem excipiet ſenten-

tiam : & ſecundum leges ac capitula regia emendare cogetur, & ſecundum iudicium fidelium noſtrorum condignam vindictam ſuſcipiet. V.

Et ſi talis perſona fuerit, vt Epiſcopi, & Miſſi noſtri ac Comites in illorum miniſterijs quod prauum actum fuerit potuerint emendare, ſecundum præfixum modum illud emendare ſtudeant, aut per fideiuſſores ad noſtram præſentiam venire faciant. VI.

Si autem aliquis quiſcumque inobediens extiterit, cum ſumma feſtinatione nobis notum facere curent, vt quantociùs ad noſtram præſentiam illum venire iubeamus, & dignam vltionem ſecundum iudicium fidelium noſtrorum ſuſtineat.

VII.

Et ſi, quod abſit, talis emerſerit, qui Dei timorem poſtponat, & Eccleſiaſticam auctoritatem contemnat, & regiam poteſtatem refugiat: ſciat quiſcumque ille fuerit, quia & ſecundum canonicam auctoritatem ab omnium Chriſtianorum cœtu & ſanctæ Eccleſiæ conſortio, & in cælo, & in terra alienus efficietur; & regali poteſtate, atque omnium regni fidelium vnanimitate, ſicut Dei & Eccleſiæ inimicus

& regni deuaſtator, perſequetur vſque dum à regno exterminetur.

VIII.

Et ſi aliquis Comes fuerit, qui hoc in ſuo Comitatu fecerit, aut ibi talia increſcere permiſerit, vt aut ipſe illa non emendet, aut nobis nota non fecerit, vt noſtra auctoritas talia corrigat; ſciat quia talem ſententiam inde ſuſtinebit, ſicut tempore anteceſſorum noſtrorum conſuetudo fuit.

IX.

Et ſi aliqui iterantes deprædationes & rapinas per regnum noſtrum fecerint, & Epiſcopi, ac Miſſi vel Comites hoc emendare non potuerint, quàm citiùs poſſint nobis notum facere curent, vt iubeamus ipſos deprædatores per eandem viam cum Miſſo noſtro redire, & illa omnia quæ mala egerant legaliter emendare, & talem harmſcaram, ſicut nobis viſum fuerit, aut iudicium, ſicut cum fidelibus noſtris conſiderauerimus, ſuſtinere.

X.

Si autem dilecti fratris noſtri ac nepotum noſtrorum homines fuerint, qui talia egerint, & hoc nobis innoteſcant, vt illis nota faciamus, & illi ſuos homines, ſicut illis melius viſum fuerit, de talibus caſti-

gare procurent: ſicut & nos noſtros homines caſtigare volumus, ſi in illorum regnis indecentia & aliqua noxia, quod abſit, facere præſumpſerint.

COLLECTIO DE RAPTORIBVS.

GREGORIVS in libro Paſtorali dicit. Ammonendi ſunt qui aliena rapere contendunt, vt ſollicitè audiant quid veniens
Matt. in iudicio Dominus dicat: *Eſuriui enim, &*
26. 42. *non dediſtis mihi manducare*, & cætera. qui-
Ibid. 41. bus dicit, *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius.* Hinc ergo colligendum eſt, quanta damnatione plectendi ſunt qui aliena rapiunt, ſi tanta animaduerſione feriuntur qui ſua indiſcretè tenuerunt. Perpendant quo eos obliget reatu res rapta, ſi tali ſubicit pœnæ non tradita. perpendant quid meretur iniuſtitia inlata, ſi tanta percuſſione digna eſt pietas non impenſa. Audiant raptores,
Habac. *Væ ei qui multiplicat non ſua vſquequo, & ad-*
2. 6. *grauat contra ſe denſum lutum.* Denſum lutum contra ſe adgrauare eſt terrena lucra cum pondere peccati cumulare. Audiant
Matt. quid Chriſtus dicat: *Quid prodeſt homini ſi*
16. 26. *totum mundum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum fiat?* id eſt, quid prodeſt homi-

ni, ſi totum quod extra ſe congregat, ſed hoc ſolùm quod ipſe eſt damnat? Audiant quòd illa quæ rapiunt in hoc ſæculo deficient, aut in ſæculo dimittent: ſed ſecum ad iudicium cauſas rapinæ, id eſt damnationem ſecum ferent. Et alibi ſcriptum eſt. Audiant quid Propheta Eſaias dicit: C. 3. 14.
Rapina pauperis in domo veſtra, & cauſa viduæ non ingreditur ad eos. &, *lacryma viduæ* Eccl 35. 18. 19.
vſque ad maxillam deſcendit, & Dominus non delectabitur in illis. Audiant, quia in cuius domo rapina eſt, ſiue in domo corporis, ſiue in domo manſionis, non habitat in illa domo Spiritus ſanctus, ſed ſpiritus malignus. & ſi accedit ad communionem corporis & ſanguinis Chriſti ante dignam ſatisfactionem, non mundatur per illam communionem à peccato; ſed pleniùs ſicut Iudas, quando in cœna plenus rapina & iniquitate communicare præſumpſit de manu Chriſti, poſſidetur à diabolo. vnde & ſuſpenſus crepuit medius Et ad quem cauſa viduæ non ingreditur, nec ipſe ſi dignè non ſatisfecerit, in cœleſtem Eccleſiam intrare valebit. Audiant rapaces & prædatores quid iterum Propheta dicat,
Qui prædaris, nónne & ipſe prædaberis? Videlicet quia ille qui prædatur res paupe- Eſa. 33. 1.

rum, & Eccleſiarum ac ſeruorum Dei, prædatur à diabolo, & præda illius fit. Audiant quid ſanctus Paulus Apoſtolus dicat, per quem locutus eſt Chriſtus, & qui raptus fuit vſque ad tertium cœlum, & qui raptus fuit in paradiſum, & audiuit talia ſecreta verba quæ non licebat homi-
1. Cor. 6. 10. ni loqui. Ait namque, quia *neque rapaces, neque homicidæ, neque adulteri regnum Dei poſſidebunt.* Vnde intendat quale quantumque peccatum eſt rapina, quam cum adulterio & homicidio ſanctus compara-
Ibid. 5. 11. uit Apoſtolus. Item ipſe dicat: *Si quis fornicator, aut adulter, aut rapax, aut homicida eſt, cum huiuſmodi nec cibum ſumere* Chriſti diſcipulo, id eſt Chriſtiano, licet ante ſatisfactionem, id eſt correctionem, ac emendationem, & dignam pœnitentiam. Audiant quia ſanctus Ioannes Apoſtolus electus & dilectus Chriſti, qui in cœna ſuper pectus eius recubuit, talem homi-
2. Ioan. 10. nem ſalutare vetat, dicens: *Nec aue ei dixeris, neque in domum receperis.* Audiant
3. Tolet. c. 11. quid in Toletano Concilio ſancti Epiſcopi, qui in cœlo cum Deo regnant, & in terris miraculis coruſcant, de totius mundi partibus congregati decreuerunt. Si quis, inquiunt, de potentibus clericum,

aut quemlibet pauperum, aut religioſum expoliauerit, & mandauerit ad ipſum Epiſcopus, vt eum audiat: & ſi contempſerit, inuicem mox ſcripta percurrant per omnes prouinciæ Epiſcopos, quoſcumque adire potuerit, vt excommunicatus habeatur donec audiat, & reddat aliena. Ecce de pauperum raptoribus. Audiant raptores & prædones rerum Eccleſiaſticarum, quid S. Anacletus Papa, ab ipſo beato Petro Apoſtolo presbyter ordinatus, cum totius mundi ſacerdotibus iudicauit. Dicit namque, Qui abſtulerit aliquid patri vel matri, homicidæ particeps eſt. Pater noſter ſine dubio Deus eſt, qui nos creauit: mater verò noſtra, Eccleſia quæ nos in baptiſmo ſpiritaliter regenerauit. Ergo qui Chriſti pecunias & Eccleſiæ rapit, aufert, vel fraudatur, homicida eſt, atque homicida ante conſpectum iuſti iudicis deputabitur. Qui rapit pecuniam proximi ſui, iniquitatem operatur. Qui autem pecuniam, vel res Eccleſiæ abſtulerit, ſacrilegium facit, & vt ſacrilegus iudicandus eſt. Item ſanctus Vrbanus Papa & martyr: Res & facultates Eccleſię oblationes appellantur, quæ Domino offeruntur, & vota ſunt fidelium, ac pretia pec-

Epiſt. 1.

Epiſt. 1.

catorum, atque patrimonia pauperum. Si quis illa rapuerit, reus eſt dãnationis Ananiæ & Saphiræ, & oportet huiuſmodi tradere ſatanæ, vt ſpiritus ſaluus ſit in die
Epiſt.1. Domini. Item S. Lucius Papa: Rerum Eccleſiaſticarum & facultatum raptores à liminibus ſanctæ Eccleſiæ anathematizatos Apoſtolica auctoritate pellimus & damnamus, atque ſacrilegos eſſe iudicamus. & non ſolùm eos, ſed & omnes conſentientes eis, quia non ſolum qui faciunt rei iudicantur, ſed etiam qui facientibus conſentiunt. Par enim pœna & agentes & conſentientes comprehendit.
Tract. 50. Et S. Auguſtinus in ſermone Euãgelij ſancti Ioannis ita dicit: Fur ſacrilegus loculorum ſacrorum & dominicorum eſt Iudas, & qui aliquid de Eccleſia furatur & rapit, Iudæ perdito comparatur. Item in ſacris Cano-
Gangr. 7. nibus ſancto Spiritu dictatis, & Chriſti ſanguine confirmatis, ſcriptum eſt: Si quis oblationes Eccleſiæ extra Eccleſiam accipere vel dare voluerit, præter conſcientiam Epiſcopi, vel eius cui huiuſmodi officia commiſſa ſunt, nec cum eius voluerit agere conſilio, anathema ſit. Epiſcopus autem omnibus dicere debet quid ſit anathema, & ne deſperent, oſtendere debet

quandiu duret anathema. id eſt quamdiu quiſque errorem non corrigit, & digna ſatisfactione non emendat, vt reconciliationem & indulgentiam valeat promereri. Si quis verò ante ſatisfactionem, & reconciliationis indulgentiam in peccatis ſuis perſeuerans mortuus fuerit, iam anathema perpetuum illi erit, & peccatum ad mortem, pro quo non dicit Apoſtolus vt oretur. Sed & plura, ſi neceſſe fuerit, Epiſcopus colligere, & dicere procurabit.

Sequuntur Capitula domni Karoli & domni Hludouuici Imperatorum.

VOBIS verò Comitibus dicimus, voſque commonemus, quia ad veſtrum miniſterium maximè pertinet, vt reuerentiam & honorem ſanctæ Dei Eccleſię exhibeatis, & cum Epiſcopis veſtris concorditer viuatis, & eis adiutorium ad ſuum miniſterium peragendum præbeatis: vt & vos ipſi in miniſterijs veſtris pacem & iuſtitiam faciatis, & quæ noſtra auctoritas publicè fieri decernit, vt in miniſteriis veſtris ſtudiosè perficiatur ſtudeatis. Proinde monemus veſtram fidelitatem, vt memores Lib. 1. cap. 6.

ſitis fidei veſtræ nobis promiſſæ,& in parte miniſterij noſtri vobis commiſſi, in pace ſcilicet & iuſtitia facienda, voſmetipſos coram Deo,& coram hominibus tales exhibeatis, vt & noſtri veri adiutores, & populi conſeruatores iuſtè dici & vocari poſſitis. Et nulla quælibet cauſa, aut munerum acceptio, aut amicitia cuiuſlibet, vel odium, aut timor, aut gratia, ab ſtatu rectitudinis vos deuiare compellat, quin inter proximum & proximum ſemper iuſtè iudicetis: pupillorum verò,& viduarum & ceterorum pauperum adiutores ac defenſores,& ſanctæ Eccleſiæ, id eſt ſeruorum illius honoratores iuxta veſtram poſſibilitatem ſitis. Illos quoque, qui temeritate & violentiâ in furtis & latrociniis, ſiue rapinis, communem pacem populi perturbare moliuntur, veſtro ſtudio & correctione ſicut decet compeſcite. Et ſi aliqua perſona in aliquo vobis impedimentum fuerit, quin ea quæ dicimus facere non valeatis, nobis ad tempus illud notum fiat, vt noſtra auctoritate adiuti miniſterium veſtrum dignè adimplere poſſitis.

Omnes verò laicos monemus, vt honorem Eccleſiaſticum conſeruent,& dignam venerationem Epiſcopis & Dei ſacerdo-

Lib 2. cap. 7.

tibus exhibeant, & ad eorum prædicationem cum ſuis deuotè occurrant, & ieiunia ab illis communiter indicta reuerenter conſeruent, & ſuos obſeruare doceant. Vt etiam dies Dominicus, ſicut decet, obſeruetur & colatur, omnes ſtudeant. & vt liberiùs fieri poſſint, mercata & placita à Comitibus, ſicut ſæpè admonitum fuit, illo die prohibeantur.

De pace verò in exercitali itinere ſeruanda vſque ad marcham, hoc omnibus notum fieri volumus, quòd quicumque auctorem damni ſibi præterito anno inlati nominatim cognoſcit, vt iuſtitiam de illo quærat, & accipiat. Lib. cap.

Deinceps tamen omnibus denunciare volumus, vt vnuſquiſque cognoſcat omnes qui in tali obſequio in ſuo itinere pergunt, ſiue ſui ſint, ſiue alieni: vt ille de eorum factis rationem ſe ſciat redditurum, & quicquid in pace violanda deliquerint, ad ipſius debeat periculum pertinere. Ea ſcilicet conditione, vt pacis violator primùm iuxta facinoris qualitatem, ſiue coram nobis, ſiue coram Miſſo noſtro, dignas pœnas perſoluat. & ſenior, qui ſecum talem duxerit, quem aut conſtringere noluit, aut non potuit, vt noſtram iuſſionem Lib. 2. cap. 15.

ſeruaret, & inſuper in regno noſtro prædas facere non timuerit, pro illius neglegentia, ſi ante eum de his nō admonuerit, & poſtquam neglegentia contemptoris ad eius notitiam peruenerit, eum corrigere, ſicut decet, neglexerit, honore ſuo priuetur, vt ſcilicet neuter illorum ſine iuſta vindicta remaneat.

Lib. 2. c. 23. Comites verò miniſtris Eccleſiæ in eorum miniſteriis, vt hoc pleniùs & de noſtris & de ſe, & de ſuis hominibus obtinere poſſint, adiutores in omnibus fiant. Et quicumque prima & ſecunda vice de his à Comite admonitus non ſe correxit, volumus, vt per eumdem Comitem eius neglegentia ad noſtram notitiam perferatur, vt noſtra auctoritate, quod in noſtro Capitulari continetur, ſubire cogatur.

Lib. 3. c. 1. De pace admonemus, vt omnes qui per aliqua ſcelera rebelles ſunt conſtringantur.

C. 62. De pace & iuſtitia infra patriam, ſicut ſæpè per alia Capitula iuſſimus, adimpletum fiat.

C. 65. Si quis domum alienam cuiuſlibet infregerit, quicquid exinde per vim abſtulerit, aut rapuerit, vel furauerit, ſecundum lege meam illi, cuius domus fuerit infra-

cta & ſpoliata, in triplum componat, & inſuper bannum dominicum ſoluat. Si ſeruus hoc fecerit, ſententiam ſuperiorem accipiat, & inſuper ſecũdum ſuam legem, compoſitionem faciat. Si quiſlibet homo aliquid tale damnum alicui fecerit, pro quo plenam compoſitionem facere non valeat, ſemetipſum in vadio pro ſeruo dare ſtudeat, vſque dum plenam compoſitionem adimpleat.

Si quis meſſes aut annonas in hoſte ſuper bannum dominicum rapuerit, vel pauerit, aut furauerit, aut cum caballis vaſtauerit, æſtimato damno ſecundum legem in triplum componat. Et ſi liber homo hoc fecerit, bannum dominicum pro hac re componere cogatur. Seruus verò ſecundum legem tripla compoſitione damnum in locum reſtituat, & pro damno diſciplinæ corporali ſubiaceat. C. 66.

Si quis in exercitu infra regnum ſine iuſſione dominica per vim hoſtilem aliquid prædare voluerit, aut fœnum tollere, aut granum, ſiue pecora maiora vel minora, domoſque infrangere vel incendere, hæc ne fiant, omninò prohibemus. Quod ſi ab aliquo præſumptioſo factum fuerit, LX. ſolid. ſi liber eſt, ſit culpabilis, & omnia ſi- Lib. 5. c. 129.

milia reſtituat', aut cum XII. teſtibus ſe purget. Si verò ſeruus hoc fecerit, capitali crimini ſubiaceat, & dominus omnia ſimilia reſtituat, quia ſeruum ſuum nō correxit, nec cuſtodiuit, vt talia non perpetraret. quoniam ſi nos ipſos comedimus, citò deficiemus. Vnuſquiſque tamen cuſtodiat exercitum ſuum, ne aliqua deprædatio infra regnum fiat.

Lib. 6. c. 96. Si quis infra regnum rapinam fecerit, aut cuiquam noſtro fideli, eiuſque homini aliquid vi abſtulerit, in triplo cui aliquid abſtulit legibus componat, & inſuper bannum noſtrum, id eſt LX. ſolidos nobis perſoluat. Poſtmodum verò à Comite ante nos adducatur, vt in baſtonico retruſus, dum nobis placuerit, pœnas luat. Nam ſi publicè actum fuerit, publicam indè agat pœnitentiam iuxta ſanctorum Canonum ſanctionem. Si verò occultè, ſacerdotum conſilio ex hoc agat pœnitentiam. quoniam raptores, vt ait Apoſtolus, niſi veram egerint pœnitentiam, regnum Dei non poſſidebunt. Qui verò de rebus Eccleſiarum aliquid abſtulerit, grauiùs inde iudicetur. quia ſacrarum rerum ablatio ſacrilegium eſt, & ſacrilegus vocatur, qui ex eis aliquid abſtulerit, aut rapuerit. Ex-

torres namque à liminibus ſanctæ matris Eccleſiæ tales perſonæ vſque ad ſatisfactionem Eccleſiæ, quam læſerunt, ſunt habendæ, atque firmiter denotandæ.

XXI.

Apud S. Quintinum.

ADNVNTIATIO KAROLI, & nepotis ſui Hlotharij, apud S. Quintinum, Kal. Mart. anno DCCCLVII. *Incarnationis Dominicæ.*

ADNVNTIATIO KAROLI.

I. VOLVMVS vos ſcire, quod fuit inſimul noſter conuentus. Poſtquam Deus noſtrum ſeniorem vocauit de hoc ſæculo, ſemper inueni tale conſilium in meo dilecto fratre Hludouuico, ſicut mihi neceſſe fuit, & ego in illo quæſiui, & illum oſtendere decuit. & illius adhortatione, & interuentione deuenit, Deo gratias, talis vnanimitas inter me, & bonæ memoriæ fratrem meum Hlotharium, ſicut inter fratres eſſe debebat. Et propter

tales cauſas, quæ ſicut inter nos coniacuerant, inuenimus cum omnibus fidelibus noſtris, quia neceſſe erat vt inter nos firmitas facta fuiſſet ſecundum Dei voluntatem, de noſtro communi profectu & adiutorio, & de filiorum ac regni, & fidelium noſtrorum ſaluamento, ſicut tunc adcognitauimus noſtris communibus fidelibus qui adfuerunt. Et ille in ſua vita contra nos conſeruauit, & Deo gratias, nos contra illum conſeruauimus, & contra illius filios nepotes noſtros, adiuuante Deo, quantum ſcimus, & poſſumus, & illi ad nos quæ ſierint, conſeruare volumus.

II. Poſt obitum verò illius, ex parte pro mea ſicut audiſtis infirmitate, ex parte pro paganorum ſuperuentione, & pro alijs occupationibus, quæ in regno noſtro acciderunt, vſque modo non fuit opportunus locus, vt ego & iſte meus cariſſimus nepos inſimul parabolare potuiſſemus, & inuicem nobis præſentes noſtras voluntates demonſtraremus, quas in corde vnuſquiſque contra alterum retinebamus.

III. Euenit autem locus congruus, quia iſte meus cariſſimus nepos cum dilectiſſimo fratre meo Hludouuico parabolauit, & tale

receptum & conſilium inuenit, ſicut & iſti neceſſe fuit, & illum demonſtrare decuit. quod mihi ſatis complacuit. Et nunc quando mecum parabolauit, dixit mihi, quòd in illa firmitate, quam ego cum patre ſuo bonæ memoriæ fratre meo feci, & illum ſuſcepi, in ipſa ſuſceptione vellet perſeuerare, & illam firmitatem quam ſuus pater meus frater contra me fecerat, vellet, adiuuante Domino, per omnia obſeruare.

IV. Et inuenimus cum communibus fidelibus noſtris, vt pro talibus neceſſitatibus, ſicut ſcitis & videtis in iſto regno euenire, nos inuicem confirmaremus, ſicut & fecimus, vt ad honorem ſanctæ Dei Eccleſiæ, & communem profectum, & fidelium noſtrorum ſaluamentum, & regnum noſtrum contra quoſcumque nobis neceſſe fuerit continendum, inuicem nos ſaluemus & adiuuemus, ſicut auunculus nepotem, & nepos auunculum per rectum ſaluare & adiuuare debet.

V. Et noſtri fideles, qui præſentes fuerunt, & hoc conſilium nobis dederunt, dixerunt nobis quòd parati ſunt nos, auxiliante Domino, in omnibus adiuuare, vt iſtam firmitatem poſſimus adinuicem ob-

ſeruare. Et propterea volumus à vobis veſtrum conſenſum & voluntatem audire, ſi & hoc vobis bene videtur, & nobis inde auxilium vultis præſtare, vt hoc poſſimus cum Dei adiutorio & veſtro obſeruare.

ADNVNTIATIO LOTHARII.

SICVT meus auunculus vobis dicit, quantum Deus mihi ſcire & poſſe donauerit, & in illa firmitate cum ſeniore meo facta, in qua me ſuſcepit, & quam ſenior meus contra illum fecit, volo perſeuerare, & illam quam contra eum feci cum Dei adiutorio, volo firmitèr obſeruare.

ITEM ADNVNTIATIO KAROLI REGIS.

VOLVMVS vos ſcire, quia propter iſtas rapinas & deprædationes, quæ in regno noſtro increuerunt, ex parte quia pagani nobis ſuperuenerunt, ex parte pro talibus occaſionibus, quæ in regno noſtro acciderunt, Synodum Epiſcoporum, & aliquantos de noſtris fidelibus pro opportunitate temporis conuocauimus, & conſiderauimus cum ipſis, vt per omne regnum noſtrum Epiſcopi, & Miſſi noſtri ac Comites in ſingulis parrochijs ac Comitati-

bus placita teneant, & illa placita omnis homo qui placitum cuſtodire debet, & in illis Comitatibus commanet, ſine exceptione & excuſatione cuſtodiat. & Epiſcopi omnibus demonſtrent, quàm graue hoc peccatum ſit, & qualem pœnitentiam quærit, & qualem damnationem, niſi pœnitentia ſuccurrerit, adquirat. Et Miſſi noſtri capitula legis, & anteceſſorum noſtrorum de hoc omnibus oſtendant, & tantam miſeriam interdicant. & ſciant omnes quia quiſcumque abinde talia facere præſumpſerit, & canonicam & regalem vindictam ſuſcipiet, ſicut tunc omnibus, & Epiſcopi, & Miſſi noſtri pleniùs adnuntiabunt.

ITEM ADNVNTIATIO LOTHARII.

I. SCIATIS etiam quia conſiderauimus, vt quiſcumque malefactor de vno regno noſtro in alterum venerit, Epiſcopus, vel Miſſus, ſiue Comes, de quorum miniſterio effugerit, vt iuſtitiam non reddat, aut dignam vindictam non ſuſtineat, illis Miſſis, in quorum miſſatico in alio regno fugerit, notum faciant: & ipſi illum taliter conſtringant, vt aut ad compoſitionem, aut ad vindictam illuc reueniat, vbi malum perpetrauit.

11. Et ſciatis, quia ſicut Deus per ſuam miſericordiam , & per meos auunculos bonitatem , & per mei Senioris ,ac meos fideles adiutorium, meo ſeniori in regno ſucceſſi; ita & in omni bonitate, & in obſeruatione de illis Capitulis, quos meus Senior cũ ſuis fratribus meis auunculis ad Marſnam de Dei voluntate & ſanctæ Eccleſiæ honore, & regni ſtabilitate, & ſanctæ Eccleſiæ ac regni fidelium ſaluamento conſiderauit & confirmauit, cum Dei adiutorio, & meis auunculis conſilio & auxilio ; & veſtro adiutorio permanere volo.

TERTIA ADNVNTIATIO KAROLI.

DEVS omnipotens nobis donet, vt veſtram fidelitatem & veſtrũ adiutorium, quæ ſemper contra nos cum omni barnatu demonſtraſtis, vobis ſic merere poſſimus, ſicut anteceſſores noſtri veſtris anteceſſoribus in benè meruerunt, & nos vobis cum omni bonitate volumus commerere.

XXII.

Sacramenta apud Cariſiacum.

ACTA SVNT HÆC SEquentia apud Cariſiacum Palatium anno incarnationis Dominicæ DCCCLVIII. *regni autem domni Karoli* XVIII. *Indictione* VI. XII. *Kal. Aprilis in Dei nomine feliciter.*

SACRAMENTVM FIDELIVM.

QVANTVM ſciero & potuero, Domino adiuuante, abſque vlla doloſitate aut ſeductione, & conſilio & auxilio, ſecundum meum miniſterium, & ſecundum meam perſonam, fidelis vobis adiutor ero, vt illam poteſtatem, quam in regio nomine, & regno vobis Deus conceſſit, ad ipſius voluntatem, & ad veſtram ac fidelium veſtrorum ſaluationem, cum debito & honore & vigore tenere & gubernare poſſitis. & pro vllo homine non me inde retraham, quantum Deus mihi intellectum & poſſibilitatem donauerit.

SACRAMENTVM REGIS.

ET ego quantum ſciero & rationabiliter potuero, Domino adiuuante, vnumquemque veſtrûm ſecundum ſuum ordinem & perſonam honorabo & ſaluabo, & honoratum ac ſaluatum abſque vllo dolo, ac damnatione, vel deceptione conſeruabo, & vnicuique competentem legem & iuſtitiam conſeruabo: Et qui illam neceſſe habuerit, & rationabiliter petierit, rationabilem miſericordiam exhibebo, ſicut fidelis Rex ſuos fideles per rectum honorare & ſaluare, & vnicuique competentem legem & iuſtitiam in vnoquoque ordine conſeruare, & indigentibus, & rationabiliter petentibus rationabilem miſericordiam debet impendere. Et pro nullo homine ab hoc, quantũ dimittit humana fragilitas, per ſtudium aut maliuolentiam, vel alicuius indebitum hortamentum deuiabo. quantum mihi Deus intellectum, & poſſibilitatem donauerit. Et ſi per fragilitatem contra hoc mihi ſubreptum fuerit, cùm hoc recognouero, voluntariè illud emendare curabo.

HINCMARVS Archiepiſcopus, Immo Epiſcopus, Yrminfridus Epiſcopus,

Hincmarus Epiſcopus, Hilduinus Abba.

HVNGARIVS, Engilramnus, Iſembardus, Odo, Oſbertus, Ratbodus, Hunfridus, Odalricus, Rhodulfus, Engiſchalcus, Herluinus, Hitto.

XXIII.

Epiſtola Epiſcoporum ad Ludouicum regem.

HÆC QVÆ SEQVVNTVR Capitula, miſerunt Epiſcopi Prouinciarum Remenſis, & Rotomagenſis à Cariſiaco Palatio quò conuenerant, per VVenilonem Rotomagenſem Archiepiſcopum, & Erchanraum Catalaunenſem Epiſcopum, Hludouuico Regi in Attiniaco Palatio conſiſtenti, anno incarnationis Dominicæ DCCCLVIII. *in menſe Nouembrio.*

DOMNO HLVDOVVICO regi glorioſo, Epiſcopi Remorum dioceſcos atque Rotomagenſis, qui adeſſe potuimus.

CAP. I.

LITTERAS dominationis veſtræ quique noſtrûm habuimus, quibus iuſſiſtis vt vobis VII. Kal. Decembr. Remis occurreremus: quatenus ibi nobiſcum, & cum ceteris fidelibus veſtris, de reſtauratione ſanctæ Eccleſiæ, & de ſtatu ac ſalute populi Chriſtiani tractaretis. Sed nos ad placitum illud occurrere non potuimus, & propter incommoditatem, & breuitatem temporis, & propter inconuenientiam loci, & quod eſt lugubrius, propter confuſionem tumultus exorti. Sed & diuinis legibus, quas & vos obſeruaturos cum veſtris fratribus nobis denunciaſtis, cautum eſſe dinoſcitur, quia ſicut nec Archiepiſcopi ſine Coëpiſcopis, ita nec Coëpiſcopi ſine Archiepiſcoporum conſenſu vel iuſſu, niſi quæ ad proprias pertinent parrochias, debent præſumere: & in tam anguſto tempore Archiepiſcoporum lit-

teras non valuimus de conuentu habere. Quapropter nouerit veſtra ſublimitas, quia mandatum veſtrum noſtra non contempſit humilitas. ſed ſicut longè eſt ante nos dictum, qui iubet impoſſibile, facit ſe contemptibilem.

II.

Sed & tractatum de reſtauratione ſanctæ Dei Eccleſiæ, & ſtatu ac ſalute populi Chriſtiani, quod nunc vos nobiſcum habere velle dicitis, iuſtiùs & rationabiliùs illud haberi potuiſſet, ſi noſtris, quin potiùs diuinis conſilijs, & obſeruationibus atque obteſtationibus ſuperno reſpectu obtemperare voluiſſetis. quia non noſtra ſcripſimus, mandauimus, diximus: ſed quæ dictante caritate, quæ Deus eſt, in litteris ſacris inuenimus, & quæ naturæ inſita recognoſcimus. Cæterum quæ contra illa quæ ſcripſimus, mandauimus, diximus, acta ſunt vel aguntur, naturalis legis morbus & vitium etiam à minus ſapientibus eſſe dinoſcitur. Qua de re prudens quiſque reſipiſcat, & ſapiat quàm granditer Deus offenditur, quando in ſic grandibus & apertis non ignoranter peccatur. Vnde ſcriptum eſt, *Deſcendant in* Pſal. 54. *infernum viuentes*, id eſt, labantur in pec- 16.

catum ſcientes. Quæ diuina permiſſione merito mundi patientis, propter communia peccata noſtra, paſtorum ſcilicet & gregum, propter delicta Regis & regni,
Pſal. 77. 49. eueniunt, ſicut ſcriptum eſt, *Immiſſiones per Angelos malos, viam fecit Dominus ſemitæ iræ ſuæ.* Tamen, ſicut veritas proteſtatur, non erit ſine vltione vindictæ, nec ipſa virga furoris Domini. Sic legimus, ſic audiuimus, ſic vidimus, & pro certo ſic citò videbimus. quoniam licèt peccatores ſimus, ſed pœnitentes, & in diuina clementia fortiter confidentes, miniſterium ſacrum operante Spiritu ſancto ſuſcepimus, ſine quo ſacra non miniſtramus, & nobis
Matt. 10. 20. dictum à veritate veraciter ſcimus, *Non vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri qui loquitur in vobis.*

III.

Et licet dominatio veſtra meliùs nouerit de quibus ſcriptis, mandatis, & dictis dicamus: tamen non ab re eſt, ſi etiam & nos illa ad memoriam veſtram reducamus. Primò quidem per Hildegarium venerabilem Epiſcopum ſcriptis & dictis: ſecundò per Æneam honorabilem Epiſcopum litteris & verbis: item per Æneam verbis, deinde per Hincmarum Remen-

ſem & Wenilonem Rotomagenſem Archiepiſcopos : iterum per eoſdem, cum alijs quos ibi vocaſtis, ea quæ ſaluti fuerunt congrua, ſufficienter audiſtis. Quando ſicut & ante petiuimus, vt frater veſter, & omnes fideles illius, ante veſtrã fideliúmque veſtrorum præſentiam in rationes loco & tempore congruo veniſſemus, & quæ malè geſta forent, veſtro conſilio & auxilio cum Dei adiutorio fierent emendata. Pro quibus omnibus dictis valdè non obaudientibus timemus quod dicitur, *Si ſermonem meum ſeruauerunt, & veſtrum ſeruabunt*, & reliqua quæ Dominus comminatur. Et ſi illa non ſunt exaudita, putari poteſt & nec iſta, quæ vos dicitis apud nos velle quærere & audire, exaudientur. Videtúrque quibuſdam, vt ſicut Dominus, quando quæſiuit ficus in ficulnea, cui maledixit, cùm nõ eſſet, teſte Euãgelio, tempus ficorum, aliud voluerit ſignificari: ita & in hoc citato & incõgruo conuentu, remota dominationis veſtræ ſinceritate, de qua nihil contra puritatem volumus autumare, alia quædam poſſint intelligi. Et quia beatus Petrus omnem monet Epiſcopum, vt paratus ſit ad ſatisfactionem omni poſcenti ſe rationem, quæ

Ioan. 15. 20.

Matt. 21.

1. Pet. 3.

nunc videmus,pro tempore damus fideliter dominationi veſtræ conſilia.

IV.

Primò quidem in ipſa radice cordis aduentum veſtrum in hoc regnum inſpicite, & coram oculis Domini, cui ſecundum
Pſal. 75. 11. Pſalmiſtam cogitatio hominis confitetur, ſtaterâ æquitatis ponderate. & quicquid hortatores & conſiliarij, ac laudatores veſtri vobis dicant, ad cor redite : & quicquid ad accuſationem & commendationem aduentus veſtri inuenire & dicere potueritis, veſtram conſcientiam interrogate, & ſi talia ſuſtinere vultis, qualia facitis, iudicate. Et illam horam, quam certi eſtis, quia nullomodo poteritis effugere, quando anima veſtra de corpore exiet, ante mentis oculos ponite, quando totum mundum, & omnem poteſtatem, & omnes diuitias, & ipſum corpus derelinquet: & ſine adiutorio vxoris ac filiorum, & ſine ſolatio & comitatu drudorum atque vaſſorum nuda & deſolata exibit: & quicquid cogitauit, & ordinare diſpoſuit, infe-
Pſal. 145. 4. cta dimittet, ſicut dicit Scriptura, *In illa die peribunt omnes cogitationes eorum.* & videbit omnia peccata ſua, & ſentiet, vidēs diabolos ſe conſtringētes & coartantes, & quic-

quid contra caritatem & fidem debitam cogitauit, parabolauit, & fecit in iſto ſæculo, & per dignos pœnitẽtiæ fructus non emendauit, ante oculos ſemper habebit, & effugere volet, & non valebit. Nam certum eſt, quia ad omnes homines, quando egrediuntur de corpore, veniunt diaboli, & ad iuſtos, & ad peccatores. ſed & ad ipſum Chriſtum venit, in quo ſuum nihil inuenit, ſicut ſcriptum eſt, *Venit princeps huius mundi, & in me non habet quicquam.* Et crede nobis veraciter, Rex vtinam ſemper bone & Chriſtiane, nec longè eſt, ſed ſatis & plus quàm ſperetur, prope tibi eſt illa hora. Propterea non te ſeducant iſta quæ vides. In tempore quippe patris veſtri vidimus per aliquos incœpta & facta, quæ in tempore iſto, per iſtos qui iſta conficiũt, videmus fieri, & per alios videbuntur compleri. Et quando tibi adueniet hora exitus tui, ſicut rident nunc, quando per te obtinent quæ volunt in hora voluntatis ſuæ: ſic ridebunt & in hora exitus tui, & quærẽt quomodo per alium teneant, quæ per te obtinuerunt. Quod & fieri poteſt, vt quidam etiam quærant in tempore tuo. Sed & illi, niſi dignam pœnitentiam egerint, miſerabiliter ad illam horam venient

Ioan. 14. 30.

exitus ſui, ſicut venerunt & illi qui defecerunt à patre tuo cum fratre tuo. Nam vt illi ordinantes ſeditiones in paternam reuerentiam, ſic & iſti vos excitantes in fraternam dilectionem, nomen pacis & ſtatum Eccleſiæ, & ſalutem ac vnitatem populi oſtendere ſtuduerunt. & latebat ſub melle venenum. Et completum eſt in illis, completúrque in iſtis, Pſalmiſtæ di-
Pſal. 27. 3. ctum, *Qui loquuntur pacem cum proximo ſuo, mala autem in cordibus eorum*, & reliqua quæ ſequuntur. Et receperunt illi in ſæculo iſto quæ nota ſunt, & receperunt in ſæculo altero quæ in iudicio pleniùs cognoſcentur. Quorum iſti intuentes exitum, timere debuerant actionem: & facient, ſi illos reſpexerit Dominus, qui reſpicit hu-
Prou. 19. 25. miles, & cuſtodit paruulos. Et ſic *peſtilente flagellato*, vt ſcriptum eſt, *ſapientior erit paruulus*. & ſapient, quia non repellet Dominus plebem ſuam, nec obliuiſcetur in fi-
Pſal. 11. 6. nem. Quoniam *propter miſeriam inopum & gemitum pauperum nunc exurgam*, dicit Dominus. Alioqui ſicut tunc dixit illis, ita & nunc dicit Dominus iſtis. *Tacui, nunquid*
Eſa. 42. 10. *ſemper tacebo? quaſi parturiens clamabo.* Nondum venit hora mea, ſed nunc eſt hora veſtra, & poteſtas tenebrarum. Et quidem in

hac die tua quæ ad pacem tibi. nunc autem abſcondita ſunt ab oculis tuis, quia venient dies in te. Roga tibi quæſumus in tali loco, vbi benè poſſis intendere homiliam S. Gregorij legere in lectione Euangelij, *Videns* IESVS *ciuitatem, fleuit ſuper illam.* Precamur vos, Domine, vt & diem ante mentis oculos habeatis, quando cum omnibus hominibus anima veſtra proprium corpus recipiet; & venietis ante faciem æterni iudicis in conſpectu omniũ Angelorum & hominum. in qua die, ſicut dicit ſanctus Paulus, iudicabit Dominus Heb. 10.
vnumquemque, non per alienum teſtimoniũ; ſed occulta vniuſcuiuſque per cogitationes accuſantes, aut etiam defendentes, quando recipiet vnuſquiſque propria corporis prout geſſit, ſiue bonum, ſiue malum. Et non deſpicientur tunc noſtra verba quæ ſcripſimus ab eis qui nunc illa contemnunt: quando ſine dubio replicata erunt in teſtimonium in ipſo tremendo iudicio, & nullus illorum te tunc adiuuabit, qui nec ſeipſum adiuuare ſufficiet, quando ibunt qui talia agunt, qualia audimus & ſentimus, atque dolemus, ſi in talibus perſeuerauerint, in ignẽ æternum, & iuſti qui iniuſta patiuntur, in vitã æternã,

V.

Quia tanta & talia crudelia & abominanda fieri per parrochias quas pertranſitis audiuimus, & quædam ſentimus, quædam ſentire timemus, & illis qui ſenſerũt, & ſentiunt, condolemus: quæ calamitatem & miſeriam, quam à paganis patimur, ſuperent. quoniam à Chriſtianis in Chriſtianos, à parentibus in parentes, à Rege Chriſtiano in Regem Chriſtianum, à fratre in fratrem, contra omnes leges diuinas & humanas aguntur. Contra quos clamat
Pſal 68. Eccleſia à paganis afflicta, *Et ſuper dolorem*
27. *vulnerum meorum addiderunt.* Et nos omnes cunctique patientes, *ſuſtinuimus pacem, & non venit: quæſiuimus bona, & ecce turbatio.* Propterea talia prohibete, compeſcite, & ſedate: quoniam Palatium veſtrum debet eſſe ſacrum, & non ſacrilegum. Palatium enim Regis dicitur, propter rationabiles homines inhabitantes, & non propter parietes inſenſibiles, ſiue macerias. Et Rex à regendo dicitur, vt ſe ſub Deo, & bonos cum Deo puritate cordis, veritate oris, firmitate ſtabilitatis regat, & prauos à prauitate corrigat, & in rectitudinem dirigat. Et ſi quæ malè facta ſunt emendare veniſtis, peiora quàm viderimus à Chriſtianis in Chriſtianos

Chriſtianos fieri ingerere non debetis. Et ſi pacem facere aduenistis, pacem pacificè ab auctore pacis obtinere debetis. Et ſi diſcordiam effugare, & caritatem redintegrare veniſtis, illam quam Chriſtus per Paulum docuit monſtrare debetis. Ait enim, *Caritas non eſt ambitioſa, non agit perperam, non quærit quæ ſua ſunt, non gaudet ſuper iniquitate, congaudet autem veritati.* 1. Cor. 13. 5.
quæ eſt de corde puro & conſcientia bona, & fide non ficta: quæ operatur per dilectionem, & non per poteſtatem vel indebitam cupiditatem. ſine qua caritate, ſicut ſcriptum eſt, etiam ſi quis tradiderit corpus ſuum vt ardeat, nihil illi prodeſt. Quam omnibus Dominus in ſignum dedit, vt ſciant, ſi quiſque eſt Chriſtianus, aut ſi intrabit in regnum Dei an non, dicens, *In hoc cognoſcent omnes, quia mei diſcipuli eſtis, ſi dilectionem habueritis adinuicem.* Ioan. 13. 35.
Nam qui in primordio fidei diſcipuli appellabantur, nunc Chriſtiani dicuntur. Et ipſa eſt veſtis nuptialis, quam qui non habuerit, de nuptijs cœleſtis conuiuij in futuro iudicio eijcietur in tenebras exteriores, & in ignem æternum. Ibi erit fletus & ſtridor dentium.

VI.

Ipſa caritas vos contra paganos accen-

dat. vt quia tunc moti non ſunt ad pietatem, vt nobiſcum irent contra eos, qui de iſto regno amplos habebant, & habent honores: quod ſi facerent, & zelo recto accenſi vnanimiter vellent, expelli aut diſperdi pagani, adiuuante Domino, poterant: vel nunc quacumque intentione à dominatu illorum per veſtram ordinationem ſancta liberetur Eccleſia, & regnum, quod contra eos redimitur, à tributo indebito eripiatur. Sed & qui fugiunt à facie paganorum, cùm in illas partes venerint, in quibus degitis, refugium tranquillum inueniant: & non talem deprædationem, vt nec incolæ viuere, nec fugientibus ſolatium poſſint præbere. Quia nunc peccatis noſtris exigentibus completur quod olim dictum eſt per Prophetam. *Qui fugerit à facie leonis, inruet in vrſum: & cùm intrauerit domum, & innifus fuerit ſuper parietem, mordebit eum coluber. Et cùm effugerint arma ferrea, inruent in arcum æreum.* In omni enim parte miſeri, pro dolor! afflictionem inueniunt.

Amos 5. 19.

Iob 20. 24.

VII.

Et ſi Eccleſiam Dei, ſicut nobis ſcripſiſtis, quæritis reſtaurare, debita Epiſcopis & ſibi commiſſis Eccleſijs priuilegia inte-

merata, ſicut diuinitus conſtituta ſunt, cuſtodite. Præcepta & immunitates, & honorem earum, ſicut auus & pater veſter conſeruauerunt, conſeruare curate. Et quæ frater veſter dominus noſter, qui & paterna donatione, & vobiſcum, cum veſtris, veſtrorumque fidelium mutuis firmitatibus, regni partem accepit, pro cultu & honore Eccleſiarum egit, ſimiliter conſeruate. & rectores ac paſtores Eccleſiarum, vt patres & Chriſti vicarios colite, ſicut ſancta Scriptura præcipit, dicens: *Sacerdotes Dei ſanctifica, & magnatis humilia caput tuum.* eorumque ſpiritalia conſilia obaudite, iterum dicente Scriptura: *Interroga patres tuos, & adnunciabunt tibi, maiores tuos & dicent tibi.* Et item, *Interroga ſacerdotes meos legem meam.* Et Dominus per Malachiam Prophetam, *Labia ſacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem requirent ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum eſt.* Eoſque tempore incongruo & inopportuno nolite inquietare: ſed liceat eis miniſterium ſacrum, ad quod ordinati ſunt, in populi ſalutem peragere. ſibique domeſtica cura ſubiectos nolite concutere, & non ſinatis dehoneſtare, ſiue opprimere. Vt preſbyteris honos congruus &

Eccli.7.31. & 4.3.

Deut.31.7.

Aggæi 2.12.

Malach. 2.7.

iura debita, quæ Canones & Capitula aui & patris veſtri ſtatuerunt, conſeruentur ſatagite. Vt Epiſcopi quietam libertatem ſuas paræcias circumeundi, & prædicandi, ac confirmandi, atque corrigendi habeant, ordinate. Vt miſſus reipublicæ, id eſt miniſter Comitis, cum ipſis ſi iuſſerint eat, qui liberos homines inceſtuoſos, ſi per admonitionem Preſbyterorum venire ad Epiſcopum noluerint, eos ad Epiſcopi placitum venire faciat, commendate. Vt ſi Epiſcopus pro quacumque neceſſitate Eccleſiaſtica ad vos direxerit, ad quem ſuus miſſus veniat, per quem, quæ rationabiliter petierit, obtineat, in Palatio veſtro, ſicut Comes Palatij eſt in cauſis reipublicæ, miniſterio congruum conſtitutum habete. Vt temporibus à ſacris regulis conſtitutis Comprouinciales Synodos cum Epiſcopis, & ſpeciales cum Preſbyteris habere quietè poſſint, annuite. Res & facultates Eccleſiaſticas, quæ ſunt vota fidelium, pretia peccatorum, ſtipendia ancillarum & Dei ſeruorum, deprædari, & ab Eccleſijs diſcindi nolite ſuſtinere. ſed fortiter, vt Rex Chriſtianus & Eccleſiæ alumnus, reſiſtite atque defendite. De quibus conſecratis Deo rebus, quod ha-

bent liberi homines Eccleſijs ſeruientes, per diſpoſitionem rectorum ipſarum Eccleſiarum, ideò conſtituerunt Apoſtolorum ſucceſſores hoc ordinari, vt quia creuerunt fidelium vota, & increuerunt infidelium mala, augeretur per diſpenſationem Eccleſiaſticam regni militia ad reſiſtendam malorum nequitiam. quatenus ipſæ Eccleſiæ defenſionem haberent & pacem, & Chriſtianitas obtineret tranquillitatem. Quapropter ſicut & illæ res ac facultates, de quibus viuunt Clerici, ita & illæ ſub conſecratione immunitatis ſunt, de quibus debent militare vaſalli: & pari tuitione à regia poteſtate in Eccleſiarum vſibus debēt muniri. Quia verò Carlus Princeps, Pippini regis pater, qui primus inter omnes Francorum Reges ac Principes res Eccleſiarum ab eis ſeparauit atque diuiſit, pro hoc ſolo maximè eſt æternaliter perditus. Nanq; S. Eucherius Aurelianenſium Epiſcopus, qui in Monaſterio S. Trudonis requieſcit, in oratione poſitus ad alterum eſt ſæculum raptus, & inter cetera, quæ Domino ſibi oſtendente conſpexit, vidit illum in inferno inferiori torqueri. Cui interroganti, ab Angelo eius ductore reſponſum eſt, quia San-

ctorum iudicatione, qui in futuro iudicio cum Domino iudicabunt, quorumque res abſtulit & diuiſit, ante illud iudicium anima & corpore ſempiternis pœnis eſt deputatus, & recipit ſimul cum ſuis peccatis pœnas propter peccata omnium, qui res ſuas & facultates in honore & amore Domini ad Sanctorum loca in luminaribus diuini cultus, & alimonijs ſeruorum Chriſti ac pauperum pro animarum ſuarum redemptione tradiderant. Qui in ſe reuerſus S. Bonifacium, & Fulradum Abbatem Monaſterij S. Dionyſij, & ſummum Capellanum regis Pippini, ad ſe vocauit, eiſque talia dicens in ſignum dedit, vt ad ſepulchrum illius irent, & ſi corpus eius ibidem non reperiſſent, ea quæ dicebat, vera eſſe concrederent. Ipſi autem pergentes ad prædictum Monaſterium, vbi corpus ipſius Carli humatum fuerat, ſepulchrumque illius aperientes, viſus eſt ſubitò exiſſe draco, & totum illud ſepulcrum interius inuentum eſt denigratum, ac ſi fuiſſet exuſtum. Nos autem illos vidimus, qui vſque ad noſtram ætatem durauerunt, qui huic rei interfuerunt, & nobis viua voce veraciter ſunt teſtati quæ audierunt atque viderũt. Quod

cognoſcens filius eius Pippinus, Synodum apud Liptinas congregari fecit, cui præfuit cum S. Bonifacio, Legatus Apoſtolicæ Sedis Georgius nomine. Nam & Synodum ipſam habemus, & quantumcumque de rebus Eccleſiaſticis, quas pater ſuus abſtulerat, potuit Eccleſijs reddere procurauit. Et quoniam omnes res Eccleſijs à quibus ablatæ erãt reſtituere propter concertationem, quam cum Waifario Aquitanorum Principe habebat, non præualuit, precarias fieri ab Epiſcopis exinde petijt, & nonas ac decimas ad reſtaurationes tectorum, & de vnaquaque caſata duodecim denarios ad Eccleſiam vnde res erant beneficiatæ, ſicut in libro Capitulorum Regum habetur, dari conſtituit, vſque dum ipſæ res ad Eccleſiam reuenirent. Vnde & dõnus Carolus Imperator, adhuc in regio nomine conſtitutus, edictũ fecit, vt neque ipſe, nec filius eius, neque ſucceſſores huiuſmodi rem agere adtentarent. quod manu propria firmauit, cuius plenitudinem habemus, & de quo Capitulum excerptum in libro Capitulorum eius, quicumque librum illum habet, & legere voluerit, inuenire valebit. Hanc etiam relationem & in ſcriptura habemus: & quidam no-

Lib. 5. cap. 3.

ſtrum etiam viua voce domnum Hludouuicum Imperatorem patrem veſtrum referre audiuimus. Sed & ſacri Canones Spiritu ſancto dictati, eos qui facultates Eccleſiaſticas diripiunt, & res Eccleſiaſticas indebitè ſibi vſurpant, Iudæ traditori Chriſti ſimiles computant, & ſancti qui cum Deo in cælo regnant, & in terris miraculis coruſcant, diuino iudicio tanquam necatores pauperum ab Eccleſiæ liminibus & à cœleſti regno ſecludunt. De quibus ſacrilegis in prophetia Pſalmi prædictum eſt, *Qui dixerunt, hæreditate poſſideamus Sanctuarium Dei. Deus meus pone illos vt rotam, & ſicut ſtipulam ante faciem venti. Et ſicut ignis qui comburit ſiluam, & ſicut flamma comburens montes; ita perſequêris illos in tempeſtate tua, & in ira tua turbabis eos. Imple facies eorum ignominiâ.*

Pſal. 82. 13.

VIII.

Monaſteria etiam religioſa atque præcipua canonicorum, & monachorum, atque ſanctimonialium, quæ ab antiquo tempore ſub religioſi habitus rectore vel rectrice fuerunt, & quando parentes veſtri primatum regni tenuerunt, & etiam quando S. Remigius Francos ad fidem, operante Domino, conuertit, & cum Rege

ipſorum baptizauit: & frater veſter dominus noſter partim iuuentute, partim fragilitate, partim aliorum callida ſuggeſtione, etiam & minarum neceſſitate, quia dicebant petitores, niſi eis illa loca ſacra donaret, ab eo deficerent, & ipſe aliquando per vos, ſicut nunc paret, aliquando per fratrem veſtrum regnum deſtitutus ab eis perderet, talibus ſicut ſcitis perſonis commiſit, debito priuilegio reſtituite. Nam idem frater veſter, & diuina inſpiratione, & ſacerdotali redargutione, & etiam ab Apoſtolica Sede commonitus, ex aliqua parte quæ perperè egit correxerat: quæ autem adhuc incorrecta erant, quomodo emendare poſſet, ſæpè gemebundus quærebat. Abſit autem, vt vos, qui pro reſtauratione ſanctæ Eccleſiæ huc veniſtis, aut illa quæ ipſe emendauit, deterioretis; & ſicut ille offendit, & vos offendatis: aut quæ ipſe necdum emendare potuit, inemendata ſinatis. qui ſæpè, ſicut & nos teſtes ſumus, fratres veſtros de talibus monuiſtis, & in omni adnunciatione, quam communiter faciebatis, promptiſſimè inde diſputabatis. ſicut & ſecus Teudonis villam in loco qui Iudicium dicitur, Capitula quæ habemus cum veſtris

fratribus acceptaſtis, & in chirographo apud Marſnam manu propria confirmaſtis. Contra quod ſi fortè aliquis egit, non proptcrea vos immunes eritis „ ſi illud, quod teſte Domino pepigiſtis & confirmaſtis, obſeruare, quod abſit, non ſtudueritis. Neminem quippe adiuuat, quòd aliena mala reprehendit, niſi & ipſe illa caueat. quod demonſtrat Paulus dicens,
Rom. 2.3. *Putas ô homo, quòd tu euades iudicium Dei, qui eadem agis quæ iudicas.*

IX.

Rectores etiam Monaſteriorum, quibus Monaſteria committitis, firmiter & obnixè præcipite, vt ſecundum ordinem, & habitum, ac ſexum, quo inhabitantes conſtituti ſunt, ſollicitè & ſollerter præuideant, vt ſecundum debitum ordinem ſerui vel ancillæ Domini viuant, & neceſſaria ſtipendia in victu, & veſtitu, & ceteris quibuſque habeant. & domos ac ſeruitores, prout competit, ſicut religioſi & habitus & conuerſationis rectores, eis prouideant. Suſceptionem etiam hoſpitum & pauperum nullomodo neglegant. Et quia inconuenientes perſonæ, & res tales quæ religioni non congruunt, Monaſteria non introducantur non dicimus: quoniam

religioſos rectores prouidentiam & curam debitam inde ſumere debere non ignoramus. X.

Hoſpitalia peregrinorum, ſicut ſunt Scottorum, & quæ tempore anteceſſorum veſtrorum Regum conſtructa & conſtituta fuerunt, vt ad hoc, ad quod deputata ſunt, teneantur, & à rectoribus Deum timentibus ordinentur, cuſtodiantur, ne diſſipentur, obtinete. Sed & rectoribus Monaſteriorum & Xenodochiorum, id eſt Hoſpitalium, præcipite, vt ſicut canonica docet auctoritas, & Capitula aui & patris veſtri præcipiunt, Epiſcopis propriis ſint ſubiecti, & Monaſteria atque Hoſpitalia ſibi commiſſa ipſorum regant conſilio. quorum Epiſcopi paternam ſollicitudinem eis ſecundum miniſterium illorum ſtudebunt impendere. Et quia ſæpè vnicuique in omni ordine competentem legem & iuſtitiam, vnà cum fratribus veſtris, frequenti adnuntiatione perdonaſtis, Eccleſiaſtici & religioſi habitus viri ac feminæ, atque peregrini & pauperes, in quibus ſpecialiter Chriſtus ſuſcipitur, perdonationem veſtram ſibi ſentiant ſemper adeſſe. XI.

Et quia de ſtatu & ſalute populi Chri-

ſtiani, ſicut nobis ſcripſiſtis, vultis quære-
re, primò à vobis ipſis incipite, qui alios de-
betis corrigere, ſicut ſcriptum eſt, *Medice*
Luc. 4. 23. *cura temetipſum.* & munda debet manus à
ſordibus eſſe, quæ alienas ſordes curat de-
tergere. Et quæ in aliis debetis corrigere,
nemo in vobis iuſtè valeat reprehendere.
Super quantos enim eſtis in regni culmi-
ne, tantorum moribus debetis ſeruire, &
ſicut lucerna ſuper candelabrum in domo
poſita bónitatis exempla monſtrare. quia
omnium oculi in vos debent intendere.
quos ſi malo exemplo deſtruxeritis, qui
per vos, & à vobis in bonum debuerant
ædificari, ſub tantis ſine dubio in futuro
ſæculo in pœnis vos neceſſe erat torqueri.
Propterea oportet, vt qui Rex eſtis, & do-
minus appellamini, in illum ſemper ſuſ-
penſo corde ſuſpiciatis, à quo videlicet
rege regum & domino dominorum, no-
men regis & domini mutuatis. Et ſicut ille
diſponit orbem terræ in æquitate, & ad
Sap. 7. hoc, ſicut in libro Sapientiæ dicitur, con-
ſtituit hominem, vt ipſe ſimiliter faciat,
imitamini illum, ſi vultis regnare cum illo.
quia qui dicit ſe in Chriſto manere, debet,
Matt. 5. ſicut ille ambulauit, & ipſe ambulare, qui
48. dicit, *Eſtote & vos perfecti ſicut & pater ve-*

ſter cæleſtis perfectus eſt. Et ſi dixeritis, quomodo poſſum eſſe perfectus, cùm alia ſcriptura dicat, *Si quis in verbo non offendit, ille perfectus eſt vir?* non cadit à perfectione, qui non peccat malitiæ cupiditate. *Septies enim cadit iuſtus & reſurgit: impij autem corruunt in malum.* &, *Iuſtus cùm ceciderit non collidetur, quia Dominus ſupponit manum ſuam.* Qualitercumque verò quis peccat, cupiditatis voluntate, aut fragilitatis neceſſitate, nemo illi meliùs præualet indicare, quàm conſcientia ſua, quæ non poteſt latere oculos inſpectoris ſui. Propterea ita oportet vos viuere, iudicare, & agere etiam in occulto, quaſi ſitis ſemper in publico. quia ſæpè talis vos verbo laudabit, qui corde acriter reprehendet; ſæpè etiam illa quæ vobis, & in vobis laudauerit, apud alios de vobis reprehenſibilia indicabit. Sic autem, vt dicimus, adiuuante Domino, viuere, iudicare, & agere præualebitis, ſi vos non ſtimulauerit amor priuatus, ſi non vos inflammauerit cupiditas gloriæ, diuitiarum, poſſeſſionum, & potentatus: ſi non plus credideritis alienæ linguæ, quàm propriæ conſcientiæ, ſi vos non roſerit tinea adulationis, ſi non vos vſſerit liuor alienæ fœlicitatis, ſi vos non

Iac. 3.2.
Prou 24. 16.
Pſal. 36. 24.

vexauerit neglectus animæ, & amor carnis: ſi credideritis Regem Chriſtũ non pro ſe, id eſt non pro ſua neceſſitate mortuum, ſed pro nobis, vt viueremus qui mortui eramus. Et vos, Rex, plus ſtudeatis aliis viuere in ſalutis ſuæ vtilitatibus, quàm vobis ipſis in propriis voluptatibus. ſi ſcieritis vos eſſe morituros, & vos credideritis de factis propriis rationem Domino reddituros, & quæ dignè receperitis, ſine fine, vel immutatione aliqua habituros.

XII.

Domum veſtram domeſticam ſic nutrite, regite, & diſponite, vt quando regni populus ad vos conuenerit, in vobis & in domeſticis veſtris videant, qualiter ſe atque domum, cum quanta humilitate atque caſtitate, quàm ſobriè, quàm iuſtè, quàm piè nutrire, diſponere debeant, & gubernare. quia ſicut quidam ſapiens dixit, ſecundum mores domini erit familia cuſtodita. Et ideò domus Regis ſchola dicitur, id eſt diſciplina. quia non tantùm ſcholaſtici, id eſt diſciplinati & benè correcti ſunt, ſicut alij; ſed potiùs ipſa ſchola, quæ interpretatur diſciplina, id eſt correctio, dicitur; quæ alios habitu, inceſſu, verbo, & actu, atque totius vanitatis conti-

nentia corrigat. Et vos, ſicut paxillus non benè infixus, niſi in Domino virtutum innixi fortiter fueritis, & vos cadetis, & qui in vobis pendent labentur. Quapropter, ſicut dominus ſub poteſtate conſtitutos ex tentatorum occaſione docuit reddere quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo: ita & vos, qui ſub Deo eſtis, & ſuper homines eſtis, reddite quæ ſunt Dei Deo. & ſicut Cæſar æquus, quæ ſubditorum ſunt ſubditis reddite. Reddite Deo puram & immaculatam fidem, & ſinceriſſimum cultum in ſacerdotibus, in Eccleſiarum priuilegiis, in ſacris locis, in Eccleſiaſticis & religioſis viris ac feminis, in defenſione Eccleſiæ & Chriſtianitatis, in æquitate & iuſtitia populi Chriſtiani, in ſubleuatione & tranquillitate, & conſolatione omnium indigentium, ſicut præmiſimus, reddite illi quotidianum penſum in quotidiana oratione, in iuſtis & aſſiduis eleemoſynis. Offerte illi deuotionem veſtram in ſacris oblationibus & lacrymis ſecundum magnitudinem ac multitudinem quotidianorũ peccatorum profuſis. Reddite ſubditis iudicium cum miſericordia, iuſtitiam cum æquitate. Studete exaltare humiles & Deum timentes; & debellare

atque humiliare ſuperbos. Studete à bonis plus diligi, quàm timeri. Curate vt mali, ſi non propter Deum, vel propter timorem veſtrum malum agere metuant. Non plus apud vos lingua doloſa, manus plena, obſequium indebitum valeat, quàm veritas, æquitas, & ſinceritas. Scientes
Eſa. 33. ſcriptum. *Qui excutit manus ſuas ab omni*
15. *munere, iſte in excelſis habitabit.* vnde conſequenter intelligi debet, & non alius. Munus enim eſt à lingua, fauor: munus à manu, donatio; munus ab obſequio, indebita ſubiectio. Conſtituite miniſtros Palatij, qui Deum cognoſcant, ament, & metuant: qui maximam curam gerant, quatenus quicumque neceſtuoſi palatium adierint, & per quos perrexeritis, patrem & conſolatorem mirantes, gaudendo vos videre accurrant, non qualem dicere nolumus, gemendo & maledicendo refugiant. Conſtituite Comites & miniſtros reipublicæ, qui non diligant munera, qui odiant auaritiam, qui deteſtentur ſuperbiam, qui non opprimant, neque dehoneſtent pagenſes, qui meſſes & vineas, & prata, ac ſiluas eorum nequaquam deuaſtent: qui eorum pecora vel friſkingas, vel quæque illorum ſunt, nō prędentur, neque diripiant.

diripiant. & per violentiam ac mala ingenia quæ illorum ſunt nullomodo auferant. Qui Epiſcoporum ſuorum conſilio quæ Dei ſunt, & Chriſtianitati conueniunt, faciant. qui placita non pro adquiſitione lucri teneant: ſed vt caſæ Dei, & viduæ, ac pupilli, & populus iuſtitiam habeant: & plus litigantes ad concordiam ſalua iuſtitia reuocare ſtudeāt, quàm committere vt ipſi inde aliquod lucrum poſſint habere. Quos ſi pacificare non potuerint, tunc ſicut rectum eſt, iuſtum iudicium decerni cum magna ſollicitudine faciant; ſcientes ſcriptum eſſe, *Indicabo tibi homo quid ſit bonum, id eſt facere iudicium & iuſtitiam, & ſollicitum ambulare cum Deo tuo.* Mich 6, 8. id eſt, vt quod illi placet, tibi placeat & facias; quod illi diſplicet, tibi diſpliceat & non facias. Quod ſi per fragilitatem feceris, non contumaciter vel pertinaciter in tuo malo facto perſeueres: ſed ſtatim pedem ſicut à ferro calido reuoca, & in viam voluntatis Domini tui dirige. Et ſicut ſcriptum eſt, *quia ſunt viæ quæ videntur hominibus bonæ, & ducunt ad interitum*, Prou 16, 25. fac, ſicut Scriptura tibi præcipit, quicumque es homo, *interroga de via bona, & ambula per eam.* Hier. 6, 16. quia ſicut dicitur in

Matt. 7. 13. Euangelio, *ampla via eſt quæ ducit ad perditionem, & multi vadunt per eam: arcta & anguſta via eſt quæ ducit ad vitã, & pauci inueniunt eam.* Propterea quicumque es homo, audi Prophetam, & ora cum Propheta, Pſal. 118. 17. *Legem pone mihi, Domine, viam iuſtificationum tuarum, & exquiram eam ſemper.* &, *deduc me in ſemita mandatorum tuorum, & viam iniquitatis amoue à me, & lege tua miſerere mei.* Quia ſicut Hieremias propheta dicit, Hier. 10. 23. *non eſt hominis via eius, nec viri eſt vt ambulet, & dirigat greſſus ſuos: ſed à Domino diriguntur greſſus viri, & viam eius volet.* Ipſi Comites ſimiliter, quantum potuerint, ſimiles ſibi timentes Deum & iuſtitiam diligentes per ſe miniſtros conſtituant. qui ſicut ſeniores ſuos benignos & affabiles pagenſibus ſuis viderint, & ipſi pro modulo ſuo illos imitari in omni bonitate & iuſtitia certent.

XIII.

Homines etiam & potentes ſæculi, qui inter iſtas ſeditiones legis iugũ & iuſtitiam æquitatis refugerunt, & talia ac tanta fecerunt, pro quibus Eccleſiaſticam & Epiſcopalem excommunicationem meruerunt, ad leges & iuſtitiæ tramitem reuocate, & vt ad ſuos Epiſcopos humiliter,

ſicut eis neceſſe eſt, veniant, iubete vel cogite: & vt Eccleſiæ, in quam peccauerunt, aut cum debita neceſſaria humilitate ſatisfaciant, aut humiliter, & veraciter ſe excuſent, qualiter abſolui à Domino per miniſterium Epiſcopale valeant, ſuadete, atque regia poteſtate præcipite. Et ſi fortè vos, vel quicumque alij, de eorum ſocietatis & coniunctionis communicatione infecti & condemnati ſunt, pœnitentiam quiſque ſe recognoſcẽdo faciat: quia teſte ſacra auctoritate non poterit abſolui à ſuis, qui peccatis damnabiliter grauatur externis. Sicut orans Dominum ſanctus propheta Dauid demonſtrat dicens, *Ab occultis meis munda me, Domine, & ab alienis parce ſeruo tuo.* Pſal. 18. 13.

XIV.

Iudices denique villarum regiarum conſtituite, qui non ſint cupidi, & non diligant auaritiam, & vſuras nec ipſi faciant, nec pecunias regias, vel ſuas ad vſuras donent, neque à ſuis ſubditis vſuras fieri ſinant. quæ omnia vos ſuper omnes miniſtros veſtros odire debetis, & fugere. Et ſeruos regios iudices non opprimant, nec vltra quod ſoliti fuerunt reddere tempore patris veſtri ab eis exigant; neque per an-

garias in tempore incongruo illos affligant: neque per dolos, aut per mala ingenia, ſiue inconuenientes precationes, colonos condemnent. quia ſi per tales vel alias huiuſmodi factiones, pondus argenti vel auri habueritis in arca, maius & grauius pondus erit peccati, quod habebitis in conſcientia veſtra, & anima. Ædificent villas veſtras moderatis caſtitijs, vt & honeſtas neceſſaria ſit, & familia non grauetur. Laborent, & excolant terras & vineas in tempore cum debita ſollicitudine: ſaluent & diſpenſent laborata cum fideli diſcretione. faciant nutrimenta congrua & neceſſaria. cuſtodiant ſiluas, vnde habeant paſtiones: defendant & excolant prata, vnde habeant pabula. Quatinus non ſit vobis neceſſe per quaſcumque occaſiones quorumcumque hortatibus circuire loca Epiſcoporum, Abbatum, Abbatiſſarum, vel Comitum. & maiores quàm ratio poſtulat paratas exquirere, & pauperes Eccleſiaſticos, & fidelium veſtrorum manſuarios, in carricaturis & parauerediṡ contra debitum exigendis grauare, & peccatum de facultatibus indebitè conſumptis in animam veſtram congerere. Neque à Comitibus, vel fidelibus veſtris plus

ſtudeatis, quàm lex & conſuetudo fuit tempore patris veſtri, de hoc quod de Francis accipiunt, exquirere. Quin potiùs habeatis vnde ſufficienter & honeſtè cum domeſtica corte veſtra poſſitis viuere, & legationes palatium veſtrum adeuntes recipere, & ſicut ſcriptum eſt, vnde poſſitis de iuſtis laboribus neceſſitatem patientibus tribuere. quia Rex & largus debet eſſe, & nõ quod largitur de iniuſtitia vel iniquitate debet conquirere. Iudices verò villarum colonos diſtringant, vt non Eccleſiaſticos homines, vel Francos pauperiores, aut alienos ſeruos propter priuilegium regium opprimant, aut ſiluas vel quæque aliorum ſunt in ſua vicinitate deuaſtent. Quia Rex iuſtus, qui iuſtitiam debet diligere, miniſtros ac colonos impios & iniquos non debet habere: ſed omnibus in ſe, & in ſuis debet imitationem debitam demonſtrare. quia ſi ipſe Deum dilexerit, omnes boni diligent illum: & ſi ipſe Deum timuerit, omnes mali timebunt illum. Et Rex atque ſui miniſtri per amorem Dei bonum faciant, & omnes bona facere doceant, & per timorem Dei mala fugiant, & omnes in illis mala fugere diſcant. Miſſos etiam tales per re-

gnum conſtituite, qui ſciant qualiter Comites, & ceteri miniſtri reipublicæ, iuſtitiam & iudicium populo faciant. qui ſicut Comitibus præponuntur, ita ſcientia & iuſtitia ac veritate eis præemineant.

XV.

Hæc, quia litteris veſtris ſignificaſtis, quòd nobiſcum de reſtauratione ſanctæ Eccleſiæ, & ſtatu ac ſalute populi Chriſtiani tractare velletis, dominationi veſtræ ſcripto reſpondere curauimus. quia & pro inclementia aëris, & pro inconuenientia temporis, & propter imminentem diem Domini noſtri Natalis, venire ad præſentiam veſtram nequiuimus. Operamini vos interim iſta, quæ cum fidelibus veſtris ſine noſtra corporali præſentia operari valetis. & cùm tempus congruum & ſacris canonibus deſignatum aduenerit, quando & pro paganorum infeſtatione, & pro exorti tumultus ac deprædationum atque rapinarum miſerrima nimis confuſione, nobis licuerit cum dominis & confratribus, ac comprouincialibus Archiepiſcopis & Coëpiſcopis Synodum, fauente Domino, celebrare; quæ his ſunt reſidua, cum eis ſicuti cum magiſtris & patribus tractare, & veſtræ dominationi debi-

tum conſilium dare ſtudebimus. Et ſi Deus ſoliditatem & ſalutem Eccleſiæ atque regni in manu veſtra adunare & proſperari decreuerit, quæ cum Archiepiſcopis & Coëpiſcopis noſtris plus congruere diuinis diſpoſitionibus viderimus, agere ſub famulatu recti regiminis veſtri ſtudebimus. Potens eſt enim Deus minus bonum initium in perfectè bonum commutare proceſſum, cui noſcitur eſſe poſſibile quod impoſſibile ſolent homines iudicare. Si enim ſapiẽtia veſtra dignum iudicat loqui & tractare cum vicino Rege, eiuſque fidelibus, ſecedente de iſta parte regni domno noſtro, fratre videlicet veſtro: multò magis nos oportet expectare tempus canonicum, vt cum fratribus & prouincialibus Archiepiſcopis & Epiſcopis loquamur, quia generalis cauſa imminet totius Ciſalpinæ Eccleſiæ. Maximè autem nobis neceſſe eſt loqui cum illis Archiepiſcopis & Epiſcopis, qui conſenſu & voluntate populi regni iſtius, domnum noſtrum fratrem veſtrum vnxerunt in regem ſacro chriſmate diuina traditione: quemque ſancta ſedes Apoſtolica mater noſtra litteris Apoſtolicis vt regem honorare ſtuduit & confirmare. Legite libros Re-

gum, & inuenietis quanta reuerentiâ reprobatum & abiectum à Domino Saül ducere dignum duxit ſanctus Samuel, cuius locum in Eccleſia nos licèt indigni tenemus. Et attendite quàm magni pendit ſanctus Dauid, in loco illius electus & vnctus à Domino, mittere manũ in Chriſtũ Domini: cùm Saül non ſolùm ex alia progenie, verùm ex alia tribu erat: & illum reiectum, & ſe electum à Domino cognoſcebat. & nihil firmitatis Saüli Dauid fecerat: ſed plurimum adiutorium, & deuotam ſeruitutem ei impenderat. Et neque bello auferre, neque ingenij dolo illi regnum ſubripere adtentauit. Et cùm multos ad hoc ſuaſores & auxiliarios habuiſſet, nulli aurem, vt hoc moliretur, accommodauit: quamuis multas perſecutiones, & morti proximas ab eo ſæpiſſimè ſuſtinuerit. Inſuper & benè ſcitis quid de illo iuſſerit, qui licèt mendaciter, pro illius tamen gratia adquirenda ſe manum miſiſſe in Chriſtum, id eſt vnctum Domini nuntiauit. Nam ſi eſt aliquis qui hæc ignoret, nos ei dicimus, quia gladio eum interficere iuſſit. Sic & qui infideliter, & contumaciter in vnctum qualemcumque Domini manum mittit, dominum Chri-

ſtorum Chriſtum contemnit, & in anima proculdubio ſpiritalis gladij animaduerſione perit. Hæc dicimus, non vt exaggerationes contra dominationem veſtram incongruas exquiramus, ſed vt euidentiùs pro qualitate noſtri miniſterij, quid excepta debita fide, & beneficentia, nobis in fratre veſtro reuerēdū ſit, demonſtremus. Talem vos nempè debemus & volumus credere, vt nec vos regni augmentum cum animæ veſtræ detrimento velitis habere: neque nos cum tali dedecore ad adiutorium Eccleſiaſtici regiminis, & gubernationis recipere, vt ſine ſacerdotio ſimus, quo priuati erimus, ſi contra Deū & rationis auctoritatem nos, Eccleſiaſque noſtras vobis ſtuduerimus committere. Eccleſiæ ſiquidem nobis à Deo commiſſæ non talia ſunt beneficia, & huiuſmodi Regis proprietas, vt pro libitu ſuo inconſultè illas poſſit dare vel tollere. Quoniā omnia quæ Eccleſiæ ſunt, Deo conſecrata ſunt. Vnde qui Eccleſiæ aliquid fraudatur, aut tollit, ſacrilegium ſecundū ſanctam Scripturam facere noſcitur. Et nos Epiſcopi Domino cōſecrati, non ſumus huiuſmodi homines, vt ſicut homines ſæculares in vaſſallatico debeamus nos cuilibet cōmēdare. Sed ad

defenſionem, & ad adiutorium gubernationis in Eccleſiaſtico regimine nos, Eccleſiaſque noſtras committere. aut iurationis ſacramentum, quod nos Euangelica & Apoſtolica atque canonica auctoritas vetat, debeamus quoquomodo facere. Manus enim chriſmate ſacro peruncta, quæ de pane & vino aquâ mixto per orationem & crucis ſignum conficit corpus & Chriſti ſanguinis ſacramentum, abominabile eſt, quicquid ante ordinationem fecerit, vt poſt ordinationem Epiſcopatus ſæculare tangat vllomodo ſacramentum. Et lingua Epiſcopi, quæ facta eſt per Dei gratiam clauis cæli, nefarium eſt, vt ſicut ſæcularis quilibet, ſuper ſacra iuret in nomine Domini, & ſanctorum inuocatione. niſi fortè, quod abſit, contra eum ſcandalum acciderit Eccleſiæ ſuæ: & inde ſic temperanter agat, ſicut Domino docente conſtituerunt rectores Eccleſiæ Synodali conſilio. & ſi aliquando ſacramenta ab Epiſcopis exacta aut facta fuerunt, contra Deum & Eccleſiaſticas regulas, quæ Spiritu ſancto dictatæ, & Chriſti ſunt ſanguine confirmatæ, irrita ſanctæ Scripturæ paginis declarantur, & exigentes atque facientes medicamento

exinde ſalutaris pœnitentiæ indigent. Propterea expectate, Domine, patienter ſicut Princeps Chriſtianus, & Eccleſiæ filius, & honorate Eccleſiæ ſanctæ rectores: vt vos honoret qui nobis dixit, *Qui vos audit me audit, & qui vos ſpernit me ſpernit.* &, *honorantes me honorabo, & hi qui temnunt me, erunt ignobiles.* &, *qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei.* Et in Pſalmo, *Nolite tangere Chriſtos meos, & in prophetas meos nolite malignari.* quoniam, *qui malignantur,* id eſt maligna agunt, *exterminabuntur: ſuſtinentes autem Dominum ipſi hæreditabunt terram*, hoc eſt regnum Dei. Et cùm venerit tempus & locus, ſicut ſuperiùs diximus, loquemur cum noſtris confratribus, & ſicut Domini iuſtis diſpoſitionibus viderimus, ſine dubio faciemus. Et non eſt rationabilis cauſa, quæ contra hoc quod petimus vos debeat ſtimulare: quia non ſumus huiuſmodi homines, vt cùm cognouerimus voluntatem Domini, velimus aut debeamus quoquomodo reſultare, vel rixas & diſſenſiones, ſeu ſeditiones, quas vulgus werras nominat, debeamus commouere, conſerere, vel tenere, quos Dominus pacis prædicatores & ſectatores voluit ordinare, & peccata noſtra atque

Luc 10. 16.
1. Reg. 2. 30.
Zach. 2. 8.
Pſal. 104. 15.
Pſal. 36. 9.

nobis commiſſorum, & etiam totius populi conſtituit plangere & curare, & bellum cum vitijs, & pacem cum fratribus iuſſit habere. Nos & quidem pacem & quietem, non rixas & bella, optamus &
2. Cor. 10. quærimus. quia ſicut dicit Apoſtolus,
4. *non ſunt nobis carnalia arma, ſed ſpiritalia, & potentia Deo*, quibus ſumus calciati pedes in præparatione Euangelij pacis: induti lorica iuſtitiæ & galea ſalutis, accincti lumbos in veritate, habentes ſcutum fidei, & gladium Spiritus ſancti: quia non eſt nobis conluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus principes & poteſtates, aduerſus rectores tenebrarum harum, contra ſpiritalia nequitiæ in cæleſtibus. Et non militamus terreno regi, ſed cæleſti, pro ſalute & noſtra, & terreni regis, & totius populi nobis commiſſi. quorum officium eſt nulli nocere, contra neminem infideliter agere, omnibus autem velle prodeſſe. Tandem, domine nobis Rex, contra Deum & contra animam veſtram non audiatis illos qui dixerint, ſi fortè vobis dixerint, Non tibi ſit curæ, Rex, quæ tibi referunt illi fellones atque ignobiles: hoc fac quod tibi dicimus. quoniam cum noſtris, & nõ cum iſtorum parenti-

bus tenuerunt parentes tui regnum. Nos autem obſecramus dominationem veſtram, adtendite potiùs, ſi Chriſtianus Rex eſtis, ſicut & Deo gratias eſtis, & in illum creditis, & per illum regnare vultis, *per quem*, ſicut ſcriptum eſt *reges regnant*, & cuius eſt regnum, immò orbis terræ & plenitudo eius; quia idem Deus in carne veniens, qui ſolus Rex fieri potuit & ſacerdos, & in cælum aſcendens ſuum regnum, id eſt Eccleſiam, inter pontificalem auctoritatem & regiam poteſtatem gubernandum diſpoſuit, & non elegit ad hoc diuites & nobiles, ſed pauperes & piſcatores. & ſicut ſcriptum eſt, *Ignobilia & contemptibilia mundi elegit, vt confundat fortia*. Et fieri poteſt, vt tales vobis iſta dicant, ſi fortè minus neceſſariò Deum timentes vobis dixerint, cum quorum parentibus diabolus, qui ſecundum Scripturam *eſt Rex ſuper omnes filios ſuperbiæ*, regnum Chriſti, quod eſt Eccleſia, conturbauerit, & nunc eos in regno ſuo, id eſt in inferno, retineat, & ſecum in ſæcula retinebit. Pro certo autem ſciatis, quia cum noſtris parentibus, id eſt cùm Apoſtolis, Chriſtus Rex regum regnum ſuum, id eſt Eccleſiam, conquiſiuit, ampliauit, & rexit: &

Prou. 8. 15.

1. Cor. 1. 27.

Iob. 41. 25.

per nos, & nobiſcum, vtinam non ad iudicium noſtrum dicamus, eandem Eccleſiam, id eſt regnum ſuum, quotidie adquirit, auget, atque gubernat idem Dominus IESVS Chriſtus, ſicut dictum eſt
Pſal. 44. 17. à Domino Eccleſiæ per prophetam, *Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij*, id eſt pro Apoſtolis creauit tibi Epiſcopos, qui te regant & doceant. Cum qua Eccleſia nobis à Deo commiſſa, Rex Chriſtiane & Domine, ſicut litteris veſtris iuſſiſtis, ieiunijs & orationibus, ac litanijs, Dominum ſummum gubernatorem in naui ſanctæ Eccleſiæ fluitante in hoc mare, id eſt ſæculo naufragoſo, peccatis noſtris communibus dormientem, pulſare & excitare, & pro vobis deprecari ſtudebimus: vt quantociùs pro ſua ineffabili pietate euigilet, & imperet ventis & mari, id eſt tempeſtatibus diabolicis, & inquietudinibus ſæcularium hominum, & redeat quantulacumque tranquillitas, gratiâ & miſericordiâ eiuſdem Domini noſtri IESV Chriſti. cui eſt, & ſit poteſtas, & honor, & gloria, & imperium in ſæcula ſæculorum. Amen.

XXIV.

Synodi Metenſis, de indulgentia Ludouici regis.

HÆC CAPITVLA tractata & confirmata ſunt ab Epiſcopis in Synodo habita apud Mettis ciuitatem, de indulgentia Hludouuici Regis pro ſeditione & exceſſibus in regno fratris ſui Karoli perpetratis.

DILECTIS in Chriſto fratribus & conſacerdotibus noſtris, legatis videlicet diuinæ pacis ac noſtræ vnanimitatis, Hincmaro, Gunthario, Weniloni Archiepiſcopis, & venerabilibus Coëpiſcopis noſtris, Herluino, Hildegario, Aduentio, Abboni, Hincmaro, Erchanrao, Epiſcopi quorum nomina ſubter habentur adſcripta. qui fauente Domino, & annuentibus glorioſis Principibus noſtris Karolo & Hlothario, in Mediomatricum ciuitatem anno incarnationis Dominicæ

DCCCLIX. Indictione VII. V. Kal. Iunias ſynodali decreto conuenimus.

CAP. I.

NOTA, &, pro dolor! nimis eſt nota diſcordia atque calamitatis pernicies, quæ factione quorumdam ſeditioſorum hominum nuper inter fratres reges noſtros Hludouuicum & Karolum accidit. Vnde tanta ac talia in Eccleſia nobis ad regendum diuina dignatione commiſſa, & in hoc regno perperè ſunt admiſſa, vt ipſo etiam auditu horribilia cognoſcantur. & ſi hæc diſcordiæ peſtilentia diutiùs, operante humani generis antiquo hoſte, durauerit, quàm exitiabilis & mortifera exiſtat meliùs ipſi ſcitis. Qua de re memores quid veritas miſſis prædicatoribus iuſſerit, vt diuinus Paulus dicit, legatione pro Chriſto fungentes vos, fratres cariſſimi, legatos Deo amatæ pacis, quoniam exinde iam glorioſos principes noſtros Karolum & Hlotharium Epiſcopali auctoritate monuimus, ad domnum Hludouuicum Regem glorioſum mediante Domino ordinamus, ſicut Saluator dicit, *In quamcumque*, inquiens, *domum intraueritis, primùm dicite, Pax huic domui. & ſi ibi fuerit filius* Luc. 10. 5.

pacis,

pacis, requieſcet ſuper illum pax veſtra: ſin autem, ad vos reuertetur. quia aut erit quiſque prædeſtinatus ad vitam, & cæleſte verbum ſequetur quod audiet: aut ſi nullus audire voluerit, ipſe prædicator ſine fructu non fuerit, quoniam ei à Domino pro labore ſui operis merces recompenſabitur.

II.

POST prædicatam verò & poſtulatam pacem, legatio veſtræ fraternitatis huiuſmodi erit conditionis, vt iſdem Rex nobis, & vtinam Deo, ſemper amabilis admiſſorum indulgentiam conſequatur.

III.

Videlicet ſi de omnibus, quæ per eum malitioſorum hominum perſuaſione atque ſeductione in parrochiis noſtris, fratrumque noſtrorum perpetrata ſunt, veraciter recognouerit, ſicut ſcriptum eſt, *Iuxta eſt Dominus his qui tribulato ſunt corde*, Pſal. 39. 19.
&, *ſacrificium Deo eſt ſpiritus contribulatus*, Pſal. 50. 18.
quoniam cor contritum & humiliatum Deus non ſpernit. Et ſicut hi qui fictè Deum quærunt, inuenire nunquam merentur, ita prope eſt Dominus omnibus inuocantibus ſe in veritate.

IIII.

Et ſi poſt veram recognitionem puriter

confeſſus fuerit. quia iterum dicit Scri-
Prou. 28. 13. ptura; *Qui abſcondit ſcelera ſua non dirigetur, qui autem confeſſus fuerit, & reliquerit*
1. Ioan. 1. 9. *ea, miſericordiam conſequetur.* & , *ſi confiteamur peccata noſtra, fidelis eſt & iuſtus, vt remittat nobis peccata noſtra, & emundet nos ab omni iniquitate.*

V.

Poſt puram autem confeſſionem, ſi promiſerit quæ malè geſta ſunt per dignos pœnitentiæ fructus, præueniente, adiuuante, & ſubſequente diuinâ gratiâ, ſe pro viribus emendaturum. quia ſcriptum eſt,
Luc. 3. 8. *Facite fructus dignos pœnitentiæ.* & tantò maiora quærat bonorum operum quiſque lucra per pœnitentiam, quanto grauiora ſibi intulit damna per culpam. Quoniam & illi beati, quorum tecta bonis operibus ſunt peccata. & vt ſcriptum eſt, quia peccauit, & populum peccare fecit, tanta ſint bona, quæ tanta operiant mala.

VI.

Deinde ſi ſpoponderit ad pacem & concordiam præſentaliter in corde & ore: & quantociùs rationabiliter, & poſſibiliter, atque conuenienter ex communi ſenſu fieri poterit, etiam præſentia corporis ad pacem & concordiam cum fratre ſuo Karolo ſe rediturum, & in pace ac caritate

Deo placita cum præfatis principibus noſtris Karolo atque Hlothario, ſi ipſi eandem pacem & concordiam erga eum ſeruauerint, permanſurum, & in ſe peccantibus debita dimiſerit, ſicut ſua à Deo debita ſibi cupit dimitti. Quia itidem ſcriptura dicit, *Pacem ſequimini cum omnibus, & ſanctimoniam ſine qua nemo videbit Deum.* Hebr. 12. 14. Et cùm mala cuncta bonis ſequentibus diluantur, tantum eſt diſcordiæ malum, quæ niſi extincta funditus fuerit, bonum nullatenus ſequi Euangelio teſte permittat. & caritas eſt, quæ operit multitudinem peccatorum, ſine qua etiam ſi quis corpus ſuum tradat ad ignem, nihil ei niſi damnationis iudicium proderit. Et Dominus dicit, *Si non dimiſeritis hominibus peccata eorum, nec pater veſter cæleſtis dimittet vobis peccata veſtra.* Matt. 6. 15.

VII.

Poſt hæc ſi promiſerit, quòd iam vlteriùs tale vel ſimile ſchiſma in hac ſancta Dei Eccleſia, atque in iſta Chriſtianitate non reiteret. Vnde ſcriptum eſt, *Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit illum, quid proficit lauatio eius?* Eccli. 34. 30. Baptizatur quippe à mortuo, qui mundatur fletibus à peccato. ſed poſt baptiſma mortuum tangit, qui culpas

poſt lacrymas repetit. Et iterum ſcriptum eſt, *Canis reuerſus ad vomitum ſuum, & ſus*
2. Pet. 2 22. *lota in volutabro luti.* quia qui peccatum poſt pœnitentiam repetit, quaſi in lutoſa aqua ſemetipſum voluit. quia dum fletibus ſuis vitæ munditiam ſubtrahit, ipſas etiam lacrymas ante Dei oculos ſordidas facit. VIII.

Tunc demum promittat ſe ab illorum perditorum hominum tuitione atque fauore, per quos tam grauiter Deum offendit, diſiungere. & qui quaſi ad eius fidem, ſed potiùs infideliter ad eum venerint, ad rectam rationem in proximo placito ante fratrem ſuum Karolum, & nepotem ſuum Hlotharium, ſicut Deo teſte iam apud Marſnam propria manu firmauerat, venire ſi potuerit, faciat. Et quemcúmque illorum recta ratio dignificauerit, digno honore ſuo fruatur. & qui per rectam rationem erga ſeniorem ſuum iuſtificari non potuerit, & rationabilem miſericordiam pro eo expetierit, eandem rationabilem miſericordiam illi obtineat. De illo verò, quem recta ratio & iuſtum iudicium condemnauerit, vt Rex Chriſtianus cum rege regum Chriſto concordet, & alienæ perditioni ſe non commiſculet. quia, vt

Paulus dicit, *Non ſolùm qui faciunt, ſed etiam qui mala facientibus conſentiunt, digni ſunt morte.* Vnde ſanctus Innocentius dicit, quia non multum intereſt inter committentis animum, & conſentientis fauorem. Addo ampliùs, plerúmque dediſcit errare, cui nemo conſentit. Et iterum S. Paulus cum talibus hominibus nec cibum ſumere permittit. Et S. Dauid dum totum ſe ad fœdera pacis internæ conſtringeret, teſtatur quòd cum malis concordiam non teneret, dicens: *Nonne qui oderunt te, Deus, oderam illos, & ſuper inimicos tuos tabeſcebam? Perfecto odio oderam illos, inimici facti ſunt mihi.* Inimicos etiam Dei perfecto odio odiſſe eſt, ad quod facti ſunt diligere, & quod faciunt increpare: mores prauorum premere, vitæ prodeſſe. Hinc Finees peccantium ciuium gratiâ coëuntes cum Madianitis perculit, & iram Dei iratus placauit. Et Ioſaphat, qui tot de anteacta vita præconijs attollitur, de Achab regis amicitijs penè periturus increpatur, cui à Domino per Prophetam dicitur, *Impio præbes auxilium, & his qui oderunt Dominum amicitiâ iungeris. Et idcirco iram quidem Domini merebaris; ſed bona opera inuenta ſunt in te.* Hinc ſacri Canones ſancto pro-

Rom. 1. 32.

Pſal. 138. 21.

2. Par. 19. 2.

mulgati Spiritu dicunt, vt hi, qui poſt excommunicationem ad interdictum cum excommunicatis communicauerint, condemnati anathema habeantur. Et ſanctus Cyprianus regis miniſterium eſſe dicit impios de terra perdere, homicidas, periuros, adulteros, veneficos, ſacrilegos non ſinere viuere. Et in libro Regum ſcriptum
3 Reg. 20. 42. eſt, dicente Domino per prophetam, *Quia dimiſiſti virum morte dignum, erit anima tua pro anima illius, & populus tuus pro populo illius.* Et quàm noxia ſit indebita erga iniquos miſericordia, monſtratur in opere Saul ac Samuelis. quoniam cui Saul pepercit offendens Dominum, Samuel Propheta in fruſta concidit. Nam ſicut quiſque in ſe peccãtibus debet propter Deum dimittere; ita in Deum peccantes, & Eccleſiam conculcantes, & regni peruaſores, & in Chriſtianitatis depopulatores, & in pacis perturbatores, & in patriæ proditores debet miniſter Domini rex debitam vindictam propter Deum exercere. Quapropter ſciat rex nobis amabilis, quia ſicut infirmus ſanari non poteſt qui à medico coquitur, quandiu ferrum ignitum in illius tenetur corpore; ita & nemo ſanari poteſt à peccato, quandiu in peccato

manſerit, vel quandiu in peccato manenti ſcienter & libenter communicauerit.

IX.

Tandem ſi ſe promiſerit adiutorem & cooperatorem Dei pro viribus de cetero & rationabiliter futurum, qualiter Eccleſia Dei, quæ in ſuo regno, ac regnis noſtrorum principum vna eſt, ſicut & vnum ſacerdotium, ſecundum qualitatem periculoſi temporis in vnoquoque ordine reſtituatur; & ſacerdotes Dei debita priuilegia, & Eccleſiaſticum vigorem obtineant, & populus iuſtitiam & pacem habeat. congregatis vobis & noſtro, immò diuino ſpiritu, qui eſt remiſſio omnium peccatorum, per Eccleſiaſticam Apoſtolicæ auctoritatis poteſtatem illi peccata in noſtris parrochijs per illum & ab illo commiſſa Eccleſiaſtica pietate & canonico more dimittite, eique indulgentiam poſtulanti donate, atque illum ſacræ communioni, qua ipſe ſe priuauerat excommunicatis communicans, reſtituite.

X.

Et licèt multorum annorum, ſecundum præfixos à ſacris Canonibus gradus, pœnitentiâ hæc perpetrata facinora indigerent, tamen confiſi de Dei miſericordia,

apud quem non ſic acceptatur menſura temporis vt doloris, nec abſtinentia ciborum ſicut mortificatio vitiorum, non præiudicantes patrum ſententias, quæ de huiuſmodi decreuerunt, ſed potiùs eorum ſequentes humaniorem diffinitionem, hęc ſcribimus. Ait ſancta Synodus Africana: Pœnitentibus ſecundum differentiam peccatorum Epiſcopi arbitrio pœnitentiæ tempora diſcernantur. Et S. Leo Apoſtolicæ ſedis Pontifex: His, inquit, qui in tempore neceſſitatis, & in periculi vrgentis inſtantia præſidium pœnitentiæ, & mox reconciliationis implorant, nec ſatisfactio interdicenda eſt, nec reconciliatio deneganda. quia miſericordiæ Dei nec menſuras poſſumus ponere, nec tempora definire, apud quem nullas patitur veniæ moras vera confeſſio, dicente Dei ſpiritu
Eſa. 44. 26. per Prophetam: *Cùm conuerſus ingemueris, tunc ſaluus eris.* & alibi, *Dic iniquitates tuas*
Pſal. 129. 7. *prior, vt iuſtificeris.* & item, *Quia apud Dominum miſericordia eſt, & copioſa apud eum redemptio.* In diſpenſandis itaque donis non debemus eſſe difficiles, nec ſe accuſantium gemitus lacrymaſque neglegere, cùm ipſam pœnitendi affectionem ex Dei credamus inſpiratione cōceptam. dicente

Apoſtolo, *Ne fortè det illis Deus pœnitentiam, & reſipiſcant à diaboli laqueis*, à quo captiui tenentur ad ipſius voluntatem. Et S. Gregorius in Euangelij homilia dicit, Veniat foras mortuus, id eſt culpam confiteatur peccator. venientem verò foras ſoluant diſcipuli, vt paſtores Eccleſiæ ei pœnam debeant amouere quam meruit, qui non erubuit confiteri quod fecit. 2. Tim. 2. 26.

XI.

His perpenſis, fratres cariſſimi, ſi, vt diximus, iam dictum regem à nobis amabilem ita contemperatum diuinæ voluntati & ſacræ auctoritati inueneritis, ſecundum miniſterium vobis à Deo traditum cum veſtra vnanimitate abſoluite. Sin aliàs, vos vllo modo cum eo, quem abſoluere non poteritis, ligare nolite: quoniam nec coram Deo, nec in Synodo nos inde auctores habebitis, ſi agere aliter, quod abſit, præſumpſeritis. voſque in Synodo & coram Deo pro facto irrito dabitis rationes.

XII.

Et ſi ipſe, quod Deus longè faciat, ea quæ egit, vnde illum nunc commonere vos mittimus, reiterauerit, omnia & ante diuinos oculos, & ad Eccleſiaſtica iudicia, rediuiuo vulnere curanda vel amputanda

nouerit reuenire. Si quid quoque contra ſanctam auctoritatem præſumptum, vel ſubreptum, ſiue extortum fuerit, non ſolùm in diuinis examinationibus, verùm nec in diuinis legibus quippiam præualebit. Et non ſit de cetero immemor idem rex glorioſus, quod dicit S. Gregorius: Sciendum eſt, inquiens, quia quiſquis inlicita nulla commiſit, huic iure conceditur vt licitis vtatur: ſicque pietatis opera faciat, vt tamen ſi noluerit ea quæ mundi ſunt non relinquat. Quilibet verò tanto à ſe licita debet abſcidere, quanto ſe meminit & inlicita perpetraſſe. Neque enim par fructus eſſe boni operis debet eius qui minus, & eius qui amplius deliquit, aut eius qui in nullis, & eius qui in quibuſlibet facinoribus cecidit. Sed tanto quiſque maiora quærat bonorum operum lucra per pœnitentiam, quanto grauiora ſibi intulit damna per culpam. Vnde à vobis noſtra, quin potiùs Dei voce commoneatur, vt ſic ſtudeat præteritorum pœnitens, & imminentia atque futura cauens, Deo militare in regno terreno, quatenus mereatur conregnare Chriſto in regno cœleſti.

[Hæc quæ ſequuntur peracta legatione renuntiarunt Epiſcopi.]

DE indulgentia ſua nobis Hludouuicus rex prid. Nonas Iunias in Wormatia dixit: Volo vos precari, vt ſi in aliquo veſtros animos offendi, vt hoc mihi perdonetis, vt inantea ſecurus vobiſcum loqui poſſimus. Ad hæc Hincmarus, qui primus in ordine ex ſiniſtra parte illius ſtetit, reſpondit dicens: Iſta cauſa citò ad effectum peruenire poteſt, quia quod nos offerimus, hoc vos petitis. Et monente Grimoldo, ac Theodorico Epiſcopo, iterum ipſe Hincmarus dixit: Nihil contra me feciſtis, vnde noxium rancorem in mente contra vos teneam. quia ſi facerem, ad altare vt Domino ſacrificarem accedere non auderem. Iterum monentibus eiſdem Grimoldo, & Theodorico, ac Solomone, dicente ipſo Theodorico hæc verba, Facite ſicut ſenior noſter precatur, parcite illi. reſpondit ipſe Hincmarus hæc eadem verba: Quod in me, id eſt in mea perſona, offendiſtis, & peperci & parco. de hoc autem, quod in Eccleſia mihi commiſſa, & in populo malè eſt factum, voluntariè vo-

bis dono conſilium, & ſecundum Deum præſto auxilium, vt inde ſalui ſitis, ſi vobis placet. Et præfati viri reſponderunt: Certè benè dicit. & ceteri fratres noſtri in hæc verba & ſenſerunt & proſecuti ſunt. Tanta & talis indulgentia illi largita fuit, & non altera, neque amplius. De ſcripto autem, quod confirmatum nobis eſt traditum, nec ipſe à nobis quiddam quæſiuit, nec nos illi aliquid diximus: quoniam necdum cum illo ex huiuſmodi in ratione eramus. Ipſe autem poſt hæc & alia dixit, nos egiſſe quod non egimus. ex hoc materiam ſumens, quod Guntharius illi familiariter, vt eum inſtrueret, & ad ſatiſfactionem prouocaret, ſcriptum relegit ita inquiens: Vos mihi tranſmiſiſtis veſtram epiſtolam cum capitulis. vos veniſtis cum cauſa facta. Nos non ſumus hîc niſi duo vel tres, qui ſine alijs huc exiliuimus. in illas cauſas intrare non poſſum, antequam cum noſtris Epiſcopis inde tractemus: quia, Deo gratias, nihil ſine illorum conſilio feci. & poſtea inde reſpondeam Nos autem expectabamus, vt conſilium à nobis de ſua ſalute oblatum ipſe quæreret, & tunc ei ſecundum illud ſcriptum donaremus conſilium. Ipſe autem

de ſuo gradu reſpondit, quod in illud ſcriptum non intraret, antequam cum ſuis Epiſcopis conſideraret. Et ſic quicquid in generali cauſa Eccleſiæ & populi, egit penes illum remanſit.

XXV.

Synodi Tullenſis apud Saponarias.

HÆC VENTILATA, definita, atque obtenta ſunt in Synodo duodecim Prouinciarum, quæ habita eſt anno Jncarnationis Dominicæ DCCCLVIII. *Indictione* VII. *in territorio Tullenſi, ſub principibus Karolo, Hlothario, & item Karolo.*

CAP. I.

VT caritas fraterna & concordia pacis reformetur inter fratres, principes ſcilicet ac glorioſos reges noſtros, Hludouuicum ac Karolum; qualiter ſchiſma, quod ortum eſt nuper in Eccleſia, ad vni-

tatem benignitatis valeat redintegrari, ſtatus Eccleſiæ pene collapſus reſtitui, & pax ac iuſtitia in populo Chriſtiano valeat procurari; & qui à fidelitate debita defecerunt, iudicio & iuſtitia per rectam rationem, & rationabilem miſericordiam poſſint ſaluari, & à peruerſo conamine ad ſalubriora conuerti.

II.

Epiſcopi namque, ſecundum illorum miniſterium, ac ſacram auctoritatem, vniti ſint, & mutuo conſilio atque auxilio reges, regnorum. primores: atque populum ſibi commiſſum in Domino regant, & corrigãt. & nemo ſe ſolatio mutuo ſubtrahat, ſed ſynodales conuentus ſecundum iuſſionem canonicam frequentare procurent. quatenus ordo Eccleſiaſticus, qui quaſi obliteratus iam fuerat, quoniam ſynodi propter diſcordiam regum frequentari non poterant, Epiſcopali collatione ad neceſſarium ac debitum ſtatum reduci præualeat. Vnde etiam conſenſum apud reges expetitum obtinuerunt.

III.

Reges nihilominus ac principes noſtri, Karolus, Hlotharius, atque item Karolus, ad Dei voluntatem, atque ſanctæ Eccle-

ſiæ ſtatum, ſuamque ſalutem, & populi ſublcuationem, gratias Deo, vniti, & in eadem ſalutari vnitate firmati ſunt.

IV.

Peruentum eſt ante conuentum Epiſcoporum, quendam diaconum, cui Tortoldus nomen eſt, Epiſcopalem poteſtatem in vrbe Baiocenſium occupaſſe, & pollicitationibus ac minis ſollicitare multos ac perturbare. Vnde definiuit ſancta Synodus, vt Vvenilo Senonum Archiepiſcopus, cuius diaconus fuit, adiunctis ſecum tribus alijs, memoratum diaconum euocatum audiant, & ſecundum auctoritatem canonicam de eo definiant. Si autem refugerit eorum cognitionem, annitente principali poteſtate venire ad audientiam compellatur. Quod ſi hanc quoque declinauerit, anathemate feriatur.

V.

De quodam etiam ſubdiacono Anſcario, qui viuo & incolumi Epiſcopo ciuitatis Lingonum ſedem peruaſit, ſimili eſt ſententia definitum. Sed interuenientibus legatis eiuſdem ſubdiaconi, humanior eſt prolata ſententia. videlicet, vt ſacramento confirmet, ſe nunquam talia huiuſmodi præſumptione facturum. Cuius ſacramenti tenorem huic Capitulo ſubnectere di-

gnum exiſtimauimus. EGO ANSCARIVS ſubdiaconus confiteor coram Domino, & ſanctis Angelis eius, reuerentiæ ſanctæ paternitatis veſtræ, contra Dei voluntatem, & contra canonica ſtatuta temerè me feciſſe in Iſaac venerabilem Pontificem, vſurpando ſedem Eccleſiæ ſanctæ ſibi commiſſæ Lingonicæ, & ſollicitando clericos & vaſſallos eius, omnemque familiam. Atque ideo pro tantæ præſumptionis exceſſu, per ſacri miniſterij veſtri vobis largitam à Domino poteſtatem veniam mihi pœnitenti largiri ſuppliciter deprecor. Deinceps verò, nec in eundem Antiſtitem, nec in alium quemlibet, nec in illa, nec in alia Eccleſia, huiuſmodi præſumptionem facere tentabo. & neque illi, aut alicui ſuorum clericorum, aut laicorum, in aliqua re impedimentum faciam pro hac cauſa: quia me grauiter deliquiſſe confiteor. Neque inſidias eis vllius inquietudinis parabo, neque per me, neque per aliquem meorum propinquorum, nec per quemcumque hominem: ſed adiutor pro viribus & intelligentia ipſi, ſuiſque ero, prout ſibi placuerit. Et qui ſibi pro hoc ipſo inimici ſunt, quos ipſe voluerit, ſi potuero, conligare eidem procurabo. Sic me Deus adiuuet, & iſtæ

ſanctæ

ſanctæ Sanctorum reliquiæ.

VI.

Statuit etiam ſancta Synodus, vt nunquam ad eandem Lingonēſem Eccleſiam, ſiue ad Ianuacēnſem, quam iam pridem pari modo adflixerat, debeat adſpirare. Et ſi ita, vt præmiſimus, iuſſis Epiſcopalibus obedire refugerit, ſententiam ſuperius diacono datam incurrat.

VII.

Deinde glorioſus rex domnus Karolus ſacræ Synodo libellum appellationis, electorumque iudicium inter ſe & Vvenilonem Senonum Archiepiſcopum, qui ab eo defecerat, & proclamationis diploma porrexit. Vnde ſecundum ſacram auctoritatem, & induciæ, ac dierum prolatio per Epiſcopos, & Synodicas literas præfato Archiepiſcopo eſt intimata, atque conceſſa ſecũdum regulas diuinitus promulgatas.

VIII.

Mota eſt etiam quæſtio de Attone Virdunenſium Epiſcopo, quod oblatione regulari (vnde petitio ibidem eſt præſentata) in monaſterio S. Germani Autiſiodorenſium adſtiterit, & contra regulas Eccleſiaſticas inde diſcedens, minus prouiſè quam ſacrá auctoritas doceat, ad ordinem Epiſco-

palem peruenerit. Vnde etiam definitum eſt, dari ſibi commeatum veniendi ad aliam Synodum, ſicut ſacra ſanxit auctoritas.

IX.

Ad Epiſcopos ſiquidem Brittonum, qui ſe contra auctoritatem à metropoli ſua moliuntur diſcindere, Synodus literas ſecundum auctoritatem ſacram direxit, quatenus ad ſuam metropolim redeant, eique debito iure ſe ſubdant, nec à canonica & Epiſcopali communione ſe ſegregent. Excommunicatis etiam, ſicut ſacræ decernunt regulæ, Brittones communicantes ipſi ſe ſacra communione non priuent.

X.

Ad memoratos quoque excommunicatos ſancta Synodus litteras direxit, eiſque vſque ad futuram proximam Synodum corrigendi ſpatium tribuit, monens Eccleſiaſtica pietate vt conuertantur & viuant. quia niſi ſe correxerint, ad futuram Synodum generali vnanimitate anathemate terribili ferientur.

XI.

Relecta ſunt denique in eadem Synodo quædam capitula, ſuper quibus quorundam fratrum ſenſus diſſentire probantur. Vnde conuenit inter Epiſcopos, vt Deo fauente pace ac tranquillitate recuperata ſi-

mul conueniant, & prolatis ſanctarum ſcripturarum atque catholicorum doctorum ſententijs, quæ ſaniora ſunt concordi vnanimitate ſequantur.

XII.

Tandem poſtulauit humiliter Synodus generalis, ſe ad terram vſque proſternens ante Karolum regem, & Rodulfum Biturigum Archiepiſcopum, obſecrans & adiurans per crucem & Chriſti ſanguinem, vt priuilegium Monaſterij S. Benedicti, quod annuente rege præfato firmauerat, quodque idem Rodulfus ſubſcripſerat, ratum & inconuulſum ſeruare ſtuderēt. Quod ſi Abbas negligēs, & ſacris regulis inconueniens per directos miſſos inuentus fuerit, ab eadem paternitate remoueatur, & alius qui dignus repertus fuerit, ſubſtituatur, & priuilegij regularis auctoritas in eodem monaſterio quacumque occaſione non deſtituatur.

XIII.

Hæc de præcipuis in eadem ſacra Synodo fuêre ſtatuta. Cæterum ſpecialia de quibuſque parrochijs, prout viſum fuit, ſecundum Eccleſiaſticam auctoritatem definita, & Epiſcopis in proprijs parrochiis ſunt ad exequendum commiſſa.

XXVI.

In Baſilica S. Caſtoris apud Confluentes.

ADNVNTIATIO DOMNI KAROLI.

VOs ſcitis, quomodo aliquanti homines, minus quàm neceſſe fuerat Deum timentes, noſtrum fratrem Hludouuicum quaſi ſub bona intentione hoc anno ſollicitauerunt, vt in regnum noſtrum taliter veniret, ſicut ipſi ſcitis. Vnde nos Deus, & veſtra fidelitas ſic adiuuauit, ſicut & benè cognoſcitis. Poſt hoc laborauit, adiuuante Domino, iſte cariſſimus nepos noſter, vt inter nos pax fieret, ſicut per rectum eſſe debet: vt monentibus Epiſcopis ad illam caritatem & fraternam concordiam rediret, ſine qua nullus Chriſtianus ſaluus eſſe non poteſt. Propterea tranſmiſit ad nos ſuos miſſos, & mandauit nobis primum tale miſſaticum, quod nobis impoſſibile viſum fuit. Deinde quia

illud miſſaticum non ſuſcepimus, aliud miſſaticum nobis ſui miſſi dixerunt. quod quia & ſecundum Deum ſalubre, & ſecundum ſæculum vtile nobis videtur, volumus vobis illud dicere. & ſi vobis, ita ſicut & nobis videtur, cum veſtro conſilio volumus illud recipere, & quod Deus conceſſerit, ad neceſſarium effectum perducere.

HÆC SVNT *nomina Epiſcoporum, qui anno Incarnat. Dominicæ* DCCCLX. *Non. Iunÿs in Secretario Baſilicæ S. Caſtoris conſiderauerunt cum nobilibus laicis firmitatem, quam glorioſi reges noſtri Hludouuicus, & Karolus, atque Hlotharius inter ſe fecerunt* VII. *Idus Iunias, in eodem Monaſterio, & qui hæc Capitula ab omnibus conſeruanda acceptauerunt.*

HINCMARVS, Guntharius, Altfridus, Salomon, Aduentius, Atto, Franco, Teudericus, Luitbertus, Gebehardus, Chriſtianus, Vvlfadus Abba, Vvitgarius Abba.

Hæc nomina laicorum.

Chuonradus, Eurardus, Adalardus, Arnuſtus, Vvarnarius, Liutfridus, Hruodulfus, Erkingarius, Giſlebertus, Ratbodus, Arnulfus, Hugo, item Chuon-

radus, Liutharius, Beringarius, Matfridus, Boſo, Sigeri, Hartmannus, Liuthardus, Richuinus, Vvigricus, Hunfridus, Bernoldus, Atto, Adalbertus, Burchardus, Chriſtianus, Leutulfus, Heſſi, Herimannus, item Hruodulfus, Sigeardus.

SACRAMENTVM FIRMITATIS Hludouuici regis.

AMODO & quandiu vixero, iſtum fratrem meúm Karolum, & nepotes meos Hludouuicum, Hlotharium, atque Karolum, ad Dei voluntatem, & ſanctæ eius Eccleſiæ ſtatum, & honorem atque defenſionem, & ad noſtram communem ſalutem & honorem, & ad populi Chriſtiani nobis commiſſi ſaluamentum & pacem, & ad legis ac iuſtitiæ, atque rectæ rationis conſeruationem, quantum mihi Deus ſcire & poſſe donauerit, & ipſi me obaudierint, & à me ipſi quæſierint, vero conſilio, & ſecundum vt mihi rationabiliter & ſalubriter poſſibile fuerit, ſincero auxilio adiutor ero ad regnum illorum continendum, & nec in vita, nec in membris, neque in regno illorum eos forconſiliabo. In hoc vt ipſi erga me ſimilem pro-

miſſionem faciant & conſeruent. Si me Deus adiuuet, & iſtæ ſanctæ reliquiæ.

CAPITVLA AB OMNIBVS conſeruanda.

CAP. I.

VT omnium præteritorum malorum, & contrarietatum, & ſupplantationum, ac malarum machinationum, atque molitionum ſeu nocumentorum inuicem actorum abolitio, ita inter nos & apud nos fiat, & noſtris cordibus penitus auellatur cum omni malitia & rancore, vt nec in memoriam ad retribuendum duntaxat mali vel contrarietatis, atque exprobrationis, ſeu improperij de cetero exinde quiddam veniat. II.

Vt tanta Domino cooperante inter nos veræ caritatis benignitas abhinc in ante ſemper maneat de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta, ſine dolo & ſimulatione, vt nemo ſuo pari ſuum regnum, aut ſuos fideles, vel quod ad ſalutem ſiue proſperitatem ac honorem regium pertinet diſcupiat, aut forconſiliet, aut per occultos ſuſurrones libenter compoſita mẽdacia ſeu detractiones acceptet.

III.

Vt vnuſquiſque fideliter ſuum fratrem, vbicumque neceſſitas illi fuerit, & ipſe potuerit, aut per ſe, aut per filium, aut per fideles ſuos, & conſilio & auxilio adiuuet, vt regnum, fideles, proſperitatem, atque honorem regium debitè valeat obtinere. & veraciter vnuſquiſque erga alterum certatim demonſtret, quia in fratris ſui aduerſitate, ſi euenerit, fraterno modo contriſtetur, & in proſperitate illius lætetur. & talem fidem, ſicut inter nos modo abhinc in antè conſeruaturos confirmatum habemus, ſic vnuſquiſque infantibus fratris ſui, ſi obierit, qui ſuperfuerit conſeruabit.

IV.

Et quia per vagos & tyrannicâ conſuetudine inrreuerentes homines pax & tranquillitas perturbari ſolet, volumus vt ad quemcumque noſtrum talis venerit, vt de his quæ egit rationem & iuſtitiam ſubterfugere poſſit; nemo ex nobis illum ad aliud recipiat vel retineat, niſi vt ad rectã rationem & debitam emendationem perducatur. & ſi rationem rectam ſubterfugerit, omnes in commune, in cuius regnum venerit, illum perſequamur, donec

ad rationem perducatur, aut de regno deleatur. V.

Similiter & de eo agendum eſt, qui pro aliquo capitali & publico crimine à quolibet Epiſcopo corripitur, vel excommunicatur, aut ante excommunicationem crimen faciens, regnum & regis regimen mutat, ne debitam pœnitentiam ſuſcipiat, aut ſuſceptam legitimè peragat. Interdum etiam inceſtam propinquam ſuam, aut ſanctimonialem, vel raptam, ſiue adulteram, quam illic ei non licebat habere, fugiens ſecum ducit. Hic talis, cùm Epiſcopus, ad cuius curam pertinebit, nobis notum fecerit, diligenter perquiratur, ne morandi vel latendi locum in regno alicuius noſtrûm inueniat, & Dei ac noſtros fideles ſuo morbo inficiat. ſed à nobis vel miniſtris reipublicæ conſtringatur, & vt ſimul cum diabolica præda, quam ſecum duxit, ad Epiſcopum ſuum redeat, & de quocumque crimine publico debitam pœnitentiam ſuſcipiat, aut ſuſceptam legitimè peragat, compellatur. VI.

Vt nemo Epiſcoporum hominem peccantem ab Eccleſiæ Chriſtiana communione alienet, donec illum ſecundum

Euangelicum præceptum, vt ad emendationem & pœnitentiam redeat, commonitum habeat. Qui peccans ſi commonitus inobediens & incorrigibilis permanſerit, & ad emendationẽ redire noluerit, regiam vel reipublicæ poteſtatem per ſe Epiſcopus, vel per miniſtros ſuos adeat, vt conſtringatur, & ad emendationem ac pœnitẽtiam peccator redeat. Qui etiam, ſi ita ad correctionem perduci nequiuerit, tunc ſecundum leges Eccleſiaſticas, medicinali ſeparatione, communione Eccleſiaſtica ſegregetur.

VII.

Vt illis hominibus, qui in talibus perturbationibus, ſicut in his præteritis annis acciderunt, in Deum & in ſanctam Eccleſiam atque in nos peccauerunt, ſi ſe ex veritate recognoſcentes petierint, & deinceps nobis veraciter fideles eſſe voluerint, & in regnis noſtris pacifici ac quieti, & legibus ac iuſtitiæ obedientes extiterint, rationabilis miſericordia impendatur; non ſolùm in indulgentia commiſſorum, & in conceſſione proprietatum, verùm etiam & in largitione honorum ſecundum noſtram rationabilem poſſibilitatem.

VIII.

Vt de rapinis ac deprædationibus, &

de conſpirationibus atque ſeditionibus, & de raptis feminarum, ſicut Eccleſiaſticæ & Chriſtianæ leges, atque progenitorum noſtrorum. Capitula continent, ita in omnibus & ab omnibus conſeruentur.

IX.

Vt alia etiam Capitula eorumdem progenitorum noſtrorum, de ſanctæ Eccleſiæ honore, & immunitate ac conſeruatione, & de regio etiam honore atque vigore, & populi nobis commiſſi lege ac iuſtitia, in omnibus & ab omnibus conſeruentur.

X.

Vt noſtri fideles, vnuſquiſque in ſuo ordine & ſtatu, veraciter ſint de nobis ſecuri, quia nullum abhinc inantea contra legem & iuſtitiam, vel auctoritatem, ac iuſtam rationem aut damnabimus, aut dehonorabimus, aut opprimemus, vel indebitis machinationibus adfligemus. & illorum ſcilicet veraciter nobis fidelium communi conſilio, ſecundum Dei voluntatem, & commune ſaluamentum, ad reſtitutionem ſanctæ Dei Eccleſiæ, & ſtatum regni, & ad honorem regium, atque pacem populi commiſſi nobis pertinenti adſenſum præbebimus. In hoc vt illi non ſolùm non ſint nobis contradicentes &

reſiſtentes ad iſta exequenda: verumetiam ſic ſint nobis fideles & obedientes, ac veri adiutores atque cooperatores, vero conſilio & ſincero auxilio ad iſta peragenda quæ præmiſimus, ſicut per rectum in ſuo ordine & ſtatu ſuo principi & ſuo ſeniori eſſe debent. XI.

Vt ſic ſimul coniuncti, & nos fratres, ac nepos noſter adinuicem, & nos cum fidelibus noſtris, & fideles noſtri nobiſcum, & omnes ſimul cum Deo nos reconiungamus, & vt nobis ſit propitius illi pro deuoto munere offeramus. & vnuſquiſque omnium noſtrûm, abſque ſua propria excuſatione vel iuſtificatione, recognoſcamus in quibus aut ſingillatim, aut communiter contra illius mandata & decreta ſuorum Sanctorum fecimus, aut conſenſimus, in ordine Eccleſiaſtico & ſtatu regni, & per ſingula in medium illa producamus. & nemo noſtrum ſuo aut amico aut propinquo, vel confœderato, immò nec ſibi ipſi ſæculariter parcat, vt ſpiritaliter & ſalubriter parcere poſſit, quin, ſicut præmiſimus in præcedenti capitulo, vero conſilio, & ſincero auxilio illa in commune certatim emendari totis viribus procuremus, quantociùs rationabiliter poterimus.

XII.

Et ſi aliquis de ſubditis, in quocumque ordine & ſtatu, de hac conuenientia exierit, aut ſe retraxerit, vel huic communi decreto contradixerit, ſeniores cum veraciter fidelibus ſuis hæc ſecundum Dei voluntatem, & legem ac iuſtam rationem, velit nolit ille, qui diuino conſilio & decreto, & huic conuenientiæ reſiſtens & contradicens fuerit, exequantur. Et ſi aliquis de ſenioribus de hac conuenientia exierit, aut ſe retraxerit, vel huic communi decreto, quod abſit, contradixerit, cum plures ſeniorum noſtrorum fideles, & regnorum primores in vnum conuenerint, eorum qui obſeruauerint conſilio, & Epiſcoporum iudicio, ac communi conſenſu, qualiter de eo qui debitè admonitus incorrigibilis perſeuerauerit agendum ſit, faciente Domino decernatur. Et vt obnoxius ſupraſcripta capitula à nobis auxiliante Domino, inuiolabiliter obſeruentur, & nos illa obſeruaturos certiùs credatur, manibus proprijs ſubterfirmauimus.

ADNVNTIATIO DOMNI HLVDOVVICI REGIS APVD CONFLVENTES LINGVA THEODISCA.

CAP. I. Vos ſcitis quid in iſto regno deuenit. & ideò huc conuenimus, vt de Dei voluntate & ſanctæ Eccleſiæ ſtatu, & de noſtra ac veſtra communi ſalute atque honore, & de pace populi Chriſtiani, cum Dei adiutorio & fidelium noſtrorum conſilio tractaremus.

II. Et miſimus hoc ſuper Epiſcopos, & ceteros fideles noſtros, vt illi hoc inuenirent, qualiter nos ad hæc, quæ diximus, exequenda adunaremus. Et volumus vt ſciatis, quia ſicut illi inuenerunt, & ſcripto nobis oſtenderunt, ad inuicem adunati ſumus, ſicut fratres per rectum eſſe debent, & nos ſimul cum ipſo nepote noſtro, & ille nobiſcum. Et etiam ſuos fratres nepotes noſtros in hac adunationis firmitate nobiſcum recepimus. ita tamen, ſi & ipſi hanc firmitatem erga nos fecerint & obſeruauerint.

III. Et ſciaiis, quia non volumus, vt vllus inter nos abhinc in antea alia verba portet, niſi talia, quæ Deo ſint placita, & quæ ad noſtram communem ſalutem, &

noſtrum honorem pertinent: vt ſic ſimus, ſicut fratres in inuicem, & patrui cum nepotibus, & nepotes cum patruis eſſe debent. Et ſi aliquis fuerit, qui hoc facere tentauerit, producatur in medium ad rationem, & taliter inde caſtigetur, vt nemo aliàs ſimilia agere tentet.

IV. Et volumus, vt Eccleſiæ & caſæ Dei, & Epiſcopi, & Dei homines, clerici & monachi, & nonnæ, talem mundeburdem & honorem habeant, ſicut tempore anteceſſorum noſtrorum habuerunt.

V. Et volumus, vt vos, & ceteri homines fideles noſtri, talem legem & rectitudinem, & tale ſaluamentum in regnis noſtris habeatis, ſicut anteceſſores veſtri tempore anteceſſorum noſtrorum habuerunt: & nos talem honorem & rectam poteſtatem in noſtro regio nomine apud vos habeamus, ſicut noſtri anteceſſores apud veſtros anteceſſores habuerunt. & iuſtitia & lex omnibus conſeruetur: & pauperes homines talem defenſionem habeant, ſicut tempore anteceſſorum noſtrorum lex & conſuetudo fuit. & ſicut hîc fideles noſtri communiter conſenſerunt, & ſcripto nobis demonſtrauerunt, & nos cum illorum conſilio conſentimus, & obſeruari

communiter volumus. Et ſi aliquis hoc perturbare voluerit, à nullo noſtrûm recipiatur, niſi vt aut ad rectam rationem, aut ad rationabilem indulgentiæ conceſſionem deducatur.

VI. Sed & de iſtis rapinis & deprædationibus, quas iam quaſi pro lege multi per conſuetudinem tenent, ab hoc die, & deinceps de Dei banno, & de noſtro verbo bannimus, vt nemo hoc ampliùs præſumat. Sed vnuſquiſque infra patriam cum pace, & ſine oppreſſione pauperum & circummanentium conſiſtat, & in hoſtem, vel ad placitum, ſiue ad curtem veniens, de ſuo ſic warnitus, & de domo ſua moueat, vt cum pace venire, & nobiſcum ſtare, & ad domum ſuam redire poſſit. Et qui hoc tranſgreſſus fuerit, ſicut tempore anteceſſorum noſtrorum conſuetudo fuit, & in illorum capitulis continetur, volumus, vt hoc in illis tranſgreſſoribus emendetur.

VII. Similiter & de conſpirationibus, & de raptis feminarum tam viduarum quàm & puellarum, atque nonnarum, bannimus ex Dei & noſtro verbo, vt nullus hoc in regnis noſtris agere præſumat. & ſi quis hoc præſumpſerit, ſecundum legem,

legem, & ſicut in capitularibus progenitorum noſtrorum continetur, ſic hoc emendare cogatur.

Hæc eadem domnus Karolus Romana lingua adnuntiauit, & ex maxima parte lingua Theodiſca recapitulauit.

Poſt hæc, domnus Hludouuicus ad domnum Karolum fratrem ſuum lingua Romana dixit: Nunc, ſi vobis placet, veſtrum verbum habere volo de illis hominibus, qui ad meam fidem venerunt.

Et domnus Karolus excelſiori voce lingua Romana dixit. Illis hominibus, qui contra me ſic fecerunt ſicut ſcitis, & ad meum fratrem venerunt, propter Deum, & propter illius amorem, & pro illius gratia, totum perdono, quod contra me misfecerunt: & illorum alodes de hæreditate & de conquiſitu, & quod de donatione noſtri Senioris habuerunt, excepto illo quod de mea donatione venit, illis concedo: ſi mihi firmitatem fecerint, quòd in regno meo pacifici ſint, & ſic ibi viuant, ſicut Chriſtiani in Chriſtiano regno viuere debent. In hoc ſi frater meus meis fidelibus, qui contra illum nihil misfecerunt, & me quando mihi opus fuit adiuuauerunt, ſimiliter illorum alodes, quos in regno il-

lius habent, conceſſerit. Sed & de illis alodibus, quos de mea donatione habuerunt, & etiam de honoribus, ſicut cum illo melius conſiderabo, illis qui ad me ſe retornabunt voluntariè faciam.

Et domnus Hlotharius lingua Theodiſca in ſuprà adnuntiatis Capitulis ſe conſentire dixit, & ſe obſeruaturum illa promiſit.

Et tunc domnus Karolus iterum lingua Romana de pace commonuit, & vt cum Dei gratia ſani & ſalui irent, & vt eos ſanos reuiderent orauit, & adnuntiationibus finem impoſuit.

XXVII.

Poſt reditum à Confluentibus.

HÆC QVÆ SEQVVNTVR domnus Karolus reuerſus à Confluente cum conſilio fidelium ſuorum per regnum ſuum denuntianda, & obſeruanda direxit.

HÆc Miſſi noſtri diſcurrentes faciant.

1. Omnibus in ſuo miſſatico firmitatem,

quæ inter nos & cariſſimum fratrem noſtrum, atque dilectos nepotes noſtros facta eſt, notam faciant.

II. Capitula etiam, quæ apud Confluentes accepta ſunt à nobis, & communibus fidelibus noſtris, adnuntient.

III. Sed & illa Capitula, quæ ante per regnum noſtrum obſeruanda miſimus, cum Capitulis Epiſcopalibus, & progenitorum noſtrorum Imperatorum, adcognitent, & cognitamentum, quod modo apud Confluentes fecimus, omnibus innoteſcant: & firmitatem ab omnibus, qui ita contra nos misfecerunt, ſicut notum eſt, & de quibus cariſſimus frater noſter petijt, qui alodes in regno noſtro habere volunt, ſicut in cognitamento noſtro ſcriptum eſt, firmamentum recipiant. Ita tamen, vt ſi maiores homines voluerint, ad nos veniant, & in præſentia noſtra ipſam firmitatem faciant: homines verò illorum ante Miſſos noſtros eandem firmitatem faciant.

IIII. Vt Miſſi noſtri eis qui firmitatem fecerint, alodes illorum, quos de hæreditate, & de tali conquiſitu, qui de noſtra donatione non venit, habuerunt, & quos ſenior noſter domnus Imperator eis de-

dit, ſi præcepta illius oſtenderint, quantum in ipſis præceptis indè continetur, illis reddant.

v. Vt omnes qui firmitatem fecerint, & quibus alodes reddiderint, diligenter inbreuient. Et ſi aliqui eam facere noluerint, ſimiliter inbreuient, & nobis renuntient.

vi. De rapinis autem, & violentijs, & ceteris iniuſtitijs, quas in iſtis præteritis annis, poſtquam iſta perturbatio exorta eſt, in regno noſtro fecerunt, quantum rationabiliter potuerint, Miſſi noſtri pacificare procurent. Et ſi de ipſa pacificatione wadij ad noſtram partem venerint, ex toto, ſicut frater noſter cariſſimus nos petijt, ex noſtra auctoritate perdonent, in hoc vt talia de cetero non faciant.

vii. De pacificatione verò illorum, qui in regno noſtro conſiſtentes, poſtquam Deus ſuam nobis oſtendit gratiorem miſericordiam, per illorum indebitam præſumptionem, rapinas, & violentias, atque alias iniuſtitias fecerunt, ſi wadij ad noſtram partem exierint, Miſſi noſtri inbreuient, & nobis renuntient, vt nos indè commendemus quid nobis tunc viſum fuerit.

VIII. Et vt pax in regno noſtro per illorum miſſaticum, ſicut nos adcognitauimus, & capitula à nobis directa commendant, omnibus modis obſeruetur, diligenter prouideant: & qualiter eam quiſque obſeruauerit, abſque reſpectu alicuius perſonæ, vt veritatem inde nobis renuntient, diligenter inſpiciant. Et quicquid exinde quod commendamus per ſe adimplere non potuerint, ad Miſſos maiores per ipſum miſſaticum conſtitutos referant, vt cum illorum conſilio & auxilio omnia impleant.

Firmitas autem, quam à prædictis hominibus Miſſi noſtri debent recipere, iſta eſt: DE ISTA DIE in ante, Karoli, Hludouuici Imperatoris filij, regnum illi non forconſiliabo, neque werribo, ſi me Deus adiuuet, & iſtæ ſanctæ reliquiæ.

Confirmatio ſeniorum noſtrorum Regum modò apud Confluentes facta iſta eſt.

QVOD ad Dei voluntatem, & ſanctæ eius Eccleſiæ ſtatum & honorem, & ad populi Chriſtiani illis commiſi ſaluamentum & pacem, & ad leges, ac iuſtitiæ atque rectæ rationis conſeruationem, quan-

tum illis Deus ſcire & poſſe donauerit, vero conſilio, & ſecundum quod illis rationabiliter & ſalubriter poſſibile fuerit, ſincero auxilio adiutores ſibi inuicem ad regnum illorum continendum erunt: & nec in vita, nec in membris, neque in regno, aliquis eorum ſuum parem forconſiliabit.

Adnuntiatio autem illorum iſta eſt.

CAP. I. QVIA ſecundum quod in prædicta firmitate continetur, deinceps obſeruare volunt, & Domino adiuuante obſeruabunt.

II. Et non volunt, vt aliquis inter eos alia aliqua verba portet, niſi quæ Deo ſint placita, & ad communem ſalutem & honorem ſint pertinentia. & ſi aliquis aliter præſumpſerit, in medium adducatur, & taliter inde caſtigetur, vt nemo aliàs ſimilia agere tentet.

III. Et volunt, vt Eccleſiæ, & caſæ Dei homines, clerici, monachi & nonnæ, talem mundeburdem & honorem habeant, ſicut tempore anteceſſorum ſuorum habuerunt.

IV. Et volunt, vt fideles illorũ talem legem & iuſtitiam, & tale ſaluamentum in regnis

illorum habeant, ſicut anteceſſores eorum tempore anteceſſorum illorum habuerũt: & ipſi Reges talem honorem & rectam poteſtatem habeant, ſicut ipſorum anteceſſores habuerunt: & iuſtitia & lex omnibus conſeruetur. Et ſi aliquis hoc perturbare voluerit, à nullo eorum recipiatur, niſi vt aut ad rectam rationem, aut ad rationabilem indulgentiæ conceſſionem deducatur.

v. Et vt illi homines, qui in iſto regno contra ſeniorem noſtrum domnum. Karolum miſpriſerunt, ſi ſe recognouerint, propter Deum, & propter fratris ſui deprecationem, quicquid contra eum misfecerant eis vult indulgere. Et ſicut præſcriptum eſt, alodes illorum de hæreditate, & de conquiſitu, quod tamen de donatione ſua non venit; ſed & illos alodes, quos de donatione domni Imperatoris Hludouuici habuerunt, eis concedit, ſi talem firmitatem ei fecerint, ſicut prædiximus.

vi. Sed & de rapinis, & deprædationibus, & de coniurationibus, & de conſpirationibus, & de raptis feminarum, tam viduarum, quàm & puellarum atque nonnarum, firmiter banniuerunt, vt amodò & deinceps nullus præſumat: & qui præ-

ſumpſerit, ſecundum leges diuinas & humanas, & ſecundum Capitula Imperatorum ac prędeceſſorum ſuorum, hoc emendare cogatur. Et vt vnuſquiſque infra patriam cum pace, & ſine oppreſſione pauperum & circummanentium conſiſtat: & in hoſtem, vel ad placitum ſiue ad curtem veniens, de ſuo ſic warnitus de domo ſua moueat, vt cum pace venire, ſtare, & ad domum ſuam redire poſſit.

Summa Capitulorum, quæ apud Confluentes modò acceptata ſunt à ſenioribus noſtris Regibus, & illorum fidelibus, hæc eſt.

CAP. I. DE illorum concordia & fraterna coniunctione, atque mutuo adiutorio, ſicut in cognitamento illorum continetur.

II. Et de illorum indulgentia qui in iſto regno miſpriſerunt, ſi ſe recognouerint, & deinceps à talibus ſe cauere voluerint, & in regno pacifici eſſe voluerint, ſicut in cognitamento illorum continetur.

III. De lege & iuſtitia omnibus vnicuique in ſuo ſtatu & ordine conſeruanda.

IV. Vt à rapinis ac deprædationibus, at-

que à coniurationibus & conſpirationibus & ſeditionibus, & à raptis feminarum ſe omnes caueant: & qui deinceps talia præſumpſerit, ſicut in cognitamento illorum continetur, ſecundum leges Eccleſiaſticas & mundanas, & ſecundum capitula prædeceſſorum regum, hoc emendare cogetur, & in compoſitione, & in harmſcara, & in pœnitentia ab Epiſcopo parrochiæ eius ſuſcipienda.

Capitula autem Imperatorum, domni Karoli, & domni Hludouuici, de talibus rebus, vt de multis pauca hîc ponamus, iſta ſunt.

SI quis infra regnum rapinam fecerit, Lib. 6.
aut cuiquam noſtro fideli, eiuſque homini c. 96.
aliquid vi abſtulerit, in triplo cui aliquid abſtulit legibus componat, & inſuper bannum noſtrum, id eſt LX. ſolidos, nobis perſoluat. poſtmodum verò à Comite ante nos adducatur, & in baſtonico retruſus, vſque dum nobis placuerit pœnas luat. Nam ſi publicè actum fuerit, publicam inde agat pœnitentiam, iuxta ſanctorum canonum ſanctionem. ſi verò occultè, ſacerdotum conſilio ex hôc agat pœniten-

tiam. quoniam raptores, vt ait Apoſtolus, niſi veram egerint pœnitentiam, regnum Dei non poſſidebunt. Qui verò de rebus Eccleſiarum aliquid abſtulerit, grauiùs inde iudicetur: quia ſacrarum rerum ablatio ſacrilegium eſt, & ſacrilegus vocatur qui ex eis aliquid abſtulerit aut rapuerit. Extorres namque à liminibus ſanctæ matris Eccleſiæ tales perſonę vſque ad ſatisfactionem Eccleſiæ, quam læſerunt, ſunt habendæ, atque firmiter denotandæ.

Lib. 5. c 129. *Et item.* Si quis in exercitu infra regnum ſine iuſſione dominica per vim hoſtilem aliquid prædari voluerit, aut fœnum tollere, aut granum, ſiue pecora maiora vel minora, domoſque infrangere vel incendere, hæc ne fiant omninò prohibemus. Quod ſi ab aliquo præſumptioſè factum fuerit, LX. ſolidos, ſi liber eſt, ſit culpabilis, & omnia ſimilia reſtituat, aut cum XII. teſtibus ſe purget. ſi verò ſeruus hoc fecerit, capitali crimini ſubiaceat, & dominus omnia ſimilia reſtituat, quia ſeruum ſuum non correxit, nec cuſtodiuit, vt talia non perpetraret. quoniam ſi nos ipſos comedimus, citò deficiemus. Vnuſquiſque tamen cuſtodiat exercitum ſuum, ne aliqua deprædatio infra regnum fiat.

Et item. Si quis domum alienam cuiuſlibet infregerit, quicquid exinde per vim abſtulerit, aut rapuerit, vel furauerit, ſecundum legem eam illi, cuius domus fuerit infracta & ſpoliata, in triplum componat, & inſuper bannum dominicum ſoluat. Si ſeruus hoc fecerit, ſententiam ſuperiorem accipiat, & inſuper ſecundum legem ſuam compoſitionem faciat. Si quiſlibet homo aliquod tale damnum alicui fecerit, pro quo plenam compoſitionem facere non valeat, ſemetipſum in wadio pro ſeruo dare ſtudeat, vſque dum plenam compoſitionem adhibeat. Lib. 3. c. 65.

De capitulis autem à nobis per regnum noſtrum directis, iſta excerpta ſunt. Vt vnuſquiſque Miſſus in ſuo miſſatico prouiſionem habeat, vt ſi aliquis de noſtris fidelibus per miſſaticum ſuum tranſierit, aut ibi conſiſtens vel commanens rapinas vel deprædationes, aut talia inlicita fecerit, de quibus Deus offendi ſolet, & populus pro oppreſſione gemere: quatenus hoc ſubtiliter & veraciter inueſtiget, & ſecundum legem emẽdari faciat, nobiſque renuntiet: qualiter inde nos ſic ordinemus, vt nec ipſum, nec alium hoc agere delectet. In Siluaco c. 12.

Et item, Vt Miſſi in illorum miſſaticis Ibid. c. 13.

curam habeant, ne homines noſtri aut alij quilibet, vicinos ſuos maiores vel minores tempore æſtatis, quando ad herbam caballos mittunt, vel tempore hiemis, quando maraſcalcos illorum ad fodrum dirigunt, vicinos maiores vel minores deprædentur. & ſi egerint, hoc etiam, vt prædiximus, veraciter Miſſi noſtri inueſtigent, & legaliter emendatum nobis renuntient. vt in ſeniore hoc ſic emendemus, quatenus homines ſuos in poteſtate habeat, & contenti ſint debitis, & indebita iniuſtè non appetant.

Volumus etiam, vt de beneficijs deſtructis, & ſiluis venditis, tam ex republica, quàm ex rebus Eccleſiaſticis, Miſſi noſtri omnes admoneant, vt de cetero qui illa habent exinde ſe caueant, & hoc quod malè actum eſt, quãtum potuerint, emendare procurent, ne vindictam ſecundum capitularia prædeceſſorum noſtrorum ſuſtinere cogantur.

Capitula autem legum diuinarum atque mundanarum, & Imperatorum, de raptis feminarum, & de conſpirationibus, & de coniurationibus, & de Eccleſiarum infracturis, atque clericorum dehonorationibus, & de Comitibus, qui in Comi-

tatibus ſuis iniuſta faciunt, hîc non adnotauimus, quia cognita ſunt, & maiori diſtrictione indigent. De quibus omnes admonere, atque omnes ex Dei banno & noſtro cauere præcipimus. De his interim Miſſi noſtri diſcurrentes, cum conſilio maiorum Miſſorum, vt præmiſimus, ſtudeant: donec plenitudinem capitulorum & adnunciandam & obſeruandam, ad communem omnium noſtrûm ſalutem & pacem, per regnum noſtrum adiuuante Domino diſponamus.

XXVIII.
Edictum in Cariſiaco.

HOC EDICTVM CONSTItuit domnus Karolus in Cariſiaco, anno Incarnationis Dominicæ DCCCLXI.

In nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis, KAROLVS *gratiâ Dei rex omnibus regni noſtri fidelibus.*

PERVENIT ad nos, quia quod ad timorem incutiendum, ne aliquis bo-

num denarium, id eſt merum & benè penſantem, reijcere audeat, more prædeceſſorum noſtrorum, pro generali vtilitate regni noſtri commendauimus, aliqui Miſſi ad hoc conſtitutum exequendum, minus intelligentes deuotionem voluntatis noſtræ, & obſequentes intentioni ſuæ voluntatis, quaſdam adinuentiones, quod multum Dominus deteſtatur, & in mallatione, & in exactione intromittunt: cùm in eo, quod ad regni vtilitatem iubetur & agitur, non priuata contra generalem vtilitatem commoditas, neque aliquod turpe lucrum, quod in Chriſtiana religione, & in regia dignitate, aut in Miſſorum fidelium ſinceritate non condecet, ſe debet vllo modo miſcere. Propterea neceſſarium duximus, vt commendationem noſtram ex hoc ſcribere rogaremus, quæ ex more in noſtro palatio apud Cancellarium retineatur, & inde per Miſſos noſtros dirigatur: vt nemo per ignorantiam, nemo per induſtriam ab ea valeat deuiare. Vnde volumus, quia & timor vtilis, & conſideratio miſericors, & diſcretio moderata in hac commendatione noſtra eſt neceſſaria propter paupertatem hominum, quia neceſſe fuit in iſtis temporibus conie&ctum de

illis accipere, & ad nauium compoſitionem, & in Nortmannorum cauſa, pro regni, ſicut res coniacet, ſaluamento; vt omnes cognoſcant, quia non quæſtum inhoneſtum, ſed publicam regni vtilitatem quærimus. Salua conſtitutione, & in poſtmodum iure firmiſſimo permanente, quæ in capitulari aui & patris noſtri ex hoc ſcripta habetur: quilibet Francus homo conuictus, quia bonum denarium, id eſt merum & benè penſantem, poſt hunc bannum noſtrum eiecerit, medietatem francilis banni componat. De colonis autem, & ſeruis cuiuſlibet poteſtatis, ſi in ciuitatibus, vel mercatis alijs deprehenſus aliquis fuerit denarium reicere, Miſſus reipublicæ prouideat, vt ſi non inuenerit illum denarium merum, & benè penſantem, vt cambiare illum mercanti iubeat. Si autem illum denarium bonum inuenerit, conſideret ætatem, & infirmitatem, & ſexum hominis, quia & feminæ barcaniare ſolent, & aut ictibus, prout viderit competere, aut minutis virgis cum ratione & diſcretione illum, qui denarium bonum reiecit, caſtiget: quatenus & ceteri timorem habeant, & homo crudeliter nõ damnetur. Et qui poſt hunc præſentem ban-

num inuentus fuerit pro tali correptione non caſtigatus: habeat Miſſus reipublicæ in ciuitatibus,& in mercatis, denarium ſic affectatum, & deprehenſum in fronte denario calefacto ſaluis venis taliter coquat, vt ipſe homo & ceteri caſtigentur, & homo non pereat, & videntibus ſignum caſtigationis oſtendat. Miſſi autem noſtri colonos & ſeruos pauperes cuiuſlibet poteſtatis non mallent, nec bannum francilem ſoluere cogant: ſed aduocatus eorum, non cum aliqua noua adinuentione, ſed quia de ſua aduocatione coloni vel ſerui contra bannum noſtrum bonum denarium, id eſt merum & benè penſantem reiecerint, ſicut lex eſt, malletur. Et vnuſquiſque aduocatus de ſua aduocatione, ſi ſuo ſacramento eos inculpabiles de hoc banno noſtro reddere non potuerit, vnum tantum integrum bannum componat: in conuenientia, vt cum miniſterialibus de ſua aduocatione, quos inuenerit contra hunc bannum noſtrum feciſſe, ſicut ſuprà diximus, cum neceſſaria & moderata diſcretione caſtiget. Et ſi cauſa exegerit, vt aduocatus de vno ſolo colono vel ſeruo malletur, quia contra bannum noſtrum fecerit, nolumus, quia nec lex eſt, vt, ſicut

audiuimus

audiuimus aliquos interprendere, aduocatus Francus ſuam legem, ſed coloni, vel ſerui de ſua aduocatione legem componat: niſi fortè ipſe eum in hoc induxerit, qui contra noſtrum fecerit bannum. Hanc autem noſtram de præſenti tempore conſtitutionem, ſalua inpoſtmodum, vt diximus, ex hoc prædeceſſorum noſtrorum conſtitutione, & in palatio noſtro, & in ciuitatibus, & in mallis, atque in placitis, ſeu in mercatis relegi, adcognitari, & obſeruari mandamus.

XXIX.

Synodi Piſtenſis.

IN NOMINE SANCTÆ & indiuiduæ Trinitatis, Karolus gratiâ Dei rex, & Epiſcopi, Abbates quoque, & Comites, ac ceteri in Chriſto renati fideles, qui ex diuerſis prouincijs ſuper fluuium Sequanam, in locum qui Piſtis dicitur, vbi exigentibus peccatis noſtris aliquandiu ſedes fuit Nortmannorum,

conuenimus, anno Incarnationis Dominicæ DCCCLXII. *anno verò* XXIII. *regni domni noſtri Karoli Regis glorioſi, Indictione* x.

CAP. I.

REGES & Epiſcopi, qui ante nos fuerunt, ducti amore & timore diuino, cum ceterorum fidelium Dei conſilio atque conſenſu, plura ſtatuerunt capitula, prouidentes qualiter ſancta Dei Eccleſia ſtatum debitum & honorem, & regni habitatores in omni ſtatu & ordine haberent legem atque iuſtitiam. Nos etiam, pro qualitate rerum & opportunitate temporum, quædam huic cauſæ conuenientia capitula ſuperaddidimus. Sed diabolo ſatagente ſuperuenientibus perturbationibus tam à paganis, quàm à nomine tenus Chriſtianis miſerabiliter excitatis, incepta bona defecerunt, & in tantum in hoc regno mala horribilia increuerunt, vt in nobis videamus & ſentiamus completum quod olim eſt per prophetam dictum, *Terram*
Eſa. 1. 7. *veſtram in conſpectu veſtro alieni deuorant, & erit ſicut in vaſtitate hoſtili*, & peruenit gladius vſque ad animam, quoniam alieni inſurrexerunt in nos, & fortes quæſierunt

animas noſtras,& non propoſuerũt Deum ante conſpectum ſuum. Contra quos defenſionem parauimus : ſed defenſionis auxilio, ſicut neceſſe fuerat, hactenus adiuti non ſumus. Vnde compellente cordis dolore nobis eſt exclamandum, quod rex bonus obſidionis anguſtiâ tribulatus exclamauit, dicens: *Dies tribulationis & blaſphemiæ dies iſte. venerunt filiæ vſque ad partum, & vires non habet parturiens.* 4 Reg. 19. 3. Hæc omnia vidimus, ſenſimus, & dolemus. quia cùm hoſtes irruerunt, defenſores noſtri parati ſunt, ſed ad præparata non conualuerunt: quia illum Spiritum ſanctum, qui requieuit ſuper adiutorem in opportunitatibus in tribulatione Chriſtum Deum noſtrum, vel quem per impoſitionem manus Epiſcopalis in conſignatione accepimus, contriſtatum malignis operibus à nobis effugauimus, ſpiritum ſcilicet conſilij & fortitudinis. quem quia ita vt nobis neceſſe fuerat non habemus, ideò contra inimicos noſtros ſtare viriliter & vincere fortiter non valemus. Quæ vtraque ſibi neceſſariò ſunt coniuncta: quia neque virtus ſine conſilio, nec conſilium ſine virtute vtilis eſſe poteſt. Quid igitur proſunt qui per conſilium præparantur, dum ad prælium for-

titudine non procedunt? Filiæ quippe vſque ad partum veniunt, quando apta conſilia vſque ad deſiderium efficiendi operis procedunt. [ſed virtutem non habet parturiens, quia dum infirmus quiſque conſilia concipit, hæc ad vtilitatem aliquantam per partum operis non producit. Videmuſque impletum quod ad nos eſt ante prædictum populo contra voluntatem
Ioſue 7.13 ſuam facienti, *Anathema in medio tui: non poteris ſtare coram inimicis tuis.* Qui contra
Deut. 11.25 placatus placentibus ſibi dixit: *Nullus ſtabit contra vos.* Sed & ideo terram noſtram in conſpectu noſtro alieni deuorant, quoniam alienos à Deo diabolos effugata ſancti Spiritus gratiâ in animas noſtras recepimus. Ideo terra noſtra deſerta eſt ſicut in vaſtatione hoſtili, quia flores & fructus fidei, ſpei, & caritatis, & humilitatis, & caſtitatis, & ſobrietatis, ac ceterarum virtutum, ab ara cordis noſtri deuaſtauimus, & pro illis ſpinas vitiorum, & vrticas peccatorum, & cunctas vanitates in nobis ipſis, etiam laborantes vt iniquè agamus, non increſcere, ſed incrementare cum ſtudio fecimus. Ideò habitatores terræ occiſi & fugati ſunt, quia nos ipſos peccati gladio occidimus, & omnia bona, quæ nobis Do-

minus ſiue in intellectu naturali, ſiue in doctrina, ſiue in diuitijs, ſiue in honoribus, ſiue in familiaritatibus quas nobis contulit apud nobis potentiores, ad carnis voluptatem cõuertimus: & nos, & omnia, quæ nobis Dominus dedit, ab illius voluntate, pro qua nobis facienda illa donauit, auertimus. Quod vnuſquiſque poteſt in ſeipſo recognoſcere, ſi etiam de ſingulis membris ſuis cogitat quid fecit & quid facit, quod Deus ad operandam ſuam ſalutem donauit. Et ſicut de membris corporis inueniet apud ſeipſum, ita de membris animæ poterit inuenire, quæ per ſpiritalia vitia diſpergit atque diſperdit, & ſpiritales in ſe virtutes à Deo ſibi collatas aut effugat, aut conculcat. Ideo Eccleſiæ & villæ incenſæ ſunt, quia ignis auaritiæ & rapacitatis, atque inuidiæ, & adulteriorum, ac ceterarum immunditiarum, non ſolùm per naturalem ſexum, ſed etiam per eum ſexum qui eſt contra naturam, ſine pœnitentia & ſine reſipiſcentia in nobis exarſit, & ardet. Et quoniam illum ſpiritum, qui ſuper humilem & quietum, & ſermones ſuos trementem requieſcit, per ſuperbiam & inobedientiam ac præſumptionem à nobis expulimus, ideo Sancto-

rum ac protectorum noſtrorum corpora de ſepulchris ſuæ requietionis effoſſa ſunt. Et quia nos ſpiritui maligno iuſta Dei permiſſione poteſtatem habenti, & ſuper nos aſcendenti non reſiſtimus vt fugiat à nobis: idcirco ſerui & ancillæ Dei de locis ſuis expulſi ſunt, & nos de quiete cœleſtis paradiſi, & de conſortio cœleſtis Eccleſiæ, id eſt Angelorum ſanctorum, eiecti ſumus, niſi per dignos pœnitentiæ fructus ad hæc vnde cecidimus redeamus. Et quia nos tales efficimur, de qualibus Dominus per prophetam dixit, *cauſa vi-*
Eſa *duæ non ingreditur ad eos*, quaſi apud nos eſt
1.23. facta venalis iuſtitia, vt ad eam nemo poſſit peruenire, niſi viam ei aperuerint munera. Ideò vota fidelium, & pretia peccatorum, quæ ſacris locis conlata fuerunt, propter peccata noſtra de hoc regno ſunt penitus exportata. & vendentes iuſtitiam & veritatem, & in his ſcilicet ipſum Chriſtum, qui eſt nobis à Deo factus iuſtitia, & qui dixit ego ſum Veritas, niſi dignè pœnituerint, cum Iuda traditore Chriſti æterna expectant incendia. Et quia ſanguis ſanguinem tetigit, id eſt culpæ culpis
Oſee adiunctæ ſunt, & ſicut ſcriptum eſt,
4.2. *Adulterium, & homicidium, & mendacium, &*

furtum,& periurium inundauerunt,& iniquitates noſtræ ſupergreſſæ ſunt capita noſtra: ideò nobiles noſtri, & de Epiſcopali ordine, & de alijs ordinibus, interierunt, & capti cum maximo detrimento & regni & Eccleſiæ ſunt, aut redēpti, aut interempti Et quia nos per peccata noſtra à terra viuentium peregrinati ſumus, idcirco ſicut ſcriptum eſt, *Propheta & Sacerdos ierunt in terram quam ignorabant*. Et poſt hæc omnia, pius pater, cuius multis miſerationibus non ſumus conſumpti, quia non defecerunt miſerationes eius, materna pietate nos flagellat, & expectat vt ipſa vexatio donet intellectum auditui noſtro, qui illa credere noluimus, quæ per Scripturas nobis ſe illaturum promiſit, ſi illius voluntatem non faceremus. Et oſtendit nobis in exterioribus vaſtationibus, quæ de interioribus depopulationibus intelligere debeamus, vt ijs intellectis ad illum redeamus, qui iterum nobis in Scriptura multipliciter promiſit. inter quæ Veritas ſic veraciter dixit: *Reuertimini ad me, & ego reuertar ad vos*. &, *quare moriemini in peccatis veſtris?* Et quia non credidimus promittenti, credamus tamen aliquando vel iuranti. *Viuo ego, dicit Dominus, nolo mortem pecca-*

Hier. 14. 18.

Malac. 3. 7.

Ezech. 18. 32. & 33. 11.

toris, ſed vt conuertatur & viuat. & niſi conuerſi fuerimus, ſicut iam videmus, gladium ſuum vibrabit, arcum ſuum, id eſt vindictam tetendit, & parauit ad exercendam duriorem vindictam. Sicut item de
Pſal. reprobis dictum eſt: *Ignis, ſulphur, & ſpi-*
10.17. *ritus procellarum, pars calicis eorum.* Et hoc quod videmus & ſentimus pars eſt vindictæ. quia maiora, & plura, & grauiora venient ſuper nos, niſi fuerimus conuerſi,
Sap. vt ſcriptum eſt: *Pugnabit pro eo orbis terra-*
5.21 *rum contra inſenſatos.* Vnde ſicut dicit Apoſtolus, *Sicut exhibuimus membra noſtra arma*
Rom. 6. 19. *iniquitatis peccato ad ſeruiendum immunditiæ & iniquitati, ita exhibeamus membra noſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem.* Quia ſtipendia, id eſt retributio, peccati mors, gratia autem Dei pro bonis operibus ipſa donata eſt vita æterna. Et ſicut quando ſolemus de iſtis frequentibus itineribus reuerti ad manſiones noſtras detonſi & delauati cum drappis & calciamentis depannatis, tunc nos reficimus & reparamus: ita vel nunc reparemus nos per cor contritum & humiliatum, & per confeſſiones ex puro corde, & per benignitatem mentis, & per concordiam cum Dei voluntate, quia per diſcordiam & regnum iſtud temporale

imminutum & penè deſertum, & æternum regnum perditum habemus. Quia nec omnes reges eſſe poſſumus, nec regem ſuper nos à Deo conſtitutum, qui ſicut ſcriptum eſt impoſuit homines ſuper capita noſtra, habere ſuſtinemus. non attendentes, quia ſicut dicit Apoſtolus, *non eſt poteſtas niſi à Deo, & qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit.* Rom. 13. 1. 2. Quoniam Deus, qui eſſentialiter eſt rex regum & dominus dominantium, participatione nominis & numinis Dei, id eſt poteſtatis ſuæ, voluit & eſſe & vocari Regem & Dominum pro honore & vice ſua in terris. Et ſicut Archangelus, qui nunc eſt diabolus, cum ſuis ſequacibus, quia per humilitatis ſubiectionem conditori ſuo ſubditus eſſe noluit, & per æqualitatem caritatis Coangelis ſuis ſocius eſſe deſpexit, de cælo cecidit: ita & illi, qui poteſtati à Deo conſtitutæ propter Deum & in Deo ſubiecti eſſe nolunt, & pares vel coæquales in regno habere non ſufferunt; per quam debitam ſubiectionem & parilem æqualitatem Dei amici & Angelorum conſortes eſſe poterant, ſubiecti diabolo Dei inimici conſtituuntur. Quapropter de diabolo ſcriptum eſt, *Ipſe eſt rex ſuper univerſos filios ſuperbiæ.* Iob 41. 25.

& illius ſubiectis Dominus, apud quem non eſt viciſſitudinis obumbratio, quandiu in ipſo malo perſeuerant, ſemper in
Ioan. 8. 44. Euangelio dicit: *Vos ex patre diabolo eſtis.* non quia à diabolo ſint facti aut generati, ſed quia diabolum imitati. Reparemus ergo nos per pœnitentiam & confeſſionem, & per eleemoſynas, vnuſquiſque ſecundum poſſibilitatem ſuam: & quantũ quiſque recognoſcit ſe à Deo aruiſſe per culpas, tantum bibat compunctionis ſuæ lacrymas. Et tunc proficient in aqua iſta quas facimus firmitates, ſi bonas reſtruxerimus, quas in nobis deſtruxerunt peccata, virtutum munitiones. Quæ & tunc proficient, ſi mala quæ fecit quis priùs prout potuerit emendauerit, aut rapta ſoluendo, aut per indulgentiam deprecando, aut mala cetera per dignam pœnitentiam abolendo. Et tunc proficiet, ſi inante cuſtodierit, ne de illis ſe ſordidet, de quibus ſe emendauit, quia ſcriptum eſt,
Eſa. 1. 16. *Lauamini, mundi eſtote. auferte malum cogitationum veſtrarum ab oculis meis, dicit Dominus. quieſcite agere peruersè, diſcite benefacere.* quia qui ſe bonis operibus & lacrymis & orationibus à peccato mundat, & iterum grauia peccata perpetrat, talis eſt, vt ſanctus Petrus dicit,

ſicut porcus qui ſe iactat in luto, & ſicut canis qui remanducat vomitum ſuum. & timere debet ne ipſas lacrymas in conſpectu Dei reddat immundas, per quas potuit mundari à peccatis. Quæ non dicimus, vt ſi iterum aliquis ceciderit poſt confeſſionem in peccatum, in peccatis quaſi deſperatus iaceat: ſed vt à peccatis quantum poteſt ſe caueat. Et ſi fragilitate ceciderit, quia ſcriptum eſt, *Nunquid qui cadit non adijciet vt reſurgat?* dicat, nunc Pſal 40. 9. cœpi, & per immutationem dexteræ Excelſi ſemper per pœnitentiam reſurgat, ne illum vltimus dies in peccatis inueniat, & ſine fine perditus fiat.

II.

Vnde quia ſolent medici, quando generalis infirmitas vel morbus in terram venit, generalem medicinam conficere, vnde omnes poſſint ſanari: ita nunc communem hanc medicinam, cooperante & medicante Domino, ſtatuimus ad recuperandam & conſeruandam ſanitatem noſtram, ne & in iſto ſæculo grauiùs affligamur, & in futuro ſæculo, quando de iſto corpore exierimus, æternis tormentis cruciemur. Id eſt, vt vnuſquiſque Epiſcopus in ſua patrochia, & Miſſi in illorum

Miſſaticis, & Comites in illorum Comitatibus, cum maximo ſtudio & ſumma diligentia curam habeant, vt quicumque raptores & deprædatores vbi ſunt, cuiuſcumque homines ſint, ad rationem deducantur, & ſecundum legem quæ ibi malefacta habent emendent, aut ſoluant ſecundum legale placitum, aut per indulgentiam ſibi impetrent perdonari. Et Epiſcopi, ſecundum qualitatem & quantitatem peccatorum, abſque acceptione perſonarum, rapacibus, & his ſimilibus vitijs nominatis & conuictis pœnitentiæ leges iniungant, inſpecta diſcretione & qualitate, prout cuique ad ſalutem viderint expedire. Ad quæ ſpecialiter exequenda, quædam de pluribus capitulis prædeceſſorum regum & Synodalium hîc ponere dignum duximus: commonentes Epiſcopos, Miſſos, Comites, vt illa capitula, quæ inde ante hos annos in vnum collecta fuerunt, & in Cariſiaco Epiſcopis & Miſſis noſtris per vniuerſum regnum noſtrum ad exequendum donauimus: ſed & illa, quæ conſenſu fidelium noſtrorũ fieri iuſſimus, quando cum fratre noſtro Hlothario glorioſo Imperatore apud Valentianas loquuti fuimus, & fidelibus noſtris denuntiari

& obſeruari præcepimus, ad præſentiam reducant, & illa relegant. Et quia hæc pauca hîc breuitatis cauſa ſubſcripſimus, in talibus rebus, quæ eis aduenerint ad emendandum, & hîc inde capitula non inuenerint, per illa & per alia capitula regia & ſynodalia, quæ emendanda ſunt, & emendãda præuiderint, emendare procurent. Si verò, & iuxta diabolicam calliditatem, & ſecundum humanam fragilitatem, noua quæcumque acciderint, quia noua morborum genera noua quærunt medicamentorum experimenta, morem ſequentes prædeceſſorum noſtrorum, ſancti Spiritus gratiâ illuſtrati contra venena diaboli miniſtrare curabimus medicinalia antidota Chriſti.

III.

Communi placito conſtituimus, vt vſque ad Miſſam ſancti Remigij, id eſt Kalendas Octobris, ſpatium habeant illi, qui in iſtis temporibus iſtas deprædationes & alia malefacta criminaliter & publicè fecerunt, vt inde apud Deum, & apud eos quibus malè fecerunt, ſe pacificent. & quiſquis hoc non fecerit, bãnum noſtrum dupliciter componat. Scilicet, vt quia poſtquam illas rapinas, & alia mala facta in Cariſiaco, & poſtea apud Confluentes, cum

dilecto fratre noſtro Hludouuico glorioſo rege, & nepote noſtro Hlothario, forbanniuimus, & poſt iſtum bannum per conſenſum omnium factum illa emendare, ſicut eis ſpatium dedimus, noluerunt: & omnia quæ commiſerunt legaliter componere compellantur, & per publicam pœnitentiam, ſecundum ſacros canones, Deo & Eccleſiæ in quam peccauerunt ſatisfaciant. Quibus ſi obedire noluerint, aut per fideiuſſores ad pręſentiam noſtram perducantur, aut omnia quæ in regno noſtro habent, in bannum noſtrum mittantur, & Epiſcopali auctoritate à communi Eccleſiaſtica & omnium fidelium ſocietate excludantur.

IV.

De honore autem Eccleſiarum ac ſeruorum Dei, & de rapinis, atque alijs malis ſeu præſumptionibus ab iſta die & in reliquum compeſcendis, capitula aui & patris noſtri temporibus conſtituta hîc ſubiungere, & vt omnimodis obſeruentur, ex banno noſtro præcipere dignum & neceſſarium duximus. Scriptum eſt enim in illis capitulis. Si quis infra regnum rapinam fecerit, aut cuiquam noſtro fideli, eiuſque homini aliquid vi abſtulerit, legibus com-

Lib. 6. c. 96.

ponat, & inſuper bannum noſtrum, id eſt LX. ſolidos nobis perſoluat. Poſtmodum verò ante nos à Comite adducatur, vt in baſtonico, vel in alio carcere truſus, vſque dum nobis placuerit pœnas luat. Nam ſi publicè actum fuerit, publicam inde agat pœnitentiam. quoniam raptores, vt ait Apoſtolus, niſi veram egerint pœnitentiam, regnum Dei non poſſidebunt. Qui verò de rebus Eccleſiarum aliquid abſtulerint, grauiùs inde iudicentur: quia ſacrarum rerum ablatio ſacrilegium eſt, & ſacrilegus vocatur qui ex eis aliquid abſtulerit, aut rapuerit. Extorres namque à liminibus ſanctæ matris Eccleſiæ tales perſonæ, vſque ad ſatisfactionem Eccleſiæ quam læſerunt, ſunt habendæ, atque firmiter denotandæ. Et item ſanctus Paulus, per quem loquutus eſt Chriſtus, dicit, quia neque rapaces, neque homicidæ, neque adulteri regnũ Dei poſſidebunt. Et item, ſi quis fornicator eſt, aut adulter, aut rapax, aut homicida, cum huiuſmodi nec cibum ſumere Chriſti diſcipulo, id eſt Chriſtiano, licet ante ſatisfactionem, id eſt correctionem, ac emendationem, & dignam pœnitentiam. Et ſanctus Ioannes Apoſtolus talem ſalutare, & ad domum

recipere vetat. Et ſacri canones Spiritu ſancto per eos dictati qui in cælo cum Deo regnant, & in terris miraculis coruſcant,
Tolet. I. cap. 11. conſtituerunt dicentes: Si quis de potentibus clericum, aut quemlibet pauperem ac religioſum exſpoliauerit, & mandauerit ad ipſum Epiſcopus, vt eum audiat, & is contempſerit, inuicem mox ſcripta percurrant per omnes prouinciæ Epiſcopos, quoſcumque adire potuerint, vt excommunicatus habeatur, donec audiat, & reddat aliena. Et de rebus ac facultatibus Ec-
Gangr. cap. 7. cleſiaſticis dicunt: Si quis oblationes Eccleſiæ extra Eccleſiã accipere vel dare voluerit præter conſcientiam Epiſcopi, vel eius cui huiuſmodi officia commiſſa ſunt, nec cum eius voluerit agere conſilio, ana-
Lib. 2. c. 15. thema ſit. Et item in Capitulis aui & patris noſtri ſcriptum eſt, de his qui in exercitu quoſcumque ſecum ducunt, quod & nos infra patriam volumus obſeruare. Deinceps omnibus denuntiare volumus, vt vnuſquiſque cognoſcat omnes qui in ſuo obſequio ſunt, ſiue ſui ſint, ſiue alieni, vt ille de eorum factis rationem ſe ſciat redditurum; & quicquid in pace violanda deliquerint, ad ipſius debeat periculum pertinere. ea ſcilicet conditione, vt pacis violator,

violator, primùm iuxta facinoris qualitatem, ſiue coram nobis, ſiue coram Miſſo noſtro, dignas pœnas perſoluat: & ſenior, qui ſecum talem duxerit, quem aut conſtringere noluit, aut non potuit, vt noſtram iuſſionem ſeruaret, & inſuper in regno noſtro prædas facere non timuerit; pro illius neglegentia, ſi ante eum de his non admonuerit, & poſtquam neglegentia contemptoris ad eius notitiam peruenerit, eum corrigere, ſicut decet, neglexerit, honore ſuo priuetur: vt ſcilicet neuter illorum ſine iuſta vindicta remaneat. Vos autem Epiſcopi, Euangelica & Apoſtolica atque Epiſcopali auctoritate, ſeniorem & regni quemlibet potentem, ſi commonitus iuxta Euangelicum præceptum ſe ſuoſque homines corrigere noluerit, & licèt ipſe talia non faciat, tamen ſi ſui vel in ſuo obſequio manentes talia fecerint, ſi eos non correxerit, & emendari quæ faciunt non obtinuerit, eoſque ad pœnitentiam non perduxerit; ipſe excommunicetur ſecundum ſacros canones, donec ſuos homines ad emendationem & pœnitentiam reducat. quia melius iudicauimus illum excommunicari, per cuius formam ſui talia faciunt, quàm omnes illos,

qui nec Deum timent, nec Epiſcopos, neque Miſſos reipublicæ propter eius formam reuerentur, & excommunicati ipſi non corriguntur, & alios ſuo morbo inficiunt. quia, dicente Apoſtolo, non ſolùm qui faciunt, ſed qui conſentiunt facientibus, digni ſunt morte. Non eſt liber à conſenſu, qui quod emendare poteſt, emendare neglegit. quapropter ſine dubio peccati ſe participem facit. Si autem ipſe potens, vel ſenior, ſatisfecerit Epiſcopo & Miſſis regijs, quia ſuos homines ad emendationem, & ad pœnitentiã non poteſt adducere: ſed ſeipſum vult aut talibus incommunem oſtendere, aut dignè ſatiſfacere, & huiuſmodi maleficos à ſuo obſequio reijcere, & vt Dei inimicos perſequi: tunc aut non excommunicetur, aut ab excommunicatione ſoluatur. Et item
Lib. 2. c. 23 in Capitulis Imperatorum ſcriptum eſt, Comites verò miniſtris Eccleſiæ in eorum miniſterijs, vt hoc pleniùs, & de noſtris, & de ſe, & de ſuis hominibus obtinere poſſint, adiutores in omnibus fiant. Et quicumque prima & ſecunda vice de his à Comite admonitus non ſe correxerit, volumus vt per eundem Comitem eius neglegentia ad noſtram notitiam perferatur,

vt noſtra auctoritate, quod in noſtro Capitulari continetur, ſubire cogatur. Et item. Lib. 2. c. 14.
De pace in exercitali itinere ſeruanda vſque ad marcham, hoc omnibus notum fieri volumus, quòd quicumque auctorem damni ſibi illati nominatim cognoſcit, vt iuſtitiã de illo quærat & accipiat. Et item. Lib. 5. c. 129.
Si quis in exercitu, vel infra regnum, ſine iuſſione Dominica per vim hoſtilem aliquid prædari voluerit, aut fœnum tollere, aut granum, ſiue pecora maiora vel minora, domoſque infringere vel incendere, hæc ne fiant omninò prohibemus. Quod ſi ab aliquo præſumptiosè factum fuerit, LX. ſolidos, ſi liber eſt, ſit culpabilis, & omnia ſimilia reſtituat, aut cum XII. teſtibus ſe purget. Si verò ſeruus hoc fecerit, ſententiæ capitali ſubiaceat, & dominus omnia ſimilia reſtituat, quia ſeruum ſuum non correxit, nec cuſtodiuit, vt talia non perpetraret. quoniam ſi nos ipſos comedimus, citò deficiemus. Vnuſquiſque tamen cuſtodiat exercitum ſuum, ne aliqua deprædatio infra regnum fiat. Similiter & collectas, quas Theotiſca linguâ HERIZVPH appellant, & infractiones immunitatum, & incendia, & aſſalituras in domos, & coniurationes, & conſpiratio-

nes, & ſeditiones, & raptus feminarum, ſicut & diuinæ & humanæ leges prohibent, & prædeceſſores noſtri reges prohibuerunt, firmiter ex banno noſtro & nos prohibemus.

Nos quoque Epiſcopi, auctoritate Dei & ſacrorum Canonum, ſicut ſancti Pontifices DCXXX. in Calchedonenſi Concilio conſpirationem fieri prohibuerunt, & ſicut cetera Concilia Epiſcoporum huiuſmodi pernicioſa facta vetuerunt, & nos prohibemus. quia facientes illa per eorum iudicium, qui cum Deo iam in cælo regnant, à cœleſti Eccleſia & à Chriſtianorum ſocietate ſeparati ſunt: niſi per dignos pœnitentiæ fructus ad hoc redeant, vt ſanctæ Eccleſiæ poſſint readunari. Similiter vt hæc capitula, quæ hîc annotata ſunt, ita per hæc & illa omnia, quæ in ſupraſcriptis locis, ſcilicet in Cariſiaco, & apud Valentianas, collecta & conſtituta ſunt, obſeruari præcipimus, & omnes communiter confirmamus.

Si autem aliquis quiſcumque inobediens extiterit, cum ſumma feſtinatione Epiſcopi, Comites, & Miſſi nobis notum facere curent, vt quantociùs ad noſtram præſentiam illum venire iubeamus, & di-

gnam vltionem ſecundum iudicium fidelium noſtrorum ſuſtineat. Et ſi, quod abſit, talis emerſerit, qui Dei timorem poſtponat, & Eccleſiaſticam auctoritatem contemnat, & regiam poteſtatem refugiat: ſciat quicumque ille fuerit, quia & ſecundum canonicam auctoritatem, ab omnium Chriſtianorum cœtu, & à ſanctæ Eccleſiæ conſortio, & in cælo & in terra alienus efficietur, & regali poteſtate, atque omnium regni fidelium vnanimitate, ſicut Dei & Eccleſiæ inimicus, & regni vaſtator, perſequetur, vſque dum à regno exterminetur. Et ſi aliquis Comes fuerit, qui hoc in ſuo Comitatu fecerit, aut ibi talia increſcere permiſerit, aut ipſe illa non emendauerit, aut nobis nota non fecerit, vt noſtra auctoritas talia corrigat: ſciat quia talem ſententiam inde ſuſtinebit, ſicut tempore anteceſſorum conſuetudo fuit. Epiſcopus autem, ſecundum Toletani Concilij capitulum ſeptimum, ad quem pertinere noſcuntur illi, qui talia contra Deum & Eccleſiæ pacem faciunt, ſi eos quolibet munere, vel fauore, aut neglegentia admonere noluerit, vt aut reuertentes ſuſcipiat, aut contemnentes de Eccleſia reijciat; excommunicatus à colle- Tolet.6. cap.7.

gio ceterorum Epiſcoporum habebitur, quouſque emendationis vel damnationis eorum ab eo ſentẽtia promulgetur. Quoniam niſi communiter certauerimus, vt in omnibus iuſtitia omnibus conſeruetur, nec rex pater patriæ, nec Epiſcopi propitiatores, & reconciliatores populi ad ſalutem æternam, nec qui participatione nominis Chriſti Chriſtiani vocantur, hoc quod humano ore dicimur, in diuinis oculis eſſe valemus. Vt autem hæc, quæ obſeruanda ſuprà ſcripſimus, ac prænominauimus, nunc & de cetero certiùs & expreſſiùs à nobis atque ſucceſſoribus noſtris inconuulſa ſeruentur, proprijs manibus his ſubſcribere communi conſenſu decreuimus: ea conditione ſeruata, vt quia omnes in cunctis ordinibus à regia ditione ſibi expetunt competentia legis iura ſeruari, regiæ quoque poteſtati in cunctis ordinibus lex iuris debiti, & honor ab omnibus obedienter & fideliter, cooperante Domino, conſeruetur.

Poſt hæc omnia relecta & conlaudata, communi conſenſu decreuimus, vt ſi aliquis homo propter mala facta, quæ emendare & per legem & per pœnitentiam noluerit, ſeniorem ſuum dimiſerit, aut ab

illo propter hæc eiectus fuerit, ab alio non recipiatur, donec illa quæ malè fecit emendet, & per legalem compoſitionem, & per Eccleſiaſticæ ſatisfactionis pœnitentiam.

XXX.

Quando Hlotharius ad oſculum receptus eſt.

ANNO INCARNATIONIS Dominicæ DCCCLXII. *quando Hludouuicus Karolo mandauit, vt cum eo ſimul & Hlotharium reciperet ad oſculum atque conloquium, miſit Karolus per eum, & per Altfridum, atque per Salomonem, & per Aduentium, & per Hattonem Epiſcopos, Hlothario hæc quæ ſequuntur capitula, dicens quia pro his cauſis ei non auderet communicare, niſi ita perficeretur, ſicut ibidem ſcriptum eſt. Renũtiantibus autem ex parte Hlotharij Hludouuico, & præfatis Epiſcopis, Ka-*

rolo, & Hincmaro, itemque Hincmaro, & Hodoni, atque Chriſtiano Epiſcopis, quòd ita ſe velle, & ſe facturum eſſe fuerat profeſſus Hlotharius, ſub hac conuenientia receperunt eum ad oſculum atque conloquium Karolus, atque Epiſcopi, qui cum eo fuerunt.

CAP. I.

POSTEAQVAM proximè apud Confluentes nos inuicem mutua indulgentia, annuente Deo, communi fidelium noſtrorum conſilio reconciliauimus, & ſacramento de obſeruanda inter nos pace, & de præſtando alterutrum adiutorio nos confirmauimus, & capitula à communibus fidelibus noſtris dictata, & nobis relecta nos obſeruaturos promiſimus, & publicè cõmunibus fidelibus noſtris adnuntiauimus: vobis, vnice & cariſſime frater, reputare non volo, vt illa quæ inuicem nobis promiſimus, hactenus erga me obſeruata non habeatis. nec ſpero vt vos, aut aliquis alius mihi reputare poſſit aut velit, vt ſimiliter erga vos obſeruata non habeã. Quòd ſi quis fecerit, paratus ſum inde vo-

bis certam reddere rationem, & dignam facere ſatisfactionem. Et ſi aliquis mihi reputare voluerit, quòd quantum ex me eſt, illa quæ debeo nepoti noſtro Hlothario obſeruata non habeam, ſimiliter paratus ſum certã reddere rationem, & congruam facere ſatisfactionem. Qualiter autem ea quæ mihi promiſit, ille erga me obſeruata habeat, non ſolùm ego, ſed & plures alij ſciunt.

II.

Sed & ſicut nobis tunc ibi conuenit, vt tempore ſtatuto ad locum cõdictum cum primoribus regnorum noſtrorum conueniremus, vt ibi quæque in regnis noſtris emendatione digna & neceſſaria erãt, & in ſancta Dei Eccleſia, & in noſtro ac populi ſaluamẽto, tractaremus; & nos erga fideles noſtros, & fideles noſtri erga nos emendaremus, & obſeruanda de cætero ſtatueremus: & ſemel, & ſecundò ad hæc exequenda paratus fui, & ad hoc etiam nunc conueni, ſicut ſæpe mihi per communes fideles noſtros mandaſtis.

III.

Pro quibus autem cauſis cum præfato nepote noſtro antea loqui non volui, quam vobiſcum inde acciperem conſilium, quædam volo hîc deſignare; quædam verò po-

ſtea congruo loco & conuenienti modo vobis innoteſcere.

IV.

Quando altera vice pro his quæ dixi tractandis ad Tuſiacum veni, adportauit mihi, & Epiſcopis regni noſtri, Boſo ex parte domni Apoſtolici epiſtolas: quaſdam nepoti noſtro & Epiſcopis regni ſui mittendas, quas illi ſecundum mandatum domni Papæ tranſmiſimus: quaſdam autem nobis legendas & obſeruandas, quarum & hîc textum habemus. In quibus inuenimus nos increpatos, cur fornicarios in regno noſtro immorari permitteremus. & non ſolùm ipſam feminam, ſed & omnes fauentes facinori eius, à corpore & ſanguine Domini excommunicatos, vſque dum ipſa mulier ad virum ſuum rediret. Et ſcimus, ſicut ſanctus dicit Gregorius, quoniam qui reſecanda, ſi poteſt, non corrigit, ipſe illa committit. Nos autem audiuimus prædictam feminam in regno nepotis noſtri commorari, & hanc ſententiam poſtea non audiuimus immutatam. Et qui grauamur noſtris, timemus alienis etiam communicare peccatis, communicando excommunicatis.

V.

Filiam noſtram Iudith viduam, ſecun-

dum leges diuinas & mundanas ſub tuitione Eccleſiaſtica & regio mundeburdo conſtitutam, Balduinus ſibi furatus eſt in vxorem. quem poſt legale iudicium Epiſcopi regni noſtri excommunicauerunt, ſecundum ſacros canones, & diffinitionem ſanƈti Gregorij Papæ, qui dicit: Si quis viduam furatus fuerit in vxorem, & conſentientes ei, anathema ſint. Quæ & verbis, & literis, nos & Epiſcopi regni noſtri nepoti noſtro Hlothario innotuimus. Nos etiam, ſicut ſcitis, conſilio & conſenſu fidelium noſtrorum communiter confirmauimus, vt nemo noſtrûm huiuſmodi hominem in regno ſuo recipiat, neque immorari permittat: ſed ad reƈtam rationem reddendam, & ad pœnitentiam agendam, ſicut ſtatutum eſt, illum redire cogat. Qualiter autem nepos noſter Hlotharius non ſolùm erga nos, & conſanguinitatem noſtram, verùm & contra Deum, & ſacram auƈtoritatem, & communem Chriſtianitatem inde egerit, ſpero quia vos non latet, quod eſt plurimis cognitum. Et ſanƈtus Paulus, per quem locutus eſt Chriſtus, dicit, *Non ſolum qui faciunt, ſed qui conſentiunt facientibus, digni ſunt morte.*

Greg. 11. cap. 10.

Rom. 1. 32.

VI.

Nota eſt vobis cauſa de vxore nepotis noſtri Hlotharij, vnde & à nobis, & ab Epiſcopis regni noſtri, ſed & ab alijs Epiſcopis præſentibus nobis conſiliũ quæſiuit & audiuit: ſed ſecundum illud conſilium exinde non fecit. Scimus etiam, quia & ad domnum Apoſtolicum pro hoc tranſmiſit, & ab illo epiſtolas exinde recepit. Negare quoque non volumus, nos ſcire quid domnus Apoſtolicus & illi, & quibuſdam Epiſcopis inde mandauit: & ſcimus, quòd negare non poſſumus, nec volumus, quoniam non debemus, qùia domni Apoſtolici commendatio ab Euangelica veritate, & ab Apoſtolica atque canonica auctoritate in nullo diſcordat: & ſecũdum mandatum illius de hoc facto executum non audiuimus, nec videmus. Illa etiam ſancta, & prima in toto orbe terrarum ſedes, per diuinum Paulum, cœleſtem ſcilicet tubam, qui ad tertium cœlum, & ad paradiſum raptus hoc ab ipſo Domino didicit, nobis & omnibus Chriſtianis ſemper in omni mundo clamat, cum huiuſmodi nec cibum ſumere. Et per beatum Ioannem Apoſtolum, qui de æterno & viuo Chriſti pectoris fonte in cœna,

quando ſacramenta redemptionis noſtræ ſunt celebrata,& tradita, ſuper eo recumbens hauſit, quod redemptis omnibus propinauit, manifeſtiſſimè ſedes Apoſtolica interdicit, huiuſmodi hominem non debere quenquam in domum ſuam recipere, nec aue ei dicere: quia qui dicit ei aue, communicat operibus eius malignis. Et per beatum Gregorium Papam in homelijs Ezechielis dicit, quia ſicut ille qui fide à Deo recedit, apoſtata eſt: ita & ille, qui à Deo recedit opere, ſine dubio apoſtata eſt. Quoniam, ſicut dicit Apoſtolus, *Fides ſine operibus mortua eſt*. Et item, ſicut alius dicit Apoſtolus; *Sunt qui confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant*. Et ipſe Dominus dicit de ſemel, & ſecundò, ac tertiò legaliter commonito, & non correcto, vt ſit nobis ſicut gentilis, & publicis criminibus implicatus. cum quo & Apoſtolica & canonica auctoritas nec cibum ſumere, vt præmiſimus, nobis concedit.

Iac. 2. 20. 22.

Tit. 1. 16.

VII.

Propterea, vnice & frater cariſſime, & vobiſmetipſis conſilium accipite, & mihi conſilium date: & ipſi nepoti noſtro ſuæ ſalutis & honoris date conſilium, & præſtate auxilium. quia & ego ad hoc, quan-

tum mihi Dominus ſcire & poſſe donauerit, ſum paratus ſimul vobiſcum agere, ſi voluerit ipſe recipere.

VIII.

Quod autem conſilium ego, cum Epiſcopis, & cæteris fidelibus noſtris, ſollicitus & pro noſtra communi, veſtra ſcilicet & mea; ſed & pro ipſius nepotis noſtri ſalute & honore, & pro communi omnium fidelium noſtrorum indemnitate & ſaluatione, nunc proximè, & in Synodo, & in placito noſtro accepi, vobiſcum nullum bonum negare, ſed omne bonum meum paratus ſum participare, dico ſi placet, & ſi ita vobis bene viſum fuerit, accipiamus communiter. Et ſi melius nobis, per rationem, & auctoritatem diuinam, & humanam noſtræ ſaluationi & chriſtianitati congruentem, oſtenderitis, paratus ſum illud cum omni deuotione accipere, & vobiſcum, Deo cooperante, & communium fidelium noſtrorum conſilio & auxilio adminiculante, libentiſſimè ſequi & exequi.

IX.

Quia ſcriptum eſt dicente bono rege, qui tamen deliquit vt homo, & recognouit ſe vt felix, *ex voluntate mea confitebor illi*: Pſal. 27.7.
profiteatur idem nepos noſter coram vo-

bis, & coram Epiſcopis, quia vult ſecundum domni Apoſtolici, & Epiſcopale, immò diuinum conſilium, ad placitum conuenire cum Epiſcopis, & fidelibus atque amicis Dei, & noſtris ac ſuis, quoniam hæc cauſa generalis eſt omnibus Chriſtianis: & aut oſtendere, quia ſecundum legem diuinam & humanam Chriſtianis congruam hoc factum de vxore ſua habeat executum: aut ſecundum Dei conſilium, & legem Chriſtiano regi conuenientem, hoc, & illa duo quæ præmiſimus, emendare velit & debeat. Et paratus ſum cum tali caritate & honorabilitate illum recipere, ſicut Chriſtianus rex Chriſtianum regem, & ſicut diligens patruus dilectum nepotem debet recipere, & in illius amicitia ad illius ſaluationem & honorem, ſi ita fecerit, permanere. Et conſtituatur tempus congruum, & locus opportunus, quando ſimul pacificè conueniamus, & hanc cauſam, ſicut de nobis ipſis, quia ſicut Scriptura dicit, os noſtrum & caro noſtra eſt, ad communem noſtram, & fidelium noſtrorum ſaluationem & honorem diffiniamus. ne qui fidelibus noſtris, & omnibus Chriſtianis in bono exemplum eſſe debemus, caput malorum,

quod abſit, fiamus. Sed & ea quæ, vt ſupra diximus, apud Confluentes promiſimus nos tractaturos, & obſeruanda conſtituturos, tractemus & ſtatuamus. vt qui indignè propter peccata noſtra, & malum diſcordiæ, quod in regnis noſtris manet, percutimur, placato Deo miſericordiæ illius ſolatium conſequi mereamur. Et non ſit nepoti noſtro hoc agere in mente

Prou. 28. 14. ſua durum, quia ſcriptum eſt: *Qui mentis eſt duræ, corruet in malum.* ſed timeat Deum, & compeſcat iſtud ſcandalum, quod tam grande in iſta Chriſtianitate ſine vlla neceſſitate eſt generatum & propagatum: cùm per rationem & auctoritatem potuiſſet ad debitum effectum perduci, quod multis hominibus videtur ſine plena ratione & auctoritate debita executum. Et

Ibid. quia ſcriptum eſt: *Beatus homo qui ſemper eſt pauidus;* & Dominus dicit: *Diligentes me*

Prou. 8. 17. *diligo*, pro amore & timore Dei honoret ſe, & ſuam Chriſtianitatem, & ſuum nomen regium, & exuat ſe, & nos omnes ab iſta calumnia quæ illum ſequitur, & per illum, ac propter illum, nos propinquos illius: & honoret inde Deum, ſciens Dominum dicere, *Honorantes me honorabo, &*

1. Reg. 2. 30. *qui temnunt me erunt ignobiles.*

Et ſi

X.

Et ſi ita noluerit, faciat quod iudicauerit faciendum. ego in veſtra amicitia & debita fraternitate perſiſtere, & omni debito obſequio illam promereri cupiens, qui non quæro quæ ſunt illius, ſed illum, ſi eum ſalubriter habere non poſſum, me Deo pro illius amicitia tollere nolo. Nec ad malum alicui præſtare auxilium volo, quia legimus in Scriptura, Dominum dixiſſe cuidam regi, *Impio præbes auxilium, & his qui oderunt me amicitia iungeris: idcirco iram Domini merebaris quidem*, & ſicut ibidem in reliquo ſcriptum eſt. Et item legimus, quia de quacumque impietate impius conuerſus fuerit, & ex corde ſe conuerti velle dixerit, iam non inter impios computatur, & à pijs piè recipi debet, & ſalubriter poteſt, dicente Scriptura, *Verte impios, & non erunt:* non quia non erunt in eſſentia, ſed non erunt in impietatis culpa. Hæc autem diximus, non vt nepotem noſtrum in numero impiorum computari cupiamus, quem piorum numero ſociari à Domino cooptamus.

2. Par. 19. 10.

Prou. 12. 7.

T

Sequuntur adnuntiationes, quas tres reges apud Sablonarias adnuntiare debuerunt.

ADNVNTIATIO DOMNI HVLDOVVICI.

CAP. I. SICVT ſcitis, qui ibi adfuiſtis, quando proximè apud Confluentes nos, adiuuante Domino, coniunximus, & capitula à nobis, & à fidelibus noſtris obſeruanda ſtatuimus, conuenit nobis, vt congruo tempore, & opportuno loco, iterum ſimul conueniremus, & cum Dei adiutorio, & fidelium noſtrorum conſilio, quæ in ſtatu ſanctæ Eccleſiæ, & in nobis, & in regnis noſtris, atque in noſtris fidelibus emendanda erant, emendaremus, & vt emendata de cætero obſeruanda ſtatueremus. Et ad hæc agenda iam per tres vices & tempus & locum condiximus: ſed aut mihi, aut fratri meo, aut communi nepoti noſtro tales cauſæ acciderunt, pro quibus hoc quod condiximus, implere non potuimus.

II. Interea peruenit ad me, quia meus frater, & communis nepos noſter, ita inter ſe non erant, ſicut tunc fuerunt, quando

nos ſimul coniunximus. Et ideo ad hoc veni, vt inter eos priuatus mediator exiſterem, & ipſi ſic inter ſe ſint, ſicut per rectum eſſe debent. Vnde frater noſter per me, & per Epiſcopos noſtros, ac per Epiſcopos nepotis noſtri, & ſcripto & verbo tales cauſas nepoti noſtro mandauit, pro quibus illi ſic priuatus non erat, ſicut antea fuerat. quas ſi ille emendare vellet, ſicut ei mandabat, voluntariè illi erat ſicut diligens patruus dilecto nepoti, & Chriſtianus rex Chriſtiano regi eſſe per rectum debet. De quibus cauſis nos, & Epiſcopi qui nobiſcum fuerunt ex parte nepotis noſtri, fratri noſtro, & Epiſcopis qui cum eo erant, tale reſponſum reddidimus: quia illas cauſas, quas ei reputabat, paratus erat aut emendare, aut de illis certam reddere rationem, & dignam facere ſatisfactionem. Quod reſpõſum & frater noſter, & Epiſcopi libenter receperunt: &, Deo gratias, ſunt ita modò frater, & nepos noſter, ſicut per rectum eſſe debent.

III. Et volumus, vt ſicut nobis conuenit, inter nos fideles Miſſi diſcurrant, & quæ in vniuſcuiuſque noſtrûm regno emẽdanda ſunt, & alter alteri innotuerit, emendentur: & caſæ Dei, & ſacerdotes, ac ſerui Dei

legem & honorem debitum habeant: & vnuſquiſque fidelium noſtrorum in regnis noſtris, cuiuſcumque noſtrûm ſit homo, legem & iuſtitiam, & in ſe, & in ſuis proprietatibus, & in ſuis honoribus habeat, ſicut tempore anteceſſorum noſtrorum habuerunt, & ſicut inter nos iam conuenit, & in illis capitulis eſt conſtitutum, quæ anteceſſores noſtri reges conſtituerunt, & ſicut nos apud Marſnam firmauimus, & ſicut nunc proximè apud Confluentes ſtatuimus. donec, adiuuante Deo, congruo & opportuno loco iterum ſimiliter conueniamus, & vnâ cum communi fidelium noſtrorum conſilio, quæ perfecta non fuerint, pacificè tractemus atque perficiamus: & ita nos ad inuicem adiuuemus, vt cum Dei adiutorio nos & fideles noſtros ſaluemus, & oppreſſoribus ſanctæ Eccleſiæ reſiſtamus. Et hanc ad cognitationem ideo ſcribi communi conſenſu fecimus, vt vnuſquiſq; noſtrûm illã habeat, & certius ſciat, quid & qualiter exinde obſeruare expreſſiùs debeat. quia non decet vt rex à ſua cognitatione deuiet, ſicut nõ cõuenit vt Epiſcopus à ſua recta prædicatione diſcordet.

ADNVNTIATIO KAROLI.

CAP. I. Hoc quod dilectus frater no-

ſter dixit nos proximè apud Confluentes conſtituiſſe, quantum fuit ex me, hactenus obſeruaui, & obſeruare cupio; ſi & erga me ita fuerit obſeruatum. & ei reputare non volo, vt ipſe ſimiliter erga me illa obſeruata non habeat. Credo etiam, quia nec ille velit, nec aliquis alius mihi reputare poſſit, vt erga eum illa obſeruata non habeam. Quod ſi aliquis fecerit, paratus ſum, aut illa quæ emendanda ſunt emendare, aut de hoc quod mihi reputatum fuerit, certam reddere rationem.

II. Et ſi ſic communis nepos noſter fecerit, ſicut frater noſter, & Epiſcopi, qui cum eo inter nos mediatores fuerũt, mihi & Epiſcopis qui mecum erant, ex parte illius nuntiauerunt, & frater noſter nunc dixit; & ita mihi familiaris & amicus atque adiutor ſecundum rationabilem poſſibilitatem extiterit, ſicut nepos patruo, & Chriſtianus rex Chriſtiano regi eſſe per rectum debet: ſic ei priuatus & amicus atque adiutor ſecundum rationabilẽ poſſibilitatem eſſe volo, ſicut diligens patruus dilecto nepoti, & ſicut Chriſtianus rex Chriſtiano regi per rectum eſſe debet.

III. De fidelibus autem Miſſis inter nos diſcurrendis, & de his quæ in regnis no-

ſtris emendanda ſunt emendandis, & de ſtatu atque honore Eccleſiarum, & ſacerdotum ac ſeruorum Dei, & de lege ac iuſtitia conſeruanda vnicuique fidelium noſtrorum in regno noſtro, cuiuſcumque noſtrûm ſit homo, & in illo, & in ſuis proprietatibus, & in ſuis honoribus, & de capitulis obſeruādis, ſicut frater noſter nunc dixit, ita & ego per omnia cupio obſeruare.

ADNVNTIATIO HLOTHARII.

CAP. I. POSTQVAM iſte patruus meus Hludouuicus me in ſua bonitate in filij loco ſuſcepit, ſic erga me ſemper in ſua mercede fecit, ſicut & illum decuit, & mihi neceſſe fuit. Vnde paratus ſum illi debitum obſequium exhibere, ſicut per rectum debeo facere.

II. Et de his quæ patruus meus Karolus proximè nunc, quando primùm ſimul conuenimus, mihi mandauit, ſic obſeruare cupio, ſicut patruus meus Hludouuicus, & Epiſcopi, qui cum eo inter me & patruū meum Karolum mediatores fuerunt, ex mea parte illi, & Epiſcopis, qui cum eo erant, nuntiauerunt. Et ſi ipſe mihi ita priuatus & amicus atque adiutor ſecundum rationabilem poſſibilitatem extiterit,

ſicut patruus nepoti, & Chriſtianus rex Chriſtiano regi eſſe per rectum debet: ita & illi & familiaris, & amicus atque adiutor ſecundum rationabilem poſſibilitatem eſſe volo, ſicut diligens nepos dilecto patruo, & Chriſtianus rex Chriſtiano regi eſſe per rectum debet.

III. De fidelibus autem Miſſis inter nos diſcurrendis, & de his quæ in regnis noſtris emendanda ſunt; & de ſtatu atque honore Eccleſiarum, & ſacerdotum ac ſeruorum Dei, & de lege ac iuſtitia conſeruanda vnicuique fidelium noſtrorum in regno noſtro, cuiuſcumque noſtrûm ſit homo, & in illo, & in ſuis proprietatibus, & in ſuis honoribus, & de capitulis obſeruandis, ſicut iſti mei patrui nunc dixerunt, ita & ego per omnnia cupio obſeruare.

Quoniam iſtas, quæ præcedunt, adnuntiationes Hludouuicus, & Hlotharius, cum illorum ſequacibus, poſtquam coram omnibus, qui adfuerunt, trium regum conſiliarÿs ferè ducentis, tam Epiſcopis, quàm abbatibus, & laicis, relectas penitus reiecerunt, ne populo legerentur, vt cauſa Hlotharÿ penitus taceretur: hancque ſequitur adnuntiationem, domnus Karolus, iſtis ipſis verbis iam veſperi adnuntiauit, apud

Sablonarias, anno Incarnationis Dominicæ DCCCLXII. *Indict.* XI. III. *Nonas Nouembris, in ipſa caſa, vbi relectæ ſunt præcedẽtes adnuntiationes, in quam pauci alij intrauerunt, quàm qui antea fuerũt, quoniã fere plena de ipſis erat.*

ADNVNTIATIO KAROLI.

SICVT ego verbis & ſcriptis per fratrem meum, & per Epiſcopos nepoti meo mandaui, & illi de ſua parte mihi renuntiauerunt, ſic illi amicus eſſe, & illum ſaluare volo, ſicut auunculus per rectum nepotem ſaluare debet: ſi ille, ſicut nepos per rectum auunculum ſaluare debet, me & meos ſaluauerit.

XXXI.

Edictum Piſtenſe.

ADNVNTIATIO DOMNI KAROLI APVD PISTAS.

MVLTAS gratias vobis agimus de veſtra fidelitate, & de veſtra bona voluntate, quam ſemper erga nos in omni adiutorio & obſequio demonſtratis, ſi-

cut veſtri anteceſſores erga noſtros anteceſſores demonſtrauerunt. Et quia pacem, quam iam præterito anno hîc communiter cõfirmauimus, &ad cognitari fecimus, ſecundum quod cauſa in quibuſdam locis coniacuit, & ſi non omnes, ſicut deſiderauimus, tamen ex maiori parte obſeruaſtis: & quia pleniter, & cum pace ad hoc noſtrum placitum conueniſtis.

II. Et quia bonam voluntatem veſtram in iſtis, & in alijs videmus, &experti ſumus, fiducialiùs vos commonemus, vt & de ipſa pace obſeruanda, & de iſtis operibus, quæ contra Dei & ſanctæ eius Eccleſiæ, & noſtros communes inimicos Nortmannos incepimus, ſine defectu & laſſatione viriliter laboretis: ſcientes qualiter nobis placuiſſet, ſi iſtas firmitates hîc factas habuiſſemus, quando in tali anguſtia, ſicut experti eſtis, ad Meldis contra eos communiter laborauimus. Vnde nos Deus, ſicut ſuæ miſericordiæ placuit, manifeſto ſuæ clementiæ indicio adiuuauit.

III. Et quoniam illa, quæ iam tertio anno hîc vnà cum conſenſu & conſilio fidelium noſtrorum conſtituimus, & vobis adcognitari fecimus, libenter audiſſe & ſuſcepiſſe comperimus: quæ nunc etiam, ad

noſtram communem ſalutem, & pacem atque honorem, hîc fidelium noſtrorum conſenſu atque conſilio conſtituimus, vobis per ſcriptum nota facere volumus, vt illa pleniùs audire, & ad illud ſcriptum recurrendo, quod in ſingulis comitatibus dari & relegi, atque haberi præcepimus, firmiùs retinere, & certiùs obſeruare poſſitis. Quæ etiam ab Epiſcopis, vel eorum miniſtris, per ſingulos comitatus de eorum parrochijs aperto ſermone, vt ab omnibus poſſint intelligi, tradi volumus.

KAROLVS GRATIA DEI REX.

NOTVM eſſe volumus omnibus Dei & noſtris fidelibus, quoniam hæc quæ ſequũtur capitula, nũc in iſto placito noſtro, anno ab Incarnatione Domini noſtri IESV CHRISTI DCCCLXIV. anno videlicet regni noſtri ipſo propitio XXV. indictione XII. VII. Kalend. Iulias, in hoc loco qui dicitur Piſtis, vnà cum fidelium noſtrorum conſenſu atque conſilio conſtituimus, & cunctis ſine vlla refragatione per regnum noſtrum obſeruanda mandamus.

CAP. I.

Primò conſiderauimus de honore Eccle-

ſiarum, & ſacerdotum, ac ſeruorum Dei, & immunitate rerum eccleſiaſticarum, vt nullus ſibi de ipſis rebus contra auctoritatem præſumat; & Comites Epiſcopis & miniſtris Eccleſiæ in eorum miniſterijs adiutores in omnibus fiant, ſicut in capitulari prædeceſſorum ac progenitorum noſtrorum continetur, in ſecundo libro cap. XXIII. Et quicumque Comitum, vel miniſtrorum reipublicæ, hæc quæ mandamus obſeruare neglexerit, ſi primà & ſecunda vice de his admonitus non ſe correxerit, volumus vt negligentia Comitis ad noſtram notitiam per Epiſcopos, & per Miſſos noſtros deferatur, & aliorum negligentia per Comites ad noſtram notitiam perferatur, vt noſtra auctoritate, quod in capitulari prædeceſſorum noſtrorum continetur, ſubire cogantur.

II.

Poſt hæc de orphanorum & viduarum cauſis, & de regalibus iuſtitijs, & ſummoperè de raptoribus puellarum, & viduarum, & ſanctimonialium, & de his qui preſbyteros flagellare præſumunt, & qui preſbyteros de eccleſijs ſine Epiſcoporum conſenſu eicere, vel recipere, aut cenſum de manſo, vel ex his quæ domnus & geni-

tor noſter in ſuis capitularibus Eccleſijs in immunitate conceſſit, exigere non timent: & qui cenſa de rebus eccleſiaſticis ad Eccleſias perſoluere detrectant: vt firmiter à Miſſis, & à Comitibus noſtris inquirantur, & acriter diſtringantur, & plena iuſtitia inde fiat, ſecundum quod in capitularibus aui & patris noſtri ſtatutum habetur: & ipſi contemptores legum, diuinæ ſcilicet & humanæ, ad noſtram præſentiam legaliter perducantur: vt inde conſilio fidelium Dei ac noſtrorum commendemus, quid de talibus hominibus ſit faciendum, qui nec Deum timent, nec contra ſanctos canones facere, nec legem & præceptum regium infringere pertimeſcunt. ſalua cenſura eccleſiaſtica, & epiſcopalis pœnitentiæ vindicta. 111.

Vt lex & iuſtitia vnicuique in ſuo ordine omnibus conſeruetur, & pacem, quam proximè, teſte Deo, proprijs manibus communi conſenſu confirmauimus, quando hîc placitum noſtrum habuimus, ſic omnes & infra patriam, & quando ad placitum vnuſquiſque venerit, & quando redierit, & quando neceſſitas nobis euenerit vt hoſtem noſtrum adnũtiemus, vſque conſtituta loca ſecundum cõſuetudinem

& capitula prædeceſſorum noſtrorum obſeruare procuret. Et qui cõtra hanc confirmationẽ per contemptũ venerit, aut quantocius, quod contra hanc exceſſum fuerit, emendare neglexerit, ab Epiſcopis, & Miſſis, ac Comitibus noſtris hoc nobis nunciari mandamus: quatenus tantum Dei, & noſtrũ, ac totius Chriſtianitatis cõtemptũ, ſicut ſecundum leges diuinas & humanas inuenerimus, emendare curemus, ne ipſo noſtro iudicio à Deo, quod abſit, condemnati ſimus. Et videant Epiſcopi, & Miſſi, ac Comites noſtri, ne ſi contra noſtram communem confirmationem aliquis per contemptum fecerit, & emendare noluerit, per alium quàm per illos, qui ad hoc conſtituti ſunt, hunc contemptum ſciamus. quoniam ſi per aliũ, quàm per illos hoc, ſicut non conuenit, audierimus: ſicut nec ipſi immunes à peccato erunt, ſic nec ab vltione immunes exiſtent.

IV.

Volumus, & expreſsè mandamus Comitibus noſtris, vt ſicut in XXIV. capitulo ſecundi libri capitulorum deceſſorum noſtrorum continetur, vaſſalli noſtri, nobis & noſtræ coniugi famulantes, condignum apud omnes honorem habeant, ſicut à

genitore noſtro, & à nobis ſæpè admonitum eſt: & ſicut ipſi volunt ſe à nobis honoratos tenere, ita & nobis famulantibus, ſicut conſuetudo fuit anteceſſorum meorum, debitum honorem exhibeant.

V.

Volumus, & expreſsè Comitibus noſtris mandamus, vt villæ noſtræ indominicatæ, ſed & villæ de monaſterijs, quæ & cõiugi noſtræ, & filijs ac filiabus noſtris conceſſa atque donata habemus, quæque ſub immunitate conſiſtunt, cum ſaluamento, & debita reuerentia in comitatibus illorum conſiſtant. Sed & quæ homines noſtri, ac illorum, illarumque, qui ſine vlla differentia & noſtri ſunt, cum ſaluamento & debito honore habere poſſint. Et non ignorent, neque obliuiſcantur Comites ac Miſſi noſtri, nos ſcire quòd dominorum Dominus de ſe dicit: *Honorificantes me, honorificabo, & qui contemnunt me, inhonorati erunt.*

1. Reg. 2. 30.

VI.

Et quoniam humana fragilitas procliuior eſt ad contra iuſtitiam faciendum, quàm ad iuſtitiam exequendam; & diabolus ſemper certat, vt fragilitati humanæ oculos mentis claudat, ne caſtigationem

Dei videat, & ſemetipſam emendet: ſicut ad nos peruentum eſt, quidam leues homines de iſtis Comitatibus, qui deuaſtati ſunt à Nortmannis, in quibus res, & mancipia, & domos habuerunt; quia nunc ibi mancipia & domos non habent, quaſi licenter malum faciunt: quia, ſicut dicunt, non habent, vnde ad iuſtitiam faciendam adducantur. & quia non habent domos ad quas ſecundum legem manniri & banniri poſſint, dicunt quòd de mannitione vel bannitione legibus comprobari, & legaliter iudicari non poſſunt. Contra quorum malas inſidias, conſenſu & conſilio fidelium noſtrorum ſtatuimus, vt Comes miſſum ſuum ad illam terram, in qua domos quis habuit, mittat, & eum bannire & mannire iubeat. Et quoniam lex conſenſu populi, & conſtitutione regis fit, Franci iurare debeāt, quia ſecundum regium mandatum noſtrum ad iuſtitiam reddendam vel faciendam legibus bannitus vel mannitus fuit. & ſic ipſæ res illi iudicio ſcabiniorum in bannum mittantur, & ſi neceſſe fuerit ipſe in forbannum mittatur, qui ad iuſtitiam reddendam venire noluerit. Et mandet Comes, qui hoc executus fuit, alteri Comiti, in cuius Comitatu res, & man-

cipia habet, quid inde factum habet: & ex noſtro verbo illi mandet, vt per illa quæ in ſuo comitatu habet, illum diſtringat, quatenus ad iuſtitiam reddendam, vel faciendam in ſuum comitatum redeat.

VII.

Audiuimus etiam, quia huiuſmodi leues homines in alijs comitatibus deprædationes & iniuſtitias faciant, & ad illum comitatum, in quo commanent, & in quo illas malitias non faciunt, factis malitijs in alijs comitatibus reueniunt. Vnde mandamus, & Comitibus noſtris expreſsè præcipimus, vt illi Comites, in quorum comitatibus tales iniuſtitias faciunt, illis Comitibus hoc mandent, in quorum comitatibus refugium habent: & vna mente, vnoque conſenſu, & vno certamine, ad tales homines comprehendendos ſe erigant & decertent, vt Eccleſiæ Dei & miniſtri eius, & ſerui Dei, ac populus pacem & quietem habere poſſit.

VIII.

Vt denari jex omnibus monetis, meriac benè penſantes, ſicut & in capitulari prædeceſſorum ac progenitorum noſtrorum regum libro quarto, XXXII. capitulo continetur, in omni regno noſtro non reijciatur

vſque

vſque ad Miſſam ſancti Martini. & in omnibus ciuitatibus, & vicis, ac villis, tam noſtris indominicatis, quàm & his quæ de immunitate ſunt, vel de comitatibus, atque hominum noſtrorum, ſiue cuiuſcumque ſint per omne regnum noſtrum, à iudicibus noſtris, & ab eis quorum villæ ſunt, vnà cum miniſtris reipublicæ, ſecundum quantitatem locorum & villarum, tanti ac tales de ipſis incolis & inibi manentibus conſtituantur, qui inde prouidentiam habeant, ne boni denarij reijciantur, & non niſi meri & benè penſantes accipiantur.

IX.

Vt illi, qui ex hac cauſa prouidentiam habebunt, ſacramento iurent, quòd ſicut eis ex hac cauſa iniunctum fuerit, quantum ſcierint & potuerint, debeant fideliter obſeruare, & illum hominem quem ſcierint merum & benè penſantem denarium reijcere, non debeant celare, ſed miniſtris reipublicæ eum debeant notum facere. De quo ſacramento quicumque comprobatus fuerit periuratus, & ſecundum legem mundanam vt periurus puniatur, ſicut in capitulari deceſſorum ac progenitorum noſtrorum continetur, in fine capi-

tuli x. ex tertio libro, & ſecundum legem Eccleſiaſticam publicæ pœnitentiæ ſubigatur.

x.

Vt ab ipſa Miſſa ſancti Martini, per omne regnum noſtrum non niſi iſtius noſtræ nouæ monetæ meri & benè penſantes denarij accipiātur. Et quicumque ab illa die alium denarium negotiandi cauſa protulerit, à Comite, & à miniſtris eius, auferatur ab eo, ſicut in libro capitulorum II. decimooctauo capitulo continetur.

XI.

Vt in denarijs nouæ noſtræ monetæ, ex vna parte nomen noſtrum habeatur in gyro, & in medio noſtri nominis monogramma. ex altera verò parte, nomen ciuitatis, & in medio crux habeatur.

XII.

Sequentes conſuetudinem prædeceſſorum noſtrorum, ſicut in illorum capitulis inuenitur, conſtituimus vt in nullo loco alio in omni regno noſtro moneta fiat, niſi in palatio noſtro, & in Quentouico, ac Rotomago; quæ moneta ad Quentouicum ex antiqua conſuetudine pertinet: & in Remis, & in Senonis, & in Pariſio, & in Aurelianis, & in Cauillono, & in Metullo, & in Narbona.

XIII.

Vt hi, in quorum poteſtate deinceps monetæ permanſerint, omni gratia & cupiditate, ſeu lucro poſtpoſito, fideles monetarios eligant, ſicut Dei, & noſtram gratiam volunt habere. Et ipſi monetarij iurent, quòd ipſum miniſterium, quantum ſcierint & potuerint, fideliter faciant. & mixtum denarium, & minus quam debet penſantem non monetent, nec monetari conſentiant. & ſine vlla fraude, & abſque malo ingenio, contra eos, quorum argentum ad purgandum acceperint, ipſum argentum exmerent, & ſine fraude, tam in penſa, quam in purgatione denarios concambient. Contra quod ſacramentum, ſi quilibet feciſſe reputatus fuerit, iudicio Dei ſe examinet: & ſicut contra hoc feciſſe comprobatus fuerit, quia non maiorem fraudem facit, ſi mixtum denarium, & minus quam debeat penſantem monetauerit, quàm ſi in purgatione & concambio argenti per malum ingenium fraudem de argento reipublicæ, & de argento rerum Eccleſiaſticarum, & de facultate pauperum fecerit; ſicut conſtitutum eſt de falſis monetarijs in libro IV. capitulorum, XXXIII. capitulo, manum perdat, & vt ſa-

crilegus, ac pauperum ſpoliator, publicæ pœnitentiæ iudicio Epiſcopali ſubijciatur. Ex illis autem regionibus, in quibus ſecundum legem Romanam iudicia terminantur, iuxta ipſam legem culpabilis iudicetur.

XIV.

Vt in proximis Kalendis Iulij, per hanc duodecimam indictionem, habeat in Siluanectis ciuitate vnuſquiſque Comes, in cuius comitatu monetam eſſe iuſſimus, Vicecomitem ſuum cum duobus alijs hominibus, qui in eius comitatu res & mancipia vel beneficia habeant, & ſuum monetarium cum ipſis habeat: quatenus ibi accipiãt per manus ſuas de camera noſtra, ad opus vniuſcuiuſque monetarij, de mero argento cum penſa libras quinque, vt habeat vnde initium monetandi poſſit incipere: & penſam argenti, quam ex camera noſtra accepit, per manus eorum, per quas illud accepit, Sabbato ante initium Quadrageſimæ, in monetatis denarijs in præfato loco, & cum ipſa penſa, cum qua argentum acceperat, vnuſquiſque monetarius in noſtra camera reddat.

XV.

Vt nullus more ſolito pro vllo lucro vel auaritia hoc leuiter accipiat: ſed omnes ab

ipſis Kalendis Iulij, argentum ſuum in conſtitutis monetis concambiari faciant: ſcientes quia poſt Miſſam ſancti Martini nulli alij denarij in regno noſtro, niſi iſtius nouæ noſtræ monetæ recipientur: & ab ipſis Kalendis Iulij ipſi noui denarij ab omnibus accipiantur. Et quicumque liber homo ab ipſo die denarium merum nouæ noſtræ monetæ in regno noſtro reiecerit, ſicut in præfato libro, & capitulo regio continetur, bannum noſtrum, id eſt ſolidos ſexaginta, componat. Si verò ſerui Eccleſiaſtici, aut Comitum, aut vaſſallorum noſtrorum hoc facere preſumpſerint: quia in præfato Capitulari continetur, vt ſexaginta ictibus vapulent; & hac occaſione indiſcreti homines modum in diſciplina faciebant; conſtituimus fidelium noſtrorum conſenſu atque conſilio, vt quorumcumque coloni & ſerui pro hoc conuicti, non cum groſſa fuſte, ſed nudi cum virgis vapulent. & in ciuitatibus, atque vicis, ſeu villis, Epiſcopi per ſuos miniſtros, vel preſbyteros, prouidentiam vnà cum reipublicæ miniſtris accipiant, ne & in hac cauſa modus diſciplinæ tranſgrediatur: ſed taliter fiat, qualiter & homines caſtigentur, & quaſi pro intentione, vel occaſione

caſtigationis diſciplinam facientes, peccatum non incurrant, & diſciplinam ſuſtinentes in corpore ſuo debiliores non fiant. Quod ſi quis hoc mandatum noſtrum tranſgreſſus fuerit, nobis ab Epiſcopis nuntietur: quatenus taliter caſtigetur, ne deinceps mandatum noſtrum quenquam delectet contemnere. Et ſi dominus, vel magiſter quilibet, aut aduocatus talium hominum, eos vel Comiti, vel Miſſo noſtro, ad diſciplinam ſuſtinendam contradixerit, vel Miſſo noſtro iuſſus præſentare noluerit, prædictum bannum ſexaginta ſolidorum componat, ſicut in prædicto capitulari habetur.

XVI.

Vt ſi aliquis homo à proximis Kalendis Iulij, de hac noua noſtra moneta mixtum, vel minus quàm debeat penſantem denarium inuenerit, conſtringat eum qui ipſum denarium ad negotiandum protulit, & ipſe dicat à quo eum accepit: & ſic de manu ad manum veniat, vſque dum ad falſitatis auctorem perueniatur. Et inuentus mixti vel minus quàm debeat penſantis denarij monetator, & in illa terra, in qua iudicia ſecundum legem Romanam terminantur, ſecundum iſtam legem iudicetur: & in illa

terra,in qua iudicia ſecundum legem Romanam non iudicantur, monetarius, ſicut ſuprà diximus, falſi denarij manum dexteram perdat, ſicut in quarto libro capitulorum continetur, capite trigeſimo tertio. Et qui hoc conſenſerit, ſi liber eſt, ſexaginta ſolidos componat: ſi ſeruus vel colonus, nudus cum virgis vapulet.

XVII.

Vt diligenter Comites & miniſtri reipublicæ per ſuos comitatus ac miniſteria prouideant, ne in aliquo loco occulta vel fraudulenta moneta fieri poſſit. & ſi inuentus ac comprobatus quilibet fuerit fraudulentam monetam percutiens, ſicut conſtitutum eſt de falſo monetario, ex præfato capitulari prædeceſſorum noſtrorum, manus ei amputetur: & qui hoc conſenſerit, ſi liber eſt, ſexaginta ſolidos componat, ſi ſeruus vel colonus, nudus cum virgis vapulet.

XVIII.

Et ſi falſus monetarius, aut de illis locis, in quibus monetam fieri iuſſimus, aut occultè monetam percutiens, aut denarium falſum de noua moneta ad negotiandum proferens, vt conſtringi & puniri non poſſit, ſicut eſt conſtitutum, in fiſcum no-

ſtrum, vel in quamcunque immunitatem, aut alicuius potentis poteſtatem, vel proprietatem confugerit: ſi in noſtrum confugerit fiſcum, requiratur à miniſtro noſtro: & ſi ille eum defenderit aut occultauerit, nuntietur nobis, quatenus ita in eo ſecundum capitulare regium iudicetur, ne vllus vnquam falſitatem noſtra auctoritate vel poteſtate conſentire aut defendere audeat. Si autem in immunitatem, vel poteſtatem, aut proprietatem alicuius potentis confugerit, ſecundum quod in tertio libro capitularis, XXVI. capitulo continetur, de eo qui furtum, aut homicidium, vel quodlibet crimen foris committẽs infra immunitatem fugerit, inde fiat. id eſt mandet Comes, vel publicæ rei miniſter Epiſcopo, vel abbati, vel illi, quicumque locum Epiſcopi, vel abbatis, vel abbatiſſæ tenuerit, vel potentis hominis, in cuius poteſtatem vel proprietatem confugerit, vt reddat ei reum. Si ille contradixerit, & eum reddere noluerit, in prima contradictione, ſolid. XV. culpabilis iudicetur: ſi ad ſecundam inquiſitionem eum reddere noluerit, XXX. ſolid. culpabilis iudicetur: ſi nec ad tertiam inquiſitionem conſentire voluerit, quidquid reus damni fecit, totum

ille, qui eum infra immunitatem retinet, nec reddere vult, ſoluere cogatur: & ipſe Comes veniens licentiam habeat ipſum hominem infra immunitatem quærendi, vbicumque eum inuenire potuerit. Si autem in prima inquiſitione Comiti reſponſum fuerit, quòd reus infra immunitatem quidem fuiſſet, ſed fuga lapſus ſit, iuret quòd ipſe eum ad iuſtitiam cuiuſlibet diſfaciendam fugere non feciſſet, & ſit ei in hoc ſatisfactum. Si verò intranti in ipſam immunitatem, vel in cuiuſlibet hominis poteſtatem, vel proprietatem, Comiti collecta manu quilibet reſiſtere tentauerit; Comes hoc ad regem; vel principem deferat, & ibi iudicetur: & ſicut ille qui in immunitate damnum fecit, DC. ſolidos componi debet, ita qui Comiti collecta manu reſiſtere præſumpſerit, DC. ſol. culpabilis iudicetur.

XIX.

Vt melius & commodius hæc prouidentia de bonis denarijs non reijciendis, & de monetæ falſæ denarijs cuſtodiri poſſit, volumus vt vnuſquiſque Comes de comitatu ſuo omnia mercata inbreuiari faciat, & ſciat nobis dicere, quæ mercata tempore aui noſtri fuerunt, & quæ tempore domni

& genitoris noſtri eſſe cœperunt, vel quæ illius auctoritate conſtituta fuerunt, vel quæ ſine auctoritate illius facta fuerunt, vel quæ tempore noſtro conuenire cœperunt, vel quæ in antiquis locis permanent, & ſi mutata ſunt, cuius auctoritate mutata fuerunt. Et ipſum breuem vnuſquiſque Comes ad proximum placitum noſtrum nobis adportet, vt decernere poſſimus, quatenus neceſſaria & vtilia, & quæ per auctoritatem ſunt, maneant, quæ verò ſuperflua, interdicantur, vel locis ſuis reſtituantur. & mercata die Dominico in nullo loco habeantur, ſicut in primo libro Capitulorum, capitulo CXLV. habetur.

XX.

Vt Comes, & reipublicæ miniſtri, ac ceteri fideles noſtri prouideant, quatenus iuſtus modius, æquuſque ſextarius, ſecundum ſacram ſcripturam, & Capitula prædeceſſorum noſtrorum, in ciuitatibus, & in vicis, & in villis, ad vendendum & emẽdum fiat: & menſuram ſecundum antiquam conſuetudinem de palatio noſtro accipiant, & non pro hac occaſione à manſuarijs, vel ab his qui cenſum debent, maior modius, niſi ſicut conſuetudo fuit, exigatur. Et ipſi homines, qui per villas

de denarijs prouidentiam iurati habebunt, ipſi etiam de menſura, ne adulteretur, prouideant; ſicut in libro tertio capitulorum, cap. XC. continetur. Et ſi quis reputatus fuerit menſuram adulteraſſe, & cum maiori modio vel ſextario annonam vel vinum accepiſſe, & cum minori menſura venundare; ſi liber homo eſt, aut ſecundum ſuam legem ſe inde ſacramento idoneum reddat, aut ſi hoc feciſſe, vel fieri iuſſiſſe, aut conſenſiſſe comprobatus fuerit, hoc vnde menſuram adulterauit, id eſt vinum & annona, à miniſtris reipublicæ tollatur ab eo; inſuper & bannum noſtrum, id eſt ſolidos LX. componat. Si autem colonus, vel ſeruus inde reputatus fuerit, aut iudicio Dei ſe inde examinet, aut ſi inde conuictus fuerit, hoc, vt ſuprà diximus, vnde menſuram adulterauit perdat, inſuper & virgis nudo corpore vapulet. Et ſiue liber, ſiue colonus, vel ſeruus de hoc conuictus fuerit, poſt legalem emendationem, epiſcopale iudicium ſuſcipiat, quia contra tale interdictum Domini fecit dicentis: *Qui pecuniam ſuam non dedit ad vſuram*, vnde regnum Dei ſibi clauſit, & infernum ſibi aperuit. Quod peccatũ inter illa criminalia peccata com- Pſal.14.5.

putatur, de quibus dicit Apoſtolus, quòd qui ea fecerit, cum huiuſmodi nec cibum ſumere Chriſtiano licet. & inde ſacri Nicæni canones clericos gradus perdere iubent: & de tali cauſa, vnde ſæculares homines vitam perdunt, inde clerici Eccleſiaſticũ gradum amittunt. Miniſtri autem reipublicæ ſe cautè cuſtodiant, ne pro hac occaſione ducti cupiditate, per aliquod malum ingenium, à liberis hominibus, vel colonis, ſeu ſeruis, ſua iniuſtè tollant. quia ſi inde ad nos clamor venerit, & inde conuicti fuerint, ſic iniuſtitiam iſtam exſoluent, ſicut illi qui in ſuo miniſterio tortum faciant. In illis autem regionibus, in quibus ſecundum legem Romanam iudicantur iudicia, iuxta ipſam legem committentes, talia iudicentur: quia ſuper illam legem, vel contra ipſam legem, nec anteceſſores noſtri quodcunque capitulum ſtatuerunt, nec nos aliquid conſtituimus Similiter per ciuitates & vicos, atque per mercata, miniſtri Reipub. prouideant, ne illi qui panem coctum, aut carnem per deneratas, aut vinum per ſextaria vendunt, adulterare & minuere poſſint. Sed quãtos menſurabiles panes in vnaquaque ciuitate de iuſto modio Epiſcopi, vel abbatis, ſeu

Comitis miniſteriales à piſtoribus ſuis recipiunt,tantos mēſurabiles panes de æquo modio à piſtoribus qui panem vendunt, fieri faciant. Quod ſi inuenti fuerint adulterare,vel minorare , vt ſupra diximus , ſecundum ſuum modum culpabiles iudicentur.Homines etiam, qui prouidētiam habere debebunt, ne mancæ menſuræ fiant, ſi de periurio quod iurauerunt,quia hoc conſentire non debuiſſent , reuicti fuerint, ſecundum legem puniantur:ſicut in fine capituli decimi ex libro tertio capitulorum habetur: & poſtea ab Epiſcopo publicam pœnitentiam de periurio accipiant.

XXI.

Vt quia per tres iam annos bannum pro reiectione bonorum denariorum perdonauimus, volumus vt modò , ſecundum diſcretionem, quam Miſſis noſtris commendauimus, rewadiatum perſoluatur, & vbi rewadiatum non eſt , rewadietur & ſoluatur : quatenus & ex hoc, & ex diſciplina conſtituta ita conſtricti, deinceps ceſſent denarios bonos reijcere. Et quoniam audiuimus, occaſione accepta pro rewadiato banno , quoſdam plus à pauperibus accepiſſe, quàm bannus leuet : hoc à Miſſis noſtris diligenter requiri

volumus. & quicumque plus ab eis acceperunt quàm iuſſimus, cogantur illis reſtituere, & illos abſque vlla excuſatione ad præſentiam noſtram Miſſi noſtri adducant: quatenus per noſtram harmſcaram ita caſtigentur, ne vlterius tali conludio eos delectet opprimere pauperes.

XXII.

Vt à colonis, qui iam pro reiectione bonorum denariorum flagellati, vel flagellandi ſunt, nulla alia exactio requiratur: & ſi ab aliquo eorum aliquid inde acceptum fuit, à Miſſis noſtris cogatur reſtitui. Et qui beneficia, vel alodes, in duobus, vel tribus, aut quatuor comitatibus habent, & non habent in vnoquoque comitatu, vnde plenum bannum valeant ſoluere; vel qui in vno tantum comitatu alodem, vel beneficia habent, & non tantum ibi habent, vnde plenum bannum valeant ſoluere: Miſſis noſtris hoc notum faciant, & hoc ab eiſdem Miſſis noſtris diligenter inbreuietur, & nobis renuntietur, vt noſtra diſcretione diſcernamus, qualiter & caſtigatio ex compoſitione fiat, & homines vltra menſuram & indebitè non grauentur: quia ſicut ſancta Scriptura dicit, non inde requirimus datum, ſed fructum, id eſt

non inde requirimus inhoneſtum lucrum, ſęd regni ex caſtigatione profectum. Turpe vel inhoneſtum eſt lucrum, vt Auguſtinus exponit, per varias circumuentiones & occaſiones lucrandi cauſa inhoneſtè res qualibet congregari. Et non ſolum in pauperioribus, ſed etiam in ditioribus, conſiderare volumus diſcretionem, quam deceſſores noſtri reges in quarto libro capitulorum poſuerunt, capitulo LVII. decernentes vt de debito, inquiunt, quod ad opus noſtrum fuerit rewadiatum, talis conſideratio fiat, vt is qui ignoranter peccauit, non totum ſecundum legem componere cogatur, ſed iuxta quod poſſibile viſum fuerit. is verò, qui tantum mala voluntate peccauit, totam legis compoſitionem cogatur exſoluere.

XXIII.

Vt nullus deinceps in regno noſtro mixturam auri vel argenti ad vendendum facere vel conſentire præſumat. & nullus à Miſſa ſancti Remigij, id eſt à proximis Kalendis Octobris, aurum vel argentum ad vendendum vel emendum niſi purificatum proferat. Et ſi quis inuentus fuerit poſt præfatas Kalendas Octobris aurum vel argentum, vel quodcumque fabrici-

nium ex auro vel argento, mixtum ad vendendum vel emendum portare, à miniſtris reipublicæ ipsũ quod portauerit ab eo tollatur, & ipſę per fideiuſſores, ſi res & mancipia in illo comitatu non habet, ad præſentiam noſtram cum ipſo auro vel argento adducatur, vt nos inde commendemus, qualiter culpabilis iudicetur. Si verò res, & mancipia, vel mobile, per quæ diſtringi legaliter poſſit, in ipſo comitatu habuerit, ſecundum legem ad noſtram præſentiam venire iubeatur. Et ſi quiſquam inuentus fuerit, ſuum aurum vel argẽtum, vel quodcumque fabricinium ex auro vel argento, portare ad fabrum vt purgetur, prouideant reipublicæ miniſtri, ne hac occaſione ab eo quod ſuum fuerit tollant. Quòd ſi fecerint, & ad nos inde reclamatio venerit, ſicut ille qui tortum in ſuo comitatu vel miniſterio fecerit, in noſtra vel fidelium noſtrorum præſentia culpabilis iudicabitur. Faber verò, qui poſt præfatas Kalendas comprobatus fuerit, aurum vel argentum ad vendendum, vel emendum adulteraſſe, vel miſculaſſe, in illis regionibus, in quibus iudicia ſecundum legem Romanam terminantur, iuxta illam legem puniatur: in alijs autem regionibus

gionibus regni noſtri, ſecundum capitulare regium, ſicut falſam monetam percutiens, manum perdat. Et liber homo, qui hoc conſenſerit, ſicut in præfato continetur capitulo, bannum noſtrum, id eſt ſolid. LX. componat: colonus, vel ſeruus, nudus cum virgis flagelletur. Si verò Iudæus fuerit, ipſum quod mixtum proferet perdat, & bannum noſtrum, ſicut tempore prædeceſſorum noſtrorum conſuetudo fuit, componat.

XXIV.

Vt in omni regno noſtro non amplius vendatur libra auri puriſſimè cocti, niſi duodecim libras argenti de nouis & meris denarijs. Illud verò aurum, quod coctum quidem fuerit, ſed non tantum, vt ex eo deauratura fieri poſſit, libra vna de auro vendatur decem libris argenti de nouis & meris denarijs. Et omnimodis prouideant tam Comites, quàm cæteri omnes miniſtri reipublicæ, ne aliqua adiectione, vel fraude, per occaſionem aliquid amplius vendatur, ſicut de ſuis honoribus volunt gaudere. Et quicumque hanc commendationem noſtram aliquo ingenio infirmare, vel fraudare, ſeu aliter immutare inuentus fuerit, ſi liber homo fuerit, ban-

num noſtrum, id eſt LX. ſolidos componat: colonus, ſeu ſeruus, nudus cum virgis flagelletur. XXV.

Et quoniam in præfatis capitulis continetur in libro tertio, capit. LXXV. vt nullus ſine permiſſo regio bruniam, vel arma, extraneo dare aut vendere præſumat. & in eodem libro cap. VI. deſignata ſunt loca regni, vſque ad quæ negotiatores brunias & arma ad venundandum portare & vendere debeant: quòd ſi inuenti fuerint vltra portantes aut venundantes, vt omnis ſubſtantia eorum auferatur ab eis; dimidia quidem pars partibus palatij, alia verò medietas inter Miſſos regios & inuentorem diuidatur. quia peccatis noſtris exigentibus in noſtra vicinia Nortmanni deueniunt, & eis à noſtris bruniæ, & arma, atque caballi, aut pro redemptione dantur, aut pro pretij cupiditate venundantur. cùm pro redemptione vnius hominis iſta donantur, vel pro pauco pretio venundantur, per hoc auxilium illis contra nos præſtitum, & regni noſtri maximum fit detrimentum, & multæ Dei Eccleſiæ deſtruuntur, & quamplurimi Chriſtiani deprædantur; & facultates eccleſiaſticæ, & regni exhauriuntur. Propterea vna

cum conſenſu atque conſilio noſtrorum fidelium conſtituimus, vt quicumque poſt proximas Iulij Kalendas, huius duodecimæ indictionis, Nortmannis quocumque ingenio, vel pro redemptione, vel pro aliquo pretio, bruniam, vel quæcũque arma, aut caballum donauerit, ſicut proditor patriæ, & expoſitor Chriſtianitatis ad perditionem gentilitati, ſine vlla retractatione, vel redemptione de vita componat. Quæ omnia omnibus citiſſimè à Miſſis noſtris & Comitibus nota fiant, ne de ignorantia ſe excuſare valeant.

XXVI.

Vt pagenſes Franci, qui caballos habent, vel habere poſſunt, cum ſuis Comitibus in hoſtem pergant. & nullus per violentiam, vel per aliquod malum ingenium, aut per quamcumque indebitam oppreſſionem, talibus Francis ſuas res aut caballos tollat, vt hoſtem facere, & debitos parauercdos ſecundum antiquam conſuetudinem nobis exſoluere non poſſint, neque Comes, neque aliquis miniſter reipublicæ. Quòd ſi feciſſe aliquis eorum comprobatus fuerit, ſic hoc cogatur componere, ſicut de illis eſt conſtitutum in capitularibus regijs, qui tortum in ſuo co-

mitatu vel miniſterio faciunt. XXVII.

Vt iuxta regium capitulare, quod domnus & genitor noſter anno XVI. regni ſui cap. VII. conſtituit, Comites vel Miſſi noſtri diligenter inquirant, quanti homines liberi in ſingulis comitatibus maneant, qui per ſe poſſunt expeditionem facere: vel quanti de his, quibus vnus aliũ adiuuet, quanti etiam de his, qui à duobus tertius adiuuetur vel præparetur: necnon de his, qui à tribus quartus adiuuetur & pręparetur, ſiue de his, qui à quatuor quintus adiuuetur & præparetur, vt expeditionẽ exercitalem facere poſſint. & eorum ſummam ad noſtram notitiam deferant: vt illi qui in hoſtem pergere non potuerint, iuxta antiquã, & aliarum gentium conſuetudinẽ, ad ciuitates nouas, & pontes ac tranſitus paludium operentur, & in ciuitate atque in marcha wactas faciãt, ad defenſionem patriæ omnes ſine vlla excuſatione veniant. Et qui de talibus hoſtem dimiſerint, heribannum iuxta diſcretionem, quæ in progenitorum noſtrorum tertio libro capitulorum cap. XIV. continetur, perſoluant. Et qui ad defenſionem patriæ non occurrerint, ſecundum antiquã conſuetudinem, & capitulorum cõſtitutionem iudicentur.

XXVIII.

Vt illi Franci, qui cenſum de ſuo capite, vel de ſuis rebus, ad partem regiam debent, ſine noſtra licentia ad caſam Dei, vel ad alterius cuiuſcumque ſeruitium ſe non tradant, vt reſpublica quod de illis habere debet non perdat. Quòd ſi aut ſeipſos, aut res ſuas ad caſam Dei, aut ad alterius cuiuſcumque ſeruitium ſine licentia tradere voluerint, ſicut in capitulari aui noſtri continetur de his qui pro furto ſe in ſeruitium tradere cupiunt, Comites vel Vicarij hoc eis non conſentiant, ſed ex banno noſtro prohibeant. Quòd & ſi contra bannum noſtrum fecerint, ipſi qui eos receperint, bannum noſtrum, id eſt ſolid. LX. componant: & ſi ipſos in ſeruitio ſuo habere voluerint, vel illorum res, de quibus cenſus ad partem regiam exiebat, tenere voluerint, cenſum, quem ipſi Franci debebant, vel qui de illorum rebus exire ſolebat, ad noſtram regiam partem componant, ſicut in præfato capitulorum libro tertio cap. XV. & LXXXVI. & in libro IV. cap. XXXVI. habetur. Et quia, ſicut in ſacris eccleſiaſticis regulis inuenitur, prior obſeruatio durior, poſterior autem exigente cauſa inclinatior fuit: poſt hæc præ-

ſata capitula deceſſorum & progenitorum noſtrorum, huiuſmodi, ſicut prædiximus, Francis hominibus res ſuas ad caſam Dei, vel alijs tradere ac vendere, eoſque ad diuinum ſeruitium conuerti, ſi vellent, non prohibuerunt, ſicut in capitulis libri primi cap. CXXXII. & CXXXIV. & in libro II. cap. XXXI. & in libro IV. cap. XIX. continetur. Si quis de talibus Francis de ſuis rebus tradere vel vendere voluerit, non prohibemus. tantum vt ius regium, quod ſibi debetur, ſine ratione non perdat: quia iniuſtas conſuetudines nouiter inſtitutas imponere cuique non volumus: quas in quarto libro eorundem capitulorum prohibitas cap. XLVII. legimus. De illis autem, qui ſecundum legem Romanam viuunt, nihil aliud, niſi quod in eiſdem continetur legibus, definimus.

XXIX.

Vt illi coloni, tam fiſcales, quàm & eccleſiaſtici, qui ſicut in polypticis continetur, & ipſi non denegant, carropera & manopera ex antiqua conſuetudine debent, & margilam, & alia quæque carricare, quæ illis non placent, renuunt; quoniam adhuc in illis antiquis temporibus fortè margila non trahebatur, quæ in mul-

tis locis tempore aui ac domni & patris noſtri trahi cœpit: & de manopera in ſcuria battere nolunt,& tamen non denegant quia manoperam debent. quidquid eis carricare præcipitur de opera carroperæ, quando illam facere debent, ſine vlla differentia carricent: & quidquid eis de opera manoperæ, quando illam facere debent, præcipitur, ſimiliter ſine vlla differentia faciant.

XXX.

Vt quoniam in quibuſdam locis coloni, tam fiſcales, quàm & de caſis Dei, ſuas hæreditates, id eſt manſa quæ tenent, non ſolum ſuis paribus, ſed & clericis canonicis, ac villanis presbyteris, & alijs quibuſcumque hominibus vendunt, & tantummodo ſellam retinent. & hac occaſione ſic deſtructæ fiunt villæ, vt non ſolum cenſus debitus inde non poſſit exigi, ſed etiam quæ terræ de ſingulis manſis fuerunt, iam non poſſint agnoſci: conſtituimus, vt præcipiatur à noſtris miniſterialibus, & à miniſtris Eccleſiaſticis, vt hoc nullomodo de cætero fiat, ne villæ deſtructæ atque confuſæ fiant. & quidquid de ſingulis ſine licentia dominorum, vel magiſtrorum, per quoſcunque venditum eſt,

recipiatur, & ſingulis manſis, de quibus terræ venditæ ſunt, & de quibus cenſus decidit propter eorum impoſſibilitatem, qui manſa deſeruire non poſſunt, reſtituatur: & iuxta qualitatem vel quantitatem terræ, vel vinearum ad ſingulos manſos pertinentium, poſtquam reſtaurati fuerint, ab vnoquoque manſo cenſus ad partem dominicam exigatur.

XXXI.

De aduentitijs iſtius terræ, quæ à Nortmannis deuaſtata eſt, conſtituimus, vt ſicut in capitulari aui noſtri Karoli Imperatoris habetur, vnuſquiſque Comes de ſuo comitatu, & nomina eorum, & qui ſunt eorum ſeniores, deſcribi faciant: & ipſos aduenas, qui à tempore aui noſtri, atque à tempore domni & patris noſtri, in illorũ comitatibus cõmanent, ſecundũ conſuetudinem quæ illorũ temporibus fuit, eos ibi manere permittant. Illos verò, qui perſecutione Nortmannorum nuper de iſtis partibus in illas partes confugerunt, Epiſcoporum Miſſi cum Miſſis reipublicæ taliter de illis partibus in iſtas partes redire faciant, vt non opprimantur, nec aliquis cenſus, vel quæcumque exactio ab illis exigatur: & habeant licentiam, quæ in illis

partibus ſuo ſeruitio promeruerunt, vel quocumque iuſto ingenio adepti ſunt, commendandi. Et illi qui nullum lucrum de opere in vineis ſperant, Kalendis Septembris vnuſquiſque ad locum ſuum iam peruentus ſit: & qui lucrum de vineis in illis partibus promeruerit, octo dies poſt Miſſam ſancti Remigij in iſtas partes iam ſit peruentus, & ſibi in iſtis partibus in futurum prouideat, & ſuo ſeniori ſeruiat. Et ſi neceſſe illi fuerit, ad Miſſam ſancti Martini ad ſuum conductum in illas partes redeat, & vſque ad Kalendas Aprilis ibidem immorandi licentiam habeat. indeque ad terram ſuæ natiuitatis, & ad ſenioratum ſuum vnuſquiſque redeat, & vſque ad medium Maium propter ſeminationem ibidem maneat. indeque, ſi illi neceſſitas fuerit, ad ſuum conductum redeat. & inde ad meſſiones in terram ſuam vnuſquiſque redeat, & de cætero ibidem permaneat. Si autem de iſtis partibus in illis partibus femina maritum, aut maritus feminam accepit, illud coniugium, quia non eſt legale, neque legitimum, ſicut Leo in ſuis decretis, & ſanctus Gregorius in ſuis epiſtolis monſtrant, diſſoluatur, & cuius fuerit vir vel femina, mancipium

ſuum quæque poteſtas recipiat, & ſuæ poteſtatis homini coniungere faciat. & ſi infantes inde nati ſunt, ſecundum legem, & antiquam conſuetudinem noſtram, infantes matrem ſequantur. In illis autem regionibus, quæ legem Romanam ſequuntur, ſecundum eandem legem fieri exinde decreuimus.

XXXII.

Vt conlimitanei & vicini Comites in vna die, ſi fieri poteſt, mallum non teneant, maximè poſt octauas Paſchæ, propter Francos homines, & aduocatos, qui ad vtraque malla non poſſunt concurrere. ſed mittant ſibi inuicem miſſos, & ſi vnus die Lunæ mallum habuerit, alter die Iouis, aut die Lunæ ſequentis hebdomadæ mallum habeat. & ne graue ei ſit, qui ſuum mallum interiecit. qui vno anno primus tenuerit mallum, ſequenti anno conſentiat alteri primum tenere. Et ſi ſacramenta legalia in primo die Lunæ poſt Paſcha iuranda deuenerint, aut in alijs ferijs, quando mallum tenere debuerat; mittat quiſque Comes miſſum ſuum, qui ipſa ſacramenta auſcultet, ne ipſi homines iectiui inueniantur. Et ipſe ſic mallum ſuum teneat, vt barigildi eius, & aduocati,

qui in alijs comitatibus rationes habent, ad ſuum mallum occurrere poſſint.

XXXIII.

Et quia ſacramenta poſt quadraginta noctes legaliter iuranda accipiuntur, & in præfatis prædeceſſorum & progenitorum noſtrorum capitulis inuenitur, vt poſtquam Comes & pagenſes de qualibet expeditione hoſtili reuerſi fuerint, ex hoc die ſuper XL. noctes ſit bannus reciſus, quod in lingua Theodiſca ſcaſtlegi, id eſt armorum depoſitio vocatur: multi inde contendunt, & ſe inter ſe iectiſcunt. Alij enim ſuum ſacramentum quadrageſimo die, in quo illud accipiunt, iurare volunt: & in tantum contendunt, vt etiamſi intra Quadrageſimam ſacri ieiunij quadrageſimus dies aduenerit, ſuum ſacramentum ſe iurare debere contendant, & contra cauſatores ſuos, ſi ad hoc audiendum non venerint, iectiſcant. Numerant enim dies, & non numerant cum eis noctes: ſicut numerantur dies, & non numerantur noctes, à Natiuitate Domini vſque ad Purificationem ſanctæ Mariæ, & à Reſurrectione Domini, vſque ad Aſcenſionem Domini. Quadrageſimo enim die & Purificatio ſanctæ Mariæ à Natiuitate Domini,

do nulla diſſenſio vel retractatio in regno noſtro à quolibet ex hoc fiat. Quòd mandatum noſtrum ſi quis contemnere præſumpſerit, bannum noſtrum, id eſt LX. ſolidos componat. Et ſi ipſa dies intra Quadrageſimæ ſacra ieiunia euenerit, nemo illud ſacramentum quod accepit, in Quadrageſima iurare præſumat. quia ex hoc iam etiam manifeſtam Dei vindictam vidimus, & audiuimus. Et ſi quis præſumpſerit, ſimiliter bannum noſtrum componat, & inde pœnitentiam epiſcopali iudicio faciat. Ipſam autem Quadrageſimam à quarta feria, id eſt à capite ieiunij, cum ipſa quarta feria, qua publicè pœnitentes pœnitentiam accipiunt, obſeruari vſque ad ſanctam reſurrectionem ſecundum conſuetudinem antiquam præcipimus. Sed expectet, qui ſacramentum ante Quadrageſimam ſeruatum accepit, ſi XL. dies & XL. noctes ante illud Quadrageſima non habuit, ſine vlla legali compoſitione, vel iectione, vſque ad diem Lunæ poſt octauas Paſchæ: & tunc quod legaliter accepit, legaliter & perficiat.

XXXIV.

Notum fieri volumus omnibus Dei & noſtris fidelibus, quoniam quidam Comi-

tes noſtri nos conſuluerunt de illis Francis hominibus, qui cenſum regium de ſuo capite, ſed & de ſuis reſcellis debebant, qui tempore famis, neceſſitate cogente, ſeipſos ad ſeruitium vendiderunt. Vnde cum Epiſcopis, & cæteris Dei ac noſtris fidelibus, tractauimus quid nobis eſſet agē-dum; & quod cum eis inde inuenimus ac conſtituimus, præſenti edicto decreuimus. Id eſt, quia non in lege Salica ex hoc expreſſius quiddam inuenimus, continetur tamen in tertio capitulorum libro cap. XXIX. de homine libero, qui ſe loco wadij tradidit in alterius poteſtatem, & ibi conſtitutus damnum aliquod cuilibet fecerit: vt is, qui eum loco wadij ſuſcepit, aut damnum ſoluat, aut hominem in mallo productum amittat, perdens ſimul debitum, propter quod eum pro wadio ſuſcepit: & qui damnum fecit, dimiſſus iuxta qualitatem rei cogatur emendare. Si verò liberam feminam habuerit, & vſque dum in pignore extitit filios habuerint, liberi permaneāt. Et in lege digito Dei ſcripta legimus, vt ſi attenuatus frater noſter ſe in ſeruitium tradiderit, ſex annis ſeruiet illi qui eum emit, & ſeptimo *egrediatur liber gratis. Quæ ſacra hiſtoria & obſer-

uantes moraliter ædificat, & altiori ſenſu intelligentes inluminat. In lege etiam, quam prædeceſſores noſtri, & nominatiſſimi Imperatores conſtituerunt, de his qui filios ſuos, fame aut alia aliqua neceſſitate cogente, vendunt, plura habentur capitula, quæ omnia hîc non neceſſe duximus ponere. Tamen illud capitulū, quod cum ſanctis eccleſiaſticis regulis ex maxima parte concordari inuenimus, hic ponere neceſſarium duximus, in quo dicit: Vt quicumque ingenui filios ſuos, (quod & de ipſis liberis hominibus, qui ſe vendunt, obſeruari volumus) qualibet neceſſitate, ſeu famis tempore, vendiderint ipſa neceſſitate compulſi, emptor ſi quinque ſolid. emit, ſex recipiat: ſi decem, duodecim ſolidos ſimiliter recipiat: aut ſi amplius, ſecundum ſupra ſcriptam rationem augmentum pretij conſequatur. Sanctus autem Gregorius, etiam de his qui liberi à paganis capti fuerint, ſi aliquis eos redemerit, ipſi qui redempti ſunt procurent, vt tantum pretium redemptori ſuo donent, ſicut ab eo redempti fuerunt, & in ſua libertate permaneant. Si autem eccleſia eos redemerit, gratis ſine compoſitione liberi fiant. Quod & nos per regnum, vnà cum

conſenſu & fidelium noſtrorum conſilio, obſeruari regia auctoritate præcipimus. Et ſi quis dixerit, quia non vult aut tempore famis, aut pro alia neceſſitate, pretium ſuum dare pro libero homine, ſi ſemper illum ſeruum habere non debet: adten-
1. Ioan. dat quid ei Dominus per Apoſtolũ ſuum
3. 17. dicat: *Qui habuerit*, inquiens, *ſubſtantiam huius mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſe habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, non manet caritas Dei in eo*: & qui non habet hanc caritatem, etiamſi ad martyrium, & ad ignem ſe tradidit, ſine iſta caritate remiſſionem peccatorum ſuorum habere non poterit, & nullatenus in regnum Dei intrabit: quia pro Deo ſuos denarios, vel ſuam annonam, quæ à Deo accepit, dare non indurat, cum Deus ſeipſum & ſanguinem ſuum pro eo in cruce clauis & lancea trãſfixus fudit. Et quia hominum ingenia, qui Deum non timent, Diabolo ſuadente, multa mala excogitant: poteſt fieri, vt qui tales homines liberos neceſſitate, vt diximus, cogente in ſeruos ſuſcipiunt, in alteras partes illos diſpendant & vendant. propterea vnà cum conſenſu & fidelium noſtrorum conſilio conſtituimus, quod in antiquis legibus decretum inuenimus, vt ſi huiuſmodi

huiuſmodi perſonas aliqui aut ad extraneas gentes, aut ad tranſmarina loca trāſferre, aut venundare præſumpſerint: ipſe qui hoc contra ſtatuta præſumpſerit, conſtitutionem regij banni componat. Et ſi talis homo antea liber, vſque dum in tali ſeruitio fuerit, de libera femina filios habuerit, ipſi filij liberi permaneant, ſicut in præfato XXIX. cap. III. libri capitulorum deceſſorum ac progenitorum noſtrorum habetur, de eo qui ſe loco wadij in alterius poteſtatem commiſerit: ſalua conſtitutione legis Romanæ, in eis qui ſecundum illam viuunt. XXXV.

Et ſciant Comites noſtri, quia per ſingulos comitatus Miſſos noſtros dirigemus, qui ſpecialiter de his quæ nunc conſtituimus inquirant, qualiter in his noſtram iuſſionem adimplere certauerint, ſicut in ſecundo libro capitulorum deceſſorum ac progenitorum noſtrorum continetur, cap. XVIII. Et quicumque negligens inde inuentus fuerit, præcipiemus vt ante noſtram præſentiam venire iubeatur, & rationem reddat, vtrum hoc quod iuſſimus facere noluerit, aut non potuerit: aut ſi aliqua re præpediente id facere non potuit, cur nobis ipſam impoſſibilitatem ad

tempus non adnuntiauit. Quia ſi ipſe hoc non voluit, aut ſuæ negligentiæ cauſa non potuit, nos talem inuenire volumus, qui hoc, quod iubemus, ſeruare velit aut poſſit.

XXXVI.

Volumus, vt ſicut in ſecundo capitulorum deceſſorum ac progenitorum noſtrorum continetur cap. XXIV. hæc capitula, quæ nunc & alio tempore conſultu fidelium noſtrorum à nobis conſtituta ſunt, à Cancellario noſtro Archiepiſcopi, & Comites eorum de proprijs ciuitatibus, modò aut per ſe, aut per ſuos Miſſos accipiant. & vnuſquiſque per ſuam diœceſim cæteris Epiſcopis, Abbatibus, Comitibus, aut alijs fidelibus noſtris ea tranſcribi faciant, & in ſuis comitatibus coram omnibus relegant, vt cunctis noſtra ordinatio & voluntas nota fieri poſſit. Cancellarius autem noſter nomina Epiſcoporum & Comitum, qui ea accipere curauerint, notet, & ea ad noſtram notitiam perferat, vt nullus hæc prætermittere præſumat.

XXXVII.

Et quoniam fideles noſtri in iſtis, quæ in Sequana fiunt, & in alijs operibus laborant, & heribergum noſtrum, quod præterito anno hîc fieri iuſſimus, homines de

illa parte Sequanæ in iſtas partes venientes, & de iſtis partibus in illas partes euntes deſtruxerunt, per occaſionem quia in illo contra debitam reuerentiam manere cœperunt: & nunc iſtud heribergum non ſine labore & diſpendio fidelium noſtrorum fieri fecimus: volumus, & expreſsè mandamus, vt ſicut nec in noſtro palatio, ita nec in iſto heribergo aliquis alius ſine noſtra iuſſione manere præſumat, nec illud aliquis deſtruat. Quod ſi aliquis præſumpſerit, & à cuſtodibus, quos ad hoc deputatos habemus, nobis notum factum fuerit, non ſine debita vindicta præſumptor euadet. Quia ſemper parati eſſe volumus, & vos paratos eſſe iubemus, vt in iſtis partibus, & in alijs quibuſcumque nobis neceſſe fuerit, & contra paganos, & contra alios quoſcumque, ſicut conſuetudo fuit, & veſtri anteceſſores noſtris anteceſſoribus auxilium præbuerunt, & vos nobis debitum & neceſſarium adiutorium exhibuiſtis: ita nunc & ſemper communiter ad Dei voluntatem, & ſanctæ Eccleſiæ, atque iſtius Chriſtianitatis defenſionem, & noſtram communem ſalutem, & pacem obtinendam & defendendam in omnibus, quantum Deus auxilium præ-

ſtare dignatus fuerit, parati ſemper & in omnibus ſimus.

ET POST HÆC OMNIA LECTA.

CAP. I. MONEMVS fidelitatem veſtram, vt hæc firmiter obſeruetis, & ſemper ſicut Dei & noſtri dilecti fideles parati ſitis, vt ſi neceſſitas nobis euenerit, aut contra paganos, aut contra quoſcumque alios, vt ſtatim quando vnicuique nuntius venerit, aut nobis neceſſe audierit, ſine vlla dilatione hoſtiliter præparatus, in Dei & noſtrum ſeruitium ad communem & vtilitatem poſſit mouere, & certiſſimè nobis occurrere. Et volumus, & expreſsè mandamus, vt quicumque iſtis temporibus caſtella, & firmitates, & haias ſine noſtro verbo fecerint, Kalendis Auguſti omnes tales firmitates disfactas habeant: quia vicini & circummanentes exinde multas deprædationes & impedimenta ſuſtinent. Et qui eas disfacere non voluerint, Comites, in quorum comitatibus factæ ſunt, eas disfaciant. Et ſi aliquis eis contradixerit, ad tempus nobis notum facere curent. Qui ſi hoc, ſicut mandamus, adimplere neglexerint, ſciant quia, ſicut in iſtis capitulis, & capitularibus prædeceſſorum no-

ſtrorum continetur, tales Comites quæremus, & in illorum comitatibus conſtituemus, qui noſtrum mandatum facere velint & poſſint.

II. Et qui interpellatus eſt, vt hic aliquam cauſam debeat diffinire, inſtet vſquequo diffinita ſit ratio de qua interpellatus habetur. Et qui pro ſua cauſa hîc demorandi habet neceſſitatem, & ipſe nobiſcum ſtare poterit, quantum ei neceſſitas fuerit. Sed & vaſſalli noſtri cum tantis hominibus, ſicut eis commoditas fuerit, nobiſcum remaneant, & nobiſcum pergant.

III. Vos autem alij, ſed & ipſi qui nobiſcum remanebunt, in eundo, & in patria remanendo, & ad nos redeundo, pacem à nobis communiter confirmatam ſeruantes, ite cum Dei & noſtra gratia. Et Deus nobis concedat, vt citò, & per plures annos, ſani & læti nos inuicem videamus, & de Dei ſuper nos miſericordia & gratia gaudeamus.

XXXII.

Apud Tuſiacum.

HÆC QVÆ SEQVVNTVR capitula miſit domnus rex Karolus in Burgundiam, exequenda per Gauſlenum & Fulconem, & per VValtarium & Lantuuinum, de Tuſiaco, anno Incarnat. Dominicæ DCCCLXV.

In nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis, Karolus gratia Dei rex omnibus Epiſcopis, Abbatibus, Abbatiſſis, Comitibus, & vaſſis noſtris, ſeu cunctis Dei & noſtris fidelibus in regno Burgundiæ conſiſtentibus ſalutem.

VOLVMVS, & expreſsè præcipimus, vt in his quæ ſubiecta ſunt exequendis, & in alijs, quæ ad Dei voluntatem, & ſanctæ Eccleſiæ ſtatum, atque ad noſtram fidelitatem, & ad noſtrum honorem, ac ad regni ſoliditatem, necnon ad commune fidelium noſtrorum ſaluamentum pertinent, vnuſquiſque ſecundum quod ſuo

ordini & ſuæ perſonæ competit, iſtis Miſſis noſtris obedientes & adiutores in omnibus exiſtatis.

CAP. I.

VT ſicut noſtri infideles, & communes contrarij noſtri, ſe inuicem confirmauerunt ad noſtram contrarietatem, vt nullus de his quæ conſiderauerint ſuum parem diſcooperiat vel prodat, neque ad illa quæ adimplere volunt dimittat: ita fideles noſtri ſe confirment ad Dei voluntatem, & noſtram fidelitatem, & ad honorem & ſanctæ Eccleſiæ ſtatum, & regni vtilitatem, & illorum commune adiutorium & ſaluamentum. Et nùllus fidelium noſtrorum cuicumque infideli noſtro quocumque modo ſe coniungat, aut in aliquo faueat, vel in quacumque cauſa, in qua illum impedire potuerit, illi parcat, niſi ſtatim ad fidelitatem noſtram ſe conuertere voluerit. Et ſi pro certo agnoſcere potuerit qui contra iſtud capitulum fecerit, non nobis celet. Et ſi aliquis audierit, quòd pari ſuo fideli noſtro neceſſitas euenerit, aut euenire debeat, ad reſiſtendum infideli noſtro: non expectet vt illi hoc mandetur, ſed ſtatim ſit præparatus, ſicut Dei fi-

delis & noſter, ad ſuum parem in noſtra fidelitate adiuuandum; & quantam potuerit pergere feſtinet.

II.

Vt omnes, qui fidelitatem nobis adhuc promiſſam non habent, fidelitatem nobis promittant, ſicut in capitulis aui & patris noſtri continetur.

III.

Vt qui fidelitatem nobis promiſerunt, & poſt illud ſacramentum ad infideles noſtros in noſtrum damnum ſe coniunxerunt, proprietas illorum in noſtrum indominicatum recipiatur, donec ipſi per fideiuſſores in noſtram præſentiā veniant.

IV.

Vt nullus infidelium noſtrorum, qui liberi homines ſunt, in noſtro regno immorari, vel proprietatem habere permittatur, niſi fidelitatem nobis promiſerit, & noſter, aut noſtris fidelis homo deueniat.

V.

Vt illæ traditiones iniuſtæ, & à noſtris anteceſſoribus atque à nobis prohibitæ, quæ factæ ſunt aut mulieribus, aut matribus, aut quibuſcumque perſonis, vt liberiùs ipſi traditores noſtram infidelitatem perficere poſſint, aut iuſtitiam in co-

mitatibus non reddant, tanquam factæ non fuerint pro nihilo habeantur. Et ſicut ipſi ipſos alodes in ſua manu tenuiſſent, ita de ipſis alodibus fiat: & ſi neo ita ad fidelitatem noſtram, aut ad iuſtitiam reddendam adduci potuerint, ipſi alodes in noſtrum dominicatum recipiantur, & certa illorum deſcriptio nobis adportetur. Ipſi autem infideles noſtri in noſtro regno locum habere non permittantur. Similiter & de commendationibus quarumlibet facultatum vel pecuniarum fiat. Et ſi ad caſam Dei aliquid commendatum habent, ipſe Epiſcopus, vel rector Eccleſiæ, vbi commendatæ ſunt, aut illis præſentaliter in præſentia Miſſorum noſtrorum reddant qui eas commendauerunt, aut coram Miſſis noſtris ſigillentur, & ſub ſigillo cuſtodiantur, donec ipſi veniant qui eas commendauerunt, aut coram Miſſis noſtris illas recipiant, & perinde diſtringantur, vt ad fidelitatem noſtram, & ad pacem Eccleſiæ ac regni reuertantur.

VI.

Vt de iniuſtis commutationibus, quæ ad caſas Dei factæ ſunt ſine regia auctoritate, Miſſi noſtri requirant, vt eas diſſoluant, ſicut in Capitularibus aui & patris

noſtri continetur. Et ſi mortua manus, vel præceptum regium, ſuper eas interiacet, deſcribãtur diligenter atque fideliter qualiter factæ ſunt, & nobis Miſſi noſtri renuntient: & ſignatis ipſis præceptis, ſicut lex Romana præcipit, ad noſtram præſentiam deferri faciant, ſicut in Capitularibus progenitorum noſtrorũ continetur.

VII.

Quia, vt comperimus, plures à nobis petierunt alodes, & petentes parum plus inde acceperunt, volumus vt Miſſi noſtri hoc diligenter inquirant & deſcribant, & ipſos homines cum præceptis ad noſtram præſentiam venire faciant.

VIII.

Vt Miſſi noſtri de omnibus cenſibus, vel paraueredis, quos Franci homines ad regiam poteſtatem exſoluere debent, inquirant, & vbi per neglectum dimiſſum eſt, exſolui faciant, & diligenter de ſingulis comitatibus cuncta deſcribant, & nobis renuntient. Similiter & de cæteris cenſalibus, & de rebus ad caſas Dei traditis, vnde cenſus ad partem regis exiuit antiquitus. Et ſi aliquis aliquam auctoritatem regiam inde oſtẽderit, ad noſtram præſentiam ipſam auctoritatem deferri faciant.

IX.

Vt Miſſi noſtri de locis ad clauſtra canonicorum, vel monachorum, vbi neceſſe fuerit, noſtra auctoritate exequantur, ſicut in Capitularibus aui & patris noſtri continetur.

X.

Vt de nonis & decimis ad caſas Dei reddendis Miſſi noſtri exequantur, ſicut in præfatis Capitularibus continetur.

XI.

Vt de vno manſo ad Eccleſiam dato nullus cenſus, neque caballi paſtus, à ſenioribus de preſbyteris requiratur, ſicut in præfato Capitulari continetur. Sed neque de terrulis, ac vineolis pro loco ſepulturæ ad eaſdem Eccleſias datis: neque de decimis, ſicut in canonibus, & in præfatis capitularibus continetur. Et vbi inuentum fuerit à Miſſis noſtris, quòd ſeniores ſine conſcientia Epiſcoporum preſbyteros de Eccleſijs eijciunt, vel in Eccleſijs ſtatuunt; Miſſi noſtri, ſicut in præfatis capitularibus continetur, inde faciant. Et Epiſcopi de clericis hominum noſtrorum ita faciant, ſicut in eiſdem Capitularibus continetur.

XII.

Vt Miſſi noſtri iuſtitias, quantum temporis qualitas permiſerit, omnibus indi-

gentibus faciant: & quod modo pro qualitate vel breuitate temporis facere non potuerint, Comitibus commendent, vt tempore congruo eis legem & iuſtitiam faciant. Et in ſuis memorialibus adnotent, de quibus Comitibus commendauerunt: vt ſi iterum illi homines ſe reclamauerint, quòd iuſtitiam habere non potuerunt, nos ipſi inueſtigemus, & decernamus quare hoc ipſi Comites dimiſerunt.

XIII.

Vt ſi infideles noſtri ſe adunauerint ad deuaſtationem regni noſtri, fideles noſtri, tam Epiſcopi, quàm Abbates, & Comites, & Abbatiſſarum homines, ſed & ipſi Comites, ac vaſſi noſtri, ſeu cæteri quique fideles Dei ac noſtri de vno miſſatico ſe in vnum adunare procurent. & Miſſi noſtri de ipſo miſſatico prouidentiam habeant, qualiter vnuſquiſque Epiſcopus, vel Abbas, ſeu Abbatiſſa, cum omni plenitudine & neceſſario hoſtili apparatu, & ad tempus ſuos homines illuc tranſmiſerit, cum guntfanonario, qui de ſuis paribus cum Miſſis noſtris rationem habeat: & qualiter ipſi Comites, & vaſſi noſtri, ſeu cæteri quique Dei fideles ad hoc occurrerint, nobis ſcripto renuntient. Et ſi de

vno miſſatico ad hoc præualere non potuerint, ad alium miſſaticum celeriter miſſos ſuos dirigant, & omnes, ſicut prædiximus, de alio miſſatico ad illos qui indigent præparati occurrant. Et ſi illi duo miſſatici ad hoc non ſuffecerint, nobis ad tempus hoc mandent, qualiter aut per nos, aut per filium noſtrum, aut ſicut viderimus, eis neceſſarium ſolatium tranſmittamus, quatenus in regno noſtro nullus noſter infidelis vel contrarius locum nocendi habeat.

XIV.

Vt quia, ſicut audiuimus, quidam in domibus ſuis reſident, quamdiu pacem habere poſſunt, & cùm neceſſitas venit, dicunt ſe in noſtrum venire ſeruitium: nolumus, vt aliquis de his, quì in illa terra manent, & eam contra inimicos noſtros defendere debent, deinceps hanc occaſionem habeat. Sed cùm neceſſitas fuerit, ſicut prædiximus, ad Miſſos noſtros, & ad pares ſuos occurrant. & ſi quem ſpecialiter ad nos venire mandauerimus, aut ipſe nobis neceſſariam cauſam de noſtra fidelitate nuntiare voluerit, plenitudinem hominum ſuorum illic ad noſtram fidelitatem exequendam dimittat, & Miſſis noſtris vel paribus ſuis hoc notum faciat. Aliter au-

tem in nullam partem de illa terra pergat, niſi cum communi conſilio & commendatione Miſſorum noſtrorum, aut reliquorum fidelium noſtrorum, qui illam terram defendere debent. Et Miſſi noſtri, cũ Epiſcopis & Comitibus, ac vaſſis noſtris, qui ſuper aquas commanẽt, per quas infideles noſtri ad regnum noſtrum tranſeunt, ordinent qualiter illæ naues cuſtodiantur, ne infideles noſtri ad regnum noſtrum deuaſtandum tranſire poſſint. Et per cuius neglectum ipſæ naues poſtea bene cuſtoditæ non fuerint, nobis renuntietur, vt nos decernamus, qualiter de illo contemptore præcepti noſtri quaſi de proditore patriæ agi debeat. XV.

Vt ſi Miſſi noſtri talem cauſam in illa terra inuenerint, quam ad debitum finem, nec per iſta capitula, nec per capitula progenitorum noſtrorum, neque per legalia capitula perducere poſſint, nobis rationabiliter & veraciter remandare procurent, vt nos illis remandemus qualiter inde agere debeant. XVI.

Vt miniſtrì Comitum in vnoquoque comitatu diſpenſam Miſſorum noſtrorum, à quibuſcumque dari debet, recipiant, ſicut in tractoria noſtra continetur; & ipſi

miniſterialibus miniſtrorum noſtrorum eam reddant. Miſſi autem noſtri prouideant, ne pro hac occaſione inde miniſtri Comitum amplius, niſi quantum in tractoria noſtra continetur, inde exigant.

Anno incarnationis dominicæ DCCCLXV. XI. *Kalend. Martij, hæc quæ ſequuntur, Hludouuicus & Karolus reges in Tuſiaco villa populo adnuntiauerunt.*

SICVT vos, & plures alios audiſſe credimus, iam ſecundò & tertiò in iſto tempore conuenire inſimul propoſuimus: ſed varijs occupationibus præpedientibus, hoc vſque modo implere nequiuimus. Nunc quia, Deo gratias, inſimul conuenimus, volumus vos ſcire, quoniam ad nullius deceptionem, vel condemnationem, neque pro vlla indebita cupiditate inſimul conuenimus. Propter quæ autem, excepto debito ac fraterno deſiderio, vt nos inuicem dilectione mutua videremus, noſter conuentus fuerit, vobis nota facere volumus: & quæ Deo placita, & nobis ac fidelibus noſtris ſalubria, & proficua ſunt, vnà cum Dei adiutorio & veſtro, ac cæte-

rorum communium fidelium noſtrorum conſilio & auxilio, tenere immutabiliter, & augere vtiliter volumus.

CAP. I.

PRIMO noſtras, & ſanctæ Dei Eccleſię, ac regni nobis commiſſi neceſſitates, fraternè & ſincera mente ad inuicem expoſuimus.

II. Illa, quæ nuper cum fidelium noſtrorum conſilio apud Confluentes inter nos confirmata fuerunt, diligenter rememorauimus, quæ inuiolabiliter adiuuante Domino conſeruabimus.

III. Sicut Deus hoc in corde noſtro videt, volumus & vos ſcire, quoniam de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta adunati, id eſt vnanimes effecti ſumus, quantum ipſe dederit, à quo eſt omne datum optimum, & omne donum perfectum, ad Dei voluntatem, & noſtrum communem honorem & ſaluamentum, & ad ſanctæ Dei Eccleſiæ ſtatum, & ſacerdotum ac ſeruorum eius debitum honorem & vigorem, ac regni nobis à Deo commiſſi ſoliditatem reſtituendam & conſeruandam: vt Eccleſia & regnum, quod Deus in manus progenitorum noſtrorũ adunauit, & nobis miſericordia ſua commiſit, in noſtro tempore neceſſariam defenſionem

defenſionem & tuitionem, & honorem atque ſoliditatem habeat.

IV. Quoniam, ſicut dicit ſancta ſcriptura, qui ſuorum & maximè domeſticorum curam non habet, fidem negauit, & eſt infideli deterior, conſiderauimus & confirmauimus in fide noſtra inter nos de vxoribus & filijs noſtris, qui ita fideliter nobis ſubditi & obedientes fuerint, ſicut filij patribus & ſuis ſenioribus eſſe debent. vt vnuſquiſque noſtrûm alterius filios ſicut proprios in vera dilectione habeat: & qui ſuperſtes de nobis alteri fuerit, illius qui deceſſerit vxori & filijs, ſicut inter nos conuenit, debitum & neceſſarium adiutorium præſtet & fidem conſeruet.

V. Conſiderauimus & ſtatuimus, vt communes fideles noſtri, quorum conſilio & auxilio ſanctam Dei Eccleſiam, & regnum nobis commiſſum gubernare debemus, debitum honorem & ſaluamentum habeant. & ipſi ad Dei voluntatem & vigorem & ſaluamentum, & ad ſanctæ Dei Eccleſiæ ſtatum, & ad regni ſoliditatem & defenſionem, qualiter populus in regno noſtro legem & iuſtitiã, & pacem ac tranquillitatem habeat, de corde puro & conſcientia bona, & fide non ficta, fideli con-

ſilio & auxilio nobis ſint in omnibus adiutores. Et ſi aliquis, quod abſit, ab hoc deuiare tentauerit, vnanimiter vt ad hoc redeat illum conuertere decertemus. & ſi ad hoc reduci non potuerit, vnanimiter ſtudeamus, vt vel ſibi ſoli noceat, & contra hoc quod ſalubriter conſeruare debemus, non poſſit damnabiliter agere. Et omnes, tam nobis amici, quàm & contrarij, certiſſimum teneant, quoniam qui contra quemlibet noſtrûm quiddam aduerſi machinatus vel molitus fuerit, apud aliũ locũ familiaritatis & amicitiæ non habebit.

VI. Vos ſcitis, qualiter nepos noſter Hlotharius, per ſuam iuuẽtutem, & per leuium hominum conſenſum & hortamentum, & etiam per eorum fauorem, qui illum ſaluare debuerant, fecit & facit contra illam legem, quam Deus primò in paradiſo primis hominibus dedit. & quam in Euangelio per præſentiam carnis cum hominibus habitans renouauit, & confirmauit: quæ ad omnes homines pertinet, qui ſecundum Deum legitimo vtuntur coniugio. Vnde & vniuerſalis Eccleſia Dei pulſatur, & ſacerdotes ſunt dehonorati, & populus Chriſtianus ſicut de mali morbi contagio eſt maculatus. Propterea quod

Deus dixit, *Diliges proximum tuum ſicut teipſum*.&,ſicut ſcriptum eſt, *Ipſe os noſtrum & caro noſtra eſt*. & Eccleſia nobis & illi commiſſa, & regnum vnum eſt, & populus ac Chriſtianitas vna: conſiderauimus vt ad illum Miſſos noſtros mittamus, & ei tale conſilium demus, qualiter & ipſe coram Deo, & coram ſæculo honoratus eſſe valeat, & Eccleſia,& regnum, quod illi ad ſaluationem commiſſum eſt, ſolidum eſſe poſſit, & populus Dei ſaluus ſit,& legem ac iuſtitiam, & pacem ac tranquillitatem habeat.

VII. Quia etiam ipſe ſuos Miſſos ad nos tranſmiſit quaſi conſilium quærens, per noſtros Miſſos, & de his vnde nobis mandauit, quantum nobis Dominus dedit, ei verum & ſincerum conſilium remandamus, & talem voluntatem noſtram eſſe erga eum, ſicut vobis dicimus, illi per eoſdem Miſſos noſtros mandamus.

XXXIII.

Apud S. Arnulſum.

ANNO INCARNATIONIS Dominicæ DCCCLXVIII. *Indictione prima, Metis ciuitate, apud S. Arnulſum, hæ pactiones inter Hludouuicum & Karolum glorioſos reges factæ ſunt, his præſentibus, Hincmaro Archiepiſcopo, Luitberto Archiepiſcopo, Altfrido Epiſcopo, item Hincmaro Epiſcopo, VVitgario Epiſcopo, Odone Epiſcopo, regni Karoli glorioſi regis* XXIX.

AMODO & deinceps, ad Dei voluntatem, & ſanctæ Eccleſiæ reſtaurationem & honorem atque defenſionem, & ad noſtrum communem honorem & ſaluamentum atque profectum, & ad ſaluationem ac pacem Chriſtiani populi nobis commiſſi, iſti fratri meo Karolo & conſilio & auxilio in vera fraternitate, quantum Deus mihi ſcire & poſſe dederit, fi-

delis adiutor ero. Et ſi Deus nobis amplius adhuc de regnis nepotum noſtrorum donauerit; & in acquirendo, ac in diuidendo, ſicuti plus æqualiter, aut nos, aut noſtri communes fideles inuenerint, quos communi conſenſu elegerimus, & in ipſa diuiſione conſentiendo, & in habendo, & in conſeruando atque defendendo, tam iſtud quod habemus, quàm & quod nobis de præfatis regnis Dominus conceſſerit, abſque doloſitate, aut deceptione, vel ſuperabreptione, illi ſincerus auxiliator & cooperator ero, ſicut verus frater vero fratri per rectum eſſe debet: in hoc vt ipſe ſimiliter erga me conſeruet. Mundeburdem autem, & defenſionem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ pariter conſeruabimus: in hoc vt Romani Pontifices nobis debitum honorem conſeruent, ſicut eorum anteceſſores noſtris anteceſſoribus conſeruauerunt. ſi me Deus adiuuet, & iſti ſancti.

Similiter & Karolus Hludouuico promiſit.

ſunt, vel deinceps fuerint, ſalua æquitatis ratione, ita ſub immunitate permaneant. Archiepiſcopi quoque, & Epiſcopi, & cæteri ſacerdotes, ac ſerui & ancillæ Dei, quique vel quæque in ordinis ſui dignitate honorem atque immunitatem ſecundum ſacras leges & canones habeant.

II.

Vt ab Archiepiſcopis, & Epiſcopis, & ab alijs fidelibus noſtris, honor regius & poteſtas, ac debita obedientia, atque adiutorium ad regnum noſtrum continendum & defenſandum, nobis in omnibus ſecundum vniuſcuiuſque ordinem & dignitatatem atque poſſibilitatem, ſicut tempore anteceſſorum noſtrorum iuſtè & rationabiliter conſueuerat, exhibeatur.

III.

Vt omnes noſtri fideles veraciter ſint de nobis ſecuri, quia quantum ſciero, & iuſtè ac rationabiliter potuero, Domino adiuuante, vnumquemque ſecundum ſui ordinis dignitatem & perſonam honorare & ſaluare, & honoratum, ac ſaluatum conſeruare volo, & vnicuique eorum in ſuo ordine, ſecundum ſibi competentes leges, tam mundanas quàm eccleſiaſticas, rectam rationem & iuſtitiam conſeruabo:

&c nullum fidelium noſtrorum contra legem & iuſtitiam, vel auctoritatem ac iuſtam rationem, aut damnabo, aut dehonorabo, aut opprimam, aut indebitis machinationibus affligam: & legem, vt prædiximus, vnicuique competentem, ſicut anteceſſores ſui tempore anteceſſorum meorum habuerunt, in omni dignitate & ordine, adiuuante Domino, conſeruaturum perdono, cuilibet duntaxat ex eis, qui mihi fideles & obedientes, ac veri adiutores atque cooperatores, iuxta ſuum miniſterium & perſonam, conſilio & auxilio, ſecundum ſuum ſcire & poſſe, & ſecundum Deum ac ſecundum ſæculum fuerint, ſicut per rectum vnuſquiſque in ſuo ordine & ſtatu, regi ſuo ſeniori eſſe debet. Et capitula, quæ auus & pater noſter pro ſtatu & munine ſanctæ Dei Eccleſiæ ac miniſtrorum eius, & pro pace ac iuſtitiā populi, & quiete regni conſtituerunt; & quæ nos cum fratribus noſtris regibus, & noſtris ac eorum fidelibus communiter conſtituimus: ſed & quæ nos conſilio & conſenſu Epiſcoporum, ac cæterorum Dei & noſtrorum fidelium, pro ſupraſcripis cauſis in diuerſis placitis noſtris conſeruāda ſtatuimus, permanere in conuulſa decernimus.

IV.

Vt quia regia noſtra poteſtas hoc, adiuuante Domino, exequi per omnia cupit, regni miniſtri,quantum Deus ſcire & poſſe illis donauerit, Epiſcopis & cæteris ſacerdotibus, ac ſeruis & ancillis Dei,vt ſuũ miniſterium implere poſſint, ſicut ab anteceſſoribus noſtris imperatoribus & regibus, & à nobis conſtitutum eſt, adiutorium præſtent: & ſanctis Eccleſijs, & ſacerdotibus, ac ſeruis & ancillis Dei, ſecundum ſacras leges,tam mundanas quàm eccleſiaſticas,& ſecundum capitula aui & patris noſtri,ac noſtra, debitum honorem & immunitatem cõſeruent & exhibeant, vt quietè pro ſtabilitate regni ac noſtra & illorum ſalute Dominum exorare poſſint.

V.

Vt Epiſcopi Comitibus, Miſſis,& vaſſis noſtris, ſed & ipſis ſuis ſubditis,tam clericis quàm laicis, & Comitum ac vaſſallorum noſtrorum hominibus, paternam benignitatem ſecundum ſuum miniſterium & debitum honorem ac legem & iuſtitiam, vnicuique ſecundũ ſuum ordinẽ ac dignitatem impẽdant & conſeruent,ſicut ſacræ leges, tam mundanæ quàm eccleſiaſticæ, & capitula aui & patris noſtri decernunt,

& ſicut iuſta & rationabilis cõſuetudo fuit. Similiter Comites, & Miſſi, ac vaſſi noſtri, Epiſcopis ac preſbyteris debitã reuerentiã, & vaſſallis Epiſcoporum legem & iuſtitiam, & debitum honorem impendant, ſecundum præfatas leges, & præfata capitula, ac præfatam conſuetudinem. VI.

Vt ſi Epiſcopi ſuis clericis iniuſtè fecerint, ſecundum quod ſacri canones & ſacræ leges, quas Eccleſia Catholica probat & ſeruat, præfigunt, hoc eorum iudicio, quorum intereſt, emendare procurent.

VII.

Vt ſi Epiſcopi ſuis laicis iniuſtè fecerint, & ipſi laici ſe ad nos inde reclamauerint, noſtræ regiæ poteſtati ſecundum noſtrum & ſuum miniſterium ipſi Archiepiſcopi & Epiſcopi obediant, vt ſecundum ſanctos canones, & iuxta leges quas Eccleſia Catholica probat & ſeruat, & ſecundum capitula aui & patris noſtri, hoc emendare curent, & ſicut temporibus aui & patris noſtri iuſta & rationabilis conſuetudo fuit.

VIII.

Vt preſbyteri parrochianis ſuis ſenioribus debitam reuerentiam & competentem honorem atque obſequium ſecundum ſuum miniſterium impendant, ſicut

in legibus ſacris, & in præfatis capitulis continetur; & ſicut temporibus aui & patris noſtri iuſta & rationabilis conſuetudo fuit. Quòd ſi ipſi preſbyteri non fecerint, ſeniores illorum Epiſcopis, non per occaſionem aut malitiam, ſed per rationem & veritatem, hoc innoteſcere ſtudeant: & Epiſcopi preſbyteros ſecundum ſuum miniſterium & leges eccleſiaſticas taliter caſtigent, vt hoc illos emendare delectet. qualiter cum neceſſaria benignitatis concordia, & illi pro ſenioribus ſuis orare, & ſeniores illorum ſacra officia & diuina myſteria puro corde per illos ſuſcipere poſſint.

IX.

Vt ſi Abbates, vel Abbatiſſæ, aut Comites, ſeu vaſſi noſtri, aut cæteri laici, clericos probabilis vitæ & doctrinæ Epiſcopis canonicè conſeruandos, ſuiſque in Eccleſijs conſtituendos obtulerint, nulla qualibet occaſione eos Epiſcopi vel miniſtri eorum reijciant: & Epiſcopi præuideant quem honorem preſbyteri pro Eccleſijs ſuis ſenioribus ſuis tribuere debent. & Epiſcopi parrochias & decimas antiquis Eccleſijs ſeruent. & ſeniores immunitatem de manſo ad Eccleſiam dato conſeruent. & non ſine auctoritate vel con-

ſenſu Epiſcoporum preſbyteri in quibuſlibet Eccleſijs conſtituantur, vel compellantur, ſicut in primo libro capitulorum aui & patris noſtri, & ſicut in capitulis patris noſtris anno XVI. imperij eius factis continetur. Et ſenioribus preſbyterorum hoc ſufficiat, & amplius per ingenioſas machinationes à preſbyteris non exigant vel exquirant, niſi ſicut in eiſdem capitulis aui & patris noſtri, ac noſtris eſt conſtitutum, ne Deum offendant, & pro lucro terreno, quod abſit, ſuas animas perdant, & noſtram inſenſam incurrant, ac poſt debitam emendationem dignam harmſcaram à nobis diſpoſitam ſuſtineant. Et Epiſcopi tam ſeniores preſbyterorum, quàm preſbyteros, ſed & ſeipſos cuſtodiant: ne laici per ignorantiam, & preſbyteri per neceſſitatem, & ipſi Epiſcopi, vel miniſtri eorum, per cupiditatẽ & auaritiam, quod abſit, in ſimoniacam hæreſim cadant: quia vt ſanctus Gregorius dicit, qui præmio, vel gratia, aut ſupplicatione indebita, ad ſacros ordines accedit vt promoueatur, hæreticus à domino deputatur, tam ille qui promouetur, quàm ille à quo taliter promouetur. & qui pro tali ordinatione inlicita quolibet malo ingenio, quod

Deum latere non poteſt, aliquid dederit vel acceperit, vel mediator factus fuerit, à Deo, ſicut canones Dei ſpiritu conditi demonſtrant, condemnatur per illorum iudicium, qui cum Deo in cœlis regnant, & in terris miraculis coruſcant. Damnantur vtique in præſenti ſæculo, comburendi igne perpetuo, tales negotiatores praui, cùm quod iuſtè bene meritis dare gratis debent, iuſtitiam, ſicut Iudas Chriſtum, qui (vt dicit Apoſtolus) factus eſt nobis à Deo iuſtitia, vendidit, ita & iſti Deum patrem omnipotentem, & eandem iuſtitiam Chriſtum, atque conſubſtantialem illis ſanctum Spiritum, qui per impoſitionem manuum ſacerdotalium hominibus tribuitur, quoniam ſanctæ Trinitatis vna eſt natura, voluntas, & operatio, gradus eccleſiaſticos temporali commodo dantes, vel accipientes vendunt. & qui pretium proinde donant, emunt peccatum, & hæretici fiunt: & qui præmium proinde accipiunt, ſicut idem ſanctus demonſtrat Gregorius, facti & ipſi hæretici eos malitiæ ſuæ gladijs occidunt, quos viuificare orationis ſuæ interceſſione debuerunt.

X.

Vt nemo Epiſcopus, nemo preſbyter

excommunicet aliquem, antequam cauſa probetur, propter quam eccleſiaſtici canones hoc fieri iubent, & donec illum qui peccauit, & inde aut ſponte confeſſus, aut apertè conuictus fuerit, ſecundum euangelicum præceptum, vt ad emendationem & pœnitentiam redeat, commonitum habeat. Qui peccator, ſi commonitus de certa & manifeſta cauſa, vt ad emendationem & correptionem redeat, inobediens & incorrigibilis permanſerit, & ad emendationem redire noluerit, & excommunicationem canonicam de cauſis deſignatis & manifeſtis paruipenderit: regiam vel reipublicæ poteſtatem per ſe vel per miniſtros ſuos, aut per literas ſuas Epiſcopus adeat, vt conſtringatur, quatenus ad emendationem ac pœnitentiam iſdem peccator redeat. ne dicatur nobis à Domino, quod olim populo veteri ab eo legimus dictum, *Anathema in medio tui: non poteris ſtare coram inimicis tuis.* Si autem idem peccator de manifeſta & comprobata, vel à ſe ſponte confeſſa cauſa ad pœnitentiam venire voluerit: ſed ipſam pœnitentiam propter faidam ſecundum canones ſuſcipere & quietè agere non potuerit: Epiſcopus per ſe, vel per miniſtros, aut per literas ſuas,

regiam noſtram, vel reipublicæ noſtræ poteſtatem adeat, vt ipſa faida ſecundum conſtitutionem aui & patris noſtri legaliter pacificetur, aut iuxta leges, ſecundum quas in alijs regionibus quilibet viuunt, ſedetur: & tunc peccator medicinam pœnitentiæ ſecundum ſacros canones cum pia & ſalubri diſcretione ſecundum regulas ſacras ſuſcipiat, & peragat, & reconciliationem atque communionem percipiat, ſicut in eiſdem ſacris regulis diſcretiſſimè & miſericorditer continetur.

XI.

Vt Comites, & miſſi, ac vaſſi noſtri, & miniſteriales regni noſtri, vnuſquiſque ſecundum ordinem ad dignitatem, ac poſſibilitatem ſuam, pacem & iuſtitiam in ſuis miniſterijs faciant, & iuſtè omnes ſub Dei reſpectu iudicent, attendentes quòd Dominus iudicantibus dicit, *In quo iudicio iudicaueritis, iudicabitur de vobis.* Matt.7.2. &, *Beati qui cuſtodiunt iudicium, & faciunt iuſtitiam in omni tempore.* Pſal.105.3.

XII.

Vt Epiſcopi, atque Abbates, & Comites, ac vaſſi noſtri, & omnes fideles laici, concordi dilectione & vnanimi voluntate, ad Dei, & ſanctæ Eccleſiæ, ac noſtrum & regni noſtri honorem & ſtatum, atque

communem noſtram ſaluationem, ſine inuidia & maliuolentia, atque indebita contentione, communiter decertare procurent, vt pax & iuſtitia, & vera cum Dei voluntate concordia inter nos omnes, & in regno noſtro maneat: quia ſicut ſancta ſcriptura dicit: *Iuſtitia eleuat gentem, miſeros facit populos peccatum.* & vbi non eſt vera cum Dei voluntate concordia, ibi niſi ad iudicium non habitat Deus, qui, ſicut pſalmus dicit, *facit vnanimes habitare in domo*, ideſt in ſancta Eccleſia. in qua fideliter conſiſtentibus ſpiritum caritatis infundit, qui propter nimiam caritatem ſuam qua dilexit nos, tradidit ſemetipſum pro nobis, & cùm eſſemus mortui in peccatis noſtris, conuiuificauit nos in ſemetipſo, vt eſſemus ſancti & immaculati in conſpectu eius in caritate, & ſimus ſecutores bonorum operum, in quibus cum fide recta perſeuerantes perueniamus omnes, ipſo præueniente, adiuuante, & ſubſequente, ad regna cœlorum.

Prou 14. 34.

ADNVNTIATIO KAROLI REGIS.

CAP. I. Volumus vos ſcire, quia ſecundum conſuetudinem anteceſſorum noſtrorum

ſtrorum conſiderauimus in hoc placito, cum Epiſcopis & cæteris fidelibus noſtris, de honore ſanctæ eccleſiæ, & Epiſcoporum, ac cæterorum ſeruorum Dei, vt debitum honorem habeant, ſicut tempore anteceſſorum noſtrorum habuerunt. & hominibus fidelibus noſtris, vnicuique in ſuo ordine, legem & iuſtitiam conſeruabimus, ſicut eorum anteceſſores tempore anteceſſorum noſtrorum habuerunt.

II. Et volumus atque iubemus, vt vaſſalli Epiſcoporum, Abbatum, & Abbatiſſarum, atque Comitum & vaſſorum noſtrorum, talem legem & iuſtitiam apud ſeniores ſuos habeant, ſicut eorum anteceſſores apud illorum ſeniores tempore anteceſſorum habuerunt. Et ſi aliquis Epiſcopus, Abbas, aut Abbatiſſa, vel Comes ac vaſſus noſter, ſuo homini contra rectum & iuſtitiam fecerit, & ſe indè ad nos reclamauerit, ſciat quia ſicut ratio & lex atque iuſtitia eſt, hoc emendare faciemus.

III. Et volumus atque iubemus, vt Epiſcopi atque Abbates, Comites ac vaſſi noſtri, concordi dilectione & vnanimi voluntate, ad Dei & ſanctæ Eccleſiæ, ac noſtrum & regni noſtri honorem, & ſtatum,

atque communem noſtram ſaluationem decertare procurēt, vt pax & iuſtitia, & vera cum Dei voluntate concordia, inter nos omnes, & in regno noſtro maneat: & omnes ita ſint ſemper parati, vt ſi nobis neceſſitas euenerit, ad defenſionem patriæ contra paganos, aut contra alios Dei & noſtros inimicos, ſicut conſuetudo fuit tempore anteceſſorum noſtrorum, abſque mora, ſtatim vt eis nuntiatum fuerit, poſſint venire.

IV. Et volumus vt ſciatis, quia commendauimus, vt vnuſquiſque de ſua opera tale certamen habeat, ſicut ſcit neceſſe eſſe ad defenſionem iſtius ſanctæ Dei Eccleſiæ, ſecundum noſtram commendationem. Gratias vobis agimus, quia fideliter ſecundum noſtram commendationem in noſtro veniſtis ſeruitio. Et ite cum Dei gratia ſani & ſalui, & Deus nobis concedat, vt iterum cum ſanitate & gaudio ad ua m voluntatem reconiungamur.

XXXV.

Quando Karolus rex Metis coronatus eſt in regno Hlotharij.

ANNO INCARNATIONIS Dominicæ DCCCLXIX. *Indictione* II. V. *Idus Septembris, Metis ciuitate in Eccleſia S. Stephani martyris, hæc quæ ſequuntur capitula Aduentius Epiſcopus ipſius ciuitatis coram rege, & Epiſcopis qui adfuerunt, publicè populo & ſcripto, & verbis denuntiauit.*

CAP. I.

VOs ſcitis, & multis in plurimis regnis eſt cognitum, quantos & quales euentus tempore ſenioris noſtri, quem hactenus habuimus, pro cauſis notiſſimis communiter ſuſtinuimus, & quanto dolore, quantaque anguſtia de illius infauſta morte nuper cordibus perculſi ſumus. Vnde vnicum refugium, & ſingulariter ſalu-

bre conſilium, rege & principe noſtro deſtituti ac deſolati, nobis omnibus eſſe conſiderauimus, vt ieiunijs & orationibus ad eum nos conuerteremus, qui eſt adiutor in opportunitatibus in tribulatione, & cuius eſt conſilium, ac cuius eſt regnum, & vt ſcriptum eſt, cui voluerit dabit illud. & in cuius manu corda ſunt regum, & facit vnanimes habitare in domo, ſoluens mediũ parietem, & faciens vtraque vnum: deprecantes ipſius miſericordiam, vt daret nobis regem ac principem ſecundum cor ſuum, qui in iudicio & iuſtitia nos in omni ordine ac profeſſione regeret, ſaluaret, atque defenderet iuxta voluntatem eius, & corda omnium noſtrorum vnaniminiter in eum inclinaret atque vniret. quem ipſe ad ſalutem & profectum noſtrum præſcitum & electum atque prædeſtinatum habeat ſecundum miſericordiam ſuam.

II.

Quia denique voluntatem Dei, qui voluntatem timentium ſe facit, & deprecationes eorum exaudit, in concordi vnanimitate noſtra videmus hunc regni huius hæredem eſſe legitimum, cui nos ſponte commiſimus, domnum videlicet præſentem regem ac principem noſtrum Karo-

lum, vt nobis præſit & proſit : videtur nobis, ſi vobis placet, vt ſicut poſt illius verba vobis manifeſtabimus, ſigno certiſſimo demonſtremus, quia illum à Deo electum & nobis datum principem credimus, & eidem largitori Deo ex ſuis beneficijs non ſimus ingrati ; ſed gratiarum actiones illi referentes, oremus quatenus & eum nobis ad ſalutem & defenſionem ſanctæ ſuæ Eccleſiæ, & ad auxilium atque profectum omnium noſtrûm cum ſalute ac pace & tranquillitate nobis conſeruet diutius; & nos fideli deuotione illi obſequentes, atque optata ſaluatione fruentes ſub illius adminiſtratione in ſuo gubernet ſeruitio.

III.

Et ſi illi placet, dignum ipſi, & neceſſarium nobis eſſe videtur, vt ex eius ore audiamus, quod à Chriſtianiſſimo rege, fideli & vnanimi in ſeruitio illius populo, vnicuique in ſuo ordine, conuenit audire, ac deuota mente ſuſcipere.

Poſthæc rex Karolus hæc quæ ſequuntur per ſe in eadem Eccleſia cunctis qui affuerunt denuntiauit.

QVIA ſicut iſti venerabiles Epiſcopi

vnius ex ipſis voce dixerunt, & certis indicijs ex veſtra vnanimitate monſtrauerunt, & vos acclamaſtis, me Dei electione ad veſtram ſaluationem & profectum, atque regimen & gubernationem huc adueniſſe: ſciatis me honorem & cultum Dei atque ſanctarum Eccleſiarum, Domino adiuuante, conſeruare, & vnumquemque veſtrûm, ſecundum ſui ordinis dignitatem & perſonam, iuxta meum ſcire & poſſe honorare & ſaluare, & honoratum ac ſaluatum tenere velle, & vnicuique in ſuo ordine, ſecundum ſibi competentes leges tam eccleſiaſticas quàm mundanas, legem & iuſtitiam conſeruare. in hoc, vt honor regius & poteſtas, ac debita obedientia, atque adiutorium ad regnum mihi à Deo datum continendum & defenſandum, ab vnoquoque veſtrûm ſecundum ſuum ordinem & dignitatem atque poſſibilitatem mihi exhibeatur, ſicut veſtri anteceſſores fideliter, iuſtè, & rationabiliter meis anteceſſoribus exhibuerunt.

Et poſthæc Hincmarus Remorum Epiſcopus hæc quæ ſequuntur capitula, iubente ac poſtulante Aduentio ipſius ciuitatis Epiſcopo, ac cæteris Epiſcopis Treuirorum prouinciæ, Attone ſcilicet Eccleſiæ Viridunenſis Epiſcopo, & Arnulfo Tullenſis ciuitatis Epiſcopo, Francone Tungrenſis ciuitatis Epiſcopo, conhibentibus prouinciæ Remorum Epiſcopis, coram Epiſcopis & rege, cunctiſque qui adfuerunt, in eadem Eccleſia publicè denuntiauit.

CAP. I.

NE alicui forte videatur, incongruè ac præſumptioſè me, ac prouinciæ noſtræ venerabiles Coëpiſcopos facere, quoniam de altera prouincia ordinationi & cauſis huius prouinciæ nos immiſcemus: ſciat nos contra canones ſacros non agere, quoniam Remenſis & Treuerenſis Eccleſiæ in hac regione Belgica commiſſis Eccleſijs ſorores & comprouinciales habentur, ſicut auctoritas eccleſiaſtica, & antiquiſſima de-

monſtrat conſuetudo. Ac per hoc vnanimi conſenſu & ſynodalia iudicia exercere, & quæ à ſanctis patribus conſtituta ſunt debent concorditer cuſtodire, hac priuilegij conditione ſeruata, vt qui prior de Remenſi & Treuerenſi Epiſcopis fuit ordinatus, prior etiam habeatur.

II.

Et lex diuinitus inſpirata præcipit dicens: Deut.23.25. *Si tranſieris per meſſem amici tui colligens ſpicas, manu confricabis ad manducandum, falcem autem non mittas*, vel *falce non metas.* Meſſis eſt populus, vt Dominus monſtrat Matt.9.37. in Euangelio dicens: *Meſſis quidem eſt multa, operarij autem pauci; rogate dominum meſſis, vt mittat operarios in meſſem ſuam.* quia vos pro nobis Epiſcopis debetis orare, vt vobis digna poſſimus loqui. Meſſis autem amici, eſt populus in prouincia alteri Metropolitano commiſſa. Vnde vos hortando, quaſi manu operis confricando, ad Dei voluntatem & veſtram ſalutem in corpus vnitatis Eccleſiæ valemus & debemus traicere. In parrochianos autem prouinciarum alijs Metropolitanis commiſſarum falcem iudicij non mittimus: quia nec eſt vnde, nec noſtrum eſſe conſideramus.

III.

Eſt & alia cauſa, quia iſti venerabiles Domini & confratres noſtri prouinciæ iſtius Epiſcopi, non habentes metropolitanum Epiſcopum, exiguitatem noſtram ſic in ſuis, ſicut & in ſpecialibus noſtris cauſis, nos fraterna caritate iubent & commonent agere. Eſt ita, Domni fratres? Et reſponderunt ipſi Epiſcopi, Ita eſt.

IV.

Præter ea, quæ domnus Epiſcopus & frater noſter Aduentius vobis ex ſua & cæterorum ſuorum ac noſtrorum fratrum & venerabilium Epiſcoporum voce dixit, in hoc etiam animaduertere poteſtis voluntatem Dei eſſe, vt præſens domnus & rex noſter, qui in parte regni, quam hactenus tenet & tenuit, & nobis, ac Eccleſijs noſtris, & populo ſibi commiſſo vtiliter præeſt ac præfuit, & ſalubriter prodeſt & profuit, inde ad hunc locum Domino ducente peruenerit. Quò etiam vos eius inſpiratione confluxiſtis, & ipſi vos ſponte commendaſtis, cuius inſtinctu animantia omnia in arcam Noe, ſignificantem Eccleſiæ vnitatem, nullo cogente conuenerunt. quia ſanctæ memoriæ pater ſuus, domnus Hludouuicus pius Imperator Auguſtus, ex

progenie Hludouuici regis Francorum inclyti, per B. Remigij Francorum Apoſtoli catholicam prædicationem cum integra gente conuerſi, & cum tribus Francorum millibus, exceptis paruulis & mulieribus, vigilia ſancti Paſchæ in Remenſi metropoli baptizati, & cœlitus ſumpto chriſmate, vnde adhuc habemus, perunčti & in regem ſacrati, exortus per beatum Arnulfum, cuius carne idem Hludouuicus pius Auguſtus originem duxit carnis, & à Stephano Papa Romano, ante ſanctæ Dei genitricis & ſemper virginis Mariæ altare, Remi in Imperatorem eſt coronatus: & demum factione quorumdam terreno imperio deſtitutus, in prædictam regni partem, vnanimitate Epiſcoporum & fidelis populi, ante ſepulchrum S. Dionyſij eximij martyris Eccleſiæ ſanctæ eſt redditus, & in hac domo, ante hoc altare protomartyris Stephani, cuius nomen interpretatum reſonat coronatus, per Domini ſacerdotes, acclamatione fidelis populi, ſicut vidimus qui adfuimus, corona regni eſt imperio reſtitutus. Et quia, vt in hiſtorijs ſacris legimus, reges quando regna obtinuerunt, ſingulorum regnorum ſibi diademata impoſuerunt, non incongruum

videtur iſtis veneralibus Epiſcopis, ſi veſtræ vnanimitati placet, vt in obedientia regni, vnde vos ad illum ſponte conueniſtis, & vos ei commendaſtis, ſacerdotali miniſterio ante altare hoc coronetur, & ſacra vnctione Deo conſecretur. Quod ſi vobis placet, proprijs vocibus conſonate. Et in hoc conclamantibus omnibus, dixit idem Epiſcopus: Agamus ergo vnanimiter Deo gratias, decantantes Te Deum laudamus.

XXXVI.

Pactio Aquiſgranenſis.

ANNO INCARNATIONIS Domini noſtri Ieſu Chriſti DCCCLXX. *Indictione* III. *pridie nonas Martij, anno* XXXII. *Karoli glorioſi regis, Aquiſgrani palatio hæ pactiones inter ipſum & Hludouuicum regem fratrem ipſius factæ ſunt.*

INGELRAMNVS COMES ex parte Karoli regis.

SIc promitto ex parte ſenioris mei, quòd ſenior meus Karolus rex fratri ſuo Hludouuico regi talem portionem de regno Hlotharij regis conſentit habere, qualem aut ipſi iuſtiorem, & plus æqualiorem, aut communes fideles eorum inter ſe inuenerint. Nec eum in ipſa portione, vel in regno quod antea tenuit, per aliquam fraudem vel ſubreptionem decipiet, aut forconſiliabit, ſi frater ſuus Hludouuicus eandem firmitatem & fidelitatem, quam ex parte ſenioris mei illi habeo promiſſam, iſte frater ſuus Hludouuicus ſeniori meo ex parte ſua, quamdiu vixerit, inuiolabiliter ſeruauerit.

ITEM LEVTFRIDVS COMES ex parte Hludouuici regis.

*S*IC promitto ego ex parte ſenioris mei, quòd ſenior meus Hludouuicus rex fratri ſuo Karolo regi talem portionem de regno Hlotharij regis conſentit habere, qualem aut ipſi iuſtiorem, aut plus æqualiorem, aut communes fideles eorum inter ſe inuenerint. Nec eũ in ipſa portione,

vel in regno quod antea tenuit, per aliquam fraudem vel ſubreptionem decipiet, aut forconſiliabit: ſi frater ſuus Karolus eandem firmitatem & fidelitatem, quam ex parte ſenioris mei habeo promiſſam, iſte frater ſuus Karolus ſeniori meo ex ſua parte, quamdiu vixerit, inuiolabiliter ſeruauerit.

Hæc eadem. tertius Theodericus Comes ex parte glorioſi regis Karoli, & quartus Radulfus Comes ex parte Hludonuici proſecuti ſunt. Iſti præſentes fuerunt, Leutbertus Archiepiſcopus, Altfridus Epiſcopus, Odo Epiſcopus, Adalelmus Comes, Ingelramnus Comes, Luitfridus Comes, Theodericus Comes, item Adalelmus Comes.

XXXVII.

Diuiſio regni Lotharij.

ANNO INCARNATIONIS Dominicæ DCCCLXX. *regni Karoli* XXXIII. *Indictione* III. VI. *Idus Auguſti, inter glorioſos reges Karolum*

& Hludouuicum fuit hæc diuiſio regni facta, in Procaſpide ſuper fluuium Moſam.

ET HÆC EST PORTIO QVAM SIBI Hludouuicus accepit.

Coloniam.
Treueris.
Vtrech.
Stratſburch.
Baſulam.
Abbatiam Sueſtre.
Berch.
Niu monaſterium.
Caſtellum.
Indam.
S. Maximini.
Ephternacum.
Horream.
S. Gangulfi.
Fauerniacum.
Polemniacum.
Luxouium.
Luteram.
Balmam.
Offonis villam.
Megeni monaſteriũ.
S. Deodati.
Bodonis monaſteriũ
Stiuagium.
Romerici montem.
Morbach.
S. Gregorij.
Mauri monaſteriũ.
Eboresheim.
Homowa.
Maſonis monaſteriũ
Homburch
S. Stephani Straſtburch.
Erenſtein.
S. Vrſi in Salodoro.
Grandi vallem.
Altam petram.
Iuſtinam.
Vallem cluſæ.
Caſtellũ Carnones.
Heribodesheim.

Abbatiam de Aquis.
Hoenchirche.
Auguſtchirche.
Comitatum Teſtrebant.
Batua.
Hattuarias.
Maſau ſubterior de iſta parte.
Item Maſau ſuperior, quod de iſta parte eſt.
Liugas quod de iſta parte eſt.
Diſtrictum Aquēſe.
Diſtrictum Trectis.
In Ribuarias Comitatus v.
Megenenſium.
Bedagowa.
Nitachowa.
Sarachowa ſubterior.
Bleſitchowa.
Selme.
Albe chowa.
Suentiſium.
Calmontis.
Sarachowa ſuperior.
Odornenſe, quod Bernardus habuit.
Solocenſe.
Baſiniacum.
Elischowe.
Waraſch.
Scudingum.
Emaus.
Baſalchowa.
In Eliſatio Comitatus II.
De Friſia duas partes.

De regno quod Hlotharius habuit, ſuper iſtam diuiſionem, propter pacis & caritatis cuſtodiam, ſuperaddidimus iſtam adiectionem.

Ciuitatem Mettis, cum Abbatia S. Petri, & S. Martini, & Comitatu Moſlenſi,

cum omnibus villis in eo conſiſtentibus, tam dominicatis, quàm & vaſſallorum. De Arduerma, ſicut flumen Vrta ſurgit inter Biſlanc & Tumbas, ac decurrit in Moſam: & ſicut recta via pergit in Bedenſi, ſecundum quod communes fideles noſtri rectius inuenerint, excepto quod de Conduſtro eſt ad partem Orientis trans Vrtam. Et Abbatias Prumiam & Stabolau, cum omnibus villis dominicatis & vaſſallorum.

ET HÆC EST PORTIO QVAM Karolus de eodem regno ſibi accepit.

Lugdunum.	S. Martini in eodem loco.
Veſontium.	S. Augentij.
Viennam.	S. Marcelli.
Tungris.	S. Laurentij.
Tullum.	Leudenſi.
Viridunum.	Sennonem.
Cameracum.	Abbatiam Mellam.
Viuarias.	Melbarium.
Vcetia.	Laubias.
Montem Falconis.	S. Gaugerici.
S. Michaëlis.	S. Saluij.
Culdini monaſteriũ.	Criſpinno.
S. Mariæ in Biſinciono.	Foſſas Marilias.
	Hunulcurt.

Hunulcurt.
S. Geruaſij.
Maalinas.
Ledi.
Sumniacum.
Antonium.
Condatum.
Merrebecchi.
Ticliuinni.
Luitoſa.
Calmontis.
S. Maria in Deonāt.
Echa.
Andana.
Waſloi.
Altum montem.
Comitatum Texandrum.
In Brachanto comitatus IV.
Cameracenſium.
Hanioum.
Lomenſem.
In Haſbanio comitatus IV.
Maſau ſuperior de iſta parte Moſæ.
Maſau ſubterior, quantum de iſta parte eſt.
Liugas quod de iſta parte Moſæ eſt, & pertinet ad Velſatum.
Scarponinſe.
Viriduninſe.
Dulminſe.
Arlon.
Vaurenſe comitatus II.
Moſminſe.
Caſtricium.
Condruſt.
De Arduenna, ſicut flumen Vrta ſurgit inter Biſlanc & Tumbas, ac decurrit ex hac parte in Moſam: & ſicut recta via ex hac parte occidentis pergit in Bedenſi, ſecundum quod Miſſi noſtri rectius inuenerint.

Tullenſe.
Aliud Odornenſe, quod Termarus habuit.
Barrenſe.
Portenſe.
Salmoringum.
Lugdunenſe.
Viennenſe.
Viuarias.
Vcetiam.
De Friſia tertiam partem.

XXXVIII.

Apud Gundulfi villam.

ANNO INCARNATIONIS Dominicæ DCCCLXXIII. *Indictione* V. *quinto Idus Septembris, in placito generali apud Gundulfi villam, cùm Hludouuicus ſacramenta ſuperius ſcripta diſrupiſſet, & æquiuoco ſuo itidem Hludouuico Imperatori ſe coniunxiſſet, & ſacramenta quæ ſuperius ſcripta ſunt fieri iuſsiſſet, Jngilberga regina, & legatis ſedis Apoſtolicæ, Formoſo ſcilicet & Haderico, præſentibus, hac tempeſtate vrgente, Epiſcopi omnes ex regno glorioſi*

regis Karoli hanc profeßionem infra ſcriptam fecerunt, & omnes laici hoc ſacramentum ſimiliter infra ſcriptum iurauerunt.

PROFESSIO EPISCOPORVM.

QVANTVM ſciero & potuero, adiuuante Domino, conſilio & auxilio ſecundum meum miniſterium fidelis vobis adiutor ero, vt regnum, quod vobis Deus donauit vel donauerit, ad ipſius voluntatem, & ſanctæ Eccleſiæ ac debitum regium honorem veſtrum, & veſtram fideliumque veſtrorum ſaluationem, habere & obtinere poſſitis.

SACRAMENTVM LAICORVM.

QVANTVM ſciero & potuero, adiuuante Domino, conſilio & auxilio fidelis vobis adiutor ero, vt regnum quod habetis, ad Dei voluntatem, & ſanctæ Eccleſiæ & veſtrum honorem, atque ad veſtram ſaluationem continere poſſitis; & quod Deus adhuc vobis conceſſerit, adquirere, & contra omnes homines defendere valeatis.

XXXIX.

Apud Cariſiacum.

ANNO INCARNATIONIS Dominicæ DCCCLXXIII. *regni vero domni Karoli* XXXIII. *Indictione* V. *hæc capitula, quæ ſequuntur, ab eodem rege ſtatuta ſunt in placito generali apud Cariſiacum, omnium cum voluntate & conſenſu, & à præfato rege, & ab omnibus qui præſentes fuerunt confirmata.*

CAP. I.

QVIA neceſſe eſt, vt quod malæ rei increſcit, iterum recidatur; de conſtitutionibus anteceſſorum noſtrorum & noſtris, quæ in illorum & noſtris capitulis conſtitutæ ſunt, ad reſecanda mala, quæ ſpecialiter iterum remergunt, Miſſis & Comitibus noſtris firmiter exequenda proponimus. Id eſt, vt quando Miſſi vel Comites noſtri latronem, vel aliquem malefactorem, vel infidelem noſtrum forban-

nierint, hoc nobis in noſtro palatio, & alijs Miſſis & Comitibus ſcire faciant: vt ſi ad noſtram curtem venerit, inde faciamus quod noſtrum eſt. Et ſi de vno miſſatico vel comitatu, in alium miſſaticum vel comitatum fugerit, Miſſus vel Comes, in cuius miſſaticum fugerit, per fideiuſſores conſtringat, vt velit nolit illuc reueniat, & ibi malum emendet, vbi illud perpetrauit. Et ſi fideiuſſores non habuerit, ſub cuſtodia illum habeat, donec ad illum Comitem, in cuius comitatu forbannitus fuerit, illum reuenire faciat. & ſi alodem habuerit, vel in illo comitatu vnde fugit, vel in illo comitatu ad quem fugit, Comes ipſum alodem in fiſcum recipiat. Et qui talem forbannitum receperit, ſecundum quod conſtitutum eſt in capitularibus aui & patris noſtri in libro tertio, ſi francus eſt, cum duodecim ſimilibus francis iuret, quòd ipſum latronem vel forbannitum eſſe non sciſſet, licet pater eius ſit, aut frater, aut propinquus. Si hoc iurare non potuerit, vel ab alio conuictus fuerit, quòd latronem vel malefactorem, aut infidelem noſtrum forbannitum in hoſpitio ſuſcepiſſet, ſicut ipſe forbannitus, & vt infidelis iudicetur.

II.

Vt Comites & Miſſi noſtri maximam curam adhibeant, quatinus in illorum comitatibus & miſſaticis populus iuſtitiam & pacem habeat, & de latronibus exturbandis maximum certamen habeant. Et ſi talis malefactor, aut infidelis noſter emerſerit, vt per ſe illum comprehendere Comes in ſuo comitatu non poſſit, accipiat homines tam noſtros, quàm Epiſcoporum, vel Abbatum, & Abbatiſſarum, in ſuo comitatu commanentes, & ſic illum perſequatur donec comprehendat. Et qui ad talem malefactorem accipiendum vocatus fuerit, & ſe inde retraxerit, vt ad hoc adiutorium non præſtet; ſi liber homo fuerit, bannum dominicum oomponat; & ſi colonus fuerit, LX ictus accipiat. Et ſi talis malefactor in illa perſecutione occiſus fuerit, qui eum occiderit leudem inde non ſoluat, & nullus illi inde faidam portare præſumat. Quòd ſi quis facere præſumpſerit, per certos fideiuſſores ad noſtram præſentiam perducatur.

III.

De illis liberis hominibus, qui infames vel clamodici ſunt de teſteijs, vel latrocinijs, & rapacitatibus, & aſſalturis, vel de in-

fidelitate noſtra, & cum furto non comprehenduntur: ſi eis iam vita perdonata eſt propter aliquod malefactum, fiat de iſtis ſicut in Capitulari aui & patris noſtri continetur, in libro III. cap. XLVII. & ſi iam de latrocinio reuicti ſunt, fiat de illis ſicut de reuictis. Si autem illis adhuc vita perdonata non fuit, & reuicti non ſunt, & res & mancipia vel mobile habent, fiat de illis ſicut in quarto libro capitulorum cap. XXIX. dicitur, cùm ad mallum Comitis venerint. Si autem ad mallum non venerint, banniantur, & per res & mancipia diſtringantur vt veniant. ſi autem non venerint, fiat de illis ſicut in capitulari continetur. Et ſi poſt ſecundam Comitis admonitionem ad mallum venire noluerint, rebus eorum in bannum miſſis venire, & iuſtitiam reddere compellantur. Et ſi talis eſt, quem aut parentes, aut propter faidam homines accuſare noluerint, aut auſi non fuerint, & cum malefacto comprehenſus non fuerit, & negauerit; iuret cum duodecim talibus francis, quorum teſtimonium leges publicæ non reijciunt, quòd teſteiam, vel latrocinium, aut rapinam non fecerit: & poſt hæc iuret ipſe tantum, quòd deinceps teſteiam vel latrocinium non fa-

ciet,neque facienti conſentiet ; & ſi ſcierit qui hæc fecerit, illis miniſtris noſtris, per quos talis cauſa emēdari debet, non celet. Et qui res & mancipia vel mobile non habent,per quæ diſtringi poſſint, vt ad mallum veniant,& ibi aut ſe legaliter, vt permiſimus, excōdicant,aut ſi ſe excondicere non potuerint, quod malè fecerint legaliter emendent: poſt ſecundam bannitionem Comitis, ſi ad mallum non venerint, comprehendantur ſecundum præfatum capitulare lib. III cap. LVI. quo dicitur de latronibus qui magnam habent blaſphemiam. Quicumque aliquem ex his comprehenderit, nullum damnum exinde patiatur.comprehenſus autem, ſi fideiuſſores habere potuerit, per fideiuſſores ad mallum adducatur: ſi fideiuſſores habere non potuerit, à miniſtris Comitis cuſtodiatur, & ad mallum perducatur.Et ſi aliquis eum accuſauerit, fiat de illo ſecundum præfatum capitulum libri capitularis. ſi autem eum nullus accuſauerit,excondicat ſe prædicto modo, & iuret quòd deinceps teſteiam vel latrocinium non faciet, neque facienti conſentiet; & ſi ſcierit qui hoc faciet,non celet miniſtris regni, per quos talis cauſa emendari debet. Si verò tales, vt

prædiximus, ad mallum adduci non potuerint, in forbannum mittantur, & de his Miſſi vel Comites, ſicut ſupra diximus, faciant; & de illis qui tales receperint ſicut præſcripſimus, fiat. Si autem fiſcalinus noſter ita infamis in fiſcum noſtrum confugerit, vel colonus de immunitate in immunitatem confugerit, mandet Comes iudici noſtro, vel aduocato cuiuſcunque caſæ Dei, vt talem infamem in mallo ſuo præſentet. Et ſi talem præſentauerit, ſi aliquis eum comprobare voluerit, faciat: & ſi nullus eum comprobare voluerit, tamen ſuam infamiam ad Dei iudicium purget, & per illud Dei iudicium aut liberetur, aut condemnetur. Si autem iudex noſter, vel aduocatus de caſa Dei, commonitus talem blaſphemum Comiti in mallo ſuo non præſentauerit, fiat inde ſecundum Capitulare libri tertij cap. XXVI. Et ſi ſeruus alicuius ita clamoſus eſt, Comes dominum ſerui commoneat, vt eum in mallo præſentet, & præſentatum, ſi aliquis comprobare voluerit, faciat: & ſi nullus eum comprobare voluerit, ad Dei iudicium prædicto modo ſe examinet, & per illud Dei iudicium aut liberetur, aut condemnetur. Si autem dominus ſerui eundem ſeruum

ſuum Comiti in mallo præſentare noluerit, fiat inde ſecundum Capitulare libri tertij, cap. XLVI.

IV.

De illis hominibus, qui cum Carlomanno præteritis annis tanta mala & tanta ſcelera in regno noſtro fecerunt, ſicut tunc & verbis & ſcriptis præcepimus, ita Comites & Miſſi noſtri exequantur in eos, in quibus noſtra iuſſio, quam conſilio fidelium noſtrorum iuſſimus, executa non eſt. Id eſt, vt fidelitatem nobis promittant, ſicut tunc ſcariuimus, & ſcriptam Comitibus noſtris dedimus. Et cui aliquid abſtulerunt, aut emendent, aut deprecentur, & pœnitentiam faciant, ſicut tunc conſtitutum fuit. Et qui ſeniores, ſicut tunc præcepimus, acceptos non habent, per fideiuſſores ad noſtram præſentiam perducantur, & alodes quos habent Comites, in quorum comitatibus ſunt, in fiſcum recipiant.

V.

Vt vnuſquiſque Comes in ſuo comitatu prouideat, vt qui fidelitatem nobis adhuc promiſſam non habent, fidelitatem nobis promittant, ſicut in capitulis aui & patris noſtri continetur.

VI.

Vt vnuſquiſque Comes in comitatu ſuo

magnam prouidentiam accipiat, vt nullus liber homo in noſtro regno immorari, vel proprietatem habere permittatur, cuiuſcunque homo ſit, niſi fidelitatem nobis promiſerit. VII.

Et quia audiuimus, quòd malefici homines,& ſortiariæ,per plura loca in noſtro regno inſurgunt, quorum maleficijs iam multi homines informati,& plures mortui ſunt. quoniam, ſicut ſancti Dei homines ſcripſerunt, regis miniſterium eſt impios de terra perdere, maleficos & veneficos non ſinere viuere. expreſsè præcipimus, vt vnuſquiſque Comes in ſuo comitatu magnum ſtudium adhibeat, vt tales perquirantur & comprehendantur. Et ſi iam inde comprobati maſculi,vel comprobatæ feminæ ſunt, ſicut lex & iuſtitia docet, diſperdantur. Si verò nominati vel ſuſpecti, & necdum inde comprobati ſunt, vel per teſtes veraces inde comprobari non poſſunt, Dei iudicio examinentur: & ſic per illud Dei iudicium aut liberentur aut condemnentur. Et non ſolum tales iſtius mali auctores, ſed & conſcij ac complices illorum, ſiue maſculorum, ſiue feminarum, diſperdantur, vt vnà cum eis ſcientia tanti mali de terra noſtra pereat.

VIII.

Quia ſicut & per ſcripturas, & per auctoritatem, & per rationem manifeſtum eſt, duo ſunt quibus principaliter mundus hic regitur, regia poteſtas, & pontificalis auctoritas: & in libro Capitulorum aui & patris noſtri coniunctè ponitur, vt res & mancipia Eccleſiarum eo modo contineantur, ſicut res ad fiſcum dominicum pertinentes contineri ſolent: iuſtè & rationabiliter de rebus & mancipijs, quæ in regia & in eccleſiaſtica veſtitura fuerunt, vniformiter & vno modo tenẽdum eſt. Vt ſicut quæcumque res & mancipia in regia veſtitura aui & patris noſtri & noſtra fuerunt, & nunc ab alijs detinentur, demonſtretur qualiter de regia veſtitura aui & patris noſtri, & noſtra exierunt: quia plures inde per mendacium quædam obtinuerunt, & quidam plura per fraudem obtinent. Ita & de rebus quæ in Eccleſiarum veſtitura fuerunt, vnde quæſtio fuerit, demonſtretur qua auctoritate in proprietatem eas quiſque obtineant. Et quoniam quidam non contradicunt, quòd res & mancipia quæ tenent, in veſtitura noſtra, vel anteceſſorum noſtrorum, ſiue Eccleſiarum Dei, non fuiſſent. ſed patres il-

lorum morientes eis in hæreditatem dimiſerunt: ideo non volunt inde vllam auctoritatem oſtendere, ſed ſuam hæreditatem probare. Contra illos dicitur, quia poteſt fieri, vt aliquis de fiſco regio, vel de rebus Eccleſiæ aliquid proprindat, aut per fraudem obtineat: & mortuo illo filius eius, aut filia, illas res tenere in hæreditatẽ velit Propterea per capitula aui & patris noſtri, quæ Franci pro lege tenenda iudicauerunt, & fideles noſtri in generali placito noſtro conſeruanda decreuerunt, diſcernendum eſt de quali hæreditate auctoritas non debet requiri, ſed legitima hæreditas ab aliquo approbari. Oſtenditur enim in eis capitulis, vbi de rebus alienis alicui per malum ingenium venditis vel datis loquitur, quæ ſit vnicuique legitima hæreditas, cùm dicitur inter alia: Similiter de omnibus iuſtitijs ad eum pertinentibus rationem reddere compellatur, excepta ſua legitima hæreditate, quæ ei per ſucceſſionem parentum ſuorum legitimè euenire debuit. & de hac legitima hæreditate non eſt auctoritas requirenda. ſed ſi interpellatio inde fuerit, legitima hæreditas approbanda. Quia verò de rebus ex fiſco regio, & de rebus eccleſiaſti-

cis, quæ ita, vt in eiſdem capitulis habetur, contineri debent, ſicut res ad fiſcum dominicum pertinentes contineri ſolent, auctoritas eſt requirenda: per quam auctoritatē quiſque illas retineat, in ipſis capitulis demonſtratur, cùm dicitur: Vbicumque commutationes, quæ tam tempore noſtro, quàm tempore genitoris & aui noſtri, legitimè & rationabiliter atque vtiles Eccleſijs Dei factæ ſunt, permaneant: vbicumque verò inutiles, & incommodæ, atque inrationabiles factæ ſunt, diſſoluantur, & recipiet vnuſquiſque quod dedit. Vbi verò mortua manus interiacet, aut alia quælibet cauſa, quæ rebellis eſſe videatur, inuenta fuerit, diligenter deſcribatur, & ad noſtram notitiam perferatur. Sed & iuſtum atque rationabile videtur, vt ſi rectores Eccleſiarum negligenter res quas acceperunt in commutationem neglexerunt, & commutantes commutatas excoluerunt, non compenſentur excultæ & neglectæ æqualiter: ſed ſicut tunc fuerunt compenſentur, quando commutatæ fuerũt. & ita compenſatiô ad noſtram notitiam perferatur, & noſtro ac fidelium noſtrorum iudicio, vtrum permanere an diſſolui debeant iſtæ commutationes, decernatur.

IX.

Vt ſicut in capitulis aui & patris noſtri continetur, Miſſi noſtri, vbi boni ſcabinei non ſunt, bonos ſcabineos mittant; & vbicumque malos ſcabineos inueniunt, eijciant, & totius populi conſenſu in locum eorum bonos eligant; & cum electi fuerint, iurare eos faciant, vt ſcienter iniuſtè non iudicent.

X.

Volumus, vt ſecundum Capitulare aui & patris noſtri, quicũque de ſcabineis deprehenſus fuerit propter munera, aut propter amicitiam iniuſtè iudicaſſe, per fideiuſſores miſſus ad præſentiam noſtram veniat: & omnibus ſcabineis denuntietur, ne quis etiam iuſtum iudicium vendere præſumat.

XI.

Volumus, vt ſecundum Capitulare aui & patris noſtri, in comitatu omni hi qui meliores & veraciores inueniri poſſunt, eligantur à Miſſis noſtris ad inquiſitionem faciendam, & rei veritatem diſcendam, & vt adiutores Comitum ſint ad iuſtitias faciendas.

XII.

Volumus, vt ſecundum capitula aui & patris noſtri & noſtra, mallus neque in Eccleſia, neque in porticibus, aut atrio Eccleſiæ, neque in manſione presbyteri iuxta

Eccleſiam habeatur: quia non eſt æquum vt ibi homines ad mortem iudicentur, & diſmembrentur, & flagellentur; vbi, ſi confugerint, ſecundum aliud capitulum pacem habere debent. Domus verò, ſicut in capitulis aui & patris noſtri continetur, à Comite in loco vbi mallum tenere debet conſtruatur, quatenus propter calorem ſolis & pluuiam publica vtilitas non remaneat. Minora verò placita Comes, ſiue intra ſuam poteſtatem, vel vbi impetrare potuerit, excepto in Eccleſia, & porticibus, atque atrio Eccleſiæ, & manſione presbyteri, habeat, ſicut in eiſdem capitulis continetur.

XL.

Reclamatio Epiſcopi Barcinonenſis apud Attiniacum.

ANNO INCARNATIONIS Dominicæ DCCCLXXIV. *hæc quæ ſequuntur capitula domnus rex Karolus in Attiniaco Kalend. Iulij ſtatuit.*

CAP. I.

CAP. I.

EPISCOPVS Barcinonenſis ſe reclamauit, quòd Tyrſus preſbyter Cordubenſis in Eccleſia intra muros ipſius ciuitatis ſita, ſeorſim conuentus agens, pene duas partes ex decima ipſius ciuitatis ſibi vſurpat: & ſine illius licentia Miſſas & baptiſteria in eadem ciuitate præſumit celebrare: & conuocatos ab Epiſcopo ad matrem Eccleſiam, etiam in ſolemnitatibus Paſchæ ac Natiuitatis Domini, ad ſe reuocat, atque contempto Epiſcopo eis communionem largitur. Vnde ſacrum Nicænum Concilium dicit: Quicumque temerè ac periculosè, neque timorem Dei præ oculis habentes, nec agnoſcentes Eccleſiarum regulam, diſcedunt ab Eccleſia preſbyteri, aut diaconi, vel quicumque ſub regula prorſus exiſtunt, hi nequaquam debent in aliam Eccleſiam recipi: ſed omnem neceſſitatem conuenit illis imponi, vt ad ſuas parrochias reuertantur. quòd ſi non fecerint, oportet eos communione priuari. Hoc de Tyrſo, qui inregulariter à ſua ciuitate diſceſſit, decretum eſt. Cæterum de ipſo, & de alijs contemptoribus, Antiochenum Conci-

Can. 16.

Can. 5.

lium dicit: Si quis preſbyter, aut diaconus, Epiſcopum proprium contemnens ſe ab Eccleſia ſequeſtrauit, & ſeorſum colligens altare conſtituit, & commonenti Epiſcopo non adquieuerit, nec conſentire vel obedire voluerit ſemel & iterum conuocanti: hic damnetur omnimodo, nec vltra remedium conſequatur, quia ſuam recipere non poteſt dignitatem. Quòd ſi Eccleſiam conturbare & ſollicitare perſiſtit, tanquam ſeditioſus per poteſtates exteras opprimatur. Hinc etiam Africæ prouinciæ canones decreuerunt. Sed tantùm hoc capitulum de Antiocheno Concilio poſuiſſe ſufficiat. De Baſilicis

Aurel. 1. c. 17.

autem & decimis, ſacri canones decreuerunt, vt omnes baſilicas, quæ per diuerſa loca conſtructæ ſunt, vel quotidie conſtruuntur, ſecundum priorum canonum regulam, in eius Epiſcopi, in cuius territorio poſitæ ſunt, poteſtate conſiſtant. Et ſanctus Gelaſius in decretis ſuis: Quatuor,

Cap 27.

inquit, tam de reditu, quàm de oblatione fidelium, prout cuiuſlibet Eccleſiæ facultas admittit, ſicut dudum rationabiliter eſt decretum, conuenit fieri portiones: quarum vna ſit Pontificis, altera clericorum, pauperum tertia, quarta fabricis ap-

plicanda. De quibus, ſicut ſacerdotis intererit, integram miniſtris Eccleſiæ memoratam dependere quantitatem: ſic clerus vltra delegatam ſibi ſummam nihil inſolenter nouerit expetendum. Ea verò quę eccleſiaſticis ædificijs adtributa ſunt, huic operi veraciter prorogata locorum doceat inſtauratio manifeſta ſanctorum: quia nefas eſt, ſi ſacris ædibus deſtitutis in lucrum ſuum Præſul impendia his deſignata conuertat. Ipſam nihilominus adſcriptam pauperibus portionem, quamuis diuinis rationibus ſe diſpenſaſſe monſtraturus eſſe videatur: tamen, iuxta quod ſcriptum eſt, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum qui in cælis eſt, oportet etiam præſenti teſtificatione prædicari, & bonæ famæ præconiis non taceri. Et hæc quidem de reditibus illis & oblationibus fidelium decreta ſunt. quæ ſpecialiter ad Epiſcopos Eccleſiarum in illis regionibus pertinent, quæ non abundant rebus, ſed tantùm de fidelium decimis ac votis ſubſiſtunt. Cæterum de ruſticanis parrochiis, quantum Epiſcopus in partibus Septimaniæ atque Galliciæ à preſbyteris exigere debeat, Bracarenſe Concilium capitulo ſecundo, & Toletanum Concilium capi-

tulo quarto demonſtrant. De his autem, qui contra auctoritatem, & Barcinonenſis Epiſcopi voluntatem, Tyrſum preſbyterum in Eccleſia Barcinonæ ciuitatis retinent, Capitulare Auguſtorum domni Karoli, & domni Hludouuici, decernit hoc
Lib. 5. c. 43. modo: De his, qui ſine conſenſu Epiſcopi preſbyteros in Eccleſijs conſtituunt, vel de Eccleſijs eijciunt, vel ab Epiſcopo, vel à quolibet Miſſo dominico admoniti obedire noluerint; vt bannum noſtrum rewadiare cogantur, & per fideiuſſores ad palatium noſtrum venire iubeantur: & tunc nos decernamus, vtrum nobis placeat, vt aut illum bannum perſoluant, aut aliam harmſcaram ſuſtineant. Quia verò longum eſt iſtos ad præſentiam regis adducere, vel periculoſum eſt longius à marcha eos abducere, domnus rex commendabit ſuo Marchioni, qualiter eos diſtringat atque caſtiget. De decimis verò, quæ in poteſtate & diſpoſitione Epiſcopi eſſe debent, quas illi à matre Eccleſia abſtrahunt, & pro ſuo libitu alibi donant, idem Capitulare dicit: Quicumque decimam abſtrahit de Eccleſia, ad quam per iuſtitiam debet dari, & eam præſumptiosè, vel própter munera, aut amicitiam, vel

aliam quamlibet occaſionem, ad aliam Eccleſiam dederit, à Comite, vel à Miſſo noſtro diſtringatur, vt eiuſdem decimæ quantitatem cum ſua lege reſtituat. Et item: De his qui nonas & decimas iam per multos annos, aut ex parte, aut ex toto dare neglexerunt, volumus vt per Miſſos noſtros conſtringantur, vt ſecundum Capitularem priorem ſoluant vnius anni nonam & decimam cum ſua lege, & inſuper bannum noſtrum. & hoc eis denuncietur, quòd quicumque hanc negligentiam iterauerit, beneficium, vnde hæc nona & decima perſolui debuit, amiſſurum ſe ſciat. Lib. 5. c. 45.

II.

De hoc quòd ſe reclamauit, quoniam caſtrum Terracinenſe ſuæ ſubditum poteſtati, factione Baionis, per preſbyteri inſolentiam ſuo reſultat miniſterio, definitio præfati Antiocheni Concilij ſequenda eſt in cauſa inſolentis preſbyteri. Contra factionem autem Baionis, ſequendum eſt capitulum Carthaginenſis Concilij, quo dicitur: Viſum eſt vniuerſis ab Imperatoribus poſtulari defenſores, propter afflictionem pauperum, quorum moleſtijs ſine intermiſſione fatigatur Eccleſia, vt defenſores eis aduerſus potentias diuitum

cum Epiſcoporum prouiſione delegentur. Sequendum eſt etiam ſupra poſitum capitulum ex capitulari Auguſtorum, de his qui ſine conſenſu Epiſcopi preſbyteros in Eccleſiis ſuis conſtituunt, vel de Eccleſiis eiiciunt.

III.

De hoc quòd ſe reclamauit, quia Gotus quidam Madaſcius, fraude atque ſubreptione, per præceptum Eccleſiam ſancti Stephani nobilem & antiquam impetrauit: vbi poſtpoſito Dei cultu, fœda efficitur conuerſatio ruſticorum. Et ſimiliter Ricoſindus Gotus, fraude & ſubreptione, agrum ſanctæ Eulaliæ per præceptum obtinuit. Iuſſio regia hæc per fideles Miſſos diligentèr ac veraciter inquirere iubeat, & ipſam inquiſitionem per fidelium cuſtodiam ſub ſigillo ad notitiam ſuam perferri faciat. Et ſi inuentum fuerit, quòd prædicta Eccleſia ſancti Stephani, & ager ſanctæ Eulaliæ, à præfatis Gotis per præcepta obtenta ſunt, ipſa præcepta ſecundum legem ſigillentur, & vna cum ipſa inquiſitione ad præſentiam regiam perferantur: vt ſecundum iura forenſia, qui in precibus fuêre mentiti, non illis proſint quæ impetrauerunt: & ibi careant ipſo ſcriptorum bene-

ficio, quò perducentur reſcripta, & regia magnificentia recipiat quod eſt ſui iuris Barcinonenſis Eccleſia.

XLI.

Synodi Pontigonenſis.

SYNODVS QVÆ FVIT acta apud Ticinum palatium, anno Incarnationis Dominicæ DCCCLXXVI. *Indictione* IX. *menſe Februario. & poſtea fuit confirmata ipſa Synodus apud Pontigonem, cum Miſſis domni Apoſtolici Ioannis, aliiſque multarum prouinciarum Epiſcopis.*

ELECTIO KAROLI IMP. AB Italici regni Epiſcopis & cæteris confirmata.

GLORIOSISSIMO, & à Deo coronato, magno & pacifico Imperatori, domno noſtro Karolo perpetuo Auguſto, nos quidem omnes Epiſcopi, Abbates,

Comites, ac reliqui, qui nobiſcum conuenerunt, Italici regni optimates, quorum nomina generaliter ſubter habentur inſerta, perpetuam optant proſperitatem & pacem. Iam quia diuina pietas vos, beatorum principum Apoſtolorum Petri & Pauli interuentione, per vicarium ipſorum, domnum videlicet Ioannem ſummum Pontificem, & vniuerſalem Papam, ſpiritalemque patrem veſtrum, ad profectum ſanctæ Dei Eccleſiæ, noſtrorumque omnium inuitauit, & ad imperiale culmen ſancti Spiritus iudicio prouexit: Nos vnanimiter vos protectorem, dominum, ac defenſorem omniũ noſtrûm eligimus. cui & gaudentes toto cordis affectu ſubdi gaudemus, & omnia quæ ad profectum totius ſanctæ Dei Eccleſiæ, noſtrorumque omnium ſalutem decernitis & ſancitis, totis viribus annuente Chriſto, concordi mente & prompta voluntate obſeruare promittimus.

Et ſubſcripſerunt illi, qui in Italia adfuerunt.

Anſpertus ſanctæ Mediolanenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus ſubſcripſi.

Ioannes ſanctæ Aretinæ Eccleſiæ humilis Epiſcopus ſubſcripſi.
Ioannes Epiſcopus ſanctæ Ticinenſis Eccleſiæ ſubſcripſi.
Benedictus Cremonenſis Epiſc. ſubſcripſi.
Teudulfus Dertonenſis Epiſc ſubſcripſi.
Adalgaudus Vercellenſis Epiſc. ſubſcripſi.
Azo Eporedienſis Epiſcopus ſubſcripſi.
Gerardus exiguus in exigua Laudenſi Eccleſia Epiſcopus ſubſcripſi.
Hilduinus Aſtenſis Eccleſiæ Epiſc. ſubſc.
Ratbornus ſedis Auguſtanæ Epiſc. ſubſc.
Leodoinus Mutinenſis Eccl. Epiſc. ſubſc.
Hildradus Albenſis Eccleſiæ Epiſc. ſubſc.
Bodo humilis ſanctæ Aquenſis Eccleſiæ Epiſcopus ſubſcripſi.
Sabbatinus Ienuenſis Eccl. Epiſc. ſubſc.
Eilbertus Comenſis Epiſcopus ſubſcripſi.
Adelardus ſeruus ſeruorum Dei Veronenſis Epiſcopus ſubſcripſi.
Ego Paulus ſanctæ Eccleſiæ Placentiæ Epiſcopus ſubſcripſi.
Ego Andreas ſanctæ Florentinæ Eccleſiæ Epiſcopus ſubſcripſi.
Reginerius Abbas ſubſcripſi.
Signum Boſonis inclyti Ducis, & ſacri palatij Archiminiſtri, atque Imperialis Miſſi.

Signum Richardi Comitis.
Signum Walfridi Comitis.
Signum Liutfridi Comitis.
Signum Alberici Comitis.
Signum Supponis Comitis.
Signum Hardingi Comitis.
Signum Bodradi Comitis palatij.
Signum Cuniberti Comitis.
Signum Bernardi Comitis.
Signum Airboldi Comitis.

CONFIRMATIO CISALPINORVM.

SICVT domnus Ioannes Apoſtolicus, & vniuerſalis Papa, primò Romæ elegit, atque ſacra vnctione conſtituit: omneſque Italici regni Epiſcopi, Abbates, Comites, & reliqui omnes, qui cum illis conuenerunt, domnum noſtrum glorioſum Imperatorem Karolum Auguſtum vnanimi deuotione elegerunt ſibi protectorem ac defenſorem eſſe. ita & nos, qui de Francia, Burgundia, Aquitania, Septimania, Neuſtria, ac Prouincia, pridie Kalendas Iulij, in loco qui dicitur Pontigonis, anno XXXVII. in Francia, ac Imperij primo, iuſſu eiuſdem domni & glorioſi Auguſti conuenimus, pari conſenſu ac concordi deuotione eligimus & confirmamus.

Et ſubſcripſerunt omnes Ciſalpini Epiſcopi qui adfuerunt, & quorum nomina ſubter ſequentia capitula, quæ confirmauerunt, tenentur adſcripta.

In nomine Patris, & Filij, & Spiritusſancti.

Incipiunt capitula quæ domnus Imperator Karolus, Hludouuici Auguſti piæ memoriæ filius, vna cum conſenſu & ſuggeſtione venerabilium Epiſcoporum, & illuſtrium optimatum, reliquorumque fidelium ſuorum, ad honorem ſanctæ Dei Eccleſiæ, & ad pacem ac profectum totius Imperij ſui fecit, anno Incarnationis Domini noſtri Ieſu Chriſti DCCCLXXVI. *regni verò ſui in Francia* XXXVI. *Imperij autem ſui primo, Indictione* IX. *menſe Februario, in palatio Ticinenſi.*

CAP. I.

VT ſancta Romana Eccleſia, ſicut eſt caput omnium Eccleſiarum, ita ab omnibus honoretur & veneretur. neque quiſquam contra ius & poteſtatem ipſius aliquid iniuſtè agere præſumat. ſed liceat ei

debitum tenere vigorem, & pro vniuerſali Eccleſia paſtoralem exhibere curam, atque ſacris precibus omnium pro omnibus interpellare auctorem.

II.

Vt honor domno & ſpiritali patri noſtro Ioanni ſummo Pontifici, & venerabili vniuerſali Papæ, ab omnibus conſeruetur: & quæ ſecundum ſacrum miniſterium ſuum auctoritate Apoſtolica decreuerit, cum ſumma veneratione ab omnibus ſuſcipiantur, & debita illi obedientia in omnibus conſeruetur.

III.

Et licet in omnibus id obſeruare velimus, præcipuè tamen ſancimus, vt in termino beatorum Petri & Pauli Apoſtolorũ principum, nemo in eũdo & redeundo, vel ibi morando, aliquam vaſtationẽ & deprędationem facere præſumat: & quæ ipſius ſanctæ Eccleſiæ propria ſunt, nemo aliqua machinatione, ſine voluntate ipſius ſacri Pontificis, ſibi vindicare præſumat. Quod ſi quiſquam fecerit, reſtitutis malè præſumptis, immunitatem ipſius Eccleſiæ perſoluat, & bannum noſtrum tripliciter componat.

IV.

Vt Eccleſiaſticus honor, & ſacerdotalis atque clericalis reuerentia, debita compe-

tentique ſinceritatis religione ab omnibus amplectatur, & in omnibus cuſtodiatur, ſicut aui & genitoris noſtri monent edicta.

V.

Vt Imperialis honor ab omnibus fideliter obſeruetur: & quæ ab eo, ſeu per epiſtolam, ſeu per legatos præcipiuntur, à nullo impunè audeant violari.

VI.

Vt Epiſcopi miniſterium ſuum ſecundum ſacros & ſancto Spiritu promulgatos canones peragant, parrochias ſuas abſque alicuius impedimento, prædicando, corrigendo, & confirmando circumeant. & in hoc agendo nullus eis contraire, & quod ad miniſterium illorum pertinet contradicere in ipſis parrochijs audeat, vel eis exinde aliquam moleſtiam inferat. ſed adiutor, ſi oportuerit, inuitatus à Pontifice quiſque Eccleſiæ filius exiſtat: vt liceat eis criminalia ſcelera, & alia quæque corrigenda inquirere, diſcutere, & dijudicare canonicè. Quod qui temerare proteruè præſumpſerit, triplicem legem, & triplex bannum noſtrum perſoluat.

VII.

Vt Epiſcopi, ſecundum ſacram iuſſionem Domini noſtri Ieſu Chriſti, prædica-

tionem per ſe, vel per ſuos, congruenter exerceant, & preſbyteros ſuos vt ſimiliter faciant inſtruere procurent. Et vt ſæculares & fideles laici diebus feſtis, qui in ciuitatibus ſunt, ad publicas ſtationes occurrant: & qui in villulis & poſſeſſionibus ſunt, ad publicum officium in plebem feſtinent. & nullus latibuloſa Miſſarum in ſuis domibus officia celebrare præſumat ſine ſui rationabili licentia Epiſcopi.

VIII.

Vt Epiſcopi in ciuitatibus ſuis proximum Eccleſię clauſtrum inſtituant, in quo ipſi cum clero ſecundum canonicam regulam Deo militent: & ſacerdotes ſuos ad hoc conſtringant, vt Eccleſias non relinquant, & aliubi habitare præſumant. Sint etiam ſubiecti proprio Epiſcopo ſecundum canonicam auctoritatem: nec per contumaciam ab eorum poteſtate diſſiliāt. Neque ſæculari poteſtati ad hoc eis commendare ſe liceat, aut eos quilibet recipere audeat, vt contra canonicas leges, & debitam Epiſcopi poteſtatem quodammodo defenſentur. Huiuſmodi vero ſacerdotes Epiſcopalis illico cenſura diſciplinis Eccleſiaſticis ſubdat. nec fas eſt omnium eorum ſollicitudinem Epiſcopos

non gerere, quibus in committendis ſacris ordinibus dignum viſum eſt communicaſſe. IX.

Vt domibus ſacerdotum, propter malæ opinionis famam, habitatio feminarum penitus tollatur. neque illi in domos earum intrare indiſcretè præſumant, ne nomen Dei, quod abſit, per illos blaſphemetur, per quos laudari piè & iugiter debet. Venationem quoque nullus tam ſacri ordinis exercere præſumat: neque arma militaria pro qualicumque ſeditione portare audeat, aut habitum quemlibet tantum apicem ſacerdotij non decentem aſſumat. X.

Vt res Eccleſiaſticas, tam mobiles, quàm & immobiles, nemo inuadere vel auferre præſumat. & quæ à rectoribus Eccleſiæ hactenus, ob timorem vel fauorem, alicui libellario vel emphyteuticario iure doloſè, & cum damni detrimento, Eccleſiæ amiſſæ videntur, ad priſtinum ius reuertantur. quatenus liceat illis, quibus earum cura commiſſa eſt, quieto & pacifico ordine eas tenere, & pro nobis, ac regno nobis à Deo commiſſo orare, pauperibuſque debita ſtipendia erogare, familiam Eccleſiæ iuſtè & rationabiliter regere &

gubernare. Tranſgreſſoribus autem indicimus, iniuſtè præſumpta reſtituere, & ſicut præfixum eſt, triplicem legem, & triplex bannum noſtrum perſoluere.

XI.

Vt decimæ conlaborationum & animalium ſecundum ſacra præcepta Domino abſque fraude & aliqua retractatione offerantur: & in poteſtate Epiſcopi maneat, qualiter presbyteris diſpenſentur canonicè. & vt Eccleſias baptiſmales, quas plebes appellant, ſecundum antiquam conſuetudinem Eccleſiæ filij inſtaurent.

XII.

Vt Epiſcopi Comites, & vaſſos noſtros, in parrochia eorum manentes, paterno amore ſecundum Eccleſiaſticum miniſterium diligant. Ipſi verò Comites & vaſſalli, ſeu reliqua generalitas, prædictos Epiſcopos vt ſanctos patres honorent & venerentur, & ad miniſterium illorum peragendum, vbicumque potuerint, eos adiuuare decertent. Si verò, quod non optamus, eis infeſti, quo minus quæ Dei ſunt exercere poſſint, reperti fuerint, aut ipſi contra leges officia ſua violauerint, & eos quos venerari debent inquietauerint, ſecundum Capitulare aui & genitoris

noſtri

noſtri emendent. Qualiter quoque preſbyteros ac reliquos gradus honorent, ipſius capitularis forma doceantur. Ipſi nihilominus Epiſcopi, ſinguli in ſuo Epiſcopio, Miſſatici noſtri poteſtate & auctoritate fungantur.

XIII.

Vt Epiſcopi & Comites in ſuis miniſterijs commorantes, in ſuis conſiſtant domibus cum ſuis vaſallis: neque præſumant occaſione hoſpitij in pauperioris cuiuſpiam vicini domo niſi rogati commorari: quia ob hoc maximè deprædationes & diſcordias hactenus pullulaſſe manifeſtum eſt. Præuideant quoque, ſecundum miniſterium vnuſquiſque ſuum, ne in poteſtate illorum prædæ & deuaſtationes fiant. & ſi aliqui hoc facere tentauerint, omni ſua virtute illis reſiſtant. Et ſi ipſi per ſe conſtringere illos ad emendationem non potuerint, conſtitutis Miſſis noſtris renuntient, vt ipſorum iudicio legaliter ſecundum Capitulare aui & genitoris noſtri emendent. Quod ſi & ipſi hoc emendare nequiuerint, ad noſtram notitiam perducant.

XIV.

Vt quotiens diuinum iudicium aliquem Eccleſię Pręſulem è ſæculo vocauerit, nullus ad ſuimet perditionem facultates eius

inuadat, diripiat, & ad ius ſuum transferat: ſed erogatarijs, & eleemoſynarijs Eccleſiaſticis, cum ipſius Eccleſiæ conſtituto œconomo, liberum ſit, canonico more, iuſtè, rationabiliterque deputata ſucceſſuro reſeruare, vel quibuſcumque, ſicut expedit, pro eius ſpiritu diſtribuere. Quod qui iniqua cupiditate tranſgredi præſumpſerit, vt ſuperiùs prælibatum eſt, inrefragabiliter multetur. XV.

Vt nemo fidelium noſtrorum quodammodo aliquem celet, quem noſtrum ſcierit infidelem eſſe: neque ei ſuſtentationem quamcumque præſtare pertentet, ſi eum ad noſtram fidelitatem reuocare nequiuerit. Quicumque autem contra hæc fecerit, prædeceſſorum & progenitorum noſtrorum iudicium experietur.

SVBSCRIPTIONES.

Ioannes Tuſcanenſis Epiſcopus, Legatus ſanctæ ſedis Apoſtolicæ, & domni Ioannis ſummi Pontificis, & vniuerſalis Papę, in his quæ ſupra ſcripta ſunt interfui, conſenſi, & ſubſcripſi.

Anſegiſus Senonum metropolis Epiſcopus, ſanctæ & Apoſtolicæ ſedis per domnum Ioannem ſummum Pontificem

Papam Vicarius, interfui, conſenſi, & ſubſcripſi.
Ioannes Aretinus Epiſcopus, ſanctæ ſedis Apoſtolicæ Legatus, interfui, conſenſi, & ſubſcripſi.
Hincmarus Remorum Archiepiſcopus ſ.
Aurelianus Lugdunenſis Eccleſiæ Epiſcopus in Chriſti nomine roboraui.
Frotarius Archiepiſcopus conſenſi, & ſ.
Ottramnus Viennenſis Eccl. Epiſc. ſubſc.
Ioannes Rotomagenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus ſubſcripſi.
Bertmundus Ebredunenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus ſubſcripſi.
Ragenelmus Tornacenſis Eccl. Epiſc. ſ.
Walterus humilis Aurelianenſis Eccleſiæ Epiſcopus ſubſcripſi.
Gerboldus Cabillonenſis Eccl. Epiſc. ſubſ.
Giſlebertus Carnotenſis Eccl. Epiſc. ſubſ.
Hildeboldus Sueſſionenſis Eccl. Epiſc. ſ.
Roſtagnus ſanctæ Arelatenſis Eccleſię humilis Epiſcopus ſubſcripſi.
Iſaac Lingonenſis Eccleſiæ Epiſc. ſubſc.
Lantbertus Matiſcenſis Eccl. Epiſc. ſubſc.
Ingelwinus ſanctæ Pariſiacenſis Eccleſiæ Epiſcopus ſubſcripſi.
Geroldus Ambianenſis Eccl. Epiſc. ſubſc.
Abbo Neuernenſis Eccleſiæ Epiſc. ſubſc.

Ioannes Cameracenſis Eccl. Epiſc. ſubſc.
Hadebertus Siluanectenſis Eccl. Epiſc. ſ.
Odo Belgiuacorum Epiſcopus in Chriſti nomine ſubſcripſi.
Ratbertus Valentinæ Eccl. Epiſc. ſubſcr.
Bernarius Gratianopolitanæ Eccleſiæ Epiſcopus ſubſcripſi.
Agenulfus Gabalitanenſis Eccl. Epiſc. ſ.
Birico Vvapincenſis Eccleſiæ Epiſc. ſubſc.
Alduinus Auenionenſis Eccl. Epiſc. ſ.
Vvido Vellauenſis Eccleſiæ Epiſc. ſubſc.
Hildebrannus Sagenſis Epiſcopus ſubcr.
Vvillebertus humilis Catalaunorum Epiſcopus ſubſcripſi.
Ragenfridus Meldenſis Eccl. Epiſc. ſubſc.
Heirardus Lixouienſis Eccl. Epiſc. ſubſc.
Sigenandus Conſtantienſis Eccl. Epiſc. ſ.
Ætherius Viuarienſis Epiſcopus ſubſcr.
Erchambertus Baiocenſis Eccl. Epiſc. ſu.
Hedenulfus Laudunenſis Eccl. Epiſc. ſ.
Agilmarus Aruernenſis Eccl. Epiſc. ſubſc.
Anſelmus Lemouicenſis Eccl. Epiſc. ſ.
Adalbertus Morinenſis Eccl. Epiſc. ſubſ.
Vvillelmus Cadurcorum Eccl. Epiſc. ſ.
Lupus Albienſis Eccl. Epiſcop. ſubſcripſi.
Ottulfus ſanctæ Trecaſſinæ Eccleſiæ humilis Epiſcopus ſubſcripſi.
Berardus Virdunenſis Eccl. Epiſc. ſubſc.

Arnaldus Leucorum Eccl. Epiſcop. ſubſc.
Franco Tungrenſis Eccl. Epiſcop. ſubſc.
Theodoricus Veſontionum Eccleſiæ Archiepiſcopus ſubſcripſi.
Vvala Autiſiodorenſis Epiſcopus ſubſcr.
Adalgarius Auguſtidunenſis Epiſc. ſubſc.
Hemico Dienſis Eccl. Epiſc. ſubſcripſi.
Aimarus Ruthenenſium Eccl. Epiſc ſubſ.
Theotarius Gerundenſis Eccl. Epiſc. ſubſ.
Hugo Abba.
Albuſtus Abbas ex monaſterio quod vocatur Bethleem, ſiue Ferrarias.
Hilduinus Abbas, & Bibliothecarius.
Vvlfardus Abba ſcripſit, & ſubſcripſit.
Gauzlenus Abba, & Archicancellarius.

XLII.

ExactioNortmannis conſtituta.

HÆC EXACTIO A Nortmannis, qui erant in Sequana tempore Karoli regis, de ſuo regno fuit facta, vt ab ipſius regno recederent.

VNVSQVISQVE Epiſcopus qui habet abbatiam, aut Abbas qui ſimili-

ter habet abbatiam, aut Comes qui æquè habet abbatiam, de ſuo manſo indominicato, ſimiliterque & de vaſſallorum, accipiat de manſo indominicato denarios XII. de manſo ingenuili quatuor denarios de cenſu dominicato, & quatuor de ſua facultate. de ſeruili verò, duos denarios de cenſu, & de ſua facultate II. De omnibus verò Eccleſiis, vnuſquiſque Epiſcopus, vel Abba, de ſua ſolummodo poteſtate accipiant, de preſbyteris à quocumque plurimum ſolidos V. & de vnoquoque iuxta quod poſſibile fuerit. ita vt à quo plurimum, V. ſolidos, à quo minimũ, quatuor denarios. De Eccleſijs verò, quas Comites & vaſſalli dominici habent, ſeu de illis, qui cum ſeniore noſtro pergere debent, ſiue qui remanſerint, Epiſcopus, in cuius parrochia conſiſtunt, ſecundum prætaxatum modum accipere procurabit. De Eccleſijs verò Imperatricis Epiſcopus ſimiliter accipiet prætaxato modo.

Anno Incarnationis Dominicæ DCCC LXXVII. *Nonis Maij, in Compendio palatio, de aliqua, ſed non de tota parte regni, quod domnus Imperator Karolus*

habuit antequam iunior Hlotharius defunctus fuiſſet, hæc conſtituta eſt exactio Nortmannis, qui erant in Sequana, tribuenda, vt à regno eius recederent.

EPISCOPI, Abbates, Comites, ac vaſſi dominici, ex ſuis honoribus de vnoquoque manſo indominicato donent denarios XII. de manſo ingenuili, quatuor denarios de cenſu dominicato, & quatuor de facultate mãſuarij. de ſeruili verò manſo, duos denarios de cenſu indominicato, & duos de facultate manſuarij. De omnibus verò Eccleſijs, vnuſquiſque Epiſcopus de ſuo Epiſcopatu, vel Abbas de ſua ſolummodo abbatia, in cuiuſcumque Epiſcopi ſint parrochia, accipiant cum miſſo Epiſcopi, in cuius parrochia ſunt, de presbyteris ſecundũ poſſibilitatem, v. ſolidos, vel quatuor, vel tres, vel duos, vel vnum ſolidum. A quo plurimũ, v. ſolidos, à quo minimum, quatuor denarios. De Eccleſijs verò Imperatoris & Imperatricis, & Comitum ac vaſſallorum Imperialium, tam de illis, qui cum Imperatore pergent, quàm & illis, qui remanſerint, Epiſcopus, in cuius parrochia con-

ſiſtunt, ſecundum prædictum modum coniectum accipiat. De negotiatoribus autem, vel qui in ciuitatibus commanent, iuxta poſſibilitatem, ſecundum quod habuerint de facultatibus, coniectus exigatur.

XLIII.

Karoli Imperatoris apud Cariſiacum.

HÆC CAPITVLA conſtituta ſunt à domno Karolo glorioſo Imperatore, cum conſenſu fidelium ſuorum apud Cariſiacum, anno Incarnationis Dominicæ DCCCLXXVII. *regni verò ipſius* XXXVII. *Imperij autem* II. XVIII. *Kalendas Iulias, Indictione* X. *De quibus quædam ipſe definiuit, & de quibuſdam à ſuis fidelibus reſponderi iuſſit.*

CAP. I.

DE honore & cultu Dei, atque ſanctarum Eccleſiarum, quæ auctore

Deo ſub ditione & tuitione regiminis noſtri conſiſtunt, Domino mediante, decernimus, vt ſicut tempore beatæ recordationis domni & genitoris noſtri exultæ & honoratæ, atque rebus ampliatæ fuerunt, & quæ à noſtra liberalitate honoratæ atque ditatæ ſunt, de cætero ſub integritate ſui ſeruentur: & ſacerdotes, ac ſerui Dei vigorem eccleſiaſticum, & debita priuilegia, iuxta reuerendam auctoritatem obtineant: & eiſdem principalis poteſtas, & inluſtrium virorum ſtrenuitas, ſeu reipublicæ adminiſtratores, vt ſuum miniſterium competenter exequi valeant, in omnibus rationabiliter & iuſtè concurrant. & filius noſter hæc ſupraſcripta ſimiliter Deo iuuante conſeruet.

RP. Primum capitulum, ſicut Deo inſpirante decreuiſtis, omnes conlaudamus & conſeruare volumus.

II.

Vt monaſterium à nobis Compendio in honore ſanctæ Dei genitricis Mariæ conſtructum, à filio noſtro & fidelibus noſtris eo tenore quo cœpimus honoretur. & priuilegium à domno Papa & ab omnibus Epiſcopis confirmatum, Imperiale etiam decretum, ab omnibus fidelibus pro

Dei & noſtro amore benigniſſimè atque inuiolabiliter conſeruetur, & à filio noſtro firmetur.

RP. De ſecundo ſimiliter reſpondemus.

III.

Vt tales à vobis eligantur, exceptis illis quibus commendatum habemus, quorum ſpeciali conſilio & adiutorio in præſenti itinere vtamur.

RP. De tertio vos, ſicut melius Deo inſpirante vidiſtis, regni veſtri defenſionem atque tuitionem, & filij veſtri cuſtodiam, per fideles veſtros, tam per Epiſcopos, quàm Abbates & Comites, diſpoſitum habetis, & neceſſarium eſſe cognoſcimus. Ipſam diſpoſitionem nos diſordinare non poſſumus, nec debemus; & qualiter illam melius diſponere poſſimus, non ſapimus.

IV.

Quomodo ſecuri eſſe poſſimus, quouſque Deo donante huc reuertamur, à nullo regnum noſtrum inquietari poſſe, quantum Deus vos adiuuare voluerit, & veſtrum poſſe extiterit. & quomodo nos de filio noſtro, & de vobis ſecuri eſſe poſſimus, & vos de filio noſtro ſecuri eſſe poſſitis, & ipſe de vobis, & vt vos ad inuicem credere poſſitis.

RP. De quarto, in quo ſcriptum eſt, quomodo vos de filio veſtro ſecuri eſſe poſſitis, reſpondemus quia, Deo gratias, vos eundem filium veſtrum & generaſtis, & nutriſtis, & ſub nutrimento veſtro Deus ad hanc ætatem illum perduxit: & nemo noſtrûm illum amplius ſaluare poteſt, vel debet, aut ſapit, quàm vos. & in veſtro conſilio & auxilio, ac diſpoſitione, illius ſaluatio & honor poſt Deum & ſanctos eius conſiſtit. & qualiter ad Dei voluntatem, & ſanctæ Eccleſiæ & regni veſtri vtilitatem ſecuri de illo eſſe poſſitis, in veſtra diſpoſitione manet. Et de hoc quod ibi ſcriptum eſt, quomodo de nobis ſecuri eſſe poſſitis, qualiter vſquedum Deo donante huc reuertamini, vt à nullo regnum veſtrum inquietari poſſit, quantum Deus nos iuuare voluerit, & noſtrũ poſſe extiterit: Reſpondemus, quia ſunt ſacramenta, quæ vobis fecimus, & eſt profeſſio quã vobis & clerici & laici in Cariſiaco fecimus, & ſubſcripſimus: & eſt perdonatio, quam dominatio veſtra nobis fidelibus veſtris & perdonauit & ſubſcripſit: & eſt profeſſio & ſacramentum, quæ in Gundulfi villa, pro nouis cauſis emergentibus ex morte Hlotharij, & miſſatico domni

Apoſtolici Hadriani,& miſſatico Hludouuici nepotis veſtri, vobis fecimus. Eſt etiam profeſſio, quam Remis, & de veſtra fidelitate, & de veſtri regni diſpoſitione ac defenſione, & de vxore veſtra, & de filio veſtro quem habetis, & ſi Deus adhuc etiam alterum dederit, profeſſi fuimus. Quæ omnia hactenus conſeruauimus, & conſeruamus, & adiuuante Deo vſque ad finem vitæ noſtræ conſeruare volumus. vnde pro certo nos veraciter credere poteſtis. Si autem aliquis à præfatis ſacramentis vel profeſſionibus deuiauit, hoc ſecundum rationem & auctoritatem atque conſuetudinem emendet, & de cætero conſeruet. Si autem talis eſt de veſtris fidelibus, qui has profeſſiones non fecit, ſi neceſſe fuerit faciat, & de cætero conſeruet. Fideles etiam veſtri poſt mortem fratris veſtri ad vos venerunt. quale ſacramentum vobis fecerunt vos ſcitis. Qui autem de illis illud ſacramentum hactenus conſeruauit, de cætero conſeruet: & ſi aliquis ab illo ſacramento deuiauit, ſecundum rationem & auctoritatem atque conſuetudinem hoc emendet, & deinceps] conſeruet. De hoc quod ibidem ſcriptum eſt, qualiter nos ſecuri de filio

veſtro eſſe poſſimus : reſpondemus, quia de filio veſtro, quem per Dei gratiam, & veſtram diſpoſitionem, futurum ſeniorem poſt vos habere volumus, nullam firmitatem aliam quærimus, niſi hoc quod vos in Capitulari veſtro ſtatuiſtis & decreuiſtis, nobis vnicuiquique in ſuo ordine & perſona conſeruet. De hoc quod ibidem ſcriptum eſt, qualiter ipſe de nobis ſecurus eſſe poſſit, reſpondemus, quod & Remis reſpondimus, quia ſi Deus & vos illum in regni regimine ſublimaueritis, & in parte denominata illum deſignaueritis, ſic ei fideles eſſe cupimus, ſicut per rectum eſſe ſeniori debemus. De hoc quod ibi ſcriptũ eſt, & nobis verbis dixiſtis, vt ad inuicem nos credere poſſimus: verbis fideliter nos confirmauimus, vt ad Dei voluntatem, & veſtram fidelitatem & honorem, & ſanctæ Eccleſiæ ac regni veſtri vtilitatem, ac fidelium veſtrorum ſaluamentum, Deo mediante adunati ſimus, quantum vnuſquiſque noſtrum in ſuo ordine & perſona per Dei gratiam ſcire & poſſe habuerit, vt ad inuicem nos credamus, & mutuo adiuuemus. V.

Vt ea quæ per largitatis noſtræ præcepta dilectæ coniugi noſtræ in proprium

habere conceſſimus, filius noſter ante nos confirmet: & ex omnibus, quæ illi iure beneficiario conceſſimus, ſiue conceſſerimus, ſi obitus noſter euenerit, & illa nos ſuperuixerit, quomodo ſecuri ſumus, quatinus illam & ſua omnia filius noſter, & fideles noſtri condigno honore ſtudeant conſeruare.

RP. De quinto capitulo, in quo ſcriptum eſt de dilectæ coniugis veſtræ dominæ noſtræ honore & ſaluamento, & de conſeruatione earum rerum quas illi dediſtis, vel dederitis, & de confirmatione à filio veſtro exinde facienda: & filius veſter ad hoc paratus eſt, ſicut iubetis, & nos, quantum ſcierimus & potuerimus, ad hoc parati erimus.

VI.

De filiabus noſtris, cum quo honore ſecundum Dei voluntatem, & quali ſaluamento aut adiutorio conſiſtere debeant. Quod etiam paruulæ noſtræ filiæ datum habemus, aut deinceps dederimus, cum quali ſecuritate tenere poſſit. Et ſi Deus eam ad perfectam ætatem venire donauerit, in matris ſuæ ſit poteſtate, & à nullo contra ipſius voluntatem vel marito tribuatur, vel ſacrum ei velamen imponatur.

RP. Similiter & de filiabus veſtris, & etiam de paruula filia veſtra, ſicut in capitulo veſtro continetur, & filius veſter paratus eſt conſeruare, & ad hoc conſeruandum, quantum ſcierimus & potuerimus, adiutorium præſtabimus.

VII.

De ordinandis ſcaris, &, ſi nepotes noſtri, ſui patris imitantes veſtigia, contra nos aut in itinere, aut poſtquam ad diſpoſitum locum Deo duce venerimus, aliquid nobis mali aut regno noſtro machinari voluerint, quomodo illis, Deo iuuante, pleniſſimè reſiſtatur.

RP. De ſcaris ordinandis, & de adiutorio, ſi aliquis de nepotibus veſtris, aut inter vias, aut in Italia vobis aliquod impedimentum facere voluerit, in veſtra diſpoſitione erit, qui in iſto regno remaneant, vel qui poſt vos in veſtrum adiutorium pergant.

VIII.

Si antequàm redeamus, aliqui honores interim aperti fuerint, conſiderandum quid exinde agatur.

RP. Si antequam iuuante Domino reuertamini, aliquis Archiepiſcopus defunctus fuerit, vicinus Epiſcopus ipſius diœceſeos cum Comite ipſam ſedem præuideat,

vſque dum obitus ipſius Archiepiſcopi ad veſtram notitiã perueniat. Si aliquis Epiſcopus interim obierit, Archiepiſcopus ipſi ſedi viſitatorem ſecundum ſacros canones deputet, qui vnà cum Comite ipſam Eccleſiam ne prædetur cuſtodiat, vſque dum ipſius Epiſcopi obitus ad veſtram notitiam perueniat. Si Abbas, vel Abbatiſſa obierit, Epiſcopus, in cuius parrochia monaſterium illud eſt, vnà cum Comite illud Monaſterium cuſtodiat, vſque dum veſtra iuſſio inde fiat.

IX.

Si Comes obierit, cuius filius nobiſcum ſit, filius noſter cum cæteris fidelibus noſtris ordinet, de his qui illi plus familiares & propinquiores fuerint, qui cum miniſterialibus ipſius comitatus, & Epiſcopo, ipſum comitatum præuideat, vſque dum nobis renuntietur. Si autem filium paruulum habuerit, iſdem cum miniſterialibus ipſius comitàtus & Epiſcopo, in cuius parrochia conſiſtit, eundem comitatum præuideat, donec ad noſtram notitiam perueniat. Si verò filium non habuerit, filius noſter cum cæteris fidelibus noſtris ordinet, qni cum miniſterialibus ipſius comitatus, & Epiſcopo, ipſum comitatum præuideat,

uideat, donec iuſſio noſtra inde fiat. Et pro hoc nullus iraſcatur, ſi eundem comitatum alteri cui nobis placuerit dederimus, quàm illi qui eum hactenus præuidit. Similiter & de vaſſallis noſtris faciendum eſt. Et volumus, atque expreſſè iubemus, vt tam Epiſcopi, quàm Abbates, & Comites, ſeu etiam cæteri fideles noſtri, hominibus ſuis ſimiliter conſeruare ſtudeant: & tam de Epiſcopatibus, quàm & de Abbatijs, vicinus Epiſcopus & Comes præuideant, ne aliquis res eccleſiaſticas vel facultates diripiat, & nullus ad eorum eleemoſynam faciendam impediat. Quòd ſi præſumpſerit, & ſecundum leges humanas hoc componat, & ſecundum leges eccleſiaſticas inde Eccleſiæ quam læſit ſatisfaciat, & noſtram harmiſcaram ſecundum modum culpæ, & vt nobis placuerit, ſuſtineat.

RP. Cætera capitula reſponſione non egent, quoniam à veſtra ſapientia ſunt diſpoſita & diffinita.

X.

Si aliquis ex fidelibus noſtris pòſt obitum noſtrum, Dei & noſtro amore compunctus, ſæculo renuntiare voluerit, & filium, vel talem propinquum habuerit, qui

pertinent, ſi ipſa obierit, faciant. Quæ verò ſuperfuerint, ab ipſis ſaluentur vſque ad noſtram, Deo dante, interrogationem.

XIII.

Inueniendum qualem partem imperij, ſi obitus noſter euenerit, ſibi decernendam ſperare filius noſter debeat: & ſi Deus alterum filium nobis interim donare voluerit, quam ipſe habeat. Et ſi aliquis ex nepotibus noſtris ad hoc ſe dignum exhibuerit, vel ſi non fecerit, ſecundum quod nobis tunc, & cui placuerit, cenſeatur.

XIV.

Vt filius noſter talem ſe & taliter præparet, quatenus, cùm, Deo iuuante, reuerſi fuerimus, Romam ire valeat, & ibi Dei & ſanctorum Apoſtolorum quandiu neceſſe fuerit ſeruitium agere, & ibi, Deo adminiculante, in regem poſſit coronari.

XV.

Qualiter & quo ordine filius noſter in hoc regno remaneat, & qui debeant eſſe, quorum auxilio vtatur, & viciſſitudine cum eo ſint. Videlicet ex Epiſcopis aſſiduè ſint cum illo aut Ingiluuinus, aut Reinelmus, ſiue Odo, ſeu Hildeboldus. Ex abbatibus, ſi alia neceſſitas non euenerit, aſſiduè ſint cum eo, Welpho, Gauzlinus, &

XVII.

Adalardus Comes palatij remaneat cum eo cum ſigillo. & ſi ipſe pro aliqua neceſſitate defuerit, Gerardus, ſiue Fredricus, vel vnus eorum qui cum eo ſcariti ſunt, cauſas teneat. & vel vna die in ſeptimana ipſe cauſas teneat, & vbicumque fuerint, de pace præuideant.

XVIII.

Comites quoque per ſuos comitatus de raptoribus & malis hominibus præuideant, qualiter pax fiat, & malla teneant, & omnibus qui hoſtem debent, denuntient vt parati ſint, quatinus ſi neceſſitas fuerit, in Dei & noſtrum ſeruitium pergere valeant. Et Miſſi noſtri, qui per omne regnum noſtrum conſtituti ſunt, miſſaticum noſtrum, prout eis opportunum fuerit, agere non negligant.

XIX.

Si werra in regno ſurrexerit, quam Comes per ſe comprimere non poſſit, filius noſter cum fidelibus noſtris eam quantocius comprimere ſtudeat, antequam malum in regno noſtro accreſcere poſſit.

XX.

Vt filius noſter cum fidelibus noſtris in illa parte regni moretur, vbi maior ne-

ceſſitas fuerit. & nemo in villis noſtris, vel in villis vxoris noſtræ manſionaticum accipiat. & nullus homines noſtros ſiue alios deprædari audeat. & eorum qui nobiſcum vadunt, beneficia, & villæ ſub emmunitate maneant. Quòd ſi aliquis præſumpſerit, in triplo componat, ſicut ille qui in truſte dominico committit. Et qui in villas Epiſcoporum, Abbatum, vel aliorum fidelium noſtrorum, deprædationes fecerint, ſicut in capitularibus anteceſſorum noſtrorum, & in noſtro continetur, emendent.

XXI.

Vt nemo deſpiciat literas noſtra auctoritate, aut filij noſtri nomine ſignatas, vel eorum quos in hoc regno cum illo dimittimus: neque inobediens ſit quæ ſibi mandata fuerint. Quòd ſi præſumpſerit, ita multetur, ſicut in Capitulari aui, & domni ac genitoris noſtri continetur.

XXII.

Monendum quoque, & hortandum, vt fidelium noſtrorum, qui cum filio noſtro remanſerint, nullus in conſilio tardus appareat: ſed vnuſquiſque, vt ſibi melius viſum fuerit, loquatur, & poſt omniũ locutiones, quod melius viſum fuerit eligant.

XXIII.

Qualiter regnum,quod neceſſitate Brittonibus quondam iuramento confirmatum fuerat, quia de illis,quibus firmatum eſt, nullus ſuperſtes eſt, à fidelibus noſtris recipiatur.

XXIV.

De regno Aquitanico.

XXV.

Vt poſt nos, cum his quæ nobis ferenda ſunt pergat, primum Willebertus Epiſcopus, deinde Arnoldus Epiſcopus,& deinde Vvala Epiſcopus. Et vt filius noſter, & alij noſtri fideles ad hoc ſtudeant, vt nihil noui aut mali in hoc regno ſurgat, quod aut per equites,aut per curſores pedites nõ ſciamus, quia de veſtra proſperitate, ſicut de noſtra, ſemper ſolliciti erimus. Et ſi nepotes noſtri, filij fratris noſtri, ſui patris imitantes exempla, poſt nos pergere, & contra nos inſurgere voluerint, non expectetur, vt commendemus fidelibus noſtris, vt nobis occurrant: ſed prout plenius potuerint, ſtatim vt hoc cognoſcere potuerint, nobis in adiutorium, prout citius potuerint, veniant, & ad hoc omnes ſemper warniti ſint.

XXVI.

Vt caſtellum de Compendio à nobis

cœptum, pro noſtro amore, & veſtro honore, perficiatur in teſtimonium dilectionis veſtræ erga noſtram benignitatem.

XXVII.

De ciuitate Pariſius, & de caſtellis ſuper Sequanam, & ſuper Ligerim, & vtraque parte, qualiter & à quibus inſtaurentur, ſpecialiter etiam de caſtello S. Dionyſij.

XXVIII.

De Vvlframno, & Gauzmaro, & Hadeberto aurifice, ſicuti ſtatuimus, ita permaneant.

XXIX.

De monetis.

XXX.

Qualiter hoc perficiatur, & ad effectum perueniat, quod Nortmannis dari debet de coniecto.

XXXI.

De honoribus Boſonis, Bernardi, & Vvidonis, & aliorum illarum partium. & de cappis, & alijs negotiatoribus, videlicet vt Iudæi dent decimam, & negotiatores Chriſtiani vndecimam.

XXXII.

In quibus ex noſtris palatijs filius noſter, ſi neceſſitas non fuerit, morari, vel in quibus foreſtibus venationem exercere non debeat. Cariſiacus penitus cum foreſtibus excipitur. Siluacus cum toto Laudunenſi

ſimiliter. Compendium cum Cauſia ſimiliter. Salmonciacus ſimiliter. In Odreia villa porcos non accipiat: & non ibi caciet niſi in tranſeundo. In Attiniaco parum caciet. In Verno porcos accipiat tantùm. Arduenna penitus excipitur, niſi in tranſeundo. & villæ ad ſeruitium noſtrum ſimiliter. In Ligurio porcos & feramina accipiat. Ariſtallium cum foreſte penitus excipitur. In Lens, & Vvara, & Aſtenido, & feramina, & porcos capere poteſt. In Rugituſit, in Scadebolt, in Launiſ, tantummodo in tranſitu, & ſicut minus poteſt. In Criſiaco ſimiliter. In Liſga porcos tantum accipiat.

XXXIII.

Vt Adelelmus de foreſtibus diligenter ſciat, quot porci & feramina in vnaquaque à filio noſtro caciata fuerint.

XVI. Kalend. prædicti menſis, poſtquam domnus Imperator Karolus adnuntiauit generaliter in populum de ſuo itinere Romam; & quia ordinatum habebat, qualiter filius ſuus in regno iſto conſiſtat, & quorum in ſpecialibus & generalibus cauſis vtatur conſilio, & ad-

iuuetur auxilio: & quia ordinatum habebat, quomodo Nortmanni de iſto regno expellantur, & poſtea defendantur: & ſi vverra de quacumque parte in iſto regno ſurrexerit, comprimatur, vel defendatur. & quia de generalibus & ſpecialibus cauſis generalia & ſpecialia capitula habebat diſpoſita, quæ filio ſuo & fidelibus ſuis, qui in iſto regno remanebant, data habebat, & ſecum portabat: dixit, quia de ipſis capitulis quædam capitula excerpta habebat, quæ in illorum omnium notitiam recitari volebat. Et tunc iuſſit Gauzlenum Cancellarium, vt hæc ſequentia capitula in populum recitaret.

CAP. I.

DE honore & cultu Dei, atque ſanctarum Eccleſiarum, quæ auctore Deo ſub ditione & tuitione regiminis noſtri conſiſtunt, Domino mediante, decernimus, vt ſicut tēpore beatæ recordationis domni & genitoris noſtri excultæ & honora-

tæ, atque rebus ampliatæ fuerunt, & quæ à noſtra liberalitate honoratæ atque ditatæ ſunt, de cætero ſub integritate ſui ſeruentur: & ſacerdotes atque ſerui Dei vigorem eccleſiaſticum, & debita priuilegia, iuxta reuerẽdam auctoritatem obtineant: & eiſdem principalis poteſtas, & illuſtriũ virorum ſtrenuitas, ſeu reipublicæ adminiſtratores, vt ſuum miniſterium competenter exequi valeant, in omnibus rationabiliter, & iuſtè concurrant. Et filius noſter hæc ſupradicta ſimul, Deo iuuante, conſeruet. 11.

Vt omnes noſtri fideles veraciter ſint de nobis ſecuri, quia quantum potuerimus, & iuſtè, & rationabiliter ſcierimus, vnumquemque ſecundum ſui ordinis dignitatem & perſonam honorare & ſaluare, & honoratum ac ſaluatum conſeruare volumus. Et vnicuique eorum in ſuo ordine, ſecundum ſibi competentes leges, tam eccleſiaſticas quàm mundanas, rectam rationem & iuſtitiam conſeruabimus: & nullum fidelium noſtrorum contra legem vel iuſtitiam, aut auctoritatem & iuſtam rationem, aut damnabimus, aut dehonorabimus, aut opprimemus, vel indebitis machinationibus affligemus: & legem, vt

prædiximus, vnicuique competentem, ſicut anteceſſores ſui tempore anteceſſorum noſtrorum habuerunt, in omni dignitate & ordine nos, adiuuante Domino, ſeruaturos perdonamus. illis videlicet, qui nobis fideles & obedientes, atque adiutores & cooperatores, iuxta ſuum miniſterium & perſonam, conſilio & auxilio, ſecundum ſuum ſcire & poſſe, & ſecundum Deum, ac ſecundum ſæculum fuerint, ſicut per rectum vnuſquiſque in ſuo ordine & ſtatu Imperatori ſuo, & ſuo ſeniori eſſe debet. Et Capitula, quæ auus, & pater noſter, pro ſtatu & munimine ſanctæ Dei Eccleſiæ, & miniſtrorum eius, & pro pace ac iuſtitia populi, ac quiete regni conſtituerunt, & quæ nos cum fratribns noſtris regibus, & noſtris, & eorum fidelibus communiter conſtituimus: ſed & quæ nos conſilio & conſenſu Epiſcoporum, ac cæterorum Dei & noſtrorum fidelium, pro ſupraſcriptis cauſis in diuerſis placitis noſtris conſeruanda ſtatuimus, & manere inconuulſa decernimus, ſimiliter & à filio noſtro inconuulſa conſeruari volumus & mandamus.

III.

Si Comes de iſto regno obierit, cuius fi-

lius nobiſcum ſit, filius noſter cum cæteris fidelibus noſtris ordinet, de his qui eidem Comiti plus familiares propinquiores fuerunt, qui cum miniſterialibus ipſius comitatus, & cum Epiſcopo, in cuius parrochia fuerit ipſe comitatus, ipſum comitatum præuideant, vſque dum nobis renuntietur, vt filium illius qui nobiſcum erit, de honoribus illius honoremus. Si autem filium paruulum habuerit, iſdem filius eius, cum miniſterialibus ipſius comitatus, & cum Epiſcopo, in cuius parrochia conſiſtit, eundem comitatum præuideant, donec obitus præfati Comitis ad notitiam noſtram perueniat, & ipſe filius eius per noſtram conceſſionem de illius honoribus honoretur. Si verò filium non habuerit, filius noſter cum cæteris fidelibus noſtris ordinet, qui cum miniſterialibus ipſius comitatus, & cum Epiſcopo proprio, ipſum comitatum præuideat, donec iuſſio noſtra inde fiat. Et pro hoc ille non iraſcatur, qui illum comitatum præuiderit, ſi eundem comitatum alteri cui nobis placuerit dederimus, quàm illi qui eum eatenus præuidit. Similiter & de vaſſallis noſtris faciendum eſt. Et volumus atque præcipimus, vt tam Epiſcopi

quam Abbates, & Comites, ſeu etiam cæteri fideles noſtri, hoc erga homines ſuos ſtudeant conſeruare.

IV.

Volumus etiam, & expreſsè præcipimus, quòd ſi aliquis Epiſcopus, vel Abbas, aut Abbatiſſa, vel Comes, aut vaſſallus noſter obierit, nullus res eccleſiaſticas aut facultates diripiat, vel Comitis, aut vaſſalli noſtri, aut alicuius defuncti res aut facultates inuadere, vel vſurpare præſumat, vel vxoribus defunctorum laicorum, ac filijs quamcumque violentiam inferat, & nullus ad illorum eleemoſynam faciendam, eleemoſynarios eorum impediat. Quòd ſi aliquis præſumpſerit, & ſecundum leges mundanas hoc cum banno noſtro componat; & ſecundum leges eccleſiaſticas inde Eccleſiæ, quam læſit, ſatisfaciat. Inſuper noſtram harmiſcaram, ſecundum modum culpæ, & vt nobis placuerit, ſuſtineat.

Poſt hæc lecta capitula, dedit omnibus licentiam cum Dei gratia & ſua redeundi ad propria, exceptis his quos ſpecialiter pro ſpecialibus cauſis conſiderandis, vel pro dona liberanda ſecum aliquantis diebus manere præcepit.

LVDOVICI II.
FRANCORVM REGIS CAROLI CALVI F. CAPITVLA

I.

Quando Compendij coronatus eſt.

ANNO INCARNATIONIS Dominicæ DCCCLXXVII. *in Compendio palatio, hæc quæ ſequuntur ab Epiſcopis petita ſunt apud Hludouuicum regem, & ab eo promiſſa Epiſcopis.*

PETITIO EPISCOPORVM.

A Vobis perdonari nobis petimus, vt vnicuique de nobis, & Eccleſijs nobis commiſſis, ſecundum primum capitulum, quod nouiſſimè in Cariſiaco domnus Imperator pater veſter à ſe

& à vobis ſeruaturum, conſentientibus fidelibus illius ac veſtris, atque Apoſtolicæ ſedis Legatis, legente Gauzleno denuntiauit, canonicum priuilegium, & debitam legem atque iuſtitiam conſeruetis, & defenſionem exhibeatis, ſicut rex in ſuo regno vnicuique Epiſcopo, & Eccleſiæ ſibi commiſſæ per rectum exhibere debet.

PROMISSIO REGIS.

PROMITTO & perdono vobis, quia vnicuique de vobis, & Eccleſijs vobis commiſſis, ſecundum primum capitulum, quod nouiſſimè in Cariſiaco domnus Imperator pater meus à ſe, & à me ſeruaturum, conſentientibus fidelibus illius ac noſtris, atque Apoſtolicæ ſedis Legatis, legente Gauzleno denuntiauit, canonicum priuilegium, & debitam legem atque iuſtitiam conſeruabo, & defenſionem, quantum potuero, adiuuante Domino exhibebo, ſicut rex vnicuique Epiſcopo & Eccleſiæ ſibi commiſſæ per rectum exhibere debet.

Synodi

II.

Synodi Tricaſſinæ.

ANNO INCARNATIONIS Dominicæ DCCCLXXVIII. *Indictione* XII. *menſe Auguſto, lecta ſunt in Synodo Tricaßina hæc quæ ſequuntur capitula, ſtatuta à domno Ioanne ſummo Pontifice Romano: quæ ſancta Synodus recepit & confirmauit.*

CAP. I.

VT Epiſcopi cum omni reuerentia à cunctis mundi poteſtatibus debitè honorentur, atque coram eis ſedere nullatenus audeant, niſi illis præcipientibus. Et res eccleſiaſticæ à laicis & popularibus, præter Præſulum earum conſcientiam, nullo modo contingantur. Quod ſi poſt hanc noſtram definitionem quis tentauerit, prius communione Eccleſiæ repulſus, ſi non reſipuerit, anathematis vinculo innodetur.

II.

Eccleſiarum ſanctarum poſſeſſiones, id eſt monaſteria, manſa, cortes, villas, patrimonia, omniaque quæ iuriſdictionibus earumdem conueniunt, nullus ſuppetere à Romano ſeu reliquis Pontificibus præſumat, niſi perſonæ quas canonica ſancit auctoritas: vt eſt illud primo anno ordinationis noſtræ apud B. Petrum Apoſtolum conſtitutum.

III.

Vt illa capitula, quæ anno præcedente apud Rauennam ſtatuimus ſynodali collegio, inconuulſa ab omnibus obſeruentur.

IV.

Vt Epiſcopi nullomodo confratrum conſacerdotumque ſuorum paruipendere audeant vexationes, Eccleſiarumque preſſuras.: ſed vnanimiter cuncti baculo paſtorali, & Apoſtolica auctoritate ſuccincti, in prælio pro domo Iſrael, id eſt Chriſti Eccleſia, ſtare communiter non prætermittant.

V.

Vt expulſi laici, vel quilibet de clero, pro quibuſdam facinoribus à proprijs Epiſcopis, ab alijs iuxta canonum ſtatuta non ſuſcipiantur: vt igne pœnitudinis decocti, miſericordiam Domini, prout potuerint,

lacrymis fletibuſque ſibimet ante mortis obitum adquirant.

VI.

Nemo alterius liberum hominem, ſicut iam in alia Synodo conſtituimus, recolligere præſumat ſine illis cauſis, quas leges mundanæ præcipiunt. Si quis deinceps contra hæc noſtra ſtatuta tentauerit, ſciat ſe ab omni ordine Eccleſiaſtico eſſe priuandum.

VII.

Confratrum, Coëpiſcoporumque accuſationes fieri occultè omni modo prohibemus: quia ſæpè contingit vt innocentes à malis huiuſmodi condemnentur. Sed ſi accuſatio ſuper perſona cuiuſlibet Epiſcopi dicitur, canonicè ſancitus in publicum prętendatur. quoniam ſcriptũ eſt: Cecidit de cælo accuſator fratrum, qui accuſabat eos ante conſpectum agni. & iterùm: Qui odit fratrem ſuum homicida eſt. &, qui non diligit fratrem ſuum quẽ videt, Deum quem non videt, quomodo poteſt diligere? His & talibus documẽtis inſtructi: Si quis contra hoc Dei decretum tentauerit, Epiſcopus, preſbyter, & diaconus, proprio honore priuetur: laicus verò cuiuſlibet dignitatis, omni Chriſtiana careat dignitate: & niſi vtrique reſipuerint, anathematis vinculo innodentur.

Apoc. 12. 10.

1. Ioan. 3. 15. & 20.

SVBSCRIPTIONES.

IOANNES Apoſtolicæ Romanæ Eccleſiæ primæ ſedis Epiſcopus, huic decreto à nobis promulgato ſubſcripſi.
Vualbertus Portuenſis Epiſcopus.
Petrus Foroſempronij Epiſcopus.
Paſcaſius Epiſcopus.
Hincmarus Remorum metropolis Epiſc.
Anſegiſus Senenſis Archiepiſcopus.
Aurelianus Lugdunenſis Archiepiſcopus.
Sigebodus Narbonenſis Archiepiſcopus.
Roſtagnus Arelatenſis Archiepiſcopus.
Adalardus Turonenſis Archiepiſcopus.
Teudericus Veſontionenſis Archiepiſc.
Optramnus Viennenſis Archiepiſcopus.
Iſaac Lingonenſis Epiſcopus.
Gerboldus Cabillonenſis Epiſcopus.
Agilmarus Aruernenſis Epiſcopus.
Bernerus Gratianopolitanus Epiſcopus.
Abbo Neuernenſis Epiſcopus.
Ottulfus Auguſtæ Tricorum Epiſcopus.
Giſlebertus Carnotenſis Epiſcopus.
Vualefridus Vcecienſis Epiſcopus.
Hildeboldus Sueſſionenſis Epiſcopus.
Teutherus Gerundenſis Epiſcopus.
Ingeluuinus Pariſiorum Epiſcopus.
Edenulfus Laudunenſis Epiſcopus.

Adebertus Siluanectenſis Epiſcopus.
Berno Catalaunorum Epiſcopus.
Maricus Biterrenſis Epiſcopus.
Ecfridus Pictauenſis Epiſcopus.
Item Abbo Magalonenſis Epiſcopus.
Frodoinus Barcilonenſis Epiſcopus.
Arnaldus Tullenſis Epiſcopus.

III.

Conuentus Furonenſis.

CONVENTIO QVÆ INTER glorioſos reges, Hludouuicum filium Karoli Imperatoris, itemque Hludouuicum filium Hludouuici regis, in loco qui vocatur Furonis, Kal. Nouembris, ipſis & communibus fidelibus ipſorum fauentibus & conſentientibus facta eſt anno Incarnationis Dominicæ DCCC LXXIX. *Indictione* XII.

SICVT inter patrem meum Karolum, & patrem veſtrum Hludouuicum, regni Hlotharij diuiſio fuit, volumus vt ita

cònſiſtat. & ſi aliquis noſtrorum fidelium de regno paris ſui ex hoc aliquid purpriſum habet, iuſſu noſtro illud dimittat.

De regno verò, quod Hludouuicus Imperator Italiæ habuit, quia necdum ex illo aliqua diuiſio facta eſt, quicumque modò illud tenet, ita teneat: donec Domino volente ſimul venientes cum communibus fidelibus noſtris, inueniamus & definiamus quod ex hoc melius & iuſtius viſum fuerit.

De regno Italiæ, quia modò nulla ratio eſſe poteſt, omnes ſciant quia partem noſtram de illo regno & requiſiuimus & requirimus, & Domino auxiliante, requiremus.

ISTA SEQVENTI DIE STATVTA SVNT.

CAP. I.

VT quia firmitas amicitiæ & coniunctionis noſtræ modò, quibuſdam præpedientibus cauſis, eſſe non potuit, vſque ad illud placitum, quo ſimul vt conueniamus ſtatutum habemus, talis amicitia inter nos maneat, Domino auxiliante, de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta, vt nemo ſuo pari vitam, regnum, aut

fideles ſuos, vel aliquid quod ad ſalutem ſiue proſperitatem ac honorem regni pertinet, diſcupiat aut forconſiliet.

II.

Vt ſi in cuiuſcumque noſtrûm regno pagani ſeu pſeudochriſtiani inſurrexerint, vnuſquiſque veraciter ſuum parem, vbicumque neceſſitas illi fuerit, & ipſe rationabiliter potuerit, aut per ſemetipſum, aut per ſuos fideles, & conſilio & auxilio, prout melius potuerit, adiuuet.

III.

Vt ſi ego vobis ſuperſtes fuero, filium veſtrum Hludouuicum adhuc paruulum, & alios filios veſtros, quos vobis Dominus donauerit, vt regnum paternum hæreditario iure quietè tenere poſſint, & conſilio & auxilio, prout melius potuero, adiuuabo. Si autem vos mihi ſuperſtites fueritis, filios meos Hludouuicum & Karlomannum, & alios quos diuina pietas mihi donare voluerit, vt regnum paternum quietè tenere poſſint, ſimiliter & conſilio & auxilio, prout melius potueritis, adiuuetis.

IV.

Vt ſi aliqui ſuſurrones & detractores, & qui paci noſtræ inuident, & quietum regnum eſſe non patiuntur, inter nos lites &

contentiones, & diſcordias ſeminare voluerint, nullus noſtrûm hoc recipiat, aut libenter acceptet. Niſi fortè hoc ad rationem coram nobis vtriſque, & communibus fidelibus noſtris perducere voluerit. Si verò hoc noluerit, cum nullo noſtrûm aliquam ſocietatem habeat: ſed omnes illum, ſicut mendacem & falſarium, & inter fratres volentem ſeminare diſcordias, communiter à nobis abijciamus: ne de cetero quiſque talia mendacia auribus noſtris inferre audeat.

V.

Vt communiter, prout citiùs potuerimus, Miſſos noſtros ad Carlomannum & Karolum glorioſos reges dirigamus, qui eos ad placitum, quod VIII. Idus Februarij ſtatutum habemus, inuitent, & vt nullatenus venire differant, obſecrent. Et ſi ſecundum quod optamus venire voluerint, communiter nos ad Dei voluntatem, & ſanctæ Eccleſiæ ſaluationem, ac communem honorem noſtrum, & profectum ac ſaluamentum totius populi Chriſtiani nobis commiſſi, Domino cooperante, ita coniungamus, vt de cetero in eo, qui vnus eſt, vnum ſimus, & vnum velimus, & idipſum dicamus, ſecundum Apoſtolum,

& faciamus omnes, & non ſint in nobis vlla ſchiſmata.

VI.

Si autem illi obſecratione noſtra vocati & inuitati, aut miſſi eorum, ad præfatum placitum venire diſtulerint, nos ſecundum quod ſtatutum habemus, illuc omninò venire, & nos ſecundum Dei voluntatem coniungere omnimodis non omittamus. niſi fortè talis ineuitabilis neceſſitas euenerit, pro qua id fieri nullatenus poſſit. Et ſi hoc acciderit, ad tempus vterque pari ſuo hoc reſcire faciat. & propterea amicitia noſtra nec minuatur, nec immutetur, donec, Domino volente, congruo tempore perfectè confirmetur.

VII.

Vt res Eccleſiarum, in cuiuſcumque regno caput fuerit, tam de Epiſcopatibus, quàm de Abbatijs, ſine vlla contradictione rectores ipſarum Eccleſiarum illas poſſideant. Et ſi aliquid ibi misfactum à quoquam eſt, in cuiuſcumque regno illæ res conſiſtunt, legaliter exinde iuſtitiam reddere faciat.

VIII.

Et quia per vagos, & in tyrannica conſuetudine inreuerentes homines, pax &

quies regni perturbari ſolet: volumus, vt ad quemcumque noſtrûm talis venerit, vt de his quæ egerit rationem & iuſtitiam ſubterfugere poſſit: nemo ex nobis ad aliud recipiat, vel retineat, niſi vt ad rectam rationem & debitam emendationem perducatur. Et ſi rationem rectam ſubterfugerit, omnes in commune, in cuius regnum venerit, illum perſequamur, donec aut ad rationem perducatur, aut de regno expellatur, vel deijciatur.

IX.

Volumus vt his, qui meritò proprietatem illorum in noſtro regno perdiderunt, ita iudicetur, ſicut temporibus anteceſſorum noſtrorum inuentum fuit. Qui verò dicunt ſe iniuſtè proprietatem illorum perdidiſſe, veniant in noſtram præſentiam, & ſicut iuſtum eſt, ita illis iudicetur, & ſua recipiant.

KARLOMANNI FRANCORVM REGIS LVDOVICI II. F. CAPITVLA.

I.

In Broilo Compendij.

HÆC CAPITVLA, QVÆ ſequuntur, ſunt promulgata à domno glorioſo rege KARLOMANNO, *anno Incarnationis Dominicæ* DCCCLXXXIII. VIII. *Kal. Martias, feria* VI. *anno regni ſui in Francia* I. *in Broilo Compendij palatij, de rapinis.*

COMMVNI fidelium noſtrorum conſilio ſtatutum habemus, vt rapinam nullus deinceps faciat, aut facienti conſentiat. I.

Vt rapina, quæ retro eſt acta, cum omni II.

diligentia emendetur, & condignam pro hoc harmiſcaram is qui eam fecit ſuſtineat.

III. Vt ſi quis, poſt hunc conuentum & bannum noſtrum, rapinam faciens inuentus fuerit, is cuius homo eam fecerit, eum ad legalem emendationem in præſentiam noſtram adducat. Quòd ſi eum adducere non potuerit, pro eo ſecundum ſtatuta legum emendet. eum autem qui iuſtitiam fugerit, ſciant omnes eſſe forbannitum, ita vt nullus eum niſi ad præſentandum recipiat.

II.

Apud Vernis palatium.

In nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis, KARLOMANNVS *gratiâ Dei rex omnibus venerabilibus Epiſcopis, Abbatibus, Comitibus, Iudicibus, omnibuſque ſanctæ Dei Eccleſiæ & noſtris fidelibus.*

CVM ad palatium Vernis anno Dominicæ Incarnationis DCCCLXXXIV. anno autem regni noſtri IV. Indictione II. menſe Martio conueniſſemus, & pars fi-

delium noſtrorum nobiſcum; placuit vt quædam ſtatuta ſacrorum canonum, necnon quædam capitula anteceſſorum noſtrorum renouaremus. quia grauiter & moleſtè ferimus, quòd peccatis impedientibus, & malitijs peruerſorum hominum exuberantibus, vltra modum vileſcunt, atque penitus adnullata exiſtunt. præcipuè illa, quæ contra malum rapinæ & deprædationis à ſanctis patribus ſunt promulgata, & à Chriſtianiſſimis regibus auctoritate regia confirmata. Siquidem ita paſſim longè latéque hoc venenum diffuſum & diſperſum eſt, vt quaſi liberè iam malè abutantur omnes infecti & corrupti corpore & anima hoc tam ſceleratiſſimo atque mortifero morbo, non recogitantes hoc quod Paulus dicit, immò Deus omnipotens per ipſum, *Rapaces regnum Dei non poſsidebunt.* 1. Cor. 6. 10. Neque illud, quod alibi Apoſtolus ait, quia ſi noſmetipſos comedimus & conſumimus, id eſt deprædamur citò deficiemus. Gal. 5. 15. Completur ergo in nobis immò per nos, quod omnipotens Deus per Iſaiam prophetam improperat, dicens: *Vnuſquiſque carnem brachij ſui vorabit*, id eſt ſubſtantiam fratris ſui diripiet. Eſa. 9. 20. Carnem enim brachij ſui deuorat, & ſanguinem

brachij ſui bibit, qui ſubſtantiam proximi ſui tollit, vnde caro ſuſtentari debuit. Non eſt autem mirum, ſi pagani & exteræ nationes nobis dominantur, nobiſque bona temporalia tollunt, dum vnuſquiſque proximo ſuo per vim tollit, vnde viuere debet. Ideò iuſtè conuenit nobis illud, quod omnipotens Deus per Iſaiam prophetam
Eſa. 33 1. minatur, dicens: *Væ qui prædaris, nonne & ipſe prædaberis?* Nos verò prædamur fratres noſtros, & idcirco pagani meritò nos noſtramque ſubſtantiam deprædantur. Quomodo igitur ſecuri poterimus pergere contra inimicos ſanctæ Dei Eccleſiæ & noſtros, cùm rapina pauperis incluſa eſt in domo noſtra? & non ſolùm domi recluſa eſt, verum etiam plerumque euenit, vt pleno ventre rapinæ in hoſtem quidam proficiſcantur. Et quomodo poterimus inimicos noſtros deuincere, cùm ſanguis fratrum noſtrorum ab ore noſtro diſtillat? & manus noſtræ plenæ ſunt ſanguine, & brachia pondere miſeriarum & rapinarum grauantur, totáque virtus animi corporiſque debilitatur? Preces noſtræ à Deo non recipiuntur, quia clamores & ploratus, altaque ſuſpiria pauperũ & orphanorum, pupillorum atque viduarum præoccupant

& præueniunt preces noſtras, quæ crudis carnibus fratrum noſtrorum grauatæ raucitudinem acceperunt, nullam ſonoritatem virtutum habentes. Et ſunt multi, qui ex ipſa rapina videntur eleemoſynas facere, non intelligentes quòd de talibus dicit Eſaias, *Qui offert Domino de rapina oblationem, quaſi qui mactet filium ante patrem.* Et ſunt nonnulli, qui de homicidiis, adulteriis, periuriis, incendiis, conſilium & pœnitentiam quærunt, & malum rapinæ pro nihilo ducunt. non intelligentes, quia quot pauperes quis exſpoliat, & fame ac nuditate periclitari facit, tot homicidia perpetrat. quia tunc proximum ſuum interficit, dum vnde viuere debet ei tollit. Et ſcimus, dicente Paulo Apoſtolo, quia omnis homicida non habet vitam in regno Dei: & homicidas & adulteros iudicabit Deus. Quia ergo rapaces regnum Dei non poſſidebunt, niſi ea reddiderint quæ tulerint, & inſuper pœnitentiam egerint: fugiamus hoc tantum malum, vnde tot ac tanta alia mala procedunt, & diligamus proximos ſicut noſmetipſos, adimplentes legem quæ dicit, *Non concupiſcas rem proximi tui, nec omnia quæ illius ſunt.* quia aliter neque inimicis noſtris poterimus reſiſte-

Eſa. 66. 3.

Exod. 20. 17.

re, neque regnum Dei poſſidere.

CAP. I.

VOLVMVS itaque, vt palatium noſtrum, more prædeceſſorum noſtrorum, & Dei cultu, & regali honore, ſed & religionis habitu, & vnanimitatis concordia, ac pacis ordine ſtabiliatur. & in eodem palatio noſtro pax prædeceſſorum noſtrorum ſanctionibus ſeruata per omne regnum noſtrum exequenda proferatur.

II.

Decernimus igitur, vt omnes in palatio noſtro commorantes, & illud vndique adeuntes, pacificè viuant. Quòd ſi aliquis corrupta pace rapinam exercuerit, per noſtram regiam auctoritatem, & Miſſi noſtri iuſſionẽ, ad palatinam adducatur audientiam. vt ſecundum quod in capitulis anteceſſorum continetur, legali multetur iudicio, tripla compoſitione peracta cum dominico banno.

III.

Si quis verò abſque ſeniore, aut infra palatium, aut circa illud degens, hoc idem fecerit, hunc Miſſus noſter adeat, & ad ipſum palatium iuſſu noſtro venire præcipiat. Quod ſi auſu temerario venire contempſerit, vi ad noſtram præſentiam adducatur,

catur, ſubdendus prædeceſſorum noſtrorum ſanctionibus. Si autem & nos,& miſſum noſtrum contempſerit, & ad nos venire noluerit, & ſe defendendo ibi occiſus fuerit, & aliquis parentum aut amicorum eius inde faidam fidelibus noſtris,qui eum occiderint, portare voluerit, poteſtatiuè eam iurare faciemus, & fideles noſtros regia auctoritate exinde adiuuabimus.

IV.

Placuit etiam nobis, & fidelibus noſtris, vt quicumque infra regnum noſtrum aliquid rapuerit, aut deprædatus fuerit, omnia in triplum componat, & bannum dominicum perſoluat, & inſuper publicam pœnitentiam inde faciat, ſicut in capitulari anteceſſorum continetur. Si autem colonus aut ſeruus fuerit, ſimiliter omnia in triplum componat, aut dominus pro eo LX. ictus bene preſſos accipiat: & inſuper publicam pœnitentiam inde agat. cuius modus erit in conſideratione Epiſcopi, ſecundum quantitatem facti: quia fornicationes & adulteria, atque homicidia, necnon incendia, ebrietates, aliaque quamplura vitia exinde prodeunt. Si quis autem negauerit factum, ſi comprobatus non fuerit, propria manu iuramento ſe ab-

ſcondat, excepto noſtris vaſſis dominicis, pro quibus illorum homines meliores iuramentum perſoluent. Hoc verò cum ſumma diligentia tali modo procurabitur.

V.

Epiſcopus, in cuius parrochia aliquis conſiſtens aliquid deprædatus fuerit, ſemel & bis, atque tertiò, ſi neceſſe fuerit, vocabit illum ſua admonitione per ſuum preſbyterum canonicè ad emendationem & ad pœnitentiam, vt Deo & Eccleſiæ ſatisfaciat quam læſit. Si autem deſpexerit atque contempſerit admonitionem, atque ſaluberrimam inuitationem, feriat illum paſtorali virga, hoc eſt ſententiâ excommunicationis, & à communione ſanctæ Eccleſiæ, omniumque Chriſtianorum ſit ſeparatus, vſque ad congruam ſatisfactionem & emendationem. Quam excommunicationem debebit idem Epiſcopus ſeniori illius notam facere, & omnibus ſuis Coëpiſcopis, ne eum recipiant vſque ad ſatisfactionem.

VI.

De illis autem, qui infra parrochiam beneficia & alodum non habent, & alterius Epiſcopi parrochiani ſunt, & dum ad curtem pergunt, aut de loco ad locum iter faciunt, rapinas & deprædationes infra par-

rochiam faciunt,placuit nobis,vt ſi ita prope Epiſcopum , vt ei deprædatio illorum nota fieri poſſit , antequam parrochiam eius exeant, mittat ſtrenuum & prudentem preſbyterum, qui ſua vice rationabiliter illos ad emendationem vocet. In quo ſuperior modus compoſitionis & emendationis ſeruabitur , ſi vocati venire voluerint. Si verò vocationem atque ammonitionem Epiſcopi ſuperbè contempſerint, ſimili ſententiâ excommunicationis feriantur, qua & illi qui infra parrochiam res aut beneficia habent : & inſuper excommunicentur , ne extra parrochiam exeant, antequàm ſuperiùs ſtatuta adimpleant. Quorum excommunicatio ſeniori illorum , & proprio eorum Epiſcopo ſignificanda eſt,ne eos recipiant,antequam illuc redeant,vbi rapinam fecerunt,ibique pleniter emendetur.

VII.

Et quoniam Epiſcopi,qui noſtris & ſuis, & communibus Eccleſiæ atque totius regni neceſſitatibus occupati ſunt, non valenr cuncta ſibi proſpicere,quæ infra fines parrochiæ illorum perpetrantur:ſtatuimus vt quotieſcumq; Epiſcopi à propria ciuitate digrediuntur, tales adiutores vnuſ-

quiſque in ſua ciuitate relinquat, qui hæc omnia in ſua ciuitate prudentiſſimè peragant,& pauperes ſanguine Chriſti redempti ſemper in ciuitate præſentem inueniant, à quo reſponſum & conſolationem accipiant. In vicis autem,& villis longè à ciuitate remotis , conſtituat vnuſquiſque Epiſcopus reuerendos , & cautos , atque prudentiâ temperatos preſbyteros,qui ſua vice ſuperiùs ſtatuta perficiant, & ad quos alij preſbyteri iuniores , & minus cauti, ſuam cauſam referant.

VIII.

Placuit nobis pro communi vtilitate & inſtanti neceſſitate,vt nullus Epiſcoporum grauiter ferat , ſi eius parrochianum pro huiuſmodi cauſa deprædationis alter Epiſcopus excommunicauerit.

IX.

Et quia ad tantum malùm funditus eradicandum , & tantum bonum plantandum,neceſſe habet Epiſcopalis auctoritas iudiciali poteſtate adiuuari ; placuit nobis noſtriſque fidelibus in commune,vt Miſſi Dominici ſuis in locis ex hoc fideliter adiuuent, & Comes præcipiat ſuo Vicecomiti,ſuiſque centenarijs , ac reliquis miniſtris reipublicæ,necnon francis homini-

bus mundanæ legis documentis eruditis, vt pro amore Dei omnipotentis, ac pace ſanctæ Eccleſiæ, & fidelitate noſtra, ex hoc adiuuent, quantum melius potuerint, quoties Epiſcopi, aut miniſtri illorum, ſiue etiam ipſi pauperes eos appellauerint. itaut miniſtri Eccleſiæ habeant auctoritatem ſui Epiſcopi, & miniſtri Comitis auctoritatem noſtram, & ſui Comitis.

X.

Volumus autem, vt ſi Epiſcopalem aut regiam auctoritatem auſu temerario aliquis pro nihilo duxerit, in Comitatu conſiſtens, aut iter faciens, ſi quod iniuſtè abſtulerit, legaliter emendare contempſerit, & rebellis exiſtens, ſi ibi occiſus fuerit, nulli fidelium noſtrorum, qui eum occiderit, aliquis faidam portet, neque pro eius morte aliquid componat. Si verò aliquis parentum eius aliquam faidam portare voluerit, poteſtatiuè eam iurare faciemus, & fideles noſtros regia auctoritate exinde adiuuabimus.

XI.

De noſtris quoque dominicis vaſſallis iubemus, vt ſi aliquis prædas egerit, Comes in cuius poteſtate fuerit, ad emendationem eum vocet. Qui ſi Comitem,

aut Miſſum illius audire noluerit, per forciam illud emendare cogatur, prout lex docet: & quemadmodum in Capitularibus regum tenetur inſertum, in eodem loco vbi præda commiſſa fuerit. Quòd ſi proclamauerit ſe ante præſentiam noſtram velle diſtringi potiùs, quàm ante Comitem, per credibiles fideiuſſores, aut per ſacramentum melioris hominis ante nos venire permittatur, vt ibi talis ratio finem accipiat. Honorem enim talem noſtris vaſſis dominicis concedimus, vt ipſi non ſicut reliqui manu propria ſacramentum iurent, ſed melior homo illorum & credibilior illud agere non differat. Si autem quæ ſupradiximus deſpexerint, & nullo modo emendare voluerint, & in contemptu permanentes ibi occiſi fuerint, nullam contra ipſos, qui eos occiderint, iracundiam tenebimus vnquam. Quòd ſi aliquis parentum inde faidam portare voluerit, noſtra regia auctoritate exinde eum iuuabimus. Si verò dixerint, quòd eis Comes non ſecundum legem fecerit, ſed pro aliqua iracundia, quam contra illos tenebat: hoc Comes eis ante nos ſatisfaciat, quòd non ob aliud, quàm pro rapina ſit actum.

XII.

Vt autem omnis occaſio rapinæ tollatur, volumus vt preſbyteri, qui bonum exemplum omnibus oſtendere debent, hoſpitales exiſtant, ſicut Apoſtolus dicit, *Hoſpitales inuicem ſine murmuratione*. quam præbeant iter facientibus, quia per illam placuerunt quidam Deo Angelis hoſpitio ſuſceptis. 1. Pet, 4 9.

XIII.

Placuit nobis, vt preſbyteri ſuos parrochianos admoneant, vt & ipſi hoſpitales exiſtant, & nulli iter facienti manſionem denegent. Et vt omnis occaſio rapinæ tollatur, nihil carius vendatur tranſeuntibus, niſi ſicut in mercato accipiunt. Quòd ſi cariùs vendere voluerint, ad preſbyterum tranſeuntes hoc referant, & illius iuſſu cum humanitate eis vendant.

XIV.

Volumus, vt preſbyteri, & miniſtri Comitis villanis præcipiant, ne collectam faciant, quam vulgo geldam vocant, contra illos qui aliquid rapuerint. Sed cauſam ſuam ad illum preſbyterum referant, qui Epiſcopi miſſus eſt. & ad illos, qui in illis locis miniſtri Comitis ſuper hoc exiſtunt, vt omnia prudenter & rationabiliter corrigantur.

CAROLI III.
FRANCORVM REGIS LVDOVICI II. F. CAPITVLA

I.
Tungrenſis Epiſcopatus controuerſia.

IN NOMINE SANCTÆ & indiuiduæ Trinitatis, KAROLVS *vir illuſtris diuina propitiante clementia rex Francorum, omnibus Archiepiſcopis & Epiſcopis in regno nobis à Deo commiſſo conſtitutis, pax & ſalus ab eodem Deo æterno.*

CAP. I.

QVIA diuinæ propitiationis beneficia, quæ ab ipſo ab ipſis crepundijs experti ſumus, nullatenus enumerare poſſumus, idcirco laudem

Domini loquetur os meum, & benedicet nomen ſanctum eius in ſæculum ſæculi. Vnde quia pluribus noſtris exigentibus meritis, multotiens aduerſa quoque ſuſtinuimus, credimus non hoc ad noſtræ damnationis meritum, ſed ad gratiam ſuæ reconciliationis nobis fore permiſſum: vt flagellis eius eruditi, diſcamus peruerſa cauere, & in cunctis eius voluntatibus parere. Sicut vobis de multis notum eſt, cùm olim quidam noſtri fideles, à noſtra debita fidelitate exorbitantes, vitam & regnum nobis auferre moliti ſunt, euntes poſt inimicos noſtros, eiſque familiariter inhærentes, res & epiſcopia noſtri regni ab ipſis dari ſibi concupierunt. Vt ergo de multis taceamus, vnum qui nobis noſtris viſceribus ſerpentinum virus infudit, veſtræ ſanctitati propalauimus. Hilduinum videlicet, qui contra regalem agens poteſtatem, contra quoque Apoſtoli dicta, vbi dicitur, *Deum timete, regem honorificate*, &, *Non eſt poteſtas niſi à Deo*. & aduerſus citharœdi Dauid dicta, vbi ad Dominũ loquitur, *Impoſuiſti homines ſuper capita noſtra*. Quique vltra Rhenũ ad inimicos noſtros proficiſcens, miniméque reminiſcens ſacramẽtorum ſuorum nobis promiſſorum,

1. Petr. 2. 17.
Rom. 13. 1.
Pſal 65. 12.

eaque retro dorſum abijciens, ab Heinrico inimico noſtro Epiſcopium Tungrenſis Eccleſiæ expetijt, ſuaque damtione contra omnia ſtatuta tam ſacrorum patrum, quàm regum videlicet anteceſſorum noſtrorum, vſurpauit. De qualibus in libro regum Capitulari ita dicitur: Si quis præſumpſerit quam non meruit à principe vel ſeniore iuſto dignitatem, ſacrilegus habeatur. & B. Gregorius: Sicut qui inuitatus renuit, quæſitus refugit, ſacris eſt altaribus admouẽdus: ſic qui vltro ambit, vel qui importunus ſe ingerit, proculdubio eſt repellendus. Nam qui nititur ad altiora contẽdere, quid agit, niſi vt creſcendo decreſcat? cur non perpendit, quia benedictio illa in maledictum conuertitur, qui ad hoc vt fiat hæreticus promouetur?

Lib. VII. ep. 110.

II.

Cùm quidam peſtiferi viri, vt ſuprà memorauimus, à noſtra fidelitate deuiarent, conuocauimus Archiepiſcopos præſules XVI. noſtri regni. nonnullos etiam proceres, Marchiones & Comites, optimateſque, vt eorum conſilio, auctoritate, atque virtute, tantę veſaniæ reſiſteremus. Inuentum eſt, vt noua gibborum genera nouis

medicationibus ſecarentur ac ſanarentur, pellentes eos Epiſcopali auctoritate, ſacrorumque canonum conſtitutione, à cœtu & conſortio Chriſtianorum. Quorum præſumptioni ac nefandæ tyrannidi Hilduinus intumeſcẽs, datis Heinrico, ſuiſque proceribus, complurimis auri argentique ponderibus, non ſolùm cum eis ſcienter participauit: ſed etiam ex theſauris Eccleſiæ Tungrenſis, quos inſtinctu diabolico rapuerat, vel furatus fuerat, quibuſdam minis ac terroribus egit, vt Herimannus Agrippinæ ciuitatis Archiepiſcopus, per violentiam Heinrici, ſuorumque fidelium, illum in Pontificem conſecraret. Nam ſi non feciſſet, ſicut ipſe venerabilis Archiepiſcopus nobis poſtea in præſentia plurimorum retulit, ſibi vitam, reſque eccleſiaſticas auferret, omnemque familiam trucidaret, & illorum bona diriperet. Ideoque abſque legitimorum anteceſſorum auctoritate eum conſecrauit, vt ipſe adhuc teſtatur: ſed tantis terroribus ac diris crudelitatibus coactus. Vnde in Nicęno Concilio ita ad locum inuenitur: Si quis ex clero deprehenſus fuerit cum excommunicatis communicare, etiam ipſe priuetur communione, tanquam qui regulas

confundit, quæ longè, latéque in diuerſis Concilijs & Capitularibus regum de excommunicatis inueniuntur.

III.

Idem etiam Hilduinus res noſtri regni ex præfato Epiſcopio inuaſit, diripuit, & pro libito abduxit, agens contra ſtatuta Anacleti Papæ, vbi dicitur: S. Anacletus, qui ab ipſo Petro Apoſtolo ordinatus eſt presbyter, poſtea in ſede Romana ſucceſſor illius factus Epiſcopus, cum totius mundi ſacerdotibus iudicauit. Qui abſtulerit, inquit, patri vel matri aliquid, homicidæ particeps eſt. Pater noſter ſine dubio Deus eſt: mater verò noſtra Eccleſia eſt, quæ nos in baptiſmo regenerauit. Ergo qui pecunias Chriſti & Eccleſiæ rapit, aufert, vel fraudatur, homicida eſt, atque homicida in conſpectu iuſti iudicis deputabitur. Qui rapit pecuniam proximi ſui, iniquitatem operatur: qui autem pecuniam vel res Eccleſiæ abſtulerit, ſacrilegium facit, & vt ſacrilegus iudicandus eſt.

IV.

Præfatus denique Hilduinus theſauros Eccleſiæ Tungrenſis, & Aquiſgrani palatij, iuxta B. Lamberti corpus martyris in quadam arca poſitos, auida cupiditate ra-

puit: eoſque inimicis noſtris,ſuis videlicet fautoribus cõtulit,& Eccleſiæ abſtulit. De quo, quibuſq; huiuſcemodi ſacri canones ita decernunt: Si quis inuentus fuerit aliquid de miniſterijs Eccleſiæ vẽdidiſſe,vel abſtuliſſe, ſacrilegium commiſit. placuit eum in ordine Eccleſiaſtico non haberi. Vnde & B. Auguſtinus XLVII. Euangelij homilia Ioannis dicit: Ecce inter ſanctos eſt Iudas, ecce fur eſt Iudas, & ne contemnas, fur hic ſacrilegus eſt, non qualiumcumque fur locorum, ſed dominicorum locorum, ſed ſacrorum. Et poſt pauca, Quicumque aliquid de Eccleſia aufert, vel fraudatur, Iudæ proditori comparatur.

V.

Hos Eccleſiæ theſauros Epiſcopis, & Comitibus, & fautoribus,pro ſua ordinatione dedit,non præ oculis habens ſtatuta Africani Concilij, quibus præcipitur, vt nullus per pecunias ordinetur,ita inquiẽs: Si quis Epiſcopus per pecunias obtinuerit dignitatem,deijciatur,modis omnibus abijciatur, ſicut Simon magus abſciſſus eſt à Petro. Item in Concilio Chalcedonenſi: Si quis Epiſcopus,preſbyter, aut diaconus ſub pretio Spiritus ſancti gratiam obtinere voluerit, proprij gradus periculo ſubiace-

bit: & nihil ex hac ordinatione, vel promotione, quæ eſt per 'negotiationem' facta, proficiat, ſed anathematizetur.

VI.

Iam dictus Hilduinus ad cumulum ſuæ damnationis, ante venerabilis Herimanni præſentiam veniens, ſuper ſacra nefanda iurauit, quòd ego Karolus Epiſcopium Tungrenſe dederim. & quoſdam ex clericis & laicis iurare compulit. Quod quàm ſit abſurdum, quamque vitandum, ſparſim ſanctarum ſcripturarum teſtimonia approbant.

VII.

Memoratus præterea Hilduinus per domnum Herimannum Epiſcopum tertiò vocatus ad ſynodum, vt contra hæc quæ ſibi obijciuntur reſponderet, ſi iuſtam cauſam haberet, aut ſi non poſſet, canonum feriretur ſpiculis. Qui quoniam quidem venire diſtulit, incidit ſententiam Bonifacij Papæ ita dicentis: Probat vera eſſe illa quæ aduerſas ſe dicta ſunt, qui ad ea confutanda adeſſe minimè vult, & ne dubitet quod ita iudicium nocens ſubtus fugit, quemadmodum vt abſoluatur qui eſt innocens quærit. Et poſt pauca. Confitetur enim de omnibus, quiſquis ſubtuſfugere iudicium poſſe dilationis putat.

Item ipſe : Si adeſſe voluerit, præſens ſi confidit, ad obiecta reſpondeat. Quod ſi adeſſe neglexerit, dilationem ſententiæ de abſentia non lucretur.

VIII.

Omnes tam clerici, quàm laici ſupradictæ Eccleſiæ, noſtram adeuntes ſublimitatem, luctuoſis vocibus innotuerunt, quòd iam memoratus Hilduinus cum ſuis prædonibus bona illorum diripuit, omnemque illorum facultatem & ſupellectilem abſtulit, nihil illis remanſit, vnde ſaltem ſibi victus ſufficientiam adhiberent. Addentes etiam in precibus, vt veſtro conſilio citiùs ageretur, ne amplius prædæ & direptioni paterent : ſed illis ad ordinandum daremus Pontificẽ Richerum, quem concorditer elegerunt. De quibus videlicet omnibus hîc capitulatim inſertis veſtrum precamur Pontificium, & propter Deum, & debitam, quam nobis polliciti eſtis, fidelitatem, pro viribus exinde adiuuetis : vt noſter honor in huiuſmodi negotijs amplius non decreſcat, & ſtatus ſanctæ Dei Eccleſiæ ſtabiliatur.

uentionem fuerant polliciti. Verùm feria quarta, VII. Idus Nouembris, in medio Rheni fluminis ſæpius dicti, principes in nauibus quiſque ſuis in tertiam aſcenderunt, quæ ancorata iu fluminis medio gratia eorum colloquij fixa erat: ibique in primo hanc ſibi viciſſim conuenientiam ob ſtatum pacis iuramento ſanxeruut ita.

EGO KAROLVS diuina propitiante clementia rex Francorum Occidentalium, amodò ero huic amico meo regi Orientali Heinrico amicus, ſicut amicus per rectum debet eſſe ſuo amico, ſecundum meum ſcire ac poſſe: ea verò ratione, ſi ipſe mihi iurauerit ipſum eundemque ſacramentum, & attenderit quæ promiſerit. ſi me Deus adiuuet, & iſtæ ſanctæ reliquiæ.

E contra rex Heinricus eandem promiſſionem ſacramento eiſdem proſecutus eſt verbis ſubſequenter, vt huius amicitiæ firmitas inuiolabiliter obſeruaretur.

Hæc ſunt nomina Epiſcoporum, qui cum nobilibus ac fidelibus laicis firmitatem, quam præmemorati reges inter ſe fecerunt, collaudando acceptauerunt, & manibus ſuis ſacramentum firmauerunt nunquam à ſe deſtruendam.

Epiſcopi ex parte domni regis Karoli.

Herimannus Archiepiſcopus Agrippinæ, quæ modo eſt Colonia vocitata, Rodgerus Archiepiſcopus Treuironum, Stephanus Præſul Cameracorum, Bouo Epiſcopus Catalaunenſium, Baldricus Traiectenſium Epiſcopus. Hæc nomina Comitum, Matfredus, Erkengerus, Hagano, Boſo, Waltkerus, Iſaac, Ragenberus, Theodricus. Adalardus, Adelelmus.

Epiſcopi ex parte regis inclyti Heinrici. Herigerus Archiepiſcopus Moguntiacorum, Nithardus Epiſcopus Mimmogerneferdæ, Dodo Epiſcopus Oſnobroggæ, Ricawdo Epiſcopus Vangionum, quæ nunc dicitur Warmatia, Hunuardus Epiſcopus Paderbornenſis, Notingus Epiſcopus Conſtantiæ Alemannicæ. Hæc ſunt nomina Comitum. Eurardus, Chonradus, Herimannus, Hato, Godefredus, Otto Herimannus, Cobbo, Magenhardus, Fridericus, Foldac.

FINIS.

CAROLI CALVI,

E T

LVDOVICI EIVS FILII,

REGVM FRANCORVM

CONSECRATIO, SEV CORONATIO.

ITEM REGINARVM

IVDITH FILIÆ, ET

HERMINTRVDIS CONIVGIS

CAROLI EIVSDEM.

I.

Caroli Calui, quando in regno Lotharij coronatus eſt.

ORDO QVALITER KAROLVS rex fuit coronatus in Mettis ciuitate, anno DCCCLXIX. *in menſe Septembr.* V. *Idus Septembr. quæ euenit die Veneris, cum iſtis Epiſcopis. videlicet Hincmaro Archiepiſcopo, Aduentio, Hattone, Arnulfo, Francone, Hincmaro, & Odone. quando quondam rex Hlotharius, filius Hlotharij Imperatoris, fuit mortuus in Placentia ciuitate.*

Adnuntiatio Aduentij Epiſcopi ante initium Miſſæ, in Eccleſia S. Stephani, coram Rege, & Epiſcopis, & alijs quamplurimis.

VOs ſcitis, & multis in plurimis regnis eſt cognitum, quantos & quales euentus tempore ſenioris noſtri, quem hactenus habuimus, &c. *vſque* deuota mente ſuſcipere. *vt ſupra pag.* 371.

RESPONSIO KAROLI AD POPVLVM.

QVIA, ſicut iſti venerabiles Epiſcopi vnius ex ipſis voce dixerunt, & certis indicijs ex veſtra vnanimitate monſtrauerunt, &c. *vſque* anteceſſoribus exhibuerunt. *pag.* 373.

ADNVNTIATIO HINCMARI ARCHIEPISC.

NE alicui fortè videatur, incongruè ac præſumptiosè me, ac prouinciæ noſtræ venerabiles Coëpiſcopos facere, quoniam &c. *vſque* Te Deum laudamus. *pag.* 375.

Benedictiones ſuper regem Karolum ante Miſſam, & altare S. Stephani.

ADVENTIVS EPISC. METENSIS.

DEVS qui populis tuis indulgentia conſulis, & amore dominaris, da huic famulo tuo ſpiritum ſapientiæ, cui dediſti regimen diſciplinæ: vt tibi toto corde deuotus, & in regni regimine maneat ſemper idoneus, & in bonis operibus perſeuerans, ad æternum regnum te duce valeat peruenire. Per Dominum; &c.

HATTO VIRDVNENSIS.

GRATIÆ tuæ quæſumus, Domine, huic famulo tuo tribue largitatem: vt mandata tua te operante ſectando, conſolationem præſentis vitæ percipiat, & futuræ. Per Dominum, &c.

ARNVLFVS TVLLENSIS.

NOSTRIS quæſumus, Domine, in regimine iſtius famuli tui propitiare temporibus: vt tuo munere dirigatur & noſtra ſecuritas, & deuotio Chriſtiana. Per Dominum.

FRANCO TVNGRENSIS.

DA quæſumus, Domine, huic famulo tuo ſalutem mentis & corporis: vt bonis operibus inhærendo, tua ſemper mereatur virtute defendi. Per Dominum.

HINCMARVS LAVDVNENSIS.

BENEDICTIONEM tuam, Domine, hic famulus tuus accipiat: qua corpore ſaluatus & mente, & gratam tibi ſemper exhibeat ſeruitutem, & propitiationis tuæ beneficia ſemper inueniat. Per Dominum.

ODO BELLOVACENSIS.

CONSERVA quæſumus, Domine, hunc famulum tuum, & benedictionum tuarum propitius vbertate purifica, vt eruditionibus tuis ſemper multiplicetur, & donis. Per Dominum.

BENEDICTIO HINCMARI ARCHIEPISC.

EXTENDAT omnipotens Dominus dexteram ſuæ benedictionis, & effundat ſuper te donum ſuæ propitiationis, & circumdet te felici muro cuſtodiæ ſuę protectionis, ſanctæ Mariæ, & omnium Sanctorum intercedentibus meritis. Amen.

Indulgeat tibi mala omnia quæ geſſiſti, & tribuat tibi gratiam & miſericordiam, quam humiliter ab eo depoſcis: liberetque te ab aduerſitatibus cunctis, & ab omnibus viſibilium & inuiſibilium inimicorum inſidijs. Amen.

Angelos ſuos bonos ſemper & vbique, qui te præcedant, comitentur, & ſubſequantur, ad cuſtodiam tũi ponat: & à peccato, ſeu gladio, & ab omniũ periculorum diſcrimine te ſua potentia liberet. Amen.

Inimicos tuos ad pacis caritatiſque benignitatem conuertat, & apud odientes te

gratioſum & amabilem faciat. pertinaces quoque in tui inſectatione & odio confuſione ſalutari induat: ſuper te autem ſanctificatio ſempiterna effloreat. Amen.

Ad iſta verba, Coronet te Dominus, *inunxit eum Hincmarus Archiepiſcopus de chriſmate ad dextram auriculam, & in fronte vſque ad ſiniſtram auriculam, & in capite.*

CORONET te Dominus corona gloriæ in miſericordia & miſerationibus ſuis, & vngat te in regni regimine oleo gratiæ Spiritus ſancti ſui, vnde vnxit ſacerdotes, reges, prophetas, & martyres, qui per fidem vicerunt regna, & operati ſunt iuſtitiam, atque adepti ſunt promiſſiones: eiſdéque promiſſionibus gratia Dei dignus efficiaris, quatenus eorum conſortio in cœleſti regno perfrui merearis. Amen.

Victorioſum te atque triumphatorem de viſibilibus atque inuiſibilibus hoſtibus ſemper efficiat: & ſancti nominis ſui timorem pariter, & amorem continuè cordi tuo infundat. & in fide recta, ac bonis operibus perſeuerabilem reddat, & pace in diebus tuis conceſſa, cum palma victoriæ te ad perpetuũ regnum perducat. Amen.

Et qui te voluit ſuper populum ſuum

conſtituere regem, & in præſenti ſæculo felicem, & æternæ felicitatis tribuat eſſe conſortem. Amen.

Clerum ac populum, quem ſua voluit opitulatione tuæ ſubdere ditioni, ſua diſpenſatione, & tua adminiſtratione, per diuturna tempora te faciat feliciter gubernare. quo diuinis monitis parentes, aduerſitatibus omnibus carentes, bonis omnibus exuberantes, tuo miniſterio fideli amore obſequentes, & in præſenti ſæculo pacis tranquillitate fruantur, & tecum æternorum ciuium conſortio potiri mereãtur. Amen. Quod ipſe præſtare dignetu

Ad iſta verba, Coronet te Dominus, *miſerunt illi Epiſcopi coronam in capite.*

CORONET te Dominus corona glorię atque iuſtitiæ: vt cum fide recta, & multiplici bonorum operum fructu, ad coronam peruenias regni perpetui, ipſo largiente, cuius eſt regnum, & imperium in ſæcula ſæculorum.

Ad iſta verba, Det tibi Dominus velle, *dederunt illi palmam & ſceptrum.*

DET tibi Dominus velle & poſſe quæ præcipit, & in regni regimine ſecundum

voluntatem ſuam proficiens, cum palma perſeuerantis victoriæ ad palmam perue-nias gloriæ ſempiternæ. Gratia Domini noſtri IESV CHRISTI, qui viuit.

ORATIONES IN MISSA.

DA nobis, omnipotens Deus, vt B. Gorgonij martyris tui veneranda ſolemnitas & deuotionem nobis augeat & ſalutem. Per Dominum.

Quæſumus, omnipotẽs, vt famulus tuus, qui tua miſeratione ſuſcepit regni gubernacula, à te virtutum etiam percipiat incrementa: quibus decenter ornatus, & vitiorum monſtra vitare, & ad te qui via, veritas, & vita es, gratioſus valeat peruenire. Qui viuis & regnas cum Deo.

SVPER OBLATA.

Reſpice, Domine, munera populi tui ſanctorum feſtiuitate votiua, & tuæ teſtificatio veritatis nobis proficiat ad ſalutem. Per Dominum.

Munera quæſumus, Domine, oblata ſanctifica: vt & nobis vnigeniti tui corpus & ſanguis fiãt, & Karolo regi noſtro ad obtinendam animæ corporiſque ſalutẽ, te largiẽte, vſquequaque proficiant. Per eũ dem.

POST COMMVN.

Sacramentorum tuorum, Domine, communio ſumpta nos ſaluet, & in tuæ veritatis luce confirmet. Per Dominum.

Hæc Domine communio ſalutaris famulum tuũ ab omnibus tueatur aduerſis: quatenus & Eccleſiaſticæ pacis obtineat tranquillitatem, & poſt iſtius temporis decurſum ad æternam perueniat hæreditatem. Per Dominum.

II.

Ludouici II. quando rex Francorum conſecratus eſt.

ORDO QVALITER Hludouuicus rex anno Incarnationis Dominicæ DCCCLXXVII. VI. *Idus Decembris, ab Hincmaro Archiepiſcopo fuit coronatus in Compendio palatio. quando & hæc, quæ ſequuntur, ab Epiſcopis petita ſunt apud regem, & ab eo promiſſa Epiſcopis.*

PETITIO EPISCOPORVM.

A VOBIS perdonari nobis petimus, vt vnicuique de nobis, & Eccleſijs nobis commiſſis, ſecundum primum capitulum, &c. *vſque* exhibere debet. *vt ſupra pag.* 447.

PROMISSIO REGIS.

PROMITTO vobis, & perdono, quia vnicuique de vobis, & Eccleſijs vobis commiſſis, ſecundum primum capitulum, &c. *vſque* exhibere debet. *pag.* 448.

Benedictiones ſuper Hludouuicum regem factæ.

DEVS qui populis tuis virtute conſulis, & amore dominaris, da huic famulo tuo ſpiritum ſapientiæ cum regimine diſciplinæ: vt tibi toto corde deuotus, in regni regimine maneat ſemper idoneus, tuoque munere ipſius temporibus ſecuritas Eccleſiæ dirigatur, & in tranquillitate deuotio Chriſtiana permaneat. Per Dominum.

SACRI OLEI INFVSIO.

OMNIPOTENS ſempiterne Deus,

creator & gubernator cæli & terræ, conditor & diſpoſitor Angelorum & hominum, qui Abraham famulum tuum de hoſtibus triumphare feciſti, Moyſi & Ioſuë populo tuo prelatis multiplicem victoriam tribuiſti: humilem quoque Dauid puerum tuum regni faſtigio ſublimaſti, eumque de ore leonis, & de manu beſtiæ, atque Goliæ, ſed & de gladio maligno Saul, & omnium inimicorum eius liberaſti, & Salomonem ſapientiæ, paciſque ineffabili munere ditaſti: reſpice quæſumus ad preces humilitatis noſtræ, & hunc famulum tuum virtutibus, quibus præfatos fideles tuos decoraſti, multiplici honoris benedictione condecora, & in regni regimine ſublimiter colloca, & oleo gratiæ Spiritus ſancti tui perunge, vnde vnxiſti ſacerdotes, reges, prophetas, & martyres, qui per fidem vicerunt regna, & operati ſunt iuſtitiam, atque adepti ſunt promiſſiones. Cuius ſacratiſſima vnctio ſuper caput eius defluat, atque ad interiora eius deſcendat, & cordis illius intima penetret, & promiſſionibus, quas adepti ſunt victorioſiſſimi reges, gratia tua dignus efficiatur. quatenus & in præſenti ſæculo feliciter regnet, & ad eorum conſortium in cæleſti regno perueniat. Per

Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium tuum,qui vnctus eſt oleo lætitiæ præ conſortibus ſuis, & virtute crucis poteſtates aërias debellauit, tartara deſtruxit, regnumque diaboli ſuperauit,& ad cælos victor aſcendit. In cuius manu victoria,omnis,gloria,& poteſtas conſiſtunt,& tecum viuit & regnat Deus, in vnitate eiuſdem Spiritus ſancti, per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

IMPOSITIO CORONÆ.

CORONET te Dominus corona gloriæ, atq; iuſtitiæ honore, & opere fortitudinis: vt per officium noſtræ benedictionis,cum fide recta, & multiplici bonorum operum fructu, ad coronam peruenias regni perpetui, ipſo largiente,cuius regnum & imperium permanet in ſæcula ſæculorum. Amen.

SCEPTRI TRADITIO.

ACCIPE ſceptrum,regiæ poteſtatis inſigne,virgam ſcilicet rectam regni, virgam virtutis: qua te ipſum bene regas, ſanctam Eccleſiam, populum videlicet Chriſtianum tibi à Deo commiſſum,regia virtute ab improbis defendas, prauos corrigas,re-

ctos vt viam rectam tenere poſſint tuo iuuamine dirigas: quatenus de temporali regno ad æternum regnum peruenias, ipſo adiuuante, cuius regnum & imperium ſine fine permanet in ſæcula ſæculorũ. Amen.

BENEDICTIONES.

DOMINVS Deus omnipotens, qui dixit ad Moyſem ſeruum ſuum, Loquere ad
Num. 6. 23. Aaron fratrem tuum, & ad filios eius dicens, ſic benedicetis populo meo, & ego benedicam ei, benedicat tibi, & cuſtodiat te. Amen.

Illuminet faciem ſuam ſuper te, & miſereatur tui. Amen.

Conuertat vultum ſuum ad te, & donet tibi pacem. Amen.

Extendat dexteram ſuæ benedictionis, & effundat ſuper te donum ſuæ propitiationis, & circumdet te felici muro cuſtodiæ ſuæ protectionis, ſanctæ Mariæ, & omnium Sanctorum intercedentibus meritis. Amen. Indulgeat tibi mala omnia quæ geſſiſti, & tribuat tibi gratiam & miſericordiam, quam humiliter ab eo depoſcis: liberetque te ab aduerſitatibus cunctis, & ab omnibus viſibilium & inuiſibilium inimicorum inſidijs. Amen.

Multiplicet

Multiplicet in te copiam ſuæ benedictionis, & confirmet in ſpe regni cœleſtis. Amen.

Actus tuos corrigat, vitam emendet, mores componat, & te ad cœleſtis paradiſi hæreditatem perducat. Amen.

Talique intentione repleri valeas, quæ ei in perpetuum placeat. Amen.

Angelos ſuos bonos ſemper & vbique, qui te præcedant, comitentur, & ſubſequantur, ad cuſtodiám tui ponat: & à peccato, ſeu gladio, & ab omniũ periculorum diſcrimine te ſua potentia liberet. Amen.

Inimicos tuos ad pacis, caritatiſque benignitatem conuertat, & odiẽtibus te gratioſum & amabilem faciat. pertinaces quoque in tui inſectatione & odio confuſione ſalutari induat: ſuper te autem ſanctificatio ſempiterna effloreat. Amen.

Victorioſum te, atque triumphatorem de viſibilibus atque inuiſibilibus hoſtibus Dominus ſemper efficiat: & ſancti nominis ſui timorem pariter & amorem continuè cordi tuo infundat: & in fide recta ac bonis operibus perſeuerabilem reddat: & pace in diebus tuis conceſſa, cum corona victoriæ ad perpetuum te regnum perducat. Amen.

Et qui te voluit ſuper populum ſuum conſtituere regem, & in præſenti ſæculo felicem, & æternæ felicitatis tribuat eſſe conſortem. Amen.

Clerum ac populum, quem ſua voluit opitulatione tuæ ſubdere ditioni, ſua diſpenſatione, & tua adminiſtratione per diuturna tempora te faciat feliciter gubernare: quo diuinis monitis parentes, aduerſitatibus cunctis carentes, bonis omnibus exuberantes, tuo miniſterio fideli amore obſequentes, & in præſenti ſæculo pacis tranquillitate fruantur, & tecum æternorum ciuium cônſortio potiri mereantur. Amen. Quod ipſe præſtare dignetur.

III.

Iudith Caroli filiæ, cùm regi Anglorum deſponſata eſt.

BENEDICTIO SVPER reginam, quam Edelulfus rex accepit in vxorem.

NVBAS in Chriſto obnupta nube cæleſti, & refrigerata gratia ſpirita-

li, ac protecta ab omni inlicita concupiſcentia. pangas fœdus cum oculis tuis, vt non videas alienum virum ad concupiſcendum eum, & non mœcheris in corpore vel corde tuo, & auertas oculos tuos, ne videant vanitatem: quatenus in via Domini viuificeris, vt poſſis dicere cum propheta, *Ad te leuaui oculos meos qui habitas in cælis.* Pſal. 122.
&, *Leuaui oculos meos in montes, vnde veniat* & 120.
auxilium mihi. Per conditorem, & redemptorem, ac dominum noſtrum IESVM Chriſtum, qui cum patre & Spiritu ſancto viuit & regnat in ſæcula ſæculorum.

Benedic, Domine, has dotes, & accipientes tua benedictione dotare digneris: vt coniugij fidem & thorum immaculatum ſeruantes, ſanctorum patriarcharum adſciſci mereantur conſortio. Per Dominum.

Accipe anulum, fidei & dilectionis ſignum, atque coniugalis coniunctionis vinculum, vt non ſeparet homo quos coniungit Deus. Qui viuit & regnat in omnia ſæcula ſæculorum.

Deſpondeo te vni viro virginem caſtam, atque pudicam futuram coniugem, vt ſanctæ mulieres fuêre viris ſuis, Sarra, Rebecca, Rachel, Heſter, Iudith, Anna, Noë-

mi, fauente auctore & ſanctificatore nuptiarum, IESV Chriſto domino noſtro, qui viuit & regnat in ſæcula ſæculorum.

Deus qui in mundi creſcentis exordio multiplicandæ proli benedixiſti, propitiare ſupplicationibus noſtris, & huic famulo tuo, & huic famulæ tuæ, opem tuæ benedictionis infunde: vt in coniugali conſortio ſecundum beneplacitum tuum, affectu compari, mente conſimili, ſanctitate mutua copulentur. Dita eos fructibus ſanctis & operibus benedictis. Fac illos talem ſobolem generare, quæ ad tui paradiſi pertineat hæreditatem. Aperi, Domine, ianuas cæli, & viſita eos in pace. Inriga terram eorum, vt germinet fructum ſpiritalem. ſanctifica eos, qui datus es nobis ex virgine: & præſta eis tempora ſalutis, quæ ante tuum aduentum prędixit ſanctus propheta Ioannes, vt hîc fideliter credant, & beatè viuentes vitam & regnum conſequantur æternum, gratia tua, Chriſte ſaluator noſter, qui cũ Deo patre, in vnitate Spiritus ſancti, viuis & regnas Deus, per omnia.

BENEDICTIO REGINÆ.

TE inuocamus, Domine ſancte, pater omnipotens, æterne Deus, vt hanc famu-

lam tuam, quam tuæ diuinæ diſpenſationis prouidentia in præſentem diem iuuenali flore lætantem creſcere conceſſiſti, tuæ pietatis dono ditatam, plenam veritatis de die in diem coram te & hominibus ad meliora ſemper proficere facias: vt in regimine ſuo gratiæ ſupernæ largitatem congaudens ſuſcipiat, & miſericordiæ tuæ muro aduerſitate vndique munita, cum pace propitiationis viuere mereatur. Per Dominum.

SVRSVM CORDA.

Domine ſancte, pater omnipotens, æterne Deus, electorum fortitudo, & humilium celſitudo, qui in primordio per effuſionem diluuij crimina mundi purgari voluiſti, & per columbam ramum oliuæ portantem pacem terris redditam demonſtraſti. iterum Aaron famulum tuum per vnctionem olei ſacerdotem vnxiſti: & poſtea per huius vnguenti infuſionem, ad regendum populum Iſraëliticum, ſacerdotes, reges, & prophetas perfeciſti: vultumque Eccleſiæ in oleo exhilarandum prophetica famuli tui voce Dauid eſſe prædixiſti. qui hoc etiam vnguento famulæ tuæ Iudith ad liberationem ſeruorum tuorum, & confuſionem inimicorum,

vultum exhilaraſti: & ancillæ tuæ Heſter faciem hac ſpiritali miſericordiæ tuæ vnctione adeo lucifluam reddidiſti, vt efferatum cor regis ad miſericordiam, & ſaluationem in te credentium, ipſius precibus inclinares. Te quæſumus, omnipotens Deus, vt per huius creaturæ pinguedinem, columbæ pace, ſimplicitate, ac pudicitiá decoram efficias. Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium tuum, qui venturus eſt iudicare.

CORONATIO.

GLORIA & honore coronet te Dominus, & ponat ſuper caput tuum coronam de ſpiritali lapide pretioſo: vt quicquid in fulgore auri, & in vario nitore gemmarum ſignificatur, hoc in tuis moribus, hoc in actibus ſemper refulgeat. Quod ipſe præſtare dignetur, cui eſt honor & gloria in ſæcula ſæculorum.

BENEDICTIONES.

Benedic, Domine, hanc famulam túam, qui regna regũ à ſæculo moderaris. Amen.

Opera manuum illius ſuſcipe, & benedictione tua terra eius de pomis fructuum cæli, & rore atque abyſſo ſubiacente repleatur. Amen.

De vertice antiquorum montium & collium æternorum, de frugibus terræ, & plenitudine eius tua benedictione lætetur. Amen.

Benedictio illius qui apparuit in rubó veniat ſuper caput eius. Da ei de rore cæli, & de pinguedine terræ, abundantiam frumenti, & vini: vt ſeruiant illi ac ſemini eius populi, & in honore tuo tribus illam & ſemen eius adorent. Amen.

Reple eam benedictionibus vberum & vuluæ. benedictiones patrum antiquorum confortatæ ſint ſuper eam, & ſuper ſemen eius, ſicut promiſiſti ſeruo tuo Abrahæ, & ſemini eius in ſæcula. Amen.

Concede quæſumus, omnipotens & miſericors Deus, vt hæc dona tua, quæ fideles tui acceperunt de manu tua, dantibus, accipientibus, & diſpenſantibus ad præſentis vitæ ſubſidium, ac redemptionem animarum, atque ad vitam capeſſendam proficiant ſempiternam. Per Dominum.

IV.

Hermintrudis reginæ.

ADLOCVTIO DVORVM Epiſcoporum in Eccleſia S. Medardi quando Hermintrudis fuit con-ſecrata in reginam.

VOLVMVS vos ſcire, fratres, quia domnus & ſenior noſter, Karolus rex glorioſus, noſtræ humilitatis petiit deuotionem, vt auctoritate miniſterij nobis à Deo conlati, ſicut ipſe in regem eſt vnctus & conſecratus, Epiſcopali auctoritate, vnctione ſacra & benedictione, veluti in ſcripturis legimus Dominum præcepiſſe vt reges vngerentur & ſacrarentur in regiam poteſtatem : ita vxorem ſuam dominam noſtram in nomine reginæ benedicamus, ſicut & à ſede Apoſtolica, & à noſtris deceſſoribus antea de alijs factum comperimus. Et vt non vobis ſit mirum quare hoc petat, fraternitati veſtræ rationem reddere maturamus. videlicet quia,

ſicut multis eſt cognitum, Deus omnipotens ſua gratia iſtud regnum in manus ſuorum anteceſſorum mirabiliter adunauit. quod ipſi deceſſores ſui nobiliter gubernauerunt, & per ſucceſſiones ſua progenies vſque ad hæc tempora rexit. Et iſti noſtro ſeniori Deus filios, ſicut vobis notum eſt, dedit: in quorum nobilitate ad ſanctam Eccleſiam & regnum, quod Deus illi ad regendum commiſit, fideles illius ſpem maximam ſe habere ſunt gratulati. De quibus ipſe aliquos Deo obtulit, vt etiam de fructu ventris ſui oblationem Deo offerret. aliquos Deus adhuc ætate immatura ſua gratia de hoc ſæculo rapuit, ne vt ſcriptum eſt, malitia mutaret corda eorum. aliquibus autem, quod vos non latet, ſuo iudicio talem paſſionem permiſit incurrere, ſicut fideles illius agnoſcuntur dolere. Propterea petit benedictionem Epiſcopalem ſuper vxorem ſuam venire; vt talẽ ſobolem ei Dominus de illa dignetur donare, vnde ſancta Eccleſia ſolatium, & regnum neceſſariam defenſionem, & fideles illius deſiderabile adiutorium, & iſta Chriſtianitas optabilem tranquillitatem, & legem atque iuſtitiam, cum illis quos adhuc habet, annuente & cooperan-

te Domino, poſſit habere. Et de hoc in ſanctis ſcripturis habemus auctoritatem. quia ſicut Dominus ad Abraham dixit,
Gen. 22. 18. *In ſemine tuo benedicentur omnes gentes:* cui iam centenario de nonagenaria vxore Iſaac filium dedit: ita & ipſum Iſaac vxorem ſterilem accipere fecit, vt & in hoc, ſicut in multis ſolet facere, miſericordiæ ſuæ largitatem oſtenderet. Et inde dicit
Gen. 25. 21. ſcriptura, quia *deprecatus eſt Iſaac Dominum pro vxore ſua, eo quòd eſſet ſterilis,* & concepit. Et non ſit vobis mirum, cur antea hoc non fecit. quia ſicut ſacra ſcriptura dicit, in primordio coniunctionis maſculi & feminæ
Gen. 3. 16. dixit Dominus ad Euam, *Ad virum tuum erit conuerſio tua, & ipſe dominabitur tui.* Et cùm iã eſſent moribus in legitima cõiunctione maturi, & prouectæ ætatis, Abraham & Sarra, &, vt S. Petrus dicit,
1. Pet. 3. 6. *Sarra obediebat Abrahæ, dominum eum vocans:* dixit Dominus ad Abraham, quod antea nec ipſi, nec alio homini legimus illum dixiſſe:
Gen. 21. 12. *Omnia quæ dixerit tibi Sarra, audi vocem eius.* Iam enim & Abraham preſbyter meritò vocabatur, & defecerant muliebria, id eſt omnis laſciuitas, Sarræ: & tunc acceperunt benedictionem ſeminis benedicti à Domino, in quo benedicuntur omnes gentes.

Amen. His ergò fulti auctoritatibus, in diſpenſandis Dei donis, qui ab illo miniſtri eius ſumus ad hoc conſtituti, vt Leo dicit, non debemus eſſe difficiles, nec deuotorum petitiones negligere: maximè ſi ipſas petitiones euidentibus indicijs ex Dei viderimus miſeratione conceptas. Quia multiplex miſericordia Dei ita ſaluti humanæ ſubuenire decreuit, vt præcipuè ſacerdotum ſupplicationibus ipſa ſalus debeat obtineri. Cui operi, vt in ſacris literis legimus, ipſe Saluator interuenit: nec vnquam ab his abeſt, quæ miniſtris ſuis exequenda commiſit dicens: *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus.* Matt. 28. 20. Et ſi quid per ſeruitutem noſtram bono ordine, & gratulando implemus affectu, vt Leo dicit, non ambigamus per Spiritum ſanctum nobis fuiſſe donatum. Et ideo, fratres, quoniam ita eſt, & noſtra pro vobis miniſtratio, & veſtra erga nos coniuncta deuotio, vt vna fiat apud Dominum ſupplicatio, ſicut legimus, quia ad hoc conſtituti ſunt ſacerdotes, vt prius pro ſuis, deinde pro populi orent peccatis: & oratio fiebat ſine intermiſſione ad Deum pro Petro, id eſt pro omni Epiſcoporum choro: orantibus nobis pro communi noſtra, immo pro totius Eccleſiæ ac

populi neceſſitate atque ſalute, commune votum etiam veſtra communis proſequatur oratio, apud eum qui facit vnanimes habitare in domo, & viuit, & regnat in ſæcula ſæculorum. Amen.

ORATIO.

Domine ſancte, pater omnipotens, æterne Deus, qui poteſtate virtutis tuæ de nihilo cuncta feciſti, & diſpoſitis vniuerſitatis exordijs, homini ad imaginem tuam facto inſeparabile mulieris adiutorium condidiſti, ac femineo corpori de virili dediſti carne principium: docens quià quod ex vno placuit tibi inſtitui, non liceat ab homine ſeparari. Reſpice propitius ſuper hãc famulam tuam maritali iunctam conſortio, quæ tua ſe expetit protectione muniri. Sit in ea iugum dilectionis & pacis. fidelis & caſta nubat in Chriſto, imitatrixque ſanctarum permaneat feminarum. Sit amabilis vt Rachel viro, ſapiens vt Rebecca, longæua & fidelis vt Sarra. Nihil in ea ex actibus ſuis auctor præuaricationis vſurpet. nexa fidei mandatis permaneat, vni thoro iuncta contactus inlicitos fugiat. muniat infirmitatem ſuam robore diſciplinæ. Sit verecundia grauis, pudore venerabilis, doctrinis cæleſtibus erudita. Sit fœcũda in ti-

bi placita ſobole, ſit probata & innocens. Percipiat per hanc ſacram miſericordiæ, lætitiæ,& exultationis olei vnctionem, ſanitatem mentis, incolumitatem corporis, tutelam ſalutis,ſecuritatem ſpei,corroborationem fidei,plenitudinem caritatis. Corona eam, Domine, corona iuſtitiæ: corona eam fructibus ſanctis, & operibus benedictis. Sit meritis & nomine atque virtute regina, adſiſtens in hoc ſæculo fide recta & operibus bonis, & in futuro honore & gloria coronata à dextris regis, in veſtitu bonorum operum, circumdata virtutum varietate. Fac illam talem ſobolem generare, quæ ad paradiſi tui pertineat hæreditatem. Præſta, Domine, huic famulæ tuæ tantum caritatis affectum, & miſericordiæ ſtudium, atque religionis augmentum, vt tuum iugiter promereatur auxilium. Callidi ſerpentis ab ea venena repelle,& lorica fidei indutam ſcuto ſalutis eam defende, actus eius corrige, vitam emenda, mores compone, & eam in ſenectute bona ad cœleſtia regna digneris perducere. Per eumdem Dominum noſtrum.

Coronet te Dominus gloria & hono-

re, & ſempiterna protectione. Qui viuit & regnat.

DEVS omnipotens, qui benedixit
Gen. 1. 28. Adam & Euam dicens: *Creſcite & multiplicamini*, & patriarcharum benedixit coniugia: quique cum Tobia miſit Raphael Angelum ſuum, cuius miniſterio dæmonium effugauit à Sarra vxore ipſius. benedicat te, & Ill. futuram vxorem tuam, vt ſecundum præceptum Domini effecti duo in carne vna, quod Deus iungit, homo non ſeparet. & det vobis benedictionem de rore cæli & de pinguedine terræ. Benedicimus enim vobis in nomine Domini: qui mittat Angelos ſuos bonos, vt vos cuſtodiant ſemper: & omnem phantaſiam, & nequitiam, atque verſutiam omnium malignorum ſpirituum & hominum à vobis depellant, & ab omni inquinamento omnis adulterij, omnibuſque inſidijs humanis & diabolicis protegant, muniant, & defendant. Gratia Domini noſtri IESV Chriſti, qui amorem & timorem ſuum iugiter cordibus veſtris infundat. vt conſeneſcatis pariter in ſenectute bona, & videatis filios filiorum veſtrorum florentes in voluntate Domini:

& pax vobiſcum permaneat. atque in fide recta, ac bonis operibus, & concordia bona, & amore coniugali ſincero, necnon & in confeſſione ſanctæ Trinitatis, & Eccleſiæ Catholicæ communione perſeuerantes, ad vitam perueniatis æternam. Quod ipſe præſtare dignetur, cuius regnum & imperium ſine fine permanet in ſæcula ſæculorum. Amen.

FINIS.

INDEX RERVM

AC VERBORVM

MEMORABILIVM QVÆ IN his Capitulis continentur.

A

ABbas negligens remouendus 16.222
Abbatiola & capella, 87
Abſcondere ſe iuramẽto, 465
Acaptare, 130.135
Acephali monachi vagi. 58
Adcognito 134. 160.243.245 257.297. adcognitatio. 232
Adnuntiatio Lotharij Imp. 66.76.100.118. Ludouici regis Germ. 66.76.238. 241.290.351. Karoli Calui 3.68.77.100.120.159. 162.164.228.241.242. 292.296.351.373. Lotharij iunioris regis 162.163. 241.294
Adſalitura 105.111.275. adſaltura, 290
Aduenæ 109.115.178.328. aduentitij. 328
Aduocatus 108.216.310. 330.393. aduocatus Francus. 257
Alodis 49.87.88.100.108. 116.142.243.318.345.346. 389.394.434. de hereditate, conquiſitu, donatione, 241.243.247. alodum, 466
Altaria in parochia. 43
Anathema, 58.60.61.203. 226.449. cautè infligendum 46. ab Epiſcopo non imponendum ſiue conſenſu Archiepiſcopi vel Coëpiſcoporum, 58
Angaria, 195
Annona 157.315. ad caballos, 42
Apoſtolicus 123.282.284.

KK

287. 407. 428
Aquitania Karolo in partem ceſſit 83. à Pippino rege vaſtata 83. Aquitanica adflictio 115. Aquitanorum defectio, 126
Archidiaconus, 84
Archiepiſcopus 56. 57. 80. 82. 94. 431
Archipreſbyter, 40
Arma extraneis non vendenda, 322
Auctoritas, charta, 97. 346. 397
Aurelianenſis Eccleſiæ turbatio, 30
Aurum coctum 321. 324. auri mixtura 319. 320. auri libræ pretium, 321
Auunculus, patruus, 161

B

BAnnus 91. 255. 259. 270. 317. Dei bānus 240. 256. 337. dominicus 106. 108. 109. 116. 157. 158. 464. 465 francilis 255. 256. bannus dominicus ſolidi LX. 158. 249. 271. 309. 310. 315. 325. ex banno noſtro 89. 145. 270. noſtro verbo, 240
Bannum componere 91. 108. 109. 116. 256. plenum ſoluere 318. dupliciter ſoluere 269. tripliciter 412. 413. bānus reuuadiatus 317. in banno mitti 116. 270. 303. 391
Bannire 240. 247. 303. 391
bannitio, 303. 392
Baptiſmales Eccleſiæ. 416.
baptiſteria celebrare. 401
Barcaniare. 255
Barigildi. 330
Barnatus. 164
Barones. 125
Baſtonicum, 158. 249. 271
Battere in ſcuria, 327
Beneficia 49. 58. 87. 91. 201. 318. 466. res beneficiatæ 185. beneficia deſtructa 252
Beneficiariūius 49. 98. 430.
Blaſphemia, infamia 392. blaſphemus, 393
Breuis, 86. 89. 112. 314
Brittonum dux 65. Epiſcopi à Metropolitano diuiſi 226. regnum, 439
Brunia, 322. 323
Burgundiæ regnum. 342

C

CAballi 42. 110. 157. 252 302. ad herbam miſſi,

110.251.caballi paſtus. 347
Caciare. 441
Cambiare 255. concambiare 307.309. concambium. 307
Camera noſtra, regia, 308
Cancellarius 110. 254. 338. 442
Canonici in ciuitatibus, vel monaſteriis 57. canonicorum monaſteria, 20. 57. 85
Canonum auctoritas 15. 27. 36.58.61.95.146.187.202. 223. &c.
Capitula regum 145.274. regia 146.259.269. Epiſcopalia 243. 269. ſynodalia 269. Capitulare Auguſtorum, 406
Capitula Karoli & Ludouici, paſſim. pro lege Francis, 397
Capellanus ſummus, 182
Cappi & alij negotiatores, 440
Carropera 326. carricare 326.327. carricatura 196
Caſa Dei 57.87.88.193.239. 291.325.345.346
Caſata, 183
Caſtitia, 89. 196
Cauſatores, 331
Cenſales. 346
Cenſus 60. 87. 105. 300.314. 328. de ſuo capite, vel de ſuis rebus 325.334. de manſo Eccleſiæ 105.299. 347. dominicatus, 422. 423
Cenſum qui negligit, perdat agrum, 60
Centenarius, 111.468
Chirographi virtus, 10
Chirographum regum apud Marſnam, 186
Chriſma cælitus ſumptũ, 378. chriſmate ſacro vncti reges 199. 489. manus ſacerdotum, 202
Chriſtianitas 106. 138.139. 214. 283. 288. 323
Chriſtianiſſimus rex. 373. 461
Clamodicus 290. clamoſus, 393
Clauſtra clericorum canonicorum, 57.347.414
Clerici canonici 327. Epiſcopo ſubiecti 414. arma non contingant 47.53. Eccleſiarum ſuarum deſertores 28. gradum perdunt, vnde ſæculares vitam, 316
Cognitamentum 243. 248. cognitatio, 292

Collecta 105. 275. *collecta manu,* 313
Coloni 90. 106. 196. 197. 255. 256. 309. 318. 322. 390. 393. *fiſcales & Eccleſiaſtici* 326. *de caſis Dei* 317. *colonorum hereditas manſa, qua tenent.* 327
Comes palatij, 180. 437
Comites 89. 90. 91. 101. 193. 194. *adiutores regis* 154. *eorum officium* 153. *Epiſcopos adiuuare debent* 153. 156. 299. *eorum cōſilio vti,* 193. *Comes ſi obierit* 432. 444
Comites collimitanei, 230
Comitatus 49. 66. 112. 144. 147. 153. 268. 277. 298. 303. 308. 318. 337. 344. 399. 433
Commeatus, 135. 226
Commēdationes facultatum, vel pecuniarum, 345
Commiſculare ſe 212. *commiſculatus,* 130
Commutationes rerum Eccleſiaſticarum, 50. 92
Compendij monaſterium S. Maria 425. *caſtellum inchoatum,* 439
Componere legem 257. 319. *bannum* 269. *de vita* 323
Compoſitio plena 157. *legalis* 279
Concredere, 128
Conductus, 109. 329
Coniacet cauſa vel res 108. 160. 255. 297
Coniectus 41. 254. 423. 440
Confirmatio 52. *conſignatio manus Epiſcopalis,* 259
Conlaborationes, 416
Conſiliarij regis 134. 295. *alternatim viciſſitudine,* 435
Conuenientia 6. 9. 57. 75. 134. 237. 280. 481
Cortis, 450
Curtis 101. 240. 248. 389. 466. *cortis domeſtica* 197
Curſores pedites, 439

D

DEauratura, 321
Decania Archipreſbyterorum, 40
Decima 89. 401. *conlaborationum & animalium* 416 *decima antiquis Eccleſijs conſeruanda,* 363
Defenſores Eccleſiæ, 405
Dei honor & cultus 7. 14. 205. 346. 442. *omnibus rebus præferendus,* 25
Denarius bonus, merus &

bene penſans non reijciendus, 254. 255. 304. 305. 306. *mixtus* 307. *falſus* 305. 311. *quibus locis & qua forma ſignandus*, 306
Denarius calefactus fronti impreſſus, 256
Denarij monetati 308. *pecunia*, 40. 336
Deneratæ, 316
Depannatus, 264
Deſinhonorantia 130. *dehonoratio*, 142
Diabolus omnibus in morte apparet, 173
Dignificare, 212
Diœceſis Epiſcopi 42. *prouincia*, 168
Diſciplina, pœna, 108. 309. 310. *corporalis*, 157
Diſcupio, 71. 455
Disfacere iuſtitiam 313. *firmitates disfactæ*, 340
Diſpendere, 129. 336
Diſpenſa 40. 42. 44. *Miſſorum*, 350
Dominicatus, 344
Dona liberanda, 446
Drappi depannati, 264
Drudi. 172

E

ECcleſia regnum Chriſti 205. *nauis more agitur* 3. 11. *principũ diſcordijs turbatur* 13. *Pontificali auctoritate, & regali poteſtate gubernatur*, 14. 205
Eccleſia mater, Epiſcopi 401. *Eccleſiæ baptiſmales*, 416
Eccleſiarum honor & cultus 7. 64. 68. 104. 153. 154. 178. 179. 180. 271. 298. 358. 368. 412. 424. 442. *immunitas*, 105. 179
Eccleſiæ à rege pro libitu dari, tolliue non poſſunt, 201
Eccleſiæ vaſſallorum origo 181. *mancipia niſi ad libertatem non commutanda* 92. *ſerui* xx. *diebus in anno ſeruiunt*, 60
Eccleſiæ res, ſicut res fiſci continendæ 396. *in alodem datæ*, 116. *ablata reſtituẽdæ* 37. 64. 68. 183. 457. *contra earum peruaſores* 18. 19. 31. 32. 33. 34. 37. 51. 98. 152. 180. 181. 182. 184. 250. 271. 272. 415
Eccleſiaſticarum rerũ commutationes ſine regis licentia non fiunt 92. 345. *De rebus Eccleſiæ ſubſidium reip. offerri ſolitum*, 20. 181

Eleemoſynarij morientiũ, 434. 446
Emphyteuticarium ius, 415
Emunitas, 438
Epiſcopi ſedibus vacuis dandi 15. 30. *canones intelligant & obſeruent* 44. *in officium ſedulo incumbant* 52. 53. 222. *paternã benignitatem omnibus impendant.* 361. *ſemel in anno circumeant parochiam* 42 *in viſitatione prædicent, conſignent, & corrigant* 41.52.180.413. *quantum à preſbyteris exigere poſſint* 39.40. *feminas vitent, venationem non exerceãt, arma non portent, nec habitum non decentem,* 415
Epiſcopi omnes Eccleſias & preſbyteros in diſpoſitione ſua habent 88. *regum quoque ipſis cura commiſſa,* 26. *extra ſuas parochias nihil præſumunt* 168. 375. *miſſatici poteſtate & auctoritate præditi* 417. *de clericis abſolutè iudicant, laici reclamare ad regem poſſunt,* 362. *monaſteriorum quæ laicis committuntur curam gerunt,* 21
Epiſcopi vniti ſint mutuo auxilio 222. *in vaſallatico nulli ſe commendant* 201. *iurationis ſacramenta non faciunt,* 202
Epiſcoporum honor 362. *coram Epiſcopis nulla poteſtas ſedeat, niſi illis præcipientibus* 449. *Epiſcoporum profeſſio,* 387. *ad regem libera admonitio* 34.35. *Epiſcoporum & Comitum mutua auxilia* 101 222.416. *qui non militant, homines ſuos ad expeditionem mittant,* 29
Epiſcopo infirmo Archiepiſcopus eius proſpicit Eccleſiæ 56. 80. 82. 94. 95. *qui ad tempus remotus fuerat, reſtitutus* 95. *Epiſcopo viuente nemo illius Eccleſiam inuadat* 56. *Epiſcopo mortuo illius Eccleſiæ facultates nemo diripiat,* 417. 432. 446
Erogatarij & eleemoſynarij Eccleſiæ, 37
Exactare 37. *exactationes iniuſtæ* 37.109. *exactio* 421. 423
Excommunicatio Eccleſiaſtica & Epiſcopalis 58. 91.

194.233.270.365.366.
Excondicere, 392
Exercitale iter, 155.157.158
Exmerare argentum, 307

F

FAbricinium ex auro vel argento, 319. 320
Faida 106.366.367.391.464
faidam pacificare 367.
portare 106.170.390.469
Fellones, 204
Femina, uxor 329
Feramina, 441
Fideiuſſores 105. 106. 107. 108. 146.270. 320. 344. 389.392.394
Fidelis homo 341.*fideles Dei, & noſtri* 300. 342. *fideles regni* 146. *fideles noſtri*, 332.336.353.*&c.*
Fidelitatis promiſſio 116. 117. 344.394.479. *ſacramentum*, 117.165.247
Firmitas , firma promiſſio 136. 160. 161. 179. 200. 229.243.285.380.*firmitatis formula*, 245
Firmitates ad Sequanã,munitiones, caſtella 266. 297 340
Fiſcalinus, 393
Fiſcus 57.311.312.389.393.*dominicus* 396. *regius* 397
Flagellari 318. *cum virgis* 90 321.322
Fodrum, 110. 252
Forbannire 107. 108. 270. 388.*forbannitus* 107. 393. 460.*forbannum* 303. 393
Forcia, 470
Forconſiliare 71. 230. 231. 245. 381. 455
Foreſtes regia, 440
Franci 126. 184. *cum Clodouæo rege baptizati*, 378
Franci homines 111. 117. 197. 255.326.330.334.346.*pagenſes*, 257
Francus 107.197,189. *Franci* 303. 325.*Francilis bannus* 255. *Francus aduocatus*, 257
Friſchinga 192. *ſex valens denarios* 40 *quatuor*, 42
Fuſtis groſſa, 309

G

GElda, 441
Guntfanonarius, 348

H

HAia, 340
Harmiſcara 91. 147. 318.364. 433.446.460
Hereditas legitima auctoritatem non requirit, 397

Heribannus, 324
Heribergum. 338.339
HeriZuph, 105.271
Homo liber. 69. *regis* 106. *homines noſtri* 110. 302.347. *aliorum quorumcũq;* 106. 111. 144. 147
Homines coniugis, & filiorum ac filiarum regis ſine vlla differentia, & regis ſunt. 302
Honores 115. 142.156. 178. 234. 242. 292. 321. 433. *aperti,* 431
Honores Boſonis, Bernardi, & Vvidonis, 440
Hoſpitalia 53.54.187. *Scottorum* 53.187. *hoſpitalium rectores Epiſcopis ſubſint,* 187
Hoſtis, exercitus, 69.240. 248. 300. *hoſtem facere* 323. *debere* 437. *in hoſtem pergere qui nõ poſſunt* 324. *hoſtilis apparatus* 348. *hoſtiliter præparatus,* 340

I

Ictibus aut virgis caſtigare 255.309. 390. *ictus ſexaginta,* 106.309.390
Idoneum ſe reddere 85. *ſacramento,* 315
Iectiui homines 330. *iectiſcere* 331. *iectitio,* 333
Ieiunia indicta ab Epiſcopis 155
Inbreuiare 49. 86. 244.313. 318
Incommunis, non particeps, 274
Indiculus, 100
Indominicatus 344.345. *villa indominicata* 302.305
Indulgentia 129. 209. 215. 217.334.268.280. *Ludouici regis,* 207
Infames quomodo indicandi, 390.391. 392.393
Infantes, liberi 72. 77. 232 330
Interprendere, 257
Italiæ regnum, 454
Italici regni optimates, 408. 410
Iudiciũ Dei 307.315.393.395
Iurare cum XII. *purgare ſe,* 107.158.250.275.389.391
Iuſtitia & lex omnibus conſeruãda 9.64.69. 73.119. 133. 166. 187. 278.300. 367.369.403

L

Laborata 196. *conlaborationes,* 416

Lantuueri, 69

Latro forbannitus 389. *latronum diſtrictio* 105. 106. 107. 108. 382. *latrones qui nunc nihil mali faciunt* 116. *latronũ receptor* 107. 389

Legati à latere miſſi, 26

Legationes palatium adeuntes, 197

Leuare, 317

Leudem ſoluere, 106. 390

Lex Romana 308. 310. 316. 316. 320. 326. 330. 346

Lex Salica, 334

Libellarium ius, 415

Liber homo 69. 106. 180. 309. 321. 334. 335. 390

Litaniæ, 206

Lotharij regnum 380. 453. *vxor* 284. *repudium*, 354

M

MAiores homines. 243

Malefactores fugitiui 72. 73. 100. 108. 163. 232. 233. 304. 312. 389. 457. 458

Mallare 256. *mallatio* 254

Malla quibus locis & diebus vetita 89. 90. 257. 399. *malla conlimitaneorum Comitum* 330. *mallum Remis*, 117

Mancipia Eccleſiaſtica, 92

Mannire 303. *mannitio*, 303

Manopera, 326. 327

Manſionaticum, 438

Manſiones 264. 471. *manſio preſbyteri*, 399

Manſa, 327

Manſuarij, 196. 314. 423

Manſus indominicatus 422. 423. *ingenuilis*, *ſeruilis*, 423

Manſus Eccleſiæ 105. 347. 363. *eius immunitas*, 363

Maraſcalcus, 110. 212

Marcha 76. 155. 275. 324. 404

Marchio, 404. 474

Margila, 326

Maritima cuſtodia, 115

Marritio, 135

Matrimonia illicita 79. 101. 233. 329

Medicina generalis, 267

Menſura publica, probata, generalis, legitima 39. 40. *de palatio accipiẽda* 314. *menſuræ manca* 317. *menſuram adulterare*, 315

Merces, 127. 294

Merere, remunerari, 131. 164

Mercata 255. 257. 313. *ne*

ſiant die Dominico 115.314
Miniſtri reip. 73.89.90.91. 109. 115. 144. 192.198. 303.314.316. regni 361. palatij 192. Miſſorum, 351
Miniſteriales 216.327. 351. 367. comitatus, 432
Miſfacere 241. 243. 247. misfactum, 457
Miſprendere, 247.248
Miſſa S. Ioannis 68. S. Martini 305. 306. 309. 329. S. Remigij 269. 319. 329
Miſſæ extra matrem Eccleſiam 401. in priuatis domibus, 414
Miſſaticum 59. 91.100.103. 108. 112. 144. 163. 228. 251.268
Miſſi per regnum ex vtroque ordine 49.67.85. &c. 100.103.104.112.114.141. 145.157.198.254.337.346. 393. iuſtitias omnibus faciant 347. Miſſi dominici 468. regij 274.322. legati à latere 26. Comitibus præponũtur 198. Miſſi maiores 245. 253. additi 115. diſcurrentes 242. 253.291. 293. 295
Miſſi Epiſcoporum. 328
Miſſus reip. miniſter Comitis, 180.255.256
Modius iuſtus, 314
Monachi vagi ne diſcurrãt 27. 28. palatium paſſim ne adeant 58. 59. ſecundum regulam iudicandi, 83
Monachica profeſſio 27. ſingularitatis profeſſio 28. ordo monaſticus, 15
Monaſteria canonicorum, monachorum, ſanctimonialium 20. 85. 121. 184. loca ſancta, venerabilia, ſanctiſſima 15. 16. 27. in alodem data 87. reginæ, & filijs data 302. laicis perperam cõmiſſa, 16.185.
Monaſteriorũ rectores 186. prælati 88. Epiſcopis ſubſunt 187. eiuſdem ordinis deſignandi 21. & idonei iuxta canones, 450
Monaſteriorum viſitatio 27. 85.116
Moneta 304.307.308.309. 310. 440. noua 366. 309. fraudulenta 311. falſa 313. 321
Monetæ falſarij 116. 307. falſis monetarijs immunitates non fauent, 312

Monetare 307. 308. monetarius 307. 308. falſus 311 monetator, 310
Monogramma nominis, 306
Mortua manus, 346. 398
Mulier, vxor, 344
Multa compoſitio, 61
Mundeburdis 239. 246. 283. 315. 357

N

Nauium cõpoſitio 255. cura 350
Neceſtuoſus, 192
Negotiatorum decima, & vndecima, 440
Noctes numeratæ, 331
Nona & decima ex rebus Eccleſiaſticis 59. 88. 183. 347
Nonna, 239. 240. 246. 247
Nortmannorum rex 65. ſedes ad Sequanam 257. 421. vaſtatio 258, &c.
Nortmannis arma ne dentur 323. munitiones oppoſitæ 297. tributum conſtitutum, 421
Nutrimenta in villis, 196

O

Oeconomus Eccleſiæ 56. 94. 418
Ordinatio clericorum vitioſa, 79. 80
Orphanorum & viduarum cauſæ, 104. 299

P

Pagani 32. 139. 144. 160. 176. 177. 178. 198. 258. 4
Pagus 40. 112. pagenſes 192. 194. 351. pagenſes Franci 323
Palatium ſacrum 176. quale eſſe debeat 464. nemo inhabitat ſine licẽtia 339. ſchola 190
Palatij Comes 100. 437. presbyter 30. miniſtri 192. palatina audientia 464. de palatio, accipiendæ menſuræ, 314
Papa vniuerſalis, ſummus Pontifex 408. 410. 412. 418
Par, pares 71. 102. 121. 132. 133. 139. 192. 231. 327. 343
Parabolare 104. 160. 161. 173
Paratæ, 196
Parauerdos tollere 43. exigere 196. exſoluere 323. 346

Parochia Epiſcopi 21. 27. 41. 52. 85. 87. 88. 89. 91. 144. 145. 168. 176. 180. 227. 249. 267. 298. 413. 423. 466. *parochia Remenſis*, 84

Parochiæ preſbyterorũ quando diuidendæ 43. 44. *ruſticanæ*, 403

Parochiani preſbyterorũ 362. 471. *Epiſcopi alterius* 466. 468

Pax & concordia regum 13. 14. 23. 63. 64. 66. 70. 71. 76. 77. 119. 120. 210. 221. 222. 228. 238. 252. 367

Pacis turbatores 10. 72. 159. 194

Penſa, 307. 308

Perdono 9. 119. 187. 360. 427. 447. *indulgeo* 219. 241. 244. 268. 317. *perdonatus, perdonatio* 133. 134. 187. 244. 317. 360. 391

Pippini iunioris regis Aquitaniæ fuga è monaſterio 83

Piſtores, 317

Placitare, 434

Placitum 66. 68. 89. 102. 136. 142. 144. 155. 163. 193. 212. 240. 248. 287. 298. *placitum generale* 386. 388. 397

Placita minora mallis oppoſita, 400

Plebes presbyterorũ 41. 414. *Eccleſiæ baptiſmales, plebes appellatæ*, 416

Pœnitentia Epiſcopalis 105. 233. 268. 309. 368. *ab Epiſcopo imponenda*, 268

Pœnitentia publica 60. 61. 73. 158. 249. 270. 271. 306. 317. 468. *propter ſaidam impedita* 366. *de crimine publico* 73. 158. 249. 271. *publicè pœnitentes* 333. *in pœnitentia miſſus*, 116

Pœnitentiæ gradus & anni, 215

Pœnitentia de occultis, 158. 249

Pœnitentia peracta reconciliatio & communio percepta, 367

Polyptica, 326

Pontes à quibus reſtaurandi, 115

Pontes & tranſitus paludium 324

Præcepta regalia 19. 37. 38. 47. 51. 84. 91. 244. 346. *ſuper precariis Eccleſiaſticis fieri non debent* 51.

præceptorũ falſorum compilator, 84
Præſtaria, 91
Precariæ 97. 183. poſt quinquennium renouandæ 51. precarium ius, 98
Presbyteri omnes ſub diſpoſitione Epiſcoporum 88. Epiſcopis in viſitatione quid debeant 39. 40. honorem impendant ſenioribus ſuis parochianis, 362. 363
Principes, optimates, 45. 313
Priuatus, familiaris, 291. 293. 294
Proclamationis diploma, 325
Proprietas 87. 201. 234. 292. 312. 344. 395. propriũ, 429
Purgare ſe 61. purgatio ſui 84. cum XII. teſtibus, 250.

Q

QVadrageſima 52. 90. 308. 331. 333.
Quadraginta dies ſacramenti, 331

R

RApinæ & deprædationes 64. 110. 144. 145. 147. 148. 158. 162. 234. 240. 244. 248. 251. 268. 269. 271. 417. 461. &c.
Raptores alienarum ſponſarum 29. 61. ſanctimonialium, virginum, viduarum, 60
Raptus 60. 65. 101. 116. 233. 240. 247. 249. 283. 299
Rebellis cauſa, 398.
Receptum & conſilium, 161.
Reclamare, 39. 127. 348. 368. 401. 405. 406. reclamatio, 39
Remenſis Eccleſia diu paſtore deſtituta 30. ſoror Treuirenſis, 375
Reſcellæ, 334
Retornare, 135. 242
Reuuadiare bannũ 317. 404. debitum, 319
REX Dei vicem gerit 265. regis honor & poteſtas & 239. 359. quanta reuerentia dignus 199. 200. 201. regis promiſſio in conſecratione 448. officiũ 176. 178. 188. 189. &c. domus regia 190. miniſtri palatij 192. miniſtri reip. 192. 194. villæ regiæ, 195. 196
Rex cultũ Dei omnibus præferre debet 25. Eccleſiæ iura tueri & conſeruare 36.

37. Epiſcopos vt patres colere 179. eorum conſilio vti 12. 85. Epiſcopis vt officio ſuo fungantur libertatem tribuere 180. Quadrageſimæ potiſſimum & Aduentus temporibus 52. Synodis cur interſit, 79
Rex ſuam cuique legem conſeruet 8. 9. 192. 359. 360. iniuſtas poſtulationes reijciat 9. 34. contra iuſtitiam ſubrepta corrigat 9. 10. 16. 38. 49. 131. ſuſurrones & detractores non audiat 455. miſericordiam, iudicium, atque iuſtitiam retineat, 25
Regum filijs patrum hereditas conſeruanda 65. 121. 122. 455
Regi & reginæ famulantium honor 301. filijs item & filiabus, 302
Regi infideles minimè celandi, 418
Reges ſingulorum ſibi regnorum diademata imponũt, 378
Romana Eccleſia caput omnium Eccleſiarum 411. ſedes prima in toto orbe terrarum 284. Romana Eccleſiæ tuitio, 357
Romana lingua, 241. 242

S

Sacramenta legalia 330. 331. 332
Sacramentum fidelitatis 117. 165. regis 166. laicorum 387. regum inter ſe 122. 354. 481. firmitatis 230. aliud 111. Anſcarij 223
Sanctimonialium monaſteria 20. raptus & nuptiæ 28. 60. 101. 240. quæ virilem habitum ſumunt, 29
Sãctorum corpora effoſſa 262
Sarta tecta Eccleſiæ, 59
Sauirum, 117
Scabinij, 303. 399
Scach, ſcachcator, 111
Scara ordinanda, 431
Scarire 394. ſcaritus 437
Scaſtlegi, 331
Scrinium principis, 119
Scuria, 327
Securitas, 67. 135. 140
Sella de manſo retenta, 327
Senior 8. 69. 74. 75. 98. &c. 429. ſeniores presbyterorum 347. 363. 364
Seniorale 13. ſenioralis reuerentia 94. ſenioratus 135. 141. 329

Sepultura in Eccleſia 61. 62. *ſepulturæ pretium* 62. *ſepulcra non violanda* 62. *vineola & terrula pro loco ſepulturæ data*, 347
Serui Eccleſiæ 60. *regij* 195
Sextarius iuſtus, 314
Silua cuſtodita, 89. 296
Simoniaca hæreſis 15. 55. 364
Simulat, 135
Solatiatores reip. 4
Solidi duo in denarijs, 40. *ſolidi* LX. 157
Sonus, rumor, 106
Sortiaria, 395
Sponſæ ab alijs rapta, 29. 61. 101
Stationes publicæ, 414
Suffraganei Epiſcopi 30. 45. 80
Superpoſitum, 37
Synodus generalis 39. *comprouincialis* 180. *ſpecialis cum presbyteris* 180. *binæ quotannis*, 45
Synodorum neceſſitas 222. *ex conſenſu fiunt regis*, 79. 222
Synodus apud Beluacum 35. *apud Cariſiacum* 143. 162. *apud Liptinas* 182. *Metis* 207. *Pōtigonenſis* 407. *apud S. Petrum* 450. *apud Rauennam* 450. *apud Sueſſionis ciuitatem* 78. 93. 99. 125. XII. *prouinciarum in territorio Tullenſi* 221. *apud Teudonis villam* XI. *apud Vermeriam*, 92

T

Teloneum de nauibus, 115
Teſtamentum, charta donationis, 97. 98
Teſteia, II. 390. 391. 392
Theotiſca lingua 275. 331.
Teudiſca 105. 238. 241. 242
Tortum facere, 316. 320. 323
Tractoria, 350
Traditiones, donationes, 344
Tributum paganis ſolutum, 178. *Nortmānis*, 255. 421. 423
Tripla compoſitio, 157. 158. 249. 438. 464
Truſtis dominicus, 430

V

Vadium 157. 251. 334
Vaſſallaticum, 201
Vaſſalli dominici 49. 301. 341. 342. *ſacramenta ipſi non iurant, ſed eorum loco melior homo illorum* 466. 470. *ſine licentia ſe ad caſam* Dei, *vel alterius ſeruitium non tra-*

dunt 321. *vaſſalli Eccleſiæ Lingonicæ*, 224
Vaſſi 172. *dominici* 144. 423 460. 469. 470. *noſtri* 346 350
Velamen ſacrum contra voluntatem non imponatur, 430
Veredarij, 59
Veſtitura 87. *regia vel Eccleſiaſtica*, 396
Vendens ſeipſum vel filios neceſſitate cogente 334. 335
Vicarij Comitis, 325
Vicecomes Comitis, 308. 468
Villani 471. *villani presbyteri*, 327
Villæ regiæ 195. 197. *villa noſtra indominicata*, 302. 305
Virga paſtoralis, 466
Virga minuta 255. 309. 311. 315. 321. 322. *illibius oppoſita*, 255. 309
Viſitator Eccleſiæ viduæ 432 *viſitatorium officium*, 95
Vſusfructuarius, 50
Vvacta, 324
Vvadij, 244
Vverra, 245. 437. 442.
Vverrite, 245

ORDO DIGNITATVM.

Epiſcopi, Miſſi, & Comites noſtri, 161. 144. 146. 162. 163. 257. 301. &c.
Epiſcopi, Comites, & Miſſi, 276
Epiſcopi, Abbates, Abbatiſſæ, vel Comites, 196
Epiſcopi, Abbates, Abbatiſſæ, Comites, & vaſſi noſtri, 342. 369. 446
Epiſcopi, Abbates, Comites, & reliqui optimates, 257. 407
Epiſcopi, Abbates, Comites, aut alij fideles noſtri, 388

INDEX
NOMINVM PROPRIORVM.

A

ABbo abba, Miſſus dominicus, 114
Abbo Epiſc. Autiſiod. 207
Abbo Ep. Magalon. 453
Abbo Ep. Neuern. 419.452
Adalardus abba Miſſus dom. 112.127.138.141
Adalardus Archiep. Turon 452
Adalardus 229. Comes palatij. 437
Adalardus Comes. 482
Adalbertus. 230.436
Adalbertus Ep. Metinen. 420
Adalelmus Comes. 381. 434. 436.441
Adalgarius Ep. Auguſtidun. 421
Adalgarius Miſſus dom. 112.127
Adalgaudus Ep. Vercell. 419
Adebertus Ep. Siluanect. 420. 453
Adelardus Ep Veronen. 419
Adelelmus Comes. 482
Ado. 118
Aduentius Epiſc. Metẽſis. 207. 229.279.371.375 377.485.486
Æneas Epiſc. Pariſ. 170
Aetherius Ep. Viuarien. 420
Agano Comes. 482
Agenulfus Ep. Gabalit. 420
Agilmarus Ep. Aruern. 420.452
Agius Ep. Aurelian. 30. 36. 81. 93. 96
Ailus. 118
Aimarus Ep. Ruthen. 421
Airardus. 117
Airboldus Comes. 410
Alaricus. 118
Albericus Comes. 410
Albuſtus abba Ferrar. 421
Aldricus Ep. Cenoman. 82
Alduinus Ep. Auenion. 420
S. Alexandri monaſterium. 98
Altfridus Ep. 229 279.354.381
Altmarus Miſſus D. 112
Amalbertus. 117
Amalgiſus. 117
Amalo Archiep. Lugdun. 45.
Amalricus Arch. Turon. 79.82. 92. 96.
Amalricus maior de Buxido. 117
Amblinus decanus. 118
Andreas Ep. Florent. 409
Angelinus. 118
Anglebertus. 118
Anſcarius ſubdiaconus. 3:4
Anſegaudus Ep. Abrinc. 93 96
Anſegiſus Arch. Senonum 418 452
Anſelmus Ep. Lemouic. 420
Anſpertus Arch. Mediol. 408

Arnaldus Ep. Leucorum 421. 439.453
Arnulfus. 229
S Arnulfus. 378
Arnulfus Comes. 434 436
Arnulfus Epiſc Tullenſis. 375. 485 487
Arnuſtus. 229
Attela Comes. 114
Atto. 230
Atto Ep Virdun. 225.229.279. 375 485.487
Aurelianus Arch. Lugdun. 419. 452
Azo Ep. Epored. 409

B

BAio. 405
Baldricus Ep. Traiect. 482
Balduinus Comes 183.436
Baltfridus Ep Baioc. 93
Benedictus Ep. Cremon. 409
Berardus Ep. Virdun. 420
Berecarius. 118
Berengarius Miſſus dom. 112. 127.138.141 229.
Bernardus 383
Bernardus Comes. 410.434.436 440
Bernarius Ep. Gratianop. 420. 432
Berno Ep. Catalaun. 453
Bernoldus. 230
Bertmūdus Arch. Ebredun. 419
Bertricus. 118
Berulfus. 117
Betto. 136
Birico Ep. VVapinc. 420
Bodo Ep. Aquenſis. 409
Bodradus Comes palatij. 410
S. Bonifacius Legatus S. A. 183
Boſo 230. 282
Boſo Comes. 482
Boſo Dux, Archiminiſter palatij. 409.436
Bouo Ep Catalaun. 482
Braidingus Ep. Matiſc. 93
Burchardus. 230
Burchardus Ep. Carnutum 81. 82. Miſſus dom. 113

C

CHriſtianus. 230
Chriſtianus Ep. Autiſiod. 229 280.323
Cobbo Comes. 482
Conradus 229. Comes. 434. 436 482
Conradus nob. vir. 96.229
Cunibertus Comes. 410

D

DAddo Miſſus dom. 114
Dodilo. 117
Dodo. 117
Dodo Ep. Andegau. Miſſus D. 113
Dodo Ep. Oſnobrog. 482
Drogo. 118
Drogo Ep Metenſis. 11.31
Donatus Miſſus dom. 113

E

EBo Arch. Remorum. 79
Ebroinus. 118
Ebroinus Ep. Pictauorum. 23

Ecfridus Ep. Pictau. 453
Edelulfus rex. 498
Edenulfus Ep. Laudun. 420. 452
Eilbertus Ep. Comenſis. 409
Eimenulfus 118
Eirardus Ep. Lixou. 93. Miſſus dom. 113, 420
Engilramnus Comes. 112.167
Engilcalcus Miſſus dom. 112. 167
Erchambertus Ep. Baioc. 420
Erchanradus Ep. Pariſ. 56
Erchanraus Ep. Catalaun. 167. 207
Erchengerus Comes. 482
Erloinus Ep. Conſtantiæ. 93
Ermengaudus. 118
Ermenulfus. 117
Erpoinus Ep. Siluanect. 36.93
S. Eucherius Ep. Aurelian. 101
Eurardus Comes. 229.482
Eutyches. 84

F

Fidentius 117
Flodoinus. 118
Folco abba. 436
Folcoinus Ep. Morinorũ Miſſus dom. 112
Foldac Comes. 482
Formoſus Legatus. 386
Franco Ep. Tungrenſis. 229. 375 421.434.436 483 487
Fredricus. 437
Fridericus Comes. 482
Frodoinus Ep. Barcilon. 453
Frotarius Archiep. 419
Falco. 432
Fulradus abba S. Dionyſij. 97. 98 182

G

Gadericus Legatus. 386
Gauſlenus. 342
Gauzlenus abba & Archicancellarius. 421.434.435.442. 448
Gauzmarus. 440
Gebehardus Epiſc. 229
Georgius Legatus. 182
Gerardus 118.437. Comes. 112
Gerardus Ep. Laudenſis. 409
Gerboldus Ep. Cabillon. 419. 452
Getlegius. 117
Geroldus Ep. Ambian. 419
Giſlardus. 118
Giſlebertus. 229. 436
Giſlebertus Ep. Carnot. 419. 436. 452
Giſlinus. 118
Gildulfus. 118
Godefridus Comes. 482
Godelſadus Ep. Cabillon. 93
Goderannus. 117
Gotbertus. 436
Gotlandus. 117
Gotſelmus Miſſus dom. 112
Gozſelmus decanus. 118
Gozſo Miſſus dom. 114
Grimoldus. 219
Guntbertus decanus. 118
Guntbertus Ep. Ebroicen. 93
Guntboldus Arch. Rotomag. 45
Guntharius Archiep Agrippin. 207.220.229

H

Hadabrannus. 136
Hadebertus aurifex. 440
Hadrianus II. Papa. 428
Haimiricus. 118
Haimuinus. 118
Hardingus Comes. 410
Hardoinus Miſſus dom. 113
Hartmannus. 250
Hato Comes. 482
Hecto. 118
Heico. 117
Heinricus abba Miſſus dom. 113
Heinricus rex. 474. 475. 480
Heirbertus. 117
Helias Ep. Carnot. 36
Hemico Ep. Dienſis. 421
Herigerus Ep. Mogunt. 482.
Herilo. 117
Herimannus 230. Comes. 482
Herimannus Arch. Agrippin. 475. 478. 482
Herimannus Ep. Niuern. 80. 81. 93
Herloinus Miſſus dom. 113
Herluinus. 167
Herluinus Ep. Morin. 207
Hermintrudis regina. 504
Heruuincus decanus. 118
Heſſi. 230
Hildeboldus Ep. Sueſſion 419. 435. 452
Hildebrannus Ep. Sagorum. 93 420
Hildegarius Ep. Meldēſis. 370. 207
Hildradus Ep. Albenſis. 409
Hilduinus abba. 167
Hilduinus abba, Bibliothecarius. 421
Hilduinus. 473 475.
Hilduinus Ep. Aſtenſis. 409
Hilmeradus Ep. Ambian. 93. Miſſus dom. 113
Hilpricus. 117
Hincmarus Arch Remenſis 23. 36. 45. 80. 92. Miſſus dom. 112. 141. 166 170. 207 219. 229. 280. 354. 419. 434 452. 485. 486 488. 489 492
Hincmarus Ep. Laudun. 167. 207. 280. 354 485. 487
Hitto. 167
Hubertus Ep. Meldenſis. 93
Hugo abba 421. 436
Hugo Miſſus dom. 114 229
Hunfridus 117. 230
Hungarius Miſſus dom 113. 167
Hunuardus Ep. Paderb. 482

I

Immo Ep. Nouiom. 36. 93. Miſſus dom. 112. 166
Ingelgerus 436
Ingelramnus Comes. 380 381
Ingeluuinus Ep. Pariſ 419. 434. 452
Ingeluuinus Miſſus dom. 112
Ingilberga regina. 386
Ingobertus. 118
Ioannes Arch. Rotomag. 419
Ioannes Ep. Aretinus 409. Legatus. 419
Ioannes Ep. Camerac. 420 436
Ioannes Ep. Ticinen. 409

Ioannes Ep. Tuſcan. Legatus. 418
Ioannes VIII. Papa 407. 408. 410. 412. 418 449. 452
Ionas Epiſc. Acduorum 93. 96. Miſſus dom. 115
Iſaac 118. Comes. 482
Iſaac Ep. Lingonum. 224. 419. 452
Iſembardus Comes Miſſus dom. 114. 167
Iudith mater Karoli Calui 117
Iudith filia Karoli C. 282. 498

K

Karlomannus Karoli Calui F. 394
Karlomannus Balbi F rex. 455 459. 460
Karlomannus Lud. R. Germ F. 456
Karolus princeps Pippini pater. 181 182
Karolus magnus Imp. 25. 60. 183
Karolus Caluus rex, paſſim. Imp. 407
Karolus Lotharij Imp. F. rex. 221 222 230.
Karolus Craſſus. 456
Karolus ſimplex. 472. 478. 480

L

B. Lambertus. 476
Lantbertus Epiſc. Matiſcon. 419
Lautuuinus. 342
Leodoinus Ep. Mutinen. 409
Letardus. 455
Leutfridus Comes. 380 381
Leutulfus. 230
Leutfridus 229. Comes. 410
Liuthardus. 230
Liutharius 23
Lotharius Imp. 11. 63. & paſſim
Lotharius iunior Imp. F. rex 159. 207. 423. & paſſim.
Ludouicus, Clodoueus rex. 378
Ludouicus Pius Imp. 3. 23 paſſim.
Ludouicus rex Germaniæ, paſſim
Ludouicus iunior F 120. 453
Ludouicus paruulus F. 455
Ludouicus II. Imp. 230. 386. 428. 454
Ludouicus Balbus rex. 447. 453. 492
Ludouicus Balbi F. rex. 455
Ludouicus Abba S. Dionyſij. 23. 97. Miſſus dom. 112
Luitbertus Ep. Mogunt. 229. 354 381
Lupus Ep Albienſis. 410
Lupus Ep. Catalaun. 36

M

Madaſcius Gotus. 406
Madergaudus decanus. 118
Magenardus Comes. 482
Maricus Ep. Biterr. 453
Matfredus Comes. 482
Matfridus. 230. 436
Meinardus. 118
Milo Comes. 114

N

NIuilungus Miſſus dom. 114
Nithardus Ep. Mimmogen. 482
Notingus Ep. Conſtantiæ Aleman. 482

O

ODelricus Miſſus dom. 112. 167
Odo Ep. Bellouac. 280. 354 381. 420 434. 435 485. 488
Odo Miſſus dom. 113 167
Otto Comes. 482
Ottradus decanus. 118
Ottramnus Arch. Viennen. 419 452
Ottulfus Ep. Trecaſſ. 410 452
Ozias. 118

P

PArdulus Ep Laudun 81. 92.
Miſſus dom. 112
Paſcaſius Ep. Legatus. 452
Paulus Archiep Rotomag. 92.
Miſſus dom. 113
Paulus Ep. Placentiæ. 409
Petrus Ep. Foroſempronij. 452
Pippinus rex 60 181. 182. 183
Pippinus rex Aquitan. 83
Pippinus iunior rex Aquit. 66. 83

R

RAdulfus Arch. Biturigum. 227
Radulfus Comes 381
Ragamfridus Diac 84
Ragenarius Ep Ambian. 36
Ragenberus Comes 482
Ragenelmus Ep. Tornac. 419. 435
Ragenfridus Ep. Meldenſis. 420
Rainerus. 436
Ratbertus Ep. Valent. 420
Ratbodus. 167. 229
Ratbernus Ep. Auguſtan. 409
S. Remigius 184. Francorum Apoſtolus. 378
Reginerius Abba. 409
Ricauudo Ep. VVormat. 482
Richardus Comes. 410
Richerus Ep Tungrenſis. 479
Ricoſindus Gotus. 406
Ricuinus Miſſus dom. 112. 127. 138. 141. 230
Rodgerus Arch. Treuir. 482
Rodoinus 118
Rodulfus Miſſus dom. 113. 127. 138. 141. 167. 229. 230
Rodulfus auunculus K. C. 127
Romoldus Comes. 114
Roſtagnus Arch. Arelat. 419. 452
Rotbertus Miſſus dom. 113
Rotboldus. 117
Rothadus Ep. Sueſſion. 36. 84. 93
Rothaus. 118
Rotmundus. 118

S

SAbbatinus Epiſc. Genuen. 409

Salomon Ep. Conſtantię Alem. 219. 229 279
Siebertus decanus. 118
Sigeardus. 230
Sigebodus Arch. Narbon. 451
Sigenandus Epiſc. Conſtant. 420
Sigeri. 230
Sigobertus. 117
Stephanus Epiſc. Camerac. 482
Stephanus Papa. 97.378
Suppo Comes. 40
Simeon Ep. Laudun. 36

T

TEodacrus Miſſus dom. 112.117
Teodericus. 118
Termarus. 386
Teudaldus. 181
Teudericus Comes 436
Teudulfus Ep. Derton. 409
Teutboldus 181
Teutboldus Epiſc. Lingon. 92. Miſſ. dom. 113
Teutgriminus. 118
Theodericus abba Miſſus dom. 113
Theodericus Comes. 381
Theodoldus decanus. 117 118
Theodoricus Arch. Veſont. 421 452
Theodoricus Ep. 219.229
Theodricus Comes. 482
Theotarius Ep. Gerundenſis. 411 452
Tortaldus diaconus. 223
Ty[illegible]us presbyter. 4[illegible]

V

VRſmarus Arch. Turon. 45
Vvaifarius Aquitan. princeps. 183
Vvala. 117
Vvala Ep. Autiſiod. 421.436
Vvala Ep. Metenſis 439
Vvalefridus Epiſc Vceciensis. 451
Vvalfridus Comes. 410
Vvaltarius. 342
Vvalteaudus Comes Miſſus dom. 112
Vvaltxerus Comes. 482
Vvalterus Epiſc. Aurelian. 419. 436
Vvandrebertus. 118
Vvarinus. 3
Vvarnarius. 229
Vvelpho abba. 435
Vvenilo Arch. Rotomag 167. 171 207
Vvenilo Arch. Senonū. 29. 30. 36 45. 79. 80. 81. 82. 92. Miſſus dom. 113. 223
Vvicboldus. 118
Vvido Ep. Vellau. 420
Vvido. 440
Vvidricus. 436
Vvigricus. 230
Vvillebertus Ep. Catalaun. 420 439.
Vvillelmus Ep. Cadurc. 420
Vvingboldus 117
Vvirgatius abba. 229
Vvirgarius Epiſc. 3
Vvlfadus abba. 229

Vulfardus abba. 421
Vulfarius. 118
Vulfrannus. 440
Vulfredus. 118

Y

YRminfridus Ep.Bellouac. 93. Miſſus dom. 112. 141. 166.

INDEX NOMINVM

LOCORVM.

A

ABrincates 93. Abrincatus pagus, 113
Adertiſus pagus, 112
Aedui, 93
Agrippina ciuitas, 475
Albechouua, 383
Albenſis Eccleſia, 409
Albienſis Eccl. 420
Alciodriſus pag. 114
Alta petra, 382
Altus mons, 385
Ambianenſes 93. Ambianenſis Eccl. 420. pagus, 113
Andana, 385
Andegauenſis pag. 113
Antonium, 385
Aquenſis Eccleſia, 419
Aquenſe diſtrictum, 383
Aquiſgrani palatium 379 476. abbatia de Aquis, 383
Aquitani, 126. 183
Aquitania 66. 410. Aquitanica adflictio, 115
Arciſiſi tres, 113
Arduenna, 284. 385. 441
Arelatenſis Eccleſia, 419
Aretina Eccl. 409. 419
Arlon, 385
S. Arnulfus Metis, 356
Aruernenſis Eccl. 419
Aſtenido, 441
Aſtenſis Eccl. 409
Attiniacus, 114. 167 400. 441
AuaIiſus pag. 114
Auenionenſis Eccl. 420
S. Augentii, 384
Auguſtana Eccl. 409
Auguſtchirche, 385
Auguſtidunenſis, 421. Auguſtidunus pag. 114
Aurelianenſes 93. 181. 419. Aurelianenſis Eccl. 30. pagus 112. Aureliani, 306
Autiſiodorenſis, 421

B

BAgenſoniſus pag. 113
Bagiſinus pagus, 113
Baiocacenſes 93. Baiocenſes 223. 420
Balma, 382
Barcilonenſis 455. Barcinona 404. Barcinonenſis, 401
Barrenſe, 386
Barriſus pagus, 112
Baſalchouua, 385
Baſiniacum, 383
Baſius, 136
Baſula, 382

Batua, 383

Bedagonua, 383

Bedenſe, 384 385

Belgica regio, 375

Belniſus pag. 114

Belg uaci 420. Beluacenſes 93. Beluacenſis pagus, 113. Beluacus ciuitas, 35.38 124

S Benedicti Monaſterium, 227

Berch, 382

Bethleem Monaſterium, 420

Biſlanc, 384. 385

Bituriges, 227

Bleſiſus pag. 113

Bleſitchouua, 383

Bodonis monaſterium, 382

Bonna caſtrum, 480

Bonoilus, 123

Brachantum Comitatus IV. 385

Brioniſi duo, 113

Brittones, 65.67.115 226.439

Burgundia, 342. 410

C

CAbillonum 306. Cabillonus pagus 114. Cabillonenſis, 93.419

Cadurci, 420

Calmontis, 383

Cameracum 384 Cameracenſis 420. Cameracenſium, 385

Camiziſus pagus, 112

Carentinus pag. 113

Cariſiacus palatium 127. 143. 167. 253. 268. 269. 276 388. 424.427,440 447.448

Carnones caſtellum, 382

Carnutum 143. Carnutes 81. 82 Carnotenſis, 419

Caſtellum, 382

S. Caſtoris monaſt. 229

Caſtricium, 385

Caſtriſus pagus, 113

Catalauni 420 Catalaunenſis 167. Catalaunius pagus, 112

Cauſia ſilua. 441

Cenomannica vrbs 82. Cinomannicus pagus, 113

Ciſalpina Eccleſia 199. Ceſalpini Epiſcopi, 411

Colonia, 382

Colonia villa, 3 48. 124

Comenſis Eccl. 409

Comitatus Attelæ 114. Berengarij 112. Engilramni 112. Engiſcalchi 112 Gerardi 112 Iſembardi 114. Milonis 114. Reginarij 112. Romoldi 114 Walteaudi, 112

Compendium palatium 422. 425. 434. 441. 447. 459 492. Caſtellum de Compendio 439. S Maria de Comp. 434. broilus Compendij, 459

Condatum, 385

Condruſt. 385

Conduſtrum, 384

Confluentes 238 242 143. 245. 248. 269 280, 288. 290. 292. 293. 352

Conſtantia 93. Conſtantienſis 420. Conſtantinus pagus. 113

Conſtantia Alemannica, 482

Corboniſus pagus, 113

Corduhenſis, 401

Coriliſus pagus, 113

Cremonenſis Eccl. 409

Criſiacus, 441
Criſpinnum, 384
Culdini Monaſt. 384
Curtriſiſus pag. 112
Duſniſus pagus, 114

D

S. Deodati, 382
Deonant, 385
Dertonenſis Eccl. 409
Dienſis Eccleſia, 420
S. Dionyſi Monaſt. 97. 98. 182. 434. Caſtellum, 440
Diuionenſis pagus, 114
Dulminſe, 385
Duniſus pagus, 113
Durcaſinus pagus, 113

E

Ebotesheim, 382
Ebredunenſis Eccl. 419
Ebricinus pagus, 113
Ebrocenſes, 93
Echa, 385
Eliſatium Comitatus II. 383
Eliſchouue, 383
Emaus, 383
Ephternacum, 382
Eporedienſis Eccl. 409
Erenſteim, 382
S. Eulaliæ ager, 406

F

Fauerniacum, 382
Ferrariæ monaſt. 420
Flandra pagus, 112
Florentina Eccl. 409

Francia, 410. 411. 459. Franci 116. ad fidem à S. Remigio conuerſi, 184
Foſſæ Mariliæ, 384
Friſia, 383. 386
Furoni, 483

G

Gabalitana Eccleſia, 420
Gallia, 31
Gallicia, 403
S. Gangulfi, 382
S. Gaugerici, 384
S. Germani Autiſſodorenſis monaſt. 225
Germania, 31
S. Geruaſii, 385
Gerundenſis Eccl. 420. 452
Grandiuallis, 382
Gratianopolitana E. 420
S. Gregorii, 382
Gundulfi villa, 386. 427

H

Hanioum, 385
Hasbanium Comitatus IV. 385
Hattuariæ, 114. 383
Herebodesheim, 382
S. Hippolyti cella, 97
Hoenchirche, 383
Homburch, 382
Hamenſe, 385
Homouua, 382
Horrea, 382
Hunulcurt, 385

I

Ianuacenſis Eccl. 225
Ienuenſis Eccl. 409
India, 382

Italiæ regnum. 454
Iudæus, 321
Iudæi, 440
Iudicium villa, 11.185
Iuſtina, 382

L

LAubias, 384
Laudunenſe 440. Laudunenſis Eccl. 420. Laudoniſus pag. 112
Launif, 441
S. Laurentii, 384
Lebraha monaſterium, 97.98
Ledi, 385
Lemouicenſis Eccl. 410
Lens, 441
Leodicum 125. Leudica, 118
Leuci, 420
Leudenſe, 384
Ligeris Caſtella, 440
Ligurium, 441
Lingonum ciuitas 92.223. Lingonenſis Eccl. 225. 419 Lingonica, 224
Liptinæ, 183
Liſga, 441
Liſuinus pagus, 113
Liugas, 383 385
Lixouienſes, 93.420
Lomenſe, 385
Lugdunum 384. Lugdunenſe 386 Lugdunenſis Epiſc. 419
Lugdunenſis, Laudun. 81.92
Luitoſa, 385
Lutera, 382
Luxouium, 382

M

MAalinæ, 385
Madriciſus pagus. 113
S. Marcelli, 384
S. Maria in Biſinciono, 384
S. Maria in Compendio, 434
S. Maria in Deonant, 383
Marſna 63.70.125.164.166.212.292
S. Martini abbatia Metis, 383
S. Martini in Biſinciono, 384
Maſau ſubterior & ſuperior, 383.385
Maſonis monaſterium. 382
Matiſconenſe 114. Matiſconenſes 93. Matiſcenſis Eccl. 419.
Mauri monaſterium, 382
S. Maximini, 382
S Medardi, & S. Sebaſtiani monaſterium apud Sueſſiones, 78.79 83
Mediolanenſis Eccl. 408
Mediomatricum ciuitas, 207
Megeni monaſterium, 382
Megenenſium, 383
Melborium, 384
Melcianus pagus, 113
Meldis 297. Meldenſis, 93 420
Mella abbatia, 384
Merrebecchi, 385
Mettis, 207.3,6.371.383.485
Metenſis, 11
Metullum, 306
S Michaelis, 384
Miliduniſus pagus, 113
Morbac, 382
Morinenſis Eccl. 420
Moruiſus pagus, 113
Moſa fluuius, 382.384.385 436

Moſlenſis Comitatus, 383
Moſminſe, 385
Mutinenſis Eccl. 409

N

NArbona, 306
Neuſtria, 410
Nielfa villa, 137
Nitochouua, 383
Niu monaſterium, 382
Niuernenſe oppidum 81. Niuernenſis vrbs 93. Eccleſia 80 91. 419 Epiſc. 452. Niuernıſus pagus, 114
Nortmanni 65. 67. 102. 109. 115. 255. 297. 303. 322. 323. 328. 421. 423
Nouiomagenſes 93. Nouiomiſus pagus, 112

O

ODornenſe, 383. 386
Odreia villa, 441
Offonis villa, 382
Otlingua pagus, 113
Oxmiſus pagus, 113

P

PAriſij 452. Pariſius 68. 306. 440. Pariſiacus pagus, 113. Pariſiacenſis Eccl. 419
Pertiſus pagus, 112
S. Petri abbatia Metis 383
Pictaui 23. Pictauenſis, 452
Pinceſiſus pagus, 113
Piſtæ, 257. 296. 298. 358
Placentina Eccl. 409
Polemniacum, 382
Pontigo, 407. 410
Pontius pagus, 113
Portenſe, 386
Portianus pagus, 112
Procaſpis ſuper Moſam, 382
Prouincia, 410
Prouiniſus pagus, 113
Prumia abbatia, 384

Q

QVentovvicus, 306
S. Quintinus, 159

R

RAuenna, 450
Remi 23. 30. 79 81. 92. 117. 168. 306 378 410. 428. 429. Remorum prouincia 167. 375. diœceſis 168. Remenſis Eccl. 40. 46. 379. metropolis 378. parochia 84. Epiſcopus 376
Remtianus pagus, 112
Rhenus fluuius, 480. 481
Ribuariæ Comitatus V. 383
Roma, 414. 435. 441
Romerici mons, 382
Rotmenſis pagus, 113
Rotomagus 306 Rotomagenſis prouincia 167. diœceſis 168. Rotomagenſes Epiſcopi 92. 167 171. 419.
Rugituſit, 441

S

SAblonariæ, 290. 296
Sagi 93. Sagiſus pagus 113.

Sagenſis Eccleſia, 410
Salmontiacus, 441
Salmoringum, 386
Salodorum, 382
S. Saluij, 384
Sarachouua ſuperior & ſubterior, 383
Saxonia, 113
Scadebolt. 441
Scarponinſe, 385
Scotti, 53. 187
Scudingum. 383
Selme, 385
Sennonem, 384
Senones 23. 79. 81. 92. 223. 418. Senonis 306. Senonica vrbs 80 Senonicus pagus, 113
Septimania, 39. 403. 410
Sequana fluuius, 257. 338. 339. 421. 423. 436 Caſtella ſuper Sequanam, 440
Siluacus, 102. 115 125. 440
Siluanectis ciu. 308. Siluanectenſis pagus 113. Siluanectenſes, 95 420
Solocenſe, 383
Sparnacus villa, 45. 124
Stabolaus abbatia, 384
Stadiniſus pagus, 112
Strampiſus pagus, 112
S. Stephani Eccleſia Metis, 382
S. Stephani Eccleſia Barcin. 406
S. Stephani Straſtburch, 382
Stiuagium, 382
Stratsburch, 382
Sueſtre abbatia, 382
Suentiſium, 383
Sueſſiones 79 84 93. Sueſſionis ciu. 78. 99. Sueſſionenſes 419. Sueſſionicus pagus, 112
Sumniacum, 385

T

Tardaniſus pagus, 112
Tellaus pagus, 113
Terracinenſe caſtrum, 405
Teſtrebant Comitatus, 383
Teudonis villa, 11 38 124. 185
Texandrus Comitatus, 385
Ticinum palatium 407. Ticinenſe 411 Ticinenſis Eccleſia 409
Ticliuinni, 385
Toloſa ciu. 38
Tornacenſis Eccl. 419
Tornedriſus pagus, 114
Trecaſſinus pagus 113. Trecaſſina Eccleſia 420. Tricaſſina Synodus, 449
Trectis diſtrictum, 383
Treiectum municipium, 63 70
Treueris 382. Treuerorũ prouincia 375. Treuirenſis Eccl. 375 Epiſcopus, 376
S. Trudonis monaſt. 181
Tullum 384. Tullenſe territorium 221. 386. Tullenſis ciu. 375
Tungris 184. Tungrenſe epiſcopium 478. Tungrenſis ciuitas 375. Eccleſia 420. 474. 476
Turones 79 92 Turonicus pagus, 113
Tuſcanenſis Eccleſia, 418
Tuſiacus, 282. 342 351

V

Vadiſus pagus, 112
Valẽtianæ 99, 103. 168. 376

Valentina Eccleſia, 420
Valliſcluſæ, 282
Vaurenſe Comitatus II. 388
Vcetia, 384 386
Vellauenſis Eccl. 420
Velſatum,. 385
Vercellenſis Eccleſia, 409
Vermendiſus pagus, 152
Vermeria, 92 93.99.133.134 137
Vernis palatium, 460
Vernum palatium, 23. 38.124. 441
Veronenſis Eccl. 409
Veſontium 384. Veſontionum Eccleſia, 420
Vienna 384. Viennenſe 386. Viennenſis Eccleſia, 419
Vindoiliſus pagus, 113
Vinduſniſus pagus, 113
Vircaſinus pagus, 113
Viridunum 384. Viridunenſe 385 Viridunenſis Eccleſia 385.
Virdunenſis, 225 420
Virtudiſus pagus, 112
Vitnaus pagus, 113
Viuarias 384. 386. Viuarienſis, 420
Vonziſus pagus, 112
Vrciſus pagus, 112
S. Vrſi in Salodoro, 382
Vrta fluuius, 384.385
Vtrech, 382
Vvapincenſis Eccleſia, 420
Vvara, 441
Vvaraſch, 383
Vvaſſoi, 385
Vvaſteniſus pagus, 113
Vvormatia, 219

FINIS.

ERRATA.

Pag. 6. 1. perpetrato
82. 14. Burchardo
107. 5. receperit, maximè
221. 4. populi egit, penes
222. 13. regnorúmque primores:
297. 2. Et quia
319. 1. Miſſorum noſtrorum
367. 16. ordinem & dign.
379. 1. venerabilibus
398. 3. recipiat
440. 6. ex vtraque

Pag. 12. 21. indignis, Chriſti
94. 24. Concilij conſultu
172. 16. eſtis quia
221. DCCCLVIIII.
255. 4. noſtrorum Capitula
316. 18. committentes talia
333. 23. iectitione
360. 19. & munimine
370. 22. ad ſuam voluntatem
386. Gaderico
438. 5. emunitate
460. regni noſtri V.